МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ФАКУЛЬТЕТ № 2
КИЇВСЬКА МІСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СОЮЗУ ЮРИСТІВ УКРАЇНИ

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Тези доповідей
підсумкової науково-теоретичної конференції,
присвяченої Дню науки та 95-річчю Національної академії внутрішніх справ
(м. Київ, 22 квітня 2016 року)

Київ 2016

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ФАКУЛЬТЕТ № 2
КИЇВСЬКА МІСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СОЮЗУ ЮРИСТІВ УКРАЇНИ

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Тези доповідей
підсумкової науково-теоретичної конференції,
присвяченої Дню науки та 95-річчю Національної академії
внутрішніх справ
(м. Київ, 22 квітня 2016 року)

Київ 2016

УДК 327(477)(063)
ББК Ф4(4Укр)
Є 243

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 18 квітня 2016 року (протокол № 8)

Редакційна колегія:

Гусарєв С.Д., доктор юридичних наук, професор;
Чернявський С.С., доктор юридичних наук, професор;
Горбачевський В.Я., доктор юридичних наук, професор;
Підюков П.П., доктор юридичних наук, професор;
Камінська Н.В., доктор юридичних наук, професор;
Хохліна О.П., доктор психологічних наук, професор;
Романенко О.В., доктор психологічних наук, професор;
Колб О.Г., доктор юридичних наук, професор;
Калиновський О.В., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;
Лебідь В.І., кандидат юридичних наук, доцент;
Цапко О.М., кандидат історичних наук, доцент;
Мозоль Н.І., кандидат юридичних наук, доцент;
Кулик Т.О., кандидат юридичних наук.

Упорядник:

Ткачук І.Д., науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

Є 243 Європейська інтеграція України: сучасний стан та перспективи розвитку, присвяч. Дню науки та 95-річчю Національної академії внутрішніх справ [Текст] : тези підсумкової наук.-теорет. конф. (Київ, 22 квіт. 2016 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – 222 с.

У збірнику подано тези доповідей і виступів учасників підсумкової науково-теоретичної конференції, присвяченої Дню науки та 95-річчю Національної академії внутрішніх справ, що відбулася 22 квітня 2016 року на факультеті № 2 Національної академії внутрішніх справ.

У тезах висвітлено результати наукових досліджень студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, здобувачів та молодих вчених з актуальних питань європейської інтеграції України, розбудови громадянського суспільства та правової держави.

УДК 327(477)(063)
ББК Ф4(4Укр)

©Національна академія внутрішніх справ, 2016

НАУКОВІ ДОПОВІДІ

СЕКЦІЯ 1
ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Кулик Т.О., кандидат юридичних наук, викладач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

Транскордонний регіон як елемент міжрегіональних правовідносин: публічно-правовий аспект

Базовим принципом транскордонного співробітництва є створення інституційних зв'язків та договірних відносин між різними суб'єктами в прикордонних районах, з метою пошуку спільного вирішення однорідних проблем. Сусідні держави, як правило, усвідомлюють специфічні проблеми в периферійних районах, що межують, таким чином інституційне транскордонне співробітництво виступає як ефективний спосіб вирішення конкретних проблем, які існують тільки в таких прикордонних районах. Розглядаючи ці питання, з ініціативи ряду країн Європейського Союзу та на виконання Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Мадрид, 21 травня 1980 року) [1] на вже у 1999 році було створено більше 70 транскордонних регіонів в різноманітних прикордонних районах державами-членами Ради Європи [2].

Якщо визначати поняття транскордонного регіону як широкого району, який поділяється на дві або більше частин державними кордонами, і що кожна з цих частин знаходиться під суверенітетом різних держав, зберігаючи географічні, історичні, культурні, етнічні, економічні та екологічні локальні характеристики, ми отримуємо функціональний термін, який безумовно не визначає такий регіон як політичний суб'єкт, але який включає в себе всі аспекти раніше згадуваних транскордонних районів різних держав, які залучені до певного обсягу транскордонної співпраці [3].

Зазвичай мета різних міжрегіональних організацій – це спільний розгляд та вирішення однакових практичних проблем всіх держав-членів таких транскордонних організацій, для пошуку найкращих та найбільш функціональних рішень разом. У практиці транскордонного співробітництва, яке існує між локальними одиницями держав-членів ЄС, так званих євро-регіонів, які згадуються дуже часто, але не являють собою спеціальні міждержавні організації, а являють собою тільки робочі групи (франц. communautés de travail). Такі робочі групи можуть створюватись з ініціативи невеликих інтервокальних груп та більших регіональних організацій. У цьому функціональному сенсі члени робочої групи чи євро-регіон є синонімами [4, с. 110].

Тож не випадково, що проблема кордонів і прикордонних районів, зокрема, в Європейському Союзі, привертає все більше і більше уваги, тому

що ми спостерігаємо процес ослаблення прикордонного значення, як лінії політичного розмежування, з запланованими зникнення економічних перешкод. Ми визнаємо те, що всі труднощі та обмеження, повинні бути подолані, з метою реалізації європейської інтеграції в повному сенсі. Тому прикордонні регіони, як свого роду робочі групи, повинні стати точкою дотику і каталізатором прогресу європейської інтеграції [4, с. 110].

Як бачимо, аналіз понять транскордонний район, євро-регіон, як інституцій які бути створенні в рамках виконання Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 1980 року, проведений у 1999 році розставляв акцент у правовому статусі, зазначених інституцій, говорячи про принципову відмінність їх від міждержавних організацій, що полягає у меті створення таких інституцій – вирішення спільних проблем. Не прийняття політичних рішень, здійснення управління, а саме вирішення ряду проблемних питань, шляхом кооперації зусиль.

Україна приєдналася до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 14 липня 1993 року [5]. 24 червня 2004 року Україна додатково ратифікувала низку протоколів до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями [6].

Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 року, визначає поняття транскордонне співробітництво, під яким розуміють спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством, та євро регіон, тобто організаційну форму співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво [7].

Відомо, що сучасна концепція політики регіонального розвитку, яка є домінуючою в країнах ЄС, ґрунтується на розумінні того, що вона здебільшого має орієнтуватися не стільки на підтримку депресивних регіонів за рахунок регіонів-донорів, скільки на створення умов для мобілізації місцевого потенціалу і ресурсів, посилення конкурентоспроможності регіонів. Ця теза набуває особливої актуальності, коли мова заходить про прикордонні регіони, які є віддаленими від великих адміністративних, фінансових, ділових, наукових, культурних центрів своїх країн, адже поняття «периферійний» і «відсталий» у багатьох випадках стали сприйматися майже як синоніми [8, с. 77].

Слід зазначити, що уже з перших років незалежності в Україні було розпочато розробку нормативно-правового поля для входження до міжнародної транспортної системи з урахуванням особливостей нашої держави як транзитера. Про це свідчить прийняття ряду постанов Кабінету Міністрів:

- «Про створення в Україні транспортних коридорів та входження їх до міжнародної транспортної системи» від 30 жовтня 1996р. № 1324 (із змінами і доповненнями);

- «Про першочергові заходи щодо створення національної мережі міжнародних транспортних коридорів» від 16 грудня 1996 р. № 1512;

- «Про затвердження Концепції створення в Україні транспортних коридорів та входження їх до міжнародної транспортної мережі» від 04.08.1997р. № 821 (із змінами і доповненнями);

- «Про затвердження Програми створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів України» від 20.03.1998р. №346 (із змінами і доповненнями);

- «Про затвердження Програми розвитку національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні на 2006-2010 роки» від 12.04.2006 № 496. [8, с. 115].

Одним із найбільш вдалих в дані сфері експерти відзначають українсько-словацьке співробітництво, яке ґрунтується на спільній угоді двох країн з питань водного господарства на прикордонних водах. За період з 1994 до 2008 рік в рамках угоди здійснено заходи щодо 156 узгодження проектів на будівництво і реконструкцію гідротехнічних споруд, критеріїв оцінки аналізів відборів проб води і її якості на прикордонних ріках, щодо здійснення протипаводкових заходів та ліквідації аварійного забруднення водотоків. За підтримки Закарпатської облдержадміністрації, обласної ради, місцевих органів Держводгосп України розробив Програму комплексного протипаводкового захисту в басейні р. Тиса у Закарпатській області на 2002-2006 роки та до 2015 року, яку затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2001 року № 1388 [8, с. 155-156].

На сьогоднішній день актуальною є Програми Танскордонної Співпраці ЄІС Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 (далі Програма), затверджена 7 грудня 2015 р. Європейською Комісією (Рішення № С(2015) 9138 про затвердження). На першому засіданні Спільного Моніторингового Комітету (СМК) ЄІС Програми, яке відбулося у Жешуві 23 березня 2016 р. було прийнято наступні рішення:

1. Затвердити Правила роботи Спільного Моніторингового Комітету з відповідними змінами на пропозицію представників Підкарпатського воєводства та Національним органом Республіки Білорусь.

2. Створити Робочу групу для підготовки аплікаційного пакету для 1го конкурсного набору та великих інфраструктурних проектів та узгодити склад даної групи [9].

Можна констатувати, що Україна здійснивши нормативне та організаційне забезпечення виконання Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, поступово проводить регіональну політику в тому числі в даному напрямку.

Список використаних джерел

1. European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities. – Madrid, 21.V.1980 [Електронний ресурс] Режим доступу:

https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?do umentId=0900001680078b0c.

2. Charles Ricq: «Handbook on transfrontier co-operation for local and regional authorities i Europe», 2nd edition, Council of Europe, Strasbourg, 1995, p. 8.

3. Denis de Rougemont: «L'avenir est Notre Affaire», Seuil, Paris, 1978.
4. Jelu{i}, M., Transfrontier Co-operation for..., Politi~ka misao, Vol. XXXVI, (1999), № 5, 109-116.
5. Про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між [...] : Постанова Верховної Ради України від 14 липн. 1993 р. № 3384-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – Ст. 370.
6. Закон України «Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про приєднання України до Європейської конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади 1980 року» та про ратифікацію додаткових протоколів до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» від 24 червня 2004 року № 1879-IV // Офіційний вісник України. – 204. – № 28. – Ст. 1862.
7. Про транскордонне співробітництво : Закон України від 24 червн. 2004 р. (зі змінами і доповненнями, внесеними законами України від 21 січня 2010 року № 1833-VI, від 16 жовтня 2012 року № 5463-VI) // Офіційний вісник України. – 2004. – № 29. – Ст. 1947.
8. Артьомов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: [монографія] / І.В.Артьомов. – Ужгород: Ліра, 2009. – 520 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип. 13).
9. Програма транскордонного співробітництва Польща-Білорус-Україна на 2007-2013 роки /PL-BY-UA 2007-2013 [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.pl-by-ua.eu/.

Сербін Н.Ю., студентка 5 курсу, факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Кулик Т.О.,** кандидат юридичних наук викладач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

Сучасний етап становлення та перспективи розвитку правової системи України

Актуальністю даної теми є полягає в тому, що держава та її правова система переживають період комплексних реформ, зумовлених потребою у виробленні нових підходів до розвитку права й законодавства, а також формування соціальноправової, гуманної за сутністю держави та її інститутів. Сучасні реалії вимагають якісно нового оформлення правової системи, оскільки її нинішній стан не сприяє соціальної захищеності й безпеки громадян держави. По-перше, в її межах не створено дієвих інструментів і механізмів, які дали б змогу повністю реалізувати наявні права суб'єктів суспільних відносин, що мають бути відображені в позитивному праві. По-друге, відсутні гармонійні взаємозв'язки між чинними нормативноправовими актами різних рівнів, які покладені в основу правової системи держави, що,

своєю чергою, призводить до невпорядкованості, внутрішньої неузгодженості, хаотичного й непослідовного розвитку українського законодавства [1].

Окремі питання даного напрямку дослідження знайшли висвітлення у працях таких вчених-юристів, як: С.С. Алексєєв, А.Б. Венгеров, Мехман Дамирли, О.В. Зайчук, М.В. Кравчук, М.І. Матузов, М.М. Марченко, Ю.М. Оборотов, Н.М. Оніщенко.

Ми погоджуємося з думкою О.В. Зайчука й Н.М. Оніщенка, що загальні перспектив розвитку майбутньої цілісної й інтегрованої правової системи України мають відповідати таким параметрам:

- вітчизняна правова ідеологія не повинна будуватися на ідеї соціального й політичного розколу, протиставлення однієї соціально-політичної групи іншій. Навпаки, вона мусить прагнути до максимального духовного об'єднання країни, досягненню нею стану моральної й духовної соборності. Право має в максимальному ступені сприяти реалізації цього завдання;

- правовій ідеології належить бути досить відкритою для обліку і сприйняття історичного досвіду, яку б ідеологічну належність він не мав;

- потрібно відкинути, як принцип суверенізації особистості стосовно суспільства й держави в його індивідуалістичному варіанті так і одержавлення людини й придушення її самостійності й ініціативи, оскільки жодна з цих крайностей не може стати методологічним підґрунтям правової ідеології в Україні [2].

Також, одним із важливих напрямів розвитку і функціонування національної правової системи є, безумовно, вдосконалення інституту відповідальності держави перед особою. Тобто у правовій державі, а саме такою задекларована Україна як держава в ст. 1 чинної Конституції, повинні бути створені й діяти такі механізми, за допомогою яких здійснюється ефективний вплив на якісну сторону діяльності державного апарату, особливо у сфері забезпечення та гарантування прав і свобод людини та громадянина.

Однак, формування сучасної правової системи України відповідно до міжнародних, зокрема – європейських правових стандартів, є процесом складним та багатофункціональним. Така динаміка позитивно підкріплюється тим, що 22 лютого 2013 року Верховна Рада України ухвалила Заяву «Про реалізацію євроінтеграційних прагнень України та укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом», а не з Митним Союзом, зокрема, всі погляди спрямовані на Європейський Союз [3].

Отже, Євро інтеграційний процес повинен стати запорукою розвитку та становлення України, як дійсно демократичної держави, де є місце ринковій економіці, в повній мірі забезпечується охорона та належне правове регулювання суспільних відносин, забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян завдяки ефективному функціонуванню правової системи.

Список використаних джерел

1. Оніщенко Н. Відродження поваги до права в контексті розвитку правової свідомості та правової усвідомленості / Н. Оніщенко [Onishchenko N.

Renewal of respect for the law in the context of legal consciousness' and legal awareness' development] // Віче. – 2014. – № 9.

2. Журавський В.С. Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток / [В.С. Журавський, О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко та ін.]; За заг. ред. В.С. Журавського. – К.: «Юрінком Інтер», 2003. – 296 с.

3. Задорожня Г.В. Конституційне право України: підручник / Г.В. Задорожня, Ю.А. Задорожний, І.М. Сопілко. – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – 448 с.

Іщук Ю.В., студентка 1 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Мозоль Н.І.,** кандидат юридичних наук, доцент

Жіночі громадські об'єднання, як складова українського громадянського суспільства

Невід'ємною складовою будь-якого демократичного суспільства є різноманітні об'єднання громадян, їх соціально-політичне призначення полягає насамперед у тому, що вони допомагають людям у розв'язанні проблем повсякденного життя, відкривають широкі можливості для виявлення суспільно-політичної ініціативи, здійснення функцій самоврядування. Виникнення громадських об'єднань – процес об'єктивний, закономірний, зумовлений потребою людей у колективній творчості розвитку ініціативи, здібностей. Лише через об'єднання індивід досягає особистої свободи. Громадські об'єднання виступають активними суб'єктами політичного процесу. Тісну, складну і взаємопов'язану систему громадських об'єднань утворюють різні асоціації, спілки, союзи, організації. Повнота спектру громадських об'єднань та умови їх функціонування є одним із визначальних індикаторів громадянського суспільства. Однією з форм об'єднання громадян є жіночі громадські організації.

Жіночі громадські об'єднання, як суб'єкти суспільного життя, все активніше втручаються у процеси державотворення. З кожним роком зростає кількість та чисельність різних сучасних жіночих організацій: асоціації, ліги, об'єднання, кризові центри, клуби за інтересами.

У широкому міждисциплінарному колі добровільну участь жінок у діяльності громадських об'єднань (професійні спілки, громадські та благодійні організації різного спрямування, зокрема жіночі, фізкультурно-спортивні, дитячі, молодіжні, ветеранів та інвалідів, культурно-просвітницькі, релігійні, правозахисні тощо) визначають як конкретизований вияв їх громадської активності.

Стверджується, що громадська активність об'єднань жінок є стійким особистісним утворенням, що характеризується безкорисливою працею на благо громадянського суспільства. [3]

Важливим є саме осмислення жіночими організаціями свого місця в українському соціумі та об'єктивної оцінки тих проблем, які стають на заваді цьому рухові.

Орієнтуючись на спеціалізацію діяльності громадських об'єднань та беручи до уваги методологічні спроби інших авторів, серед жіночих товариств виокремлюються доброчинні, соціально орієнтовані, просвітницькі, науково-дослідницькі, політично орієнтовані, комерційно орієнтовані, оздоровчі та спеціалізовані, тим самим представила науковим колам громадську діяльність західноукраїнських жінок досить конкретизовано [2, с. 212-215].

Суб'єктність жіночих об'єднань виявляється в їх практичній і теоретичній діяльності, політичній активності, спрямованій на захист інтересів і потреб своїх членів та реалізацію статутних засад. Утворення жіночих громадських об'єднань відповідають закріпленим положенням Конституції та законів України. Все більш нагальною стає потреба вивчення процесів інституціалізації жіночих структур на регіональному, а також міжнародному рівнях.

На сьогоднішній день в сучасній Україні налічується понад 50 жіночих громадських об'єднань, всі вони мають власне завдання, певні функції, чітко визначену мету, а головне – сильного та надійного лідера.

Жіночі товариства виокремлюються на доброчинні, соціально орієнтовані, просвітницькі, науково-дослідницькі, політично орієнтовані, комерційно орієнтовані, оздоровчі та спеціалізовані.

Ще кілька десятиліть тому дослідженню участі жінок у громадській діяльності приділялась незначна увага. Жінка традиційно вважалася символом покірності, смиренності та готовності до страждання (Т. В. Говорун, І. М. Грабовська, О. М. Кікінеджді, О. Р. Кісь, В. Д. Москаленко)[1]

На сьогоднішній день в сучасному громадянському суспільстві України існує безліч жіночих громадських об'єднань, всі вони мають власне завдання, певні функції, чітко визначену мету, а головне – сильного та надійного лідера, який зможе утримувати та керувати цим об'єднанням, чітко визначати цілі та формувати стратегічні рішення.

Список використаних джерел

1. Гендерна освіта – ресурс розвитку паритетної демократії : зб. матеріалів наук.-практ. конф., Тернопіль, 27-29 квіт. 2011 р. / [редкол.: В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді]. – Тернопіль : [б. в.], 2011. – 793 с.

2. Лабінська Г. А. Громадська та політична активність жіночого населення Львівської області: територіальні відмінності / Г. А. Лабінська // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. географічна. – 2006. – Вип. 33. – С. 206–216.

3. Мальцева Э. М. Детская общественная организация как пространство социального воспитания подростков : монография / Э. А. Мальцева. – Ижевск : Удмуртский университет, 2006. – 360 с.

Бурцева А.В., студентка 1 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Мозоль. Н.І.,** кандидат юридичних наук, доцент

Захист прав дитини в системі соціальної функції української держави

Функціональний апарат сучасної держави є одним з актуальних питань державознавства, зважаючи на те, що саме через нього виявляється сутність та соціальне призначення держави. Більшістю дослідників соціальна функція держави зводиться до забезпечення соціальних прав працівників та надання матеріальної допомоги особам, які з об'єктивних причин не можуть заробити собі на прожиток. На сьогодні за межами досліджень соціальної функції держави досі залишається важлива суспільна категорія її адресатів – діти.

На даному етапі свого розвитку, українська держава прагне бути «соціальною державою», проводити активну «соціальну політику» та прагне щоб у ній були захищені «соціальні права людини». Поряд, з цим Конституцією України (ст.51) проголошено, що «сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою» [2, с. 15].

Насамперед, варто відмітити, що проблема захисту прав дитини існує в кожній країні світу незалежно від ступеня її соціально-економічного розвитку, державного ладу, географічного становища, народних традицій і звичаїв та інших чинників, здатних впливати на становище людей, які є мешканцями цієї країни. Не стала винятком і Україна, в якій протягом останніх років відбувається бурхливий процес державотворення, становлення вітчизняного законодавства, формування державних інституцій і механізмів їх впливу на ситуацію в українському суспільстві.

Система механізму приєднання України до міжнародних актів про права дитини обумовила новий підхід до визначення напрямів державної політики, що зумовило необхідність глибокого вивчення підходів щодо захисту прав дитини в Україні. На основі дослідження нормативного забезпечення соціального захисту прав дітей можна стверджувати, що чинне законодавство України в цілому відповідає міжнародним правовим нормам.

Правовий захист в Україні здійснюється на основі Конвенції ООН про права дитини, яка є універсальним документом міжнародного права у вказаній сфері (для України вона набула чинності з27 вересня1991 року) [1], Конституції України [2], Сімейного кодексу України, Закону України «Про охорону дитинства»[3] та низки інших нормативно-правових актів.

Дослідження нормативного забезпечення соціального захисту прав дітей дозволило виявити, що таке забезпечення здійснюється за допомогою норм різних галузей права – права соціального забезпечення, трудового, цивільного, житлового, сімейного, медичного права та інших галузей.

Таким чином можна стверджувати, Україна ставши на шлях незалежності і суверенності, закріпила свій стратегічний напрямок розвитку розбудови соціальної, демократичної правової держави, пріоритетним завданням якої є захист прав та інтересів дитини. Оскільки саме ставлення до дітей, їхніх прав і свобод, повага до їхньої людської гідності як найточніше

відображають рівень гуманності й цивілізованості суспільства, особливо в таких складних умовах, в яких опинилася Україна, коли економічна криза супроводжується воєнними діями на частині її території. Відтак, Україна лише тоді зможе називатися соціальною державою, коли зможе на належному рівні забезпечити належні умови для охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права дитинивід 20.11.1989. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. − Ст. 141.
3. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III//Відомості Верховної Ради України, 2001, № 30. − Ст.142.

Бондар Г.М., студентка 1 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Мозоль Н.І.,** кандидат юридичних наук, доцент

Вплив римського права на формування романо-германської правової системи

Римське право має особливий культурний статус, оскільки є знаковим містком між античністю і сучасністю, а також йому притаманний потужний евристичний потенціал, що використовується як для підвищення загального культурного рівня населення, так і для підготовки юристів [1, с. 1]. Воно, увібравши у себе ті звичаї міжнародного обороту, які до нього віками вироблялися в міжнародних стосунках набуло рис універсальності, в його межах були розроблені загальні правові концепції та науково обґрунтована велика кількість правових явищ. Римська правова реальність є комплексом чинних предметних форм права та ідеально-духовних правових феноменів, які характерні для римської культури в широкому розумінні, що передбачає тісний зв'язок римського права з релігією, мораллю і магією. Вчення і теоретичні розробки римських юристів знайшли своє відображення та інтерпретацію у творчості всіх визначних представників правової думки Європи, і багато сучасних понять, термінів та юридичних конструкцій беруть свої витоки у працях римських авторів, у римському праві [2, с. 276].

Романо-германська правова система серед правових систем світу посідає особливе місце, і має виняткове значення для розвитку юридичної науки. На думку деяких дослідників, ця правова система є першою, з якою ми зустрічаємось у сучасному світі. Вона – основа національних правових

систем багатьох держав сучасного світу, що сформувалася на території континентальної Європи, та включає дві правові групи: романську (Франція, Бельгія, Італія, Іспанія та ін.) і германську (ФРН, Австрія, Швейцарія та ін.). ЇЇ основна відмінність від усіх інших правових систем полягає в тому, що історично ця правова система бере свій початок ще у Давньому Римі. Теоретико-правовою основою романо-германської правової системи слугує римське право, яке внаслідок процесу рецепції у XIV-XVII ст. було пристосовано до нових умов життя.

Весь правовий розвиток Західної Європи, починаючи з Середніх віків і до початку XIX ст. йде під знаком римського права. Шляхом його рецепції, яка проводилась в університетах Європи, зокрема Болонським, римське приватне право стало провідною навчальною дисципліною в системі юридичної освіти країн романо-германської правової системи. В XI ст. оформилась школа глосаторів, які через силу авторитетності для них римського права, вважали його легітимно діючим законом. У кінці XIII ст. школа глосаторів замінюється школою постглосаторів (коментаторів), які використовували не джерела римського права, а коментарі глосаторів. У своїх працях коментатори зміст норм римського права погоджували із нормами тогочасного місцевого, канонічного, феодального права. Вони перетворили Звід Юстиніана у загальне право Європи та стали засновниками європейської юриспруденції [3, с. 74].

Об'єднуючи Європу на практиці, римське право поєднувало її й у теоретичних шуканнях: французька юриспруденція працювала весь час разом з юриспруденцією німецькою або італійською. Так виникала на ґрунті римського права дружна загальна робота всієї європейської правової думки. На думку Рене Давида, романо-германська правова система як би продовжує римське право, вона є результатом його еволюції, але жодним чином не є його копією.

Варто відзначити, що право країн романо-германської правової сім'ї – це завжди право, засноване на принципах. Такі загальнотеоретичні принципи, як принцип верховенства права та верховенства закону, принцип юридичної рівності перед законом та судом, принцип справедливості правосуддя, принцип неприпустимості повторного покарання за одне й те саме правопорушення та інші принципи беруть свій початок з класичного римського права.

Як результат, основою романо-германської сім'ї правових систем стала західноєвропейська традиція права – правові цінності, категорії й інститути що сформувалися відповідно до світогляду, культури і ментальності західних народів, корені яких сягають в античність. Римське право як важлива складова загальноєвропейської цивілізації, фактично стало цеглинкою «Європейського дому». Сучасний етап розвитку романо-германської правової системи пов'язаний з уніфікаційними євроінтеграційними процесами. Сучасне європейське право – це інтеграційна правова система, до якої входять компоненти і романо-германського, і загального права. Уніфікаційні процеси мають на меті у майбутньому створення загальноєвропейських кодексів для країн-членів ЄС.

Список використаних джерел

1. Вовк В.М. Римське право як феномен правової дійсності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. юр. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / В.М. Вовк. – Київ, 2011. – 32 с.
2. Гурак Р.В. Політико-правові вчення в Стародавньому Римі та Візантії / Р.В. Гурак // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – №6. – С. 274-277.
3. Кобилецький М. Праці Йоганеса фон Буха та їх роль у поширенні римського права у центрально-східній Європі // Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична. – 2014. – Вип. 60. – С. 74-80.

Туробова С.О., студентка 5 курсу факультету №2 НАВС
Науковий керівник: **Кулик Т.О.,** кандидат юридичних наук, викладач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

Особливості забезпечення реалізації права на працю людини і громадянина в Україні

В умовах економічної кризи, соціальної нестабільності, закриття великих підприємств, низького рівня кваліфікації кадрів, зростання тривалого безробіття населення у державному, комунальному та приватному секторі господарювання надзвичайно актуальною постає проблема зайнятості людини і громадянина в Україні.

Відповідно до ст. 43 Конституції України держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки й перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [1]. Але, звертаючись до показників динаміки зайнятості населення за останні роки, можна побачити, що рівень безробіття залишається на досить викокому рівні та бере тенденцію до подальшого зростання.

Причини тому є наступні:

- економічна та політична кризи, що призводять до припинення підприємств та, як наслідок, масового вивільнення робочої сили;
- складність у забезпеченні робочими місцями всіх вимушених переселенців із зони АТО;
- невідповідність якісних і кількісних показників ринку освітніх послуг вимогам ринку праці;
- неефективність діючого законодавства;
- низький рівень охоплення молоді профорієнтаційними заходами.

На вирішення даних проблем необхідно проаналізувати зарубіжний досвід боротьби з безробіттям. Якщо порівнювати скандинавську і європейську моделі політики зайнятості, то можна зробити висновок, що перша спрямована на забезпечення працею всіх трудящих, для чого

створюються робочі місця в державному секторі з середньою оплатою праці; друга орієнтована на скорочення кількості зайнятих при підвищенні продуктивності праці й зростанні доходів працюючих. Така політика передбачає дорогу систему допомоги для більшої кількості безробітних.

Американська політика зайнятості спрямована на залучення до процесу виробництва якомога ширших верств активного населення. Її результатом є збільшення кількості людей з низьким рівнем доходу, який, проте, перевищує допомогу по безробіттю. Також американський уряд широко практикує залучення незайнятого населення до громадських робіт [2].

Також в США був прийнятий законодавчий акт щодо стимулювання зайнятості «Про стимули найму для відновлення зайнятості» (Hiring Incentives to Restore Employment (HIRE) Act).

Умови HIRE Act передбачають можливість для роботодавців отримувати звільнення від обов'язкових виплат (до прийняття акту такі виплати становили 6,2% від фонду заробітної плати і виплачувалися роботодавцем за кожного працівника) до державних фондів соціального забезпечення по заробітній платі найнятих працівників, яких приймають з повною зайнятістю. Додатково до цього, відповідно до умов акту, роботодавці отримають податковий кредит у розмірі 1000 доларів за кожного нового працівника, за умови збереження за ним повнооплачуваного робочого місця протягом 52 тижнів. При цьому, всі нові працівники повинні бути набрані з числа безробітних, які не мали перед цим постійної роботи не менше 2 місяців. Міністерство фінансів США опублікувало дані, згідно з якими вже за перші чотири місяці дії Закону не менше 4,5 мільйона осіб отримали нові робочі місця з повною зайнятістю [2].

Заслуговує на увагу ідея щодо введення громадських робіт для тих, хто одержує допомогу. Це повинна бути добре продумана, законодавчо підкріплена система. Зокрема, рівень допомоги по безробіттю повинен стимулювати безробітних до реєстрації на біржах праці й участі у громадських роботах. У 30-ті роки XX ст. програми громадських робіт з'явилися у США в умовах зростання безробіття й дістали поширення у багатьох країнах. Це дало можливість на короткий час вирішити деякі економічні й соціальні проблеми безробіття, а також питання, пов'язані з розвитком інфраструктури регіонів, охороною довкілля тощо.

Загалом, аналізуючи закордонну практику боротьби з безробіттям, можна зробити висновок, що, хоч уряди країн і приймають низки рішень щодо подальших дій у цій сфері, багато з них не виправдовують початкових очікувань, або ж здійснюють це частково. Державна політика у цій сфері для запобігання зловживань зі сторони роботодавців та загострення соціальної напруженості має бути виваженою, послідовною, з передбаченням всіх можливих негативних наслідків та способів їх нейтралізації.

Забезпечення права на працю не повинне здійснюватись радикальними методами, а також без підкріплення реальними гарантіями з боку держави та відповідними способами захисту.

Першочерговим завданням на шляху до розв’язання проблеми дисбалансу на ринку праці має бути зміна впливу мотиваційних чинників

щодо обрання майбутньої професії, орієнтація молоді на реальну оцінку ситуації на ринку праці та можливості працевлаштування по закінченню навчального закладу шляхом якісного розширення профорієнтаційних заходів.

Також, на нашу думку, Україні необхідно врахувати досвід США у боротьбі з безробіттям у частині стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу, збереження робочих місць та залучення нових працівників. Необхідно знизити податковий тиск на бізнес, підвищити розмір мінімальної заробітної плати та розгорнути широку програму поліпшення інвестиційного клімату в Україні.

Таким чином, реалізація комплексу запропонованих заходів буде сприяти впровадженню в Україні більш дієвого організаційно-економічного механізму державного регулювання ринку праці на основі інноваційної моделі розвитку.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр .

2. Світовий досвід боротьби з безробіттям. Безробіття серед молоді [Електронний ресурс] Режим доступу: http://netstar.moy.su/index/bezrobittja_v_sviti/0-14.

Бакал А.А., студентка факультету № 2 НАВС

Науковий керівник: **Камінська Н.В.,** професор кафедри гуманітарних і загальноправових дисциплін, доктор юридичних наук, професор

Проблема анексії Криму. Правовий статус півострову

Кримське питання – це історичний виклик для молодої держави Україна. Якщо АТО у Луганській і Донецькій областях ймовірно буде завершено до дня незалежності України у 2016 році, то вирішення проблеми повернення АР Крим в Україну затягнеться на роки, якщо не на десятиліття. І в принципі це можливе тільки після відставки Президента РФ Путіна В.В. та втрати влади в Росії партією «Єдиная Россия».

Крим став одним з найбільших каменів спотикання України та Росії, розкривши при цьому рівень впливу проросійських течій в Україні та нездатність йому протистояти, неефективність служб розвідки і керівництва української армії, а також відсутність готовності до кризових ситуацій і рішучих дій. Також ситуація з Кримом продемонструвала неефективність міжнародних договорів і створила черговий прецедент їхнього двоякого тлумачення. Зокрема були порушені:

− Гельсінкський заключний акт 1975 року, про непорушність кордонів у Європі;

− Будапештський меморандум 1994 року про гарантії безпеки Україні;

− Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Росією 1997 р.;

− Договір між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон від 28.01.2003 (ратифіковано 20.04.2004)

Поки російське керівництво і нова кримська влада раділи «відновленню історичної справедливості», українські політики та громадські активісти навперебій заявляли про плани повернення Криму. Питання повернення півострова стало важливою деталлю передвиборчої кампанії під час президентських виборів і зайняло не останнє місце у промові Порошенка на інавгурації.

Однак захоплення під виглядом самовизначення шляхом референдуму і нездатність України йому запобігти забезпечили Росії можливість почати повномасштабний процес інтеграції Криму у правову та економічну системи РФ. При цьому з плином часу шанси на повернення Криму в Україну продовжують знижуватися. Силовий сценарій після референдуму дає РФ привід, по-перше, звинуватити Україну у невідповідності демократичних принципів, а по-друге, розцінити присутність українських військових на півострові як агресію.

Крім того, фактичні зміни на всіх рівнях набагато ефективніше сприяють перетворенню Криму на частину РФ (хоч і невизнану міжнародним співтовариством), ніж підписані договори і зміна влади. Самі ж кримчани, в основному, задоволені, незважаючи на нагальні проблеми і незручності, підвищенням, хоч і частковим, зарплат і соцзабезпечення, а також тим вже, що їх не стосуються проблеми України, особливо військові дії на сході і мобілізація.

Заяви Києва, що вступ України до ЄС і підвищення рівня життя ще змусить кримчан передумати та повернутися до складу України, поки виглядають як передвиборчий лозунг.

Зважаючи на активну інтеграцію Криму до складу РФ й активізацію бойовиків на Донбасі, українське керівництво, очевидно, відклало питання повернення півострова «у довгий ящик» заради вирішення більш актуальних проблем, на користь чого свідчить промова Порошенка на честь Дня Незалежності України.

У ході протистояння на сході України Крим став плацдармом для концентрації військової техніки і солдатів. Згідно з однією з версій, причиною чергового витка конфлікту на Донбасі є плани РФ щодо створення уздовж берега Азовського моря сухопутного коридору до Криму.

При цьому Росія, як і раніше, не визнає звинувачень в анексії Криму. Зокрема Путін здивований небажанням міжнародної спільноти визнати півострів російським.

З урахуванням поточних позицій Росії, України і третіх сторін, а також співвідношення сил, будь-які можливі переговори щодо кримського півострова зайдуть у глухий кут, не кажучи вже про те, що можливість зосередитися на кримській проблемі в українського керівництва з’явиться тільки після врегулювання ситуації на Донбасі. За умови відсутності різких витків україно-російського конфлікту або появи вагомих аргументів чи

інструментів впливу в однієї зі сторін, питання приналежності Криму залишиться «замороженим» ще надовго.

Список використаних джерел

1. Олександр Задорожній : Анексія Криму – міжнародний злочин: Монографія. – 2014.
2. Горбулін В. П. : Журнал «Друга річниця російської агресії проти України» – 2016. – С.26-32.

Білас А.І., здобувач кафедри гуманітарних та загально правових дисциплін факультету № 2 НАВС

Проблеми здійснення реформ правоохоронних систем країн Східної Європи

Закономірності розвитку правоохоронної діяльності європейських країн під впливом євроінтеграційних процесів, наднаціональних і національних інтересів, історичних традицій, потреб населення тощо останнім часом постійно перебувають у полі зору дослідників, практичних працівників тощо.

Однак питання моделей і стандартів правоохоронної (поліцейської) діяльності лише недавно почало привертати увагу дослідників. Якщо і виділяються ті чи інші моделі правоохоронної діяльності, то чітких визначень даного поняття практично не зустрічається. У зв'язку з цим пропонуємо під поняттям «модель правоохоронної діяльності» розуміти систему норм і принципів, які покладено в основу правового регулювання правоохоронної діяльності, суб'єктний склад та напрямки цієї діяльності, об'єкти на які вона спрямована, форми та методи її здійснення.

Погоджуємось з ученими, які виділяють моделі правоохоронної діяльності залежно від типу правової системи відповідної держави і правової сім'ї (англійська, німецька і романська, східноєвропейська чи постсоціалістична), за предметно-функціональною спрямованістю (національні моделі правосуддя, включаючи системи судів загальної юрисдикції і конституційного контролю в державах Європи, моделі органів прокуратури, моделі поліцейських органів, ін.); централізовані і децентралізовані тощо.

Слід відзначити наступні спільні риси структурної побудови правоохоронних органів, притаманні країнам Східної Європи, а саме: – розгалуженість і різноманітність поліцейських систем, наявність поліцейських органів у різних міністерствах і відомствах, незалежність їх одна від одної; – поділ поліцейських структур за джерелами фінансування на державні (федеральні), муніципальні (місцевого самоврядування), приватні (фірм, концернів, синдикатів тощо) за умов тісної співпраці між ними; – соціальна спрямованість роботи поліції, яка орієнтована, насамперед, на захист прав і свобод громадянина; – високий професіоналізм поліції, який досягається не лише завдяки глибокій професійній підготовці у фахових поліцейських закладах

освіти; – позапартійність у роботі поліції, що накладає певні обмеження на прояви політичних, партійних переконань; – активна діяльність громадських добровільних об’єднань, спрямована на підтримку і допомогу поліції; – відкритість, гласність, постійна апеляція до громадської думки при розв’язанні складних ситуацій, що виникають у правоохоронній практиці.

Реформи правоохоронних систем у Польщі, Естонії, Болгарії, Угорщини, Румунії, Чехії, інших країнах, сприяли розкриттю нової сутності правоохоронних органів як послідовного інституційно-юридичного механізму охорони права, захисту прав людини, зміцнення правопорядку і законності. На основі системних реформ у країнах ЄС удосконалено організаційно-функціональну структуру національних правоохоронних органів, ефективність їх роботи. Про значні успіхи свідчить довіра і підтримка населення до поліції та інших правоохоронних органів. Водночас, на наше переконання, важлива підтримка, включаючи матеріально-фінансову, інформаційно-аналітичну, технічну, з боку інституцій ЄС, Ради Європи, ОБСЄ, ООН у даному напрямі.

Вважаємо доцільним прийняття уніфікованих стандартів правоохоронної діяльності, тобто сукупності загальнообов’язкових норм і принципів спеціально уповноваженими інституціями ЄС, з метою уніфікації засад правоохоронної діяльності, форм і методів роботи правоохоронних органів, їх посадових осіб відповідно до загальновизнаних демократичних цінностей, з метою зміцнення національного і загальноєвропейського правопорядку, захисту прав і свобод людини та громадянина.

Запозичення позитивного досвіду організації і функціонування системи правоохоронних органів, правоохоронної діяльності держав Східної Європи, які відносно недавно вступили до ЄС, здатне запобігти помилкам, прорахункам і негативним явищам у процесі здійснення реформ, що особливо актуально для сучасної України.

Березенко В., аспірант Київського університету туризму, економіки і права

Національна стратегія охорони державного кордону України та проблеми її забезпечення в сучасних умовах

Кордони – невід'ємний і обов'язковий чинник формування цілісного державно-територіального організму. Без чітко визначених кордонів держава не може реалізувати свої суверенні права, забезпечити національну безпеку.

Правове регулювання інституту державних кордонів здійснюється на національному та міжнародному рівнях. Статут ООН, Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. визначають принципи територіальної цілісності держав та непорушності державних кордонів, що мають важливе значення для національного права та підтримки та безперечно є необхідною умовою для мирних відносин держав та інших суб’єктів [1].

Зазначені норми знаходять своє відображення у ч. 1 ст. 17 Конституції України і констатують що захист територіальної цілісності є найважливішою функцією держави [2]. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державний кордон» 1991 р. визначається державний кордон як лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України – суші, вод, надр, повітряного простору [3].

Відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про вжиття заходів для посилення рівня захисту державного кордону України» від 17 червня 2014 року, п.п. 2 п. 2 зазначено рекомендацію Кабінету Міністрів України затвердити документи, необхідні для проведення в односторонньому порядку демаркації сухопутної ділянки державного кордону України з Російською Федерацією, яка буде обладнана за зразком зовнішніх кордонів Європейського Союзу, однак це стосується всього державного кордону, а не лише його частини, а зважаючи на попередній досвід виконання угод із Російською Федерацією, а також на низку інших факторів, можна поставити під сумнів виконання даної постанови [4].

Указ Президента України «Про Концепцію розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року» № 546/2006 від 19.06.2006, практичні механізми удосконалення системи державного управління прикордонною безпекою визначені Державною цільовою правоохоронною програмою «Облаштування та реконструкція державного кордону на період до 2015 року», прийнятою Постановою Кабінету Міністрів 13 червня 2007 р., свідчать про наявність декількох основних недоліків: нехтування виконанням визначених програм, про фактичну бездіяльність стосовно забезпечення недоторканості державного кордону [5-6].

Відповідно до Указу Президента України Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна - НАТО на 2015 рік, пріоритетним національним інтересом України у сфері зовнішньополітичної діяльності є розвиток та дальше поглиблення відносин стратегічного партнерства України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) та як визначено п. 1.1, ключові завдання визначаються Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», якою в свою чергу визначено вектор безпеки, що передбачає здатність України захищати свої кордони та забезпечувати мир не тільки на своїй території, а й у європейському регіоні. [7]

Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» спрямований на мінімізацію загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно-визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. [8]

Україна розраховує на підтримку НАТО та держав-членів Альянсу, ОБСЄ в реформуванні держави, забезпеченні можливості реалізації даної стратегії. Від функціонування державного кордону залежить і розвиток міждержавних та позадержавних відносин.

Нормативно-правова неврегульованість питань договірно-правового оформлення спільних ділянок державного кордону в основному пов'язана із

деструктивною позицією урядів Росії, Білорусі та Молдови, яка використовується зазначеними країнами як можливість здійснення політичного тиску на українську сторону з метою перегляду лінії адміністративного розподілу між республіками колишнього СРСР щодо територіального розмежування на власну користь.

Сьогодні об'єктивно існують чинники пом'якшення воєнно-політичної обстановки на кордонах держави, що основні загрози національним інтересам і безпеці України на її кордонах і в прикордонному просторі переходять з воєнної сфери у невоєнну. Завдання органів влади та громадськості полягають саме у забезпеченні реалізації Національної стратегії охорони державного кордону України.

Список використаних джерел

1. Действующее международное право: в трех томах / Сост. Ю.М. Колосов и Э.С. Кривчикова. – Т. 1. – М. : МНИМП, 1994. – 832 с.
2. Конституція України/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.
3. Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 р. № 1777-XII/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12.
4. Про вжиття заходів для посилення рівня захисту державного кордону України : Постанова Верховної Ради України від 17 червня 2014 р. № 1329-VII/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1329-18.
5. Про Концепцію розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року: Указ Президента України № 546/2006 від 19.06.2006 р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/546/2006.
6. Про затвердження Державної цільової правоохоронної програми «Облаштування та реконструкція державного кордону» на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2007 р. № 831/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831- 2007-п.
7. Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2015 рік: Указ Президента України №238/2015/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/238/2015.
8. Про Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України №5/2015/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/paran10#n10.
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України №287/2015/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015.

Вайдалович О.Ф., студентка 3 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Камінська Н.В.,** професор кафедри гуманітарних і загальноправових дисциплін, доктор юридичних наук, професор

Громадянська позиція та ініціатива у розвитку ідей свободи і миру

«Не мечем чи то захищали себе благородні мужі давнини?» -
спитав один із учнів Конфуція. Вчитель відповів :
«Благородні мужі давнини … обороняли себе людяністю.
Тому вони не мали потреби в мечах».

Війна і мир – це два протилежно заряджені ворогуючі явища. Не дивлячись на те, що протягом багатьох століть цивілізації домінувала культура війни, культура загарбництва і переваги, прагнення людства до миру, мирного існування, організації життя в режимі толерантності, згоди і солідарності з нагальних, значеннєвих проблем буття виступали головним, визначальним напрямком їх життєдіяльності.

З деяким перебільшенням, можна сказати, що історія людства - це історія прагнення і переходу від «культури війни» до «культури миру».

Хочеться одразу згадати слова Бернарда Шоу: « Мир не тільки кращий, але й безмежно складніший за війну». Навчитися жити в мирі, вміти творити і берегти мир – одна із найскладніший задач сучасності.

Та незважаючи на те, що цей процес складний ми люди всіх поколінь і народів, а особливо, молодь повинні пам'ятати , що перш ніж думати про суспільний розвиток, ми повинні думати про мирне співіснування. Якщо світова співдружність не подолає історичну інерцію війни, то «Захід сонця Європи» (О. Шпенглер), і не тільки Європи , «кінець історії» (Ф. Фукуяма) з неминучістю настане.

Окрім цього, хочу з вами поділитися висловлюваннями моїх кумирів, які мене надихають і в свій час направили мої судження і роздуми в правильному руслі. Це великі ініціативні особистості, мислителі, які чітко розуміли, що війна – виплодок («исчадие») зла, а насильство – це гріх (М.Л. Кінг).

Як ви вже здогадалися першим, про кого я буду говорити – це Мартін Лютер Кінг – продовжувач історичного ланцюга миротворчої думки і гуманістичного руху в 60-х роках минулого століття. Він був одним із керівників боротьби за громадянські права афроамериканців в США, ініціатором стратегії і тактики ненасильницьких дій. В основу його тактики був покладений новий тип соціально - організуючих дій, які полягали « не в груповому протистоянні існуючим несправедливим порядкам, а в установленні особливого типу єдності між людьми, який би існував на рівні колективної свідомості, і який би став основою індивідуальної свідомості і поведінки».

Дії цього великого правозахисника і громадського діяча змінили історію. Його дійства є прикладом як можна дипломатично і гуманно відстоювати свої

права, при цьому не загострюючи конфлікт, а навпаки, розгладжуючи всі гострі кути непорозуміння. Він призивав до мирного співіснування, любові і поваги між людьми. Тому ,я вважаю, цю людину і його дії одним із найкращих прикладів «правильного» миротворення, і розв`язування конфліктів.

Також хочу привести думки, не менш, видатного мислителя М. Ганді. Він засуджував будь-які форми насильства, як державного, радикально-визвольного, так і культурного, тому що насильство примножує особисті нещастя людей, їх духовні пороки і взаємні відчуження. Він став ідеологом національно – визвольного руху, ідеї здобуття свободи мирними, ненасильницькими засобами – шляхом залучення у визвольний рух широких мас, різноманітних шарів населення.

Підбиваючи підсумки, хотіла зазначити, що «Молодь – це двигун прогресу». Ми повинні стати такою молоддю, яка б цікавилася, пізнала світ навколо, не обмежувала б себе історичними і політичними рамками, не засуджувала б людей за кольором шкіри, релігійними поглядами чи національністю. Але яка б пам'ятала до чого можуть привести конфлікти і ненависть між людьми («Голокост», 1 – ша, 2-га світові війни). Ми повинні підтримувати мир на землі і не ненавидіти людей, а ненавидіти насильницькі дії, з якими потрібно боротися.

Бреус С.М. аспірант кафедри конституційного права юридичного факультету Київського національного університету імені Т. Шевченка
Науковий керівник: **Марцеляк О.В.,** доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права юридичного факультету Київського національного університету імені Т. Шевченка

Роль та місце правоохоронних органів у системі захисту конституційного права народу на визначення та зміну конституційного ладу в Україні

Як відомо, Конституцією України встановлено, що саме народ володіє правом на визначення та зміну конституційного ладу, і яке, не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами (ч. 2 ст. 5) [1]. Особливу значущість цьому праву додає те, що відповідно до статті 28 Загальної декларації прав людини, кожна людина має право на соціальний та міжнародний порядок (лад), за якої права і свободи людини, викладені в Декларації, можуть бути повністю реалізовані.

Тому вкрай важливо дослідити суб'єктний склад правоохоронних органів, які повинні недопускати насильницьку зміну або повалення конституційного ладу в Україні.

Слід звернути увагу, що в національному законодавстві немає єдиної правової позиції до сутності поняття «правоохоронні органи». Так, згідно до пункту 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки», правоохоронними органами є органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій [3], тоді ж як відповідно до пункту 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», правоохоронними органи є державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють вже не тільки правоохоронні, але і правозастосовні функції [4].

У свою чергу, Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» визначено конкретний перелік правоохоронних органів, до яких, зокрема, входять: органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції (пункт 1 ч. 1 ст. 2) [5].

Поряд з цим, відповідно до ч. 3 ст. 17 Конституції України, саме на правоохоронні органи покладається обов'язок забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України [1].

Також правоохоронні органи здійснюють функції по розслідуванню кримінальних проваджень по факту насильницької зміни конституційного ладу, ознаки складів злочинів яких встановлені Кримінальним кодексом України.

Зокрема, у вищеназваному Кодексі передбачена відповідальність за: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109); фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110^2); найманство (ст. 447) [6].

Тому роль правоохоронних органів, особливо у період проведення антитерористичної операції у окремих районах Донецької та Луганської областей, є вкрай важливою та суспільно необхідною. Адже саме від злагодженої та компетентної роботи цих органів залежатиме наскільки Україна залишатиметься суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою.

Список використаних джерел

1. Конституція України: станом на 12 берез. 2015 р. – Офіц. текст. – Київ: Правова єдність: Алерта, 2015. – 78 с.

2. Загальна декларація прав людини: Декларація Організації Об'єднаний Націй від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015

3. Про основи національної безпеки: Закон України від 19 червня 2003 року / Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 39. – Ст. 351
4. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України від 19 червня 2003 року / Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 46. – Ст. 366
5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року / Відомості Верховної Ради України – 1994. – № 11. – Ст. 50
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року / Відомості Верховної Ради України – 2001. – № 25-26. – Ст. 131

Нігруца О.О., студент 1 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Хойнацька Л.М.,** кандидат історичних наук, доцент

Сучасні наукові концепції держави

Нині поняття демократії є часто вживаним і здається на перший погляд зрозумілим і простим. Варто зазначити й те, що теоретичні ідеали демократії не завжди відповідають практичним реаліям сьогодення. Це у свою чергу спонукає вчених до подальшого наукового осмислення категорії демократії.

Проблеми демократії як політичного режиму, певних засад устрою та функціонування державної влади, системи цінностей і принципів перебувають у центрі уваги соціогуманітарних наук, особливо вони загострюютьсяу часи глобальних політичних трансформацій («хвиль демократії»), які знову постали на межі XXI ст. у багатьох країнах світу та на різних континентах.

Складність і суперечливість цих процесів спонукає до того, щоб пригадати досить точну та по суті афористичну її характеристику, надану відомим політиком та державним діячем минулого століття В. Черчіллем: «Ніхто й не каже, що демократія є ідеальною формою правління, скоріше навпаки, але нічого кращого, на жаль, людство поки що не винайшло».

Однак спроб винайти щось краще було досить багато, так само багато з них були реалізовані на практиці. Мною було розглянуто та проаналізовано основні сучасні наукові концепції держави, а саме:

Концепція елітарної демократії
Концепція національної держави
Концепція держави в теорії конвергенції
Технократична концепція держави
Фашистська концепція держави (на прикладі фашистської Італії)
Етатична концепція держави (на прикладі Туреччини у XX)
Концепція держави загального добробуту (на прикладі сучасної Швеції)
Концепція правової держави (на прикладі України)
Концепція соціальної держави (на прикладі України)

Звісно концепцій держави існує значно більше та їх кількість продовжує зростати навіть в наш час. Й чим далі, тим сміливішими вони стають. Ця різноманітність зумовлена багатьма факторами, зокрема складністю сучасних суспільних відносин та строкатості регіонів нашої планети, які кардинально відрізняються в питаннях політики, історії, рівню розвитку та культури. Саме через цю різноманітність держав, з їхніми особливостями, існує і велика кількість концепції, які є придатними лише для певного регіону чи культурної групи.

Що ж стосується концепцій держави які знайшли своє відображення в історичній дійсності, то ми бачимо, що деякі з них були невдалими, зокрема концепція фашистської та етатичної держави. Причини цих невдач різні, так наприклад фашистська Італія програла другу світову війну, що змусило фашистський режим відступити від влади. А Турецький етатизм, незважаючи на оптимістичні прогнози, виявився малоефективним.

Проте концепція держави загального благоденства, яка успішно реалізувалась у скандинавських країнах, дала змогу, наприклад, Швеції, досягти неабиякого рівня добробуту населення, економічного розвитку та стабільності.

Щодо правових та соціальних держав, можна сказати наступне. Ці дві концепції закріплені в більшості країн на законодавчому рівні, але досить часто це закріплення носить суто декларативний характер. До того ж, на мою думку, твердження про те що якась держава є правовою досить неоднозначне, адже правова держава є певним ідеалом до якого слід прагнути, проте досягти його неможливо, адже явища правового нігілізму присутні в будь-якій країні.

Зовсім інший стан справ з концепцією соціальної держави, адже цю концепцію реалізувати цілком можливо, звісно це вимагає багато часу та неабияких зусиль як від влади так і від народу, але результат цього вартий.

Хоч в Конституції України й написано, що Україна це правова та соціальна держава, на практиці відкривається сумна істина. Україна як правова держава, містить досить грунтовне підкріплення цього принципу в законодавстві, але на жаль, в Україні й досі присутні вияви правового нігілізму з боку як посадових осіб, так і громадян. Наша система протидії ігноруванню права ще далеко недосконала, тому держава не здатна в повній мірі забезпечити реалізацію всіх прав та свобод, закріплених законодавством України.

Щодо припису Конституції про Україну як соціальну державу, виникає ще більше сумніві. Соціальна політика України слабка та не розвинена. Звісно на це є достатня кількість об’єктивних причин, але, на мою думку, зазначена в Конституції концепція соціальної держави є на даний момент досить неправдивою.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, можна узагальнити наступні висновки.

Сучасні концепції держави дуже різноманітні, що зумовлюється:

- складністю соціальної структури сучасного суспільства;

- історичними особливостями розвитку тих чи інших країн;
- різноманітністю методологічних підходів до певної проблеми;
- існуванням країн різного ступеня розвитку.

Правові аспекти демократичної організації та діяльності державної влади були та залишаються стрижневими й для теорії держави і права

Для формування середовища, яке сприяє розвиткові демократичній політичній свідомості та культурі доцільним є вивчення концептуально-теоретичної основи поняття демократії.

Аналіз історичної генези та сучасне визначення поняття «демократія» засвідчує, що концепт демократії, з одного боку, динамічну зміну змісту концепту демократії, що обумовлюється історично-культурними та соціально-політичними чинниками розвитку того чи іншого суспільства.

З іншого боку, у своїй основі це поняття має фундаментальні, незмінні, інтегральні цінності – права і свободи людини, рівність, справедливість, відповідальність тощо, завдяки яким ідея демократії, проіснувавши декілька тисячоліть, продовжує нести в собі гуманістичний зміст. Але для ствердження таких гуманістичних цінностей в рамках сучасних реалій необхідним є адаптування цього аксіологічного фундаменту до змін і викликів сучасної інформаційної, глобалізаційної доби

Враховуючи, що кожна з цих концепцій має переваги й недоліки, а також те, що кожне суспільство відрізняється особливостями політичної культури, політичних традицій, традиції та ментальними рисами, дозволяє зробити висновок про неможливість застосування в рамках демократизаційних процесів чистих теоретичних здобутків сучасних концепцій демократії.

Однією з найбільш вдалих функціонуючих є шведська (скандинавська) концеція держави – держава загального добробуту. Теоретичною основою моделі виступає теорія суспільного добробуту.

Держава добробуту піклується про створення і підтримку інституційних рамок соціальної ринкової економіки, насамперед, усуваючи обмеження для конкуренції, корегує її наслідки, коли вони не бажані з соціальних міркувань.

Аналіз ознак правової держави та напрямів її формування засвідчує, що, хоч у чинній Конституції Україна проголошена правовою державою, насправді це положення є дещо декларативним. Тому, незважаючи на певні здобутки в справі побудови правової держави, нам необхідно ще докласти чимало зусиль для вирішення цієї проблеми.

Таким чином, процес формування правової держави характеризується спільною ознакою – рухом людства до свободи, усвідомленим намаганням обмежити державу, змусити її поважати закони та захищати честь і гідність людини як найвищу цінність. Реформування колишнього радянського суспільства, де насильство над людиною стало суттю державної політики, та інтеграційні процеси на міжнародній арені зробили об’єктивно необхідним формування правової держави в Україні.

Список використаних джерел

1. Аблязов Д. Е. Соціальна, правова держава та права людини і громадянина / Д. Е. Аблязов // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 10-14.
2. Горохова К. Г. «Государство благосостояния»: шведская модель. – М.: Знание, 1989. – 64 с
3. Махновський І. Демократична, соціальна, правова держава і громадянське суспільство: єдність та обумовленість // Право України. – 2005. – № 7. – С. 5.
4. Шемшученко Ю. С. Теоретичні проблеми державознавства і правознавства в умовах глобалізації / Ю. С. Шемшученко // Національна держава і право в умовах глобалізації: Збірник наукових статей. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. – С. 3-8.

Ковальчук В.І., студентка 4 курсу факультету №2 НАВС
Науковий кепівник: **Стельченко О.Г.,** кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права і процесу, доцент

Права дитини у сучасній Україні

Державна політика у сфері охорони дитинства, забезпечує координацію дій у вирішенні питань, пов'язаних із життєзабезпеченням та розвитком дітей, залученням їх до участі у політичному, культурному і духовному становленні держави, здійсненню заходів щодо виконання Конвенції ООН про права дитини, Всесвітньої декларації про 1, с.45;46].забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, розробленню і реалізації правових, організаційних та інших заходів, спрямованих на поліпшення становища дітей.

Відповідно до Конституції України, кожна людина (в тому числі і дитина) має:

1) право на життя;

2) повагу до гідності;

3) право на свободу та особисту недоторканість;

4) право на недоторканість житла;

5) раво на секретну переписку, телефонні переговори, телеграфну та іншу кореспонденцію;

6) право на невтручання в приватне життя;

7) право на свободу пересування, вільний вибір місця мешкання, вільно покидати Україну;

8) право на свободу думки та слова, вільне вираження своїх поглядів та переконань;

9) право вільно збирати, зберігати, використовувати та розповсюджувати інформацію усно, письмово або іншим способом.

10) право на житло;

11) право на достатній життєвий рівень;

12) право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування;

13) право на освіту;

На сьогодні в Україні найголовнішими проблемами, які потребують особливої уваги суспільства, є такі порушення прав дітей, як недбале ставлення та злочинні дії по відношенню до малолітніх, а саме примушування до праці і торгівля дітьми.

Законодавство України гарантує цілу низку пільг і допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківської опіки. Разом з тим, соціальне сирітство набирає загрозливих масштабів. Діти України сиротіють, маючи живих батьків: щороку близько шести тисяч дітей залишаються без батьківської опіки. При цьому всиновити чи удочерити тих, хто опинився в інтернаті, можуть далеко не всі українські громадяни через низький рівень матеріального забезпечення.

Забезпечити оптимальні умови життєдіяльності дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, – це ті завдання, які ставлять перед собою дитячі соціально-виховні заклади. У справі виховання та утримання дітей в інтернатах наша держава має певні напрацювання: впроваджуються нові навчально-виховні технології; вихованці інтернату залучаються до навчання у загальноосвітніх школах; при інтернатах створюються міні-підприємства, цехи, міні-пекарні, що частково допомагає вирішити фінансові проблеми, відкриваються профорієнтаційні центри. Проте значна частина дитячих будинків та шкіл-інтернатів має слабку матеріально-технічну базу, потребує ремонту житлових та службових приміщень. Матеріальні потреби дітей адміністрація дитячих закладів змушена вирішувати за рахунок спонсорських коштів, отримати які дуже непросто.

Сучасне законодавство України та відповідні державні програми декларують широкі гарантії захисту та розвитку дитини. Втім, будь-яка діяльність у цій сфері має ґрунтуватися на загальному дотриманні прав людини та прав дитини, чого, на жаль, не відбувається. Це підтверджують й рекомендації Комітету ООН з прав дитини щодо періодичної доповіді України:

Ситуація з правами дитини в Україні все більше підпадає під увагу держави, однак небезпека декларативності намірів залишається. Адже на сьогодні держава, декларуючи системні зміни, не звертає увагу на виконання елементарних завдань і важко йде на співпрацю з громадськістю.

Державна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС визначає «пріоритетним» законодавство стосовно прав дитини.

Отже, проблемою залишаються процедурні механізми захисту прав дитини. Існуюча система державних інституцій, які працюють в інтересах дітей є дуже розгалуженою, але не скоординованою. Досі відсутні

спеціалізовані суди (ювенальна юстиція), відсутній інститут Уповноваженого з прав дитини. Інститут Уповноваженого з прав людини, у свою чергу, не має чітких повноважень щодо захисту прав дитини.

Баклінський С.О., студент 1 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Кулик Т.О.,** викладач кафедри конституційного та міжнародного права, кандидат юридичних наук

Нормативно-правові та інституційні гарантії забезпечення захисту прав дітей в Україні

Кожна поважаюча себе країна завжди піклується про всі верстви населення. Особливе піклування повинні отримувати діти. Нажаль, у теперішний час Україна розглядає дитину не як суб'єкта власних прав, а лише як об'єкт захисту – це означає, що думка самої дитини й досі майже не враховується.

Деякі проблемні аспекти полягають у тому, що, наприклад, національне законодавство й досі залишається неузгодженим з положеннями Конвенції ООН про права дитини. А іншим глобальним недоліком є розпорошеність функцій між органами державної влади, відсутність алгоритмів їх взаємодії між собою замість комплексного системного підходу. Створювані нормативні акти переважно носять декларативний характер і не мають правових та фінансових механізмів реалізації.

Діти – це особлива соціально-демографічна група населення віком від народження до 18 років, яка має свої специфічні потреби, інтереси та права, але не володіє достатньою спроможністю відстоювати і захищати їх перед суспільством [1, ст. 115].

Дитинство – стадія життєвого циклу людини, на якій продовжується становлення організму, розвиток його найбільш важливих функцій, найбільш активно здійснюється соціалізація індивіда, яка включає засвоєння певної системи знань, норм і цінностей, оволодіння соціальною роллю, що дозволяє дитині формуватися та функціонувати як повноцінний член суспільства, цілісна особистість [2, с. 20].

Права дитини – це об'єктивно визначені соціально-економічним рівнем розвитку суспільства юридично гарантовані можливості задоволення потреб та інтересів дитини, реалізація яких є необхідною умовою для її нормального життя та гармонійного розвитку і здійснюється самою дитиною або за допомогою інших осіб.

Конституційно-правовий статус дитини – це сукупність закріплених в нормативно-правових актах та забезпечених державою прав та обов'язків, механізмів їх реалізації. Кожна дитина як особистість, людина й громадянин

має індивідуальний правовий статус, який стосується кожної дитини окремо і залежить від її походження, громадянства, статі тощо.

Слід зазначити, що в цілому система державних органів та установ, які опікуються правами дитини в Україні не є стабільною і перебуває у постійному русі. Вона змінюється, переформовується, залежно від вимог часу та бачення означених питань керівництвом держави. Так, за часи незалежності в Україні відповідальність за стан захисту прав дітей декілька разів перекладалася з одного центрального органу державного управління на інший. Спочатку, відповідно до Закону України «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх» Указом Президента України від 02.12.1995 року № 1115/95 був створений Комітет у справах неповнолітніх Кабінету Міністрів України [3], він проіснував недовго, і після його ліквідації функції захисту прав дітей почало виконувати Міністерство України у справах сім'ї та молоді. Далі центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей стало Міністерство соціальної політики України, у складі якого на правах структурного підрозділу було створено Департамент сім'ї та дітей [4]. Крім того, указом Президента України від 11 серпня 2011 року № 811/2011 «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини» було встановлено, віднесено повноваження щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини від імені Президента України до компетенції Уповноваженого Президента України з прав дитини» [5].

Україна поступово імплементує у національне законодавство міжнародні гарантії захисту в галузі прав і свобод дитини. Водночас з метою належного функціонування механізму їх реалізації слід посилити організаційні та правові заходи щодо безумовного виконання взятих міжнародних зобов'язань з прав дітей, активніше залучати громадянське суспільство до проблеми захисту прав та свобод дитини, посилювати громадський контроль за виконанням державою зауважень та рекомендацій Комітету ООН з прав дитини, інших міжнародних та регіональних конвенційних органів.

Визначаючи права, статус дитини можна побачити наскільки діти є незахищеними. Навіть, не дивлячись на те, що існує низка законів які контролюють забезпечення реалізації прав дитини, діти все одно незахищені. Це проблема людства в цілому. Коли всі усвідомлять важливість дитини, коли дитина буде сприйматись як суб'єкт правовідносин, не тільки на папері, а і у житті, то тоді, на нашу думку можна буде замислюватись про світле майбутнє. Потрібно змінюватись.

Список використаних джерел

1. Соціальна педагогіка: підручник за редакцією професора Капської А.Й., 4-те видання, перероблене і доповнене. – К. – 2003. – 481 с.

2. Гордуз О. А. Нормативно-правові аспекти забезпечення захисту прав дітей в Україні / О. А. Гордуз // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного

університету. Юриспруденція. – 2013. – Вип. 6-1(1). – С. 20-22. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_6-1(1)__7.

3. Указ Президента України від 02.12.1995 № 1115/95 «Про Комітет у справах неповнолітніх Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1115/95.

4. Парамонов Є. Ю. Перші кроки на шляху до побудови в Україні механізму державного регулювання захисту прав дітей. / Є.Ю. Парамонов // Наукові праці. Державне управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/Komp/Downloads/Npchdu_2013_214_202_13.pdf.

5. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини : Указ Президента України від 11 серпн. 2011 р. № 811/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 63. – стор. 7, стаття 2494.

Запорожець А.О., студентка 5 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Кулик Т.О.,** викладач кафедри конституційного та міжнародного права, кандидат юридичних наук

Імплементація норм міжнародного права в українське законодавство: проблеми теорії та практики

Актуальність теми в тому, що відбуваються глобальні процеси та Євроінтеграція міжнародного законодавства. Для досягнення відповідних цілей потрібно узгодження правової системи. Під нормою міжнародного права розуміється правило поводження, що признається державами й іншими суб'єктами міжнародного права в якості юридично обов'язкового. Тому що міжнародне право розвилося зі звичаю, що й у даний час не втратив свого значення, норми міжнародного права поділяються на дві групи: норми звичаєвого права і норми, що виникли в результаті узгодження воль держав. Остання група норм міжнародного права займає в його нормативному масиві значне місце, тому що, поступаючись об'єктивним вимогам стабільності міжнародного права, однозначності у визначенні прав і обов'язків учасників міжнародних відносин.

Проблема ефективності міжнародного права і його норм висувається на одне з перших місць у доктрині й у практиці міжнародно-правового регулювання. Особлива актуальність і практична значимість її дослідження обумовлені підвищенням ролі міжнародного права в регулюванні міжнародних відносин.

В останні роки проблема ефективності привертає увагу все більшого числа вчених в області міжнародного права. Зокрема, на результати роботи вплинули праці: Дмитрієв А.І., Лукашук І.І., Черніченко С.В.,Буткевич В.Г., Марочкін С.Ю., Суворова В.Я., Бірюков П.Н. ті інші.

Імплементація – здійснення, виконання державою міжнародних правових норм. Кожна держава сама визначає методи і засоби імплементації. У міжнародному договорі також може бути передбачена необхідність видання закону чи іншого акта для його здійснення. Імплементація міжнародно-правових норм – це сукупність цілеспрямованих організаційно-правових та інституційних заходів, що здійснюються державами індивідуально, колективно чи в рамках міжнародних організацій і спрямовані на реалізацію ними прийнятих на себе міжнародно-правових зобов'язань.

Таким чином імплементація норм міжнародного права має такі властивості: по-перше, це процес, що здійснюється на міжнародному і внутрішньодержавному рівнях; по-друге, полягає у поєднанні правотворчої та організаційної діяльності держав у процесі реалізації норм міжнародного права; по-третє, передбачає створення відповідного механізму (на міжнародному та внутрішньодержавному рівнях).

Оцінка виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань здійснюється в тому числі і через процедуру підготовки періодичних доповідей України з прав людини щодо виконання нею ряду найважливіших міжнародних конвенцій, учасницею яких вона є.

Реалізація норм міжнародного права є втіленням в життя норм міжнародного права через поведінку (дії або утримання від дій) суб'єктів міжнародного права, їх діяльність по практичному здійсненню міжнародно-правових нормативних розпоряджень. На сучасному етапі розвитку незалежної України важливою тенденцією є зближення правових систем України та Європейського Союзу. Ця тенденція найбільш активно виражається у зближенні системи національного права України та ЄС, яка в умовах сьогодення впливає на пошук спільних для всіх країн Європи принципів та ідеалів. Ця тенденція пояснюється процесами глобалізації, які змінюють усі сфери суспільного життя, науково-технічний прогрес.

Реформа правової системи України націлена на досягнення нового якісного стану українського суспільства, утвердження демократичних традицій у життєдіяльності держави на основі сприйняття основних принципів і норм міжнародного права. Цінність міжнародного права також визначається ефективністю правового регулювання механізму діяльності органів державної влади.

Список використаних джерел

1. Бурменський М. В. Українська доктрина співвідношення міжнародного і національного права/М. В. Буроменський // Правова доктрина України. -Х.: Право, 2013. т. 2 : Публічно-правова доктрина України. – С.632-662.

2. Конституція України : чинне законодавство станом на 3 берез. 2014 р. : (офіц. текст). – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2014. – 64 с.

3. Міжнародне право: Підручник. – 6-те вид., випр. і доп. Рекомендовано МОН / Черкес М.Ю. – К., 2011. – 397 с.

4. Про міжнародні договори: Закон України від 29 червн. 2004 р. // Офіційний вісник України – 2004. – № 35. – стор. 11.

Камінська Н.В., професор кафедри гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 2, доктор юридичних наук, професор

Перспективи гармонізації законодавства України в умовах інтеграції в європейський інформаційний простір

Як відомо, Україна є учасницею багатьох міжнародно-правових акті в інформаційній сфері. Йдеться у тому числі і про Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенцію Ради Європи про захист прав людини та основних свобод, Європейську конвенцію про транскордонне телебачення, Міжнародну конвенцію про використання радіомовлення в інтересах миру тощо.

Перелік зобов'язань України перед Радою Європи міститься у Висновку ПАРЄ № 190 від 1995 р., Резолюціях ПАРЄ № 1466 від 2005 р., № 1755 від 2010 р., Посібнику з прав людини для користувачів Інтернету 2014 р. у формі Рекомендації Комітету Міністрів державам-членам. Відповідно до Статуту Ради Європи це добровільні для виконання політико-правові акти, що є дороговказом для реформування національного законодавства державами-членами з метою ствердження плюралістичної демократії, верховенства права, дотримання прав і свобод людини згідно існуючими стандартами Ради Європи.

Дана організація постійно приділяє увагу захисту прав людини в он-лайновому середовищі та наголошує, що стандарти і цінності Ради Європи застосовуються як до офф-лайнового, так і до он-лайнового середовища. Ця теза неодноразово повторювалася в різних контекстах в інших рекомендаціях і деклараціях Комітету Міністрів і резолюціях Парламентської Асамблеї Ради Європи.

Наприклад, у Декларації про свободу комунікацій в Інтернеті 2003 р. Комітет Міністрів застеріг держави від здійснення попереднього контролю контенту, розміщеного в Інтернеті, за допомогою загальних заходів з фільтрації та блокування, а також закликав дотримуватися умов ст. 10 (2) Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, зокрема вживати заходи на основі прийняття попереднього або остаточного рішення про незаконність чітко визначеного контенту компетентними національними органами з дотриманням критерію пропорційності, випливає також з практичного тлумачення положень Конвенції Європейським Судом з прав людини. Винятком із загальної заборони попередньої цензури в Інтернеті є встановлення фільтрів для захисту неповнолітніх, зокрема в місцях, доступних для них – школах, бібліотеках тощо.

Надалі вимога щодо попередження державної і приватної цензури була висловлена в Декларації про права людини і верховенство права в інформаційному суспільстві 2005 р. А Рекомендація про заходи з пропагування поваги свободи слова та інформації з огляду на інтернет-

фільтри включає керівні принципи використання та управління інтернет-фільтрами в цілому і, зокрема, у сфері захисту дітей та молоді.

Рекомендація Комітету Міністрів державам-членам про заходи щодо пропагування суспільної цінності Інтернету підкреслює значну залежність людей від Інтернету як найважливішого інструменту в їх повсякденній діяльності (комунікації, отриманні інформації, знань, здійсненні комерційних операцій) і зумовленого цим закономірного очікування, що інтернет-послуги будуть доступними і недорогими, безпечними, надійними і відмово-стійкими. Для гарантування повної участі людей у соціальній та економічній діяльності в Інтернеті, ефективної реалізації демократичної громадянської відповідальності держави зобов'язані забезпечити всі права та основоположні свободи людини в он-лайн-середовищі, включно з правом на повагу до приватного життя, правом на свободу віросповідання, забороною дискримінації, захистом людської гідності, правом на свободу зборів та об'єднань, правом на захист власності, правом на освіту та забезпечення відкритості і безпеки в Інтернеті.

Слід зупинитись і на політичниї пріоритетах у сфері розвитку інформаційного суспільства, проголошених міністрами, відповідальними за політику інформаційного суспільства держав-членів ЄС і Європейської економічної зони, у Гранадській міністерській декларації про цифровий порядок денний для Європи, у межах повідомлення «Цифрова програма дій для Європи». Тим самим пропагується соціальна цінність Інтернету, його доступність для всіх громадян і зміцнення цифрової економіки на благо громадян та бізнесу, прокладаючи шлях до створення єдиного ринку для інтернет-контенту та продукції в державах-членах ЄС. Згадані документи мають вагоме значення для розвя'зання проблем освіти, навколишнього середовища, енергетики, охорони здоров'я і демографічних проблем.

Спільні цілі Ради Європи та ЄС у питаннях державної політики стосовно управління Інтернетом підкреслюється в межах загальноєвропейського діалогу з управління Інтернетом, Декларації Комітету міністрів Ради Європи про мережеву нейтральність. Тут йдеться про пріоритетність прав людини над комерційними інтересами ІКТ-індустрії, вільний обмін ідеями та інформацією.

Разом з тим, законодавство України вже протягом тривалого часу розвивається у даному напрямі. Так, Закон України «Про інформацію» визначив, що основними напрямами державної інформаційної політики є забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації, забезпечення інформаційної безпеки України. Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини (ст. 28 Закону України «Про інформацію»).

З-поміж інших нормативно-правових актів виділимо Закон України «Про телебачення та радіомовлення», «Про доступ до публічної інформації», «Про

захист персональних даних» тощо. Водночас ці та інші акти передбачають певні обмеження в інформаційній сфері. Так, застосовуються обмеження (заборони) щодо передачі програм, які несуть загрозу національним інтересам України, територіальній цілісності, безпеці і добробуту громадян. Також законним є приховування від громадськості публічної інформації, що має значний суспільний інтерес, в якій згадуються прізвища фізичних осіб.

Погоджуємось, що враховуючи обставини невідворотної загрози національним інтересам України внаслідок систематичного поширення російськими телерадіомовними каналами пропаганди, спрямованої на розпалювання війни, існувала і продовжує існувати потреба заборони ретрансляції цих каналів на території України на виконання зобов'язань нашої держави за Міжнародною конвенцією про використання радіомовлення в інтересах миру 1936 р. Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, Україна може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

Доцільними є рекомендації з впровадження організаційно-функціональної системи забезпечення інформаційної безпеки, спільної відповідальності органів публічної влади та громадських організацій у сфері забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави. Варті уваги, насамперед, стратегічний, організаційно-виконавчий, інфраструктурний та інші рівні такої системи.

Важливим є продовження розробки нового та удосконалення існуючого законодавства у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернету, забезпечення прав і свобод інтернет-користувачів, гарантій інформаційної безпеки.

Клімова А.М., студентка 1 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник : **Мозоль. Н.І.,** кандидат юридичних наук, доцент

Класифікація підзаконних актів України: особливості, реалії та перспектива

Правове регулювання сьогодні набуває значення провідної форми державного управління. Але норми права, що приймаються суб'єктами виконавчо-розпорядчих повноважень, тільки тоді можуть бути основою правомірної поведінки громадян і організацій, коли вони відповідають положенням Конституції та законів України. Тому особливого значення в сучасних умовах набувають проблеми досягнення законності змісту підзаконних нормативно-правових актів, які видаються передусім органами виконавчої влади з метою реалізації законів, виконання ними державно-управлінських завдань. Підзаконний акт володіє необхідною юридичною

силою, правда його юридична сила не має такої ж загальності і верховенства, як це властиво законам.

Науковці зазначають, що до підзаконних нормативно-правових актів в Україні відносять Укази Президента України; постанови Президії Верховної Ради України; постанови Кабінету Міністрів України; інструкції, розпорядження і накази міністерств, державних фондів і відомств України; розпорядження глав обласних та районних державних адміністрацій; рішення виконавчих місцевих Рад народних депутатів; нормативні накази та інструкції адміністрації підприємств, установ, організацій.

Підзаконні нормативно-правові акти є різновидом нормативно-правових актів, що видаються повноважними органами публічного управління на основі та на виконання положень законів, у відповідності із ними, для їх подальшої конкретизації та розвитку.

Слід зазначити, що основними прийомами юридичної техніки, які можна використовувати для досягнення законності в положеннях підзаконних актів, є: застосування такої ж юридичної термінології, як і в законах; запровадження уніфікованих юридичних конструкцій; врахування при підготовці проектів підзаконних актів, аргументів та обставин; надання підзаконному нормативно-правовому акту форми, що передбачена у Конституції та законах України [1, с. 17].

Право підзаконної правотворчості має Верховна Рада України (ст.135), голови місцевих державних адміністрацій (ст.118), органи місцевого самоврядування та їх посадові особи (статті 143, 144) [2].

Також неодмінно маємо погодитись, що дія підзаконного акту у просторі залежить від обсягу компетенції суб'єкта владних повноважень, який його ухвалив. Так, накази міністерств та нормативно-правові акти інших центральних органів виконавчої влади, зазвичай, поширюються на всю територію держави. У той же час, підзаконні акти місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування поширюються тільки на територію в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Незважаючи на те, що в нормативному правовому регулюванні суспільних відносин головне й визначальне місце займає закон, підзаконні акти теж мають важливе значення у житті суспільства, відіграючи допоміжну і деталізуючу роль.

Відмітимо, що підзаконні нормативні акти організовують дію законів, вносять в систему правового регулювання нові деталі, посилюють соціальну функцію права, роблять більш зрозумілим юридичний статус суб'єктів права. Ця форма встановлення правових норм завдяки безпосередньому контакту з їх адресатами має значний потенціал щодо належної організації функціонування суспільних відносин, уможливлює збалансовану реалізацію різних соціальних інтересів [3, с. 378].

Список використаних джерел

1. Горбунова Л. М. Підзаконні нормативно-правові акти: організаційно-правові питання забезпечення законності. – Київ, 2005.

2. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – 141 с.

3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права /4-те видання. Підручник. – К.: Алерта, 2013. – 524 с.

Филоненко В.В., студентка 2 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Камінська Н.В.,** професор кафедри гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 2, професор, доктор юридичних наук

Міжнародне регулювання питання щодо континентального шельфу як одого із особливих природних об'єктів

Перш ніж розпочати з'ясовувати питання щодо міжнародного регулювання континентального шельфу потрібно дати визначення даному поняттю. Цей термін використовується в різних галузях людських знань: географії, геології, морських науках. Вперше на міжнародно-правовому рівні юридичне поняття терміна «континентальний шельф» було дано в Конвенції про континентальний шельф 1958 р . прийнятій на 1 Конференції ООН з морського права. Згідно зі ст. 1 Конвенції термін «континентальний шельф» застосовується:

– до поверхні і надр морського дна підводних районів, що примикають до берега, але знаходяться поза зоною територіального моря, до глибини 200 метрів, або за її межею, до такого місця, до якого глибина вод що покривають дозволяє розробку природних багатств цих районів, – до поверхні і надр подібних підводних районів островів [1, с. 158].

Необхідність виділення терміну «континентальний шельф» в самостійну юридичну категорію виникла приблизно в сер. XX ст. коли науково-технічний прогрес зробив можливим розвідку і розробку природних ресурсів морських підводних районів, віддалених від берега і покритих значною товщею води. Але, оскільки морське дно і його надра в межах внутрішніх морських вод і територіального моря входять до складу суверенної території прибережної держави, необхідно було врегулювати питання розвідки і розробки лише тих підводних районів, що знаходяться за зовнішньою межею територіального моря, тобто за межами державної території [1, с. 158].

Встановлення критеріїв справедливості правового регулювання делімітації континентального шельфу є досить актуальною проблемою і визначається низкою наступних факторів:

– розвиток технологій дослідження й використання ресурсів світового океану морського дна і його надр призводить до закономірного пересікання інтересів різних держав. Виходячи з цього виникає об'єктивна потреба в міжнародно-правовому регулюванні встановлення морських кордонів, що регламентують сфери впливу держав за межами їхніх сухопутних територій;

– відсутність загальнотеоретичних засад побудови такої нормативної бази, яка б чітко врегульовувала питання делімітації континентального шельфу [3, с. 106].

Відповідно до Конвенції ООН з морського права 1982 р. континентальний шельф – це морське дно та надра підводних районів, що простягаються за межі територіального моря на всьому протязі природного продовження його сухопутної території до зовнішньої межі підводної окраїни материка або на відстань 200 морських миль від вихідних ліній, від яких відслідковується ширина територіального моря, коли зовнішня межа підводної окраїни материка не простягається на таку відстань. Підводна окраїна материка доходить до глибоководного дна океану та складається з шельфу, схилу і підйому, а також включає в себе продовження континентального масиву прибережної держави, що знаходиться під водою. Якщо підводна окраїна знаходиться далі 200 миль, зовнішня межа може простягатися на відстань до 350 морських миль від ліній, від яких відліковується територіальне море, або не далі 100 морських миль від 2500-метрової ізобати. Відстань у 350 миль поширюється також на межу шельфу на підводних хребтах [2, с.122].

З технічної сторони делімітація являє собою значну перешкоду, особливо проведення ізобати 2500 м і відліку від неї 100 морських миль, а також відліку 350 морських миль від вихідних ліній, від яких відліковується ширина територіального моря. При цьому буде вбачатися значне відхилення названих величин, визначення координат «фіксованих точок» можна виконати лише наближено, так як кордони знаходяться далеко від берега і тому їх точність значно понижається, незважаючи на використання найсучаснішої техніки. Причина цьому – неможливість прив’язати дані точки кордонів до берегових знаків. За розрахунками у визначенні зовнішнього кордону за параметром відстані (350 морських миль) може сягати 1-1,5 милі, а за параметром глибини (2500 м) и дистанційному (100 морських миль) – 2,5-3 милі [4, с. 93].

Саме на підставі даних визначень, а також враховуючи ряд вищеназваних труднощів, держава може збільшити свої кордони в сторону моря.

Виходячи із міжнародної судової практики можна зробити висновок, що існують певні спори і протиріччя у визначенні кордонів континентального шельфу між державами. Для прикладу можна навести такі спори: це спір ФРН з Голландією і Данією про розподіл континентального шельфу у Північному морі, у якому Голландія і Данія наполягали на визначенні кордонів за принципом однакової віддаленості. Сторонам вдалося домовитися на підставі принципу однакової віддаленості лише про частковий розподіл континентального шельфу в 25-30-мильній зоні від берегів. Основна проблема – «розмірний розподіл» цього шельфу в центрі Північного моря вирішена не була [5, с. 87].

2) Другим прикладом є спір між Румунією та Україною про делімітацію континентального шельфу навколо острова Зміїного. Основними аргументами Румунії було, що острів Зміїний – це не острів, а скеля, так як там відсутні ресурси води і життєдіяльність. На підтвердження того, що Зміїний це острів, Україна почала розвивати інфраструктуру і провадити господарську діяльність на о. Зміїний. У результаті, Міжнародний суд ООН вирішив, що Зміїний є

островом, але замість 200 миль економічної зони навколо нього, Україна отримала лише 12 миль [6, с. 33].

На жаль, проблема делімітації є не єдиною у правовому регулюванні використання континентального шельфу. Ще одним проблематичним питанням можна назвати *правові проблеми використання природних багатств континентального шельфу*. Під природними багатствами континентального шельфу слід розуміти - мінеральні та інші неживі ресурси морського дна і його надр, а також живі організми, які відносяться до «сидячих видів», тобто організми, які в період, коли можливий їх промисел знаходяться у нерухомому стані на морському дні чи під ним, чи не здатні пересуватися не інакше, як перебувати у постійному фізичному контакті із морським дном чи його надрами. Проблема використання природних багатств континентального шельфу полягає у тому, що досить часто дані питання регулюються застарілим законодавством, а то і зовсім відсутній нормативно-правовий акт, який регулює спірні питання у використанні даних ресурсів, а отже потрібно розробляти нові нормативно-правові акти, які б могли врегульовувати вищезазначені питання [7, с. 126].

Вирішення вищезазначених протиріч з приводу делімітації континентального шельфу можна залагодити наступним способом – необхідно встановити та, за можливістю, нормативно зафіксувати лінійно-функціональні залежності:

1) По-перше – між реальною береговою лінією та базовою лінією від якої відміряється територіальне море та континентальний шельф;

2) По-друге – між розташуванням базових ліній та межами релевантного(того, що належить до спірних територій) шельфу;

3) По-третє – між базовою лінією та площею шельфу, на який, принаймні, гіпотетично може претендувати держава в релевантній зоні;

4) По-четверте – між площами запитних шельфів та принципом поділу зон їх пересікання (при цьому вже співвідноситимуться між собою лише пропорції площ, для чого існують певні лінійно-функціональні залежності, а не пропорція площ з пропорцією ліній, для чого зазначених залежностей не існує).

Проблема щодо використання природних багатств континентального шельфу може вирішитись приведенням законодавства про континентальний шельф у сучасний стан, його удосконалення та прийняття нових спеціалізованих актів, які конкретно і чітко регулюватимуть дані спірні питання. Загалом континентальний шельф являє собою багатий і потрібний для ведення господарської діяльності природний ресурс, а тому він підлягає посиленому правовому регулюванню не тільки у національному законодавстві, а й у міжнародному праві.

Список використаних джерел

1. Шемякін О. Міжнародно-правові основи режиму континентального шельфу України / О. Шемякін, С. Благодельський // Право України. – 2002. – 3. – С. 158-161.

2. Міжнародне право: навч. посібник / за ред. М. В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 336 с.

3. Кулик М. Встановлення критеріїв справедливості правового регулювання делімітації континентального шельфу / М. Кулик // Право України. – 2001. – №7. – С. 106-108.

4. Федоров П.А.. Юридические и технические аспекты определения внешней границы контенентального шельфа / П. А. Федоров // Правоведе- ние. – 1982. – №4. – С. 91-95.

5. Шем'якін О. Про делімітацію континентального шельфу між Україною та Румунією / О. Шем'якін, Т. Короткий // Право України. – 1998. – №9. – С. 85-88.

6. Бурова Є. Д. Острів Зміїний в сучасних міжнародних відносинах / Є.Д. Бурова // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : Матеріали наук.-практ. конф. (10 квіт. 2009 р.). – О.: ОДУВС, 2009. – С. 33.

7. Шарапова С. В. Правові проблеми використання природних багатств континентального шельфу України / С. В. Шарапова // 2004. – С. 126-128.

Слюсар К., студентка 2-го курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Камінська Н.В.,** професор кафедри гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 2, доктор юридичних наук, професор

Теоретичні і практичні проблеми недійсності міжнародних договорів

Проблемам міжнародно-правового регулювання, припинення, призупинення і недійсності міжнародних договорів присвячено дослідження , насамперед фахівців Комісії ООН з прогресивного розвитку і кодифікування міжнародного права.

Міжнародний договір – це письмова угода, що регулюється міжнародним правом, укладена між двома або декількома суб'єктами міжнародного права незалежно від того, міститься вона в одному документі, у двох або кількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретної назви (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо).

Проаналізувавши думку І.І. Лукашука, можна зауважити, що дійсним вважається міжнародний договір, який в цілому і в жодній своїй частині не суперечить основним принципам чи імперативним нормам міжнародного права. Лише дійсні міжнародні договори можуть породжувати правомірні наслідки для договірних сторін, і лише відповідно до таких договорів сторони можуть набувати законних прав і обов'язків, на досягнення яких була скерована воля учасників договору [2].

В Конвенції про міжнародні договори 1969 р. дійсність договору не розглядається. Натомість детально розкриті умови недійсності договору і правові наслідки такої недійсності.

Призупинення дії міжнародного договору означає лише тимчасове припинення його дії і може здійснюватися як стосовно усіх учасників

договору, так і стосовно окремого учасника (або частини учасників) договору – відповідно до положень договору або за згодою учасників.

При цьому два чи кілька учасників багатостороннього договору можуть укласти угоду про призупинення дії договору у відносинах між собою, якщо таке призупинення передбачається договором або не забороняється ним, а також, якщо воно не впливає на реалізацію прав і обов'язків інших учасників і не є несумісним із цілями й об'єктом договору

У ст. 45-53 Віденської конвенції 1969 р. закріплені конкретні обставини недійсності міжнародного договору. Він вважається недійсним, якщо:

1) укладений з явним порушенням положень внутрішнього права, які стосуються компетенції і порядку укладення договору

2) згода на обов'язковість для держави згідно з договором дана помилково, коли помилка стосується факту або ситуації, які, за припущенням цієї держави, існували при укладенні договору і були істотною основою для її згоди на обов'язковість договору

3) держава уклала договір під впливом обманних дій іншої держави, яка брала участь у переговорах

4) згода держави на обов'язковість для неї договору була виражена в результаті прямого або непрямого підкупу її представника іншою державою, яка брала участь у переговорах

5) згода держави на обов'язковість для неї договору було виражена в результаті примусу її представника діями або погрозами, спрямованими проти нього

6) укладення договору стало результатом погрози силою або її застосуванням на порушення принципів міжнародного права, втілених у Статуті ООН

7) договір на момент укладення суперечить імперативній нормі загального міжнародного права [1].

Недійсність міжнародного договору, залежно від ступеня його невідповідності нормам міжнародного права, може бути двох видів: абсолютна і відносна. Абсолютна недійсність міжнародного договору носить об'єктивний характер і не залежить від волевиявлення суб'єктів, які його уклали, Такий договір вважається юридично нікчемним із самого початку

Абсолютно недійсними міжнародними договорами є ті, які суперечать імперативним нормам загального міжнародного права, наприклад, основним принципам міжнародного права.

Підставами абсолютної недійсності можуть бути: обманні дії іншої держави; підкуп представника держави; примус представника держави; примус держави в результаті погрози силою або її застосування в порушення принципів Статуту ООН. [3].

В Україні теж виділяють низку норм , щодо недійсності договорів , які закріпленні в ст. 23 ЗУ «Про міжнародні договори України». Наприклад такі як:

1. Пропозиції щодо припинення або зупинення дії міжнародних договорів України вносяться Міністерством закордонних справ України, іншими міністерствами та іншими центральними органами

виконавчої влади відповідно до порядку, встановленого статтею 4 цього Закону для внесення пропозицій щодо укладення міжнародного договору України.

2. Припинення та зупинення дії міжнародного договору України здійснюються:

а) щодо договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, - у формі закону України;

б) щодо міжнародних договорів, які укладено від імені України та які не потребували надання згоди на їх обов'язковість Верховною Радою України, та міжнародних договорів, які укладено від імені Уряду України, затверджених Президентом України, - у формі указу Президента України;

в) щодо міжнародних договорів, які укладено від імені Уряду України та які не потребували надання згоди на їх обов'язковість Верховною Радою України або затвердження Президентом України, а також щодо міжвідомчих договорів, затверджених Кабінетом Міністрів України, - у формі постанови Кабінету Міністрів України.

3. Припинення та зупинення дії міжвідомчих договорів, крім договорів, зазначених у пункті «в» частини другої цієї статті, здійснюються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. [4].

З вище наведеного можна зробити висновок, що дним із способів припинення дії міжнародного договору є припинення існування держави або зміни її статусу. В цьому випадку міжнародні договори можуть припинити свою дію автоматично або відповідно до спеціальної заяви. Правова підстава такої ситуації закріплена у ст. 16 Віденської конвенці.

Разом з тим необхідно зазначити, що, згідно зі ст. 62, зміна обставин, навіть і докорінна, не припиняє автоматично дію міжнародного договору, а лише надає державі право посилатися на таку зміну як на підставу для припинення договору або призупинення його дії. Врезультаті ми прийшли до висновку, що форма, структура і найменування (договір, контракт, угода, конвенція, декларація, пакт, протокол, статут, обмін нотами та ін.) Не впливає на юридичну силу і дійсність міжнародного договору.

У міжнародному праві немає загальнообов'язкової форми для міжнародних договорів, їх дійсність визначається не формою, а змістом, викладеним в тексті. Можуть бути й неформальні і усні домовленості, як ми вже відзначали, які також вважаються міжнародними договорами

Список використаних джерел

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_118

2. Лукашук І.І. – Процедура встанови недійсними і припинення дії міжнародних договорів / Журнал російського права, 2006. – № 2. – С. 60-90.

3. Статут ООН від 26.06.1945р. // Департамент громадської інформації ООН. – К., 2008.

4. ЗУ «Про міжнародні договори України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15/ed20120606

Серкіз В.Б., студентка 2 курсу, факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Камінська Н.В.,** професор кафедри гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 2, доктор юридичних наук, професор

Проблеми притягнення до міжнародно-правової відповідальності посадових осіб держав та міжнародних організацій

Проблема відповідальності в міжнародному праві безпосередньо пов'язана з функціонуванням міжнародного права, зміцненням міжнародного миру і правопорядку. Це один з найдавніших інститутів міжнародного права, однак, незважаючи на його постійне практичне застосування й удосконалення, правові норми цього інституту не кодифіковані, і тому він ґрунтується, як правило, на застосуванні звичаєвих норм, що склалися на базі прецедентів і судових рішень. Не однозначні погляди вчених і на саме визначення міжнародної відповідальності. Одні її розуміють як специфічний обов'язок порушника відшкодувати заподіяний ним збиток, інші як реалізацію санкцій відносно суб'єкта, який порушив свої міжнародні зобов'язання, треті – як комплексне утворення, що включає одночасно обов'язок порушника і реалізовані відносно нього санкції. Усі ці погляди в однаковій мірі користуються підтримкою в міжнародно-правовій доктрині.

Міжнародно-правова відповідальність – це сукупність правових відносин, що виникають у зв'язку з правопорушенням, вчиненим якою-небудь державою чи іншим суб'єктом міжнародного права, чи через збитки, заподіяні однією державою іншій у результаті неправомірної діяльності. В одних випадках ці правовідносини можуть стосуватися безпосередньо тільки держави-правопорушниці і постраждалої держави, в інших - можуть торкатись прав й інтересів усього міжнародного співтовариства.

Цілі відповідальності:

1) утримати потенційного правопорушника від вчинення правопорушення;

2) спонукати правопорушника належним чином виконати свої зобов’язання;

3) забезпечити потерпілому компенсацію за завдану йому матеріальну чи моральну шкоду;

4) вплинути на майбутню поведінку сторін з метою добросовісного виконання ними своїх зобов'язань.

Суб'єктами міжнародно-правової відповідальності можуть бути тільки держави. Фізичні і самостійні юридичні особи не несуть такої

відповідальності за звичайні правопорушення, оскільки в цих випадках відповідальність є цивільно-правовою.

Слід мати на увазі, що на практиці поведінка суб'єктів міжнародного права виражається в діях їхніх органів і посадових осіб, що виступають саме в цій якості. Але держава за їхні дії відповідає в повному обсязі й, у принципі, всім національним надбанням. Отже, у сфері міжнародно-правової відповідальності держава розуміється як єдине ціле, незалежно від того, який її орган, посадова або інша уповноважена особа вчинили діяння, що кваліфікується як правопорушення. Причому дії посадових осіб спричиняють відповідальність для держави незалежно від того, чи діяли ці особи в межах своїх повноважень або вийшли за ці межі. Але якщо особа діяла як приватна, держава за її дії відповідальності не несе, хоча ця особа займає певну державну посаду, носить певний титул або звання. Прикладом тут може слугувати поведінка особи, яка має дипломатичний ранг, що, знаходячись на відпочинку в третій державі, допустила образливі висловлення щодо глави цієї держави. У цьому випадку вона може відповідати лише як приватна особа, за поведінку котрої її держава відповідальності не несе.

У XX ст. у результаті науково-технічного прогресу з'явилися види діяльності держав, які не суперечать нормам міжнародного права, однак можуть мати непередбачені наслідки і завдати шкоду третім державам. Прикладом такої діяльності може бути експлуатація повітряного транспорту, атомного промислового і наукового обладнання, штучних космічних об'єктів. У доктрині та практиці міжнародного права широке визнання здобула концепція, відповідно до якої держава, що заподіює таку шкоду, зобов'язана її компенсувати, незважаючи на те, що жодного правопорушення вона не вчинила. Зобов'язання, пов'язані з компенсацією цієї шкоди державою-заподіювачем, одержали назву «абсолютна відповідальність».

Міжнародні міжурядові організації як суб'єкти міжнародного права відіграють дедалі більш активну роль у міжнародних відносинах. У зв'язку з цим виникає питання: чи несуть відповідальність міжнародні організації і яким чином? Оскільки міжнародні організації мають неоднаковий обсяг міжнародної правосуб'єктності, що фіксується в їхніх установчих актах, то характер і обсяг відповідальності в них буде різний. Відповідальність міжнародної організації випливатиме з факту порушення її органами і посадовими особами статутних положень організації та загальних норм міжнародного права. У практиці ООН були випадки визнання цією організацією відповідальності за дії, скоєні особами зі складу збройних сил ООН. У зв'язку з цим можна згадати угоди ООН, укладені в 1965-1967 рр. з деякими державами про відшкодування збитків, заподіяних громадянам цих країн і їхньому майну під час проведення операцій збройних сил ООН у Конго.

На міжнародній арені міжнародна організація діє через свої органи та посадових осіб, тому фактично міжнародні правопорушення можуть скоювати саме вони. У цьому випадку може виникнути подвійна відповідальність організації. По-перше, перед державами-членами за порушення посадовою особою або органом організації статутних положень, і, по-друге, перед

міжнародним співтовариством у цілому у разі порушення норм загального міжнародного права. У доктрині міжнародного права є думка, що у принципі до міжнародних організацій застосовні всі форми політичної відповідальності, які не суперечать специфіці їхньої міжнародної правосуб'єктності.

Нині у міжнародній практиці проблема відповідальності міжнародних організацій вирішується переважно у площині компенсації матеріального збитку. Так, у низці угод стосовно космосу : Договорі «Про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла» 1967 р.; Угоді «Про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених у космічний простір» 1968 р.; Конвенції «Про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами» 1972 р., є норми, що встановлюють відповідальність міжнародних організацій і держав, які беруть участь у них, за шкоду, що є результатом космічної діяльності.

Оскільки міжнародні організації часом не можуть самостійно компенсувати заподіяний ними збиток, виникає питання про необхідність солідарної відповідальності як самої організації, так і держав-членів. Такий вид відповідальності, зокрема, передбачений ст.5 Конвенції «Про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами» 1972 р. Специфіка діяльності міжнародної організації може призвести до заподіяння матеріальної шкоди її посадовим особам, майну і приміщенням. У цих випадках міжнародна організація може виступати суб'єктом міжнародних претензій до заподіювачів. Це підтверджено в консультативному висновку Міжнародного Суду ООН від 11 квітня 1949 р. «Про відшкодування збитку, який було завдано на службі ООН».

Стаття 3 встановлює загальні принципи, відповідно до яких кожне міжнародно-протиправне діяння такої організації спричиняє міжнародну відповідальність. Міжнародно-протиправне діяння міжнародної організації має місце, коли будь-яке поводження, що полягає в дії або бездіяльності: а) присвоюється міжнародній організації (за загальним правилом про присвоєння поводження міжнародній організації, поводження органу чи агента міжнародної організації при виконанні функцій вказаного органу чи агента розглядається як діяння такої організації за міжнародним правом, незалежно від місця, що займають цей орган чи агент у структурі організації, ст. 4); б) порушенням міжнародно-правового зобов'язання (має місце, коли діяння міжнародної організації не відповідає тому, що вимагає від неї це зобов'язання, незалежно від походження або характеру).

Отже, міжнародно-правова відповідальність – це визначена нормами міжнародного права відповідальність суб’єктів цього права, що настає за вчинення міжнародно-правового делікту. Міжнародна організація може нести відповідальність як із міжнародного приватного права, так і по внутрішньому праву держав. У цьому випадку відповідальність міжнародної організації залежить від визнання її правоздатності на території держави на підставі установчого акту або угоди з державою на її штаб-квартирі або представництві.

Розвиток інституту міжнародно-правової відповідальності, міжнародної кримінальної відповідальності фізичних осіб змушує порушити питання про перспективи відповідальності за злочини агресії президента В. Путіна та його оточення, а також осіб, винних у вчиненні воєнних злочинів і злочинів проти людяності. Погоджуємось, що керівництво РФ несе відповідальність за заохочення, потурання, сприяння або невжиття запобіжних заходів проти вчинення цих злочинів) [4]. З огляду на це потребують визначення конкретні інституційні механізми, які мають бути використані при цьому (Міжнародний кримінальний суд, міжнародний трибунал ad hoc тощо).

Список використаних джерел

1. Індивідуальна кримінальна відповідальність у разі порушення міжнародно-правових норм, що стосуються захисту культурних цінностей /. – 2006. – №1.
2. Катеринчук М.К. Відповідальність за збитки, спричинені повітряними суднами третім особам на поверхні: міжнародно-правові питання// Транспортне право, – К., 2005.
3. Про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами: Конвенція ООН 1972 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua
4. Задорожній О.В. Міжнародне право у відносинах України та Російської Федерації: дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право/ О.В. Задорожній; Київ. націон. універ. імені Тараса Шевченка. – К., 2015. – 594 с.

Юсіфлі Б.Т., студент 4 курсу факультету №2 НАВС
Науковий керівник: заступник начальника відділу організації науково-дослідної роботи, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник **Калиновський О.В.**

Особливості протидії корупції у сфері адміністративного судочинства в Україні

В Україні корупція є однією з проблем, які потребують невідкладного розв'язання. Вона становить значну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, соціальному прогресу, національній безпеці, становленню громадянського суспільства. Тому створення дієвої системи запобігання корупції, розроблення комплексних заходів для протидії цьому явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків є одним із пріоритетів держави.

Європейська інтеграція України спрямована на її розвиток як сильної, незалежно вільної держави, а її народ як демократичного суспільства, здатного забезпечити кожному громадянинові вільний та рівний розвиток його здібностей і задоволення його життєвих потреб.

Однак, процес європейської інтеграції супроводжується низкою негативних явищ, що створюють реальну загрозу існування держави і суспільства. Серед таких негативних явищ, які потребують комплексної протидії з боку нашого суспільства, значне місце посідає корупція, що дозволяє збагачуватися окремим категоріям державних службовців та представникам бізнесу.

Сьогодні в Україні корупція внаслідок її укорінення у ключових секторах, зокрема судової влади, є «сумною картиною».

За цих обставин профілактика корупційних правопорушень набуває важливого значення – збереження української державності та цілісності нації. Профілактика корупційних правопорушень має включати не лише застосування правових засобів широкого спектру – від найбільш суворих кримінально-правових до адміністративних, економічних, соціальних, але й залучення до вирішення даної проблеми інститутів громадянського суспільства, волонтерського руху для забезпечення моніторингу діяльності публічних інститутів [1, с. 320].

Для подолання корупції в сфері адміністративних судів слід запропонувати шляхи реалізації запобігання та протидії корупції в органах судової влади України:

1) здійснювати належний громадський контроль за порядком розподілу справ в судах адміністративної юрисдикції;

2) здійснювати моніторинг фактів корупційних правопорушень з боку суддів і на його підставі вдосконалити механізм ротації (переведення) суддів;

2) розпочати і провести люстрацію щодо суддів, які працюють або працювали в судах адміністративної ланки.

Реалізація завдань, які запропоновані нами дозволить зменшити рівень корупції в органах судової влади в Україні, підняти рівень правосвідомості у суспільстві, захистити передбачені законодавством України права та інтереси особи і громадянина, створити прецедент та відчуття можливості у громадян захистити свої права.

Отже, стратегічним напрямом протидії з корупцією слід визначити посилення діяльності, спрямованої на виявлення корупційних проявів, та забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності. Високої ефективності у виявленні корупційних правопорушень можна досягти лише за умови тісної взаємодії судових органів із органами державної влади, інститутами громадянського суспільства, а також комплексного вжиття відповідних антикорупційних заходів.

Крім того, реалізація антикорупційних заходів повинна забезпечуватись належними механізмами відповідальності. Такий підхід відповідає базовим засадам формування антикорупційних стратегій у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Чуприна Ю. Ю. Проблеми корупції в судовій системі України та шляхи їх подолання // Ю. Ю. Чуприна // Профілактика корупційних правопорушень // Матеріали науково-практичної конференції. Збірник наукових праць. – Х. : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна // 2015. – 319-326.
2. Запобігання та протидія корупції в органах судової влади України : [Електронний ресурс] : Режим доступу : http://dniprojust.org.ua/news/608.html
3. Одінцова О. Цивілізований лобізм як форма боротьби з корупцією // Право України. – 2006. – № 6. – С. 110-114.
4. Голик Ю. В. Борьба с коррупцией как перманентный процесс // Правовая политика и правовая жизнь. – 2003. – № 3. – С. 68-74.

Хлабистова К.В., аспірантка Київського університету туризму, економіки і права

Люстрація в Україні: проблеми ефективності

Ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2014 року Українська держава підтвердила свої європейські прагнення та взяла курс на проведення політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ. При цьому пріоритетними напрямками визнається боротьба з корупцією та забезпечення прозорого й стабільного функціонування всіх гілок влади, що є головними чинниками розбудови демократії та ринкової економіки.

Діяльність держави у вказаних напрямках, з одного боку, є кроком до виконання Копенгагенських критеріїв, а з іншого – виконанням так званих маяків при наданні траншів Міжнародним валютним фондом.

На підтримку реформ в Україні було здійснене фінансування Державного бюджету у сумі 355 млн. євро на безоплатній та безповоротній основі в рамках Угоди про фінансування Контракту для України з розбудови держави від 13 травня 2014 року та запущено багато відповідних міжнародних грантових програм [1].

Така міжнародна зацікавленість у проведенні реформ в Україні, змусила владу визнати необхідність реформування та розпочати певні процеси у цьому напрямку, але залишаються питання щирості намірів та наявності реальної волі.

Отже, перед суспільством в цілому та наукою зокрема постали нові виклики: забезпечити змістовну та формальну якість реформування державної влади та протидіяти будь-яким спробам його імітації.

Враховуючи те, що реформування будь-якої системи передбачає її очищення, оздоровлення та оптимізацію, що включає зміну її елементів,

особливої актуальності набуває дослідження люстрації як правового явища в цілому, та люстрації окремих гілок влади зокрема.

Так, попри високий рівень вживання цього терміну у засобах масової інформації, політичному та юридичному середовищі, навряд чи є єдине та повне розуміння сутності цього явища.

Саме у цьому, на наш погляд, полягає неефективність всіх спроб очищення влади. Яскравим прикладом є Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08.04.2014 року, яким була запроваджена спеціальна перевірка суддів судів загальної юрисдикції як тимчасового посиленого заходу з використанням існуючих процедур розгляду питань про притягнення суддів судів загальної юрисдикції до дисциплінарної відповідальності і звільнення з посади у зв'язку з порушенням присяги з метою підвищення авторитету судової влади України та довіри громадян до судової гілки влади, відновлення законності і справедливості [2].

Президент України Петро Порошенко на XII з'їзді суддів (25-26 вересня 2014 року) заявив, що згідно з останніми опитуваннями громадської думки довіра до суддів становить 7 відсотків [3]. Вказане свідчить, що відновлення довіри до судової влади в Україні розпочате у квітні 2014 року станом на листопад 2014 року не відбулося.

Оптимізму не додає і Закон України «Про очищення влади» від 16.09.2014 року: зауваження Венеціанської комісії щодо невідповідності багатьох його положень Керівним принципам 1996 р., які стосуються люстрації; внесення змін та доповнень у вже розпочатий люстраційний процес та порушення питання неконституційності окремих положень цього закону, свідчить з одного боку про його низьку юридичну якість, а з іншого – про невизначеність влади щодо моделі люстрації, що впроваджується в Україні.

Здавалося, мають місце всі чинники успішного проведення люстраційних заходів, як-то: визнана владою вимога громадянського суспільства очистити владу та притягнути винних до відповідальності, наявність політичної волі у формі прийняття відповідних законодавчих актів, відкритість і звітність державних органів щодо очищення влади, але, у підсумку, відсутність очікуваного результату.

Вважаємо, що головною причиною недієвості люстраційних спроб є неповне розуміння люстрації як правового явища, наукова та законодавча невизначеність її ознак, видів, люстраційних механізмів та відсутність системного аналізу люстрації як багатогалузевого чинного правового інституту.

Адже розуміння та визначення навіть однієї ознаки люстрації має суттєве значення для проведення люстраційних заходів в цілому, оскільки впливає на підстави, суб'єктній склад, характер та спосіб їх проведення.

У зв'язку з цим вважаємо, що дослідження питань і проблем люстрації в контексті ефективності її практичного втілення, потребує з'ясування і основних теоретичних аспектів цієї категорії.

Значна частина існуючих наукових праць у цій сфері зводиться до аналізу безпосередньо люстраційних процесів 90-х років XX ст. у Європі або до

проблем практичного втілення люстрації як інституту перехідного правосуддя в існуючі політико-правові реалії в Україні. Не менш важливим для забезпечення ефективного люстраційного процесу є визначення його першочергового напрямку.

Очевидним є те, що очищення державної влади неможливо провести на всіх її рівнях і в усіх сферах одночасно, тому необхідно з'ясувати з якої гілки влади слід розпочинати люстраційний процес. На наш погляд, першою у люстраційній черзі виступає законодавча влада, як prima inter pares (з латинської – перша серед рівних). Адже було б дивним очікувати законного та якісного результату від люстраційних заходів у сфері діяльності судових органів чи органів виконавчої влади, без попереднього проведення таких заходів у законодавчій гілці влади.

Суспільно-політичні трансформації, що мали місце в Україні в 2013-2014 рр., прийняття люстраційного законодавства та декларування владою амбітних намірів про тотальне реформування органів публічної влади, пожвавило інтерес до люстрації серед науковців та юристів-практиків.

На підставі проведеного аналізу, можна зробити наступні висновки:

1. Ефективність люстраційного процесу в Україні залежить від обраної моделі люстрації та її якісного законодавчого впровадження.
2. Сучасне наукове правове пізнання люстрації обмежується одним напрямом – дослідженням її так званої європейської концепції в цілому та аналізом її елементів, в контексті реформування окремих інституцій чи систем державної влади, зокрема.
3. Дієва модель люстрації в Україні має засновуватися на теоретичному розумінні сутності люстрації як правового явища, виявленні її ознак, видів, способів (люстраційних механізмів).
4. У процесі розробки люстраційного законодавства не слід обмежуватися лише європейською концепцією люстрації, оскільки потрібно враховувати особливості національної правової системи та існуючі політико-правові умови.
5. Важливим в процесі очищення влади є визначення його першочергового напряму, яким вважаємо сферу законодавчої влади в Україні.

Список використаних джерел

1. Фінансова підтримка ЄС для України [Електронний ресурс] // Представництво Європейського Союзу в Україні – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/tech_financial_cooperation/index_uk.htm.
2. Про відновлення довіри до судової влади: Закон України № 1188VII від 08.04.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/118818.
3. Виступ Президента України Петра Порошенка на XII позачерговому з'їзді суддів України від 25.09.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-petra-poroshenka-na-hii-pozacherg-33754.

Литвин В.В., науковий співробітник наукової лабораторії з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку навчально-наукового інституту №3 НАВС

Конструктивне вирішення конфліктів в діяльності патрульного поліцейського

Професійна діяльність патрульного поліцейського в умовах глобальної реформації всієї структури правоохоронних органів має яскраво виражену комунікативну природу: в ній гранично значущі питання спілкування, взаєморозуміння, співробітництва, недопущення та подолання конфліктів, володіння собою, тощо.

Конфлікт в службовій діяльності поліцейського – це протиборство його суб'єктів із метою реалізації суперечливих, протилежно спрямованих цілей, позицій, цінностей і поглядів; процес різкого загострення суперечностей, відсутність згоди і боротьба двох або більше сторін за вирішення проблеми, яка має особисту значущість для кожного учасника [1; с. 7].

Основними соціально-психологічними причинами конфліктів є:

1. Втрата і спотворення інформації у процесі міжособової і міжгрупової комунікації.

2. Незбалансована ролева взаємодія двох людей (у ситуації міжособового спілкування людина або обидва учасника можуть виконувати не ті ролі, які чекає від кожного з них партнер за взаємодією).

3. Нерозуміння людьми того, що при обговоренні проблеми, неспівпадання позицій часто може бути викликане не дійсною розбіжністю у поглядах на одне і те ж, а підходом до проблеми з різних сторін.

4. Вибір людьми різних способів оцінки результатів діяльності та особистості один одного.

5. Внутрішньо-груповий фаворитизм, тобто перевага членів своєї групи перед представниками інших соціальних груп.

6. Конкурентний характер взаємодії з іншими людьми та групами.

7. Обмежені здібності людини до децентрації, тобто зміни власної позиції у результаті співставлення її з позиціями інших людей.

8. Усвідомлене або не усвідомлене бажання одержувати від оточуючих більше, ніж віддавати їм.

Конфлікти в діяльності патрульного поліцейського поділяються на :

1) **міжособистісні (інтерперсональні)**:

– між працівником і об'єктом втручання (чи об'єктом діяльності);

– між одним працівником та іншим працівником (або керівником) одного підрозділу;

2) **міжгрупові**:

– між різними підрозділами;

3) **внутршньогрупові**:

– між окремим працівником (працівниками) і підрозділом;

4) **особистісні** [2].

Для успішного, в будь-якій ситуації, завершення конфлікту в службовій діяльності патрульного поліцейського потрібно застосовувати певні конструктивні форми припинення конфлікту:

✓ *Вирішення конфлікту* - спільна діяльність його учасників, спрямована на припинення протидій та вирішення проблеми, яка призвела до зіткнення. Для вирішенню конфлікту необхідні зміни самих опонентів, їх позицій, які вони відстоювали в конфлікті. Часто вирішення конфлікту базується на зміні ставлення опонентів до його об'єкту або один до одного.

✓ *Врегулювання конфлікту* - у подоланні конфлікту між опонентами повання втрутититсь третя сторона. Її участь можлива як зі згоди протилежних сторін, так і без їх згоди.

✓ *Затухання конфлікту* - тимчасове припинення протидії при збереженні основних ознак конфлікту, протиріччя та напружені відносини. Конфлікт переходить із «реальної» форми у «приховану».

Затухання конфлікту за звичай відбувається в результаті:

– вичерпаність ресурсів обох сторін, які необхідні для боротьби;

– втрата мотиву до боротьби, зниження вагомості об'єкту конфлікту;

– переорієнтири мотивації опонентів (виникнення нових проблем, більш вагомих, ніж боротьба в конфлікті).

✓ *Подолання конфлікту* – вплив, в результаті якого ліквідуються основні структурні елементи конфлікту. Не дивлячись на конструктивність подолання конфлікту, існують ситуації, які вимагають швидких та рішучих впливів на конфлікт. Подолання конфлікту можливе за допомогою способів:

– вилучення з конфлікту одного з опонентів (звільнення, переведення на іншу посаду);

– припинення взаємодії опонентів на тривалий строк (відрядження);

– подолання дефіциту об'єкту конфлікту (у третьої сторони є можливість фактами довести правоту однієї зі сторін) [3].

Отже, як висновок, потрібно зазначити, що для подолання конфлікту від патрульного поліцейського вимагається використовувати силу переконання, аргументів, особистого прикладу, уникаючи авторитарного впливу і адміністративно-розпорядчого тиску та виявлення поваги до будь-кого. В разі неможливості подолання конфлікту самостійно, виникає небхідність у втручанні колег чи керівництва, які зможуть посприяти у його подоланні.

Список використаних джерел

1. Словник-довідник термінів з конфліктології // За редакцією М.І. Пірен. – Київ, 1996.- с.7

2. Режим доступу/ [Електронний ресурс]: www.naiau.kiev.ua/files/.../NMK_konfliktol.d0

3. Режим доступу/ [Електронний ресурс]: http://ukrbukva.net/page,2,92368-Nasilie-v-konflikte.html

Михальчук Д.С., студентка І курсу магістратури НАВС
Науковий керівник: **Кулик Т.О.,** викладач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС, кандидат юридичних наук

Конституційні засади діяльності друкованих засобів масової інформації в контексті: перспективи та наслідки реформування

Побудувати демократичну, правову державу неможливо в закритому суспільстві. На сучасному етапі ступінь відкритості інформації та рівень обміну інформацією обумовлюють темпи розвитку соціуму.

В Україні на сучасному етапі державотворення в умовах розбудови та реформування правової системи значно зростає роль засобів масової інформації (надалі – ЗМІ). Усі сфери суспільного життя відбиваються в масовій інформації, але настільки, наскільки це є вигідним саме власникам видань, редакторам, політикам, тощо. Україна як суверенна і незалежна держава у процесі вітчизняного інтегрування у міжнародний, європейський правовий простір має стати важелем впливу на реформування, роздержавлення української преси. Вступ України до складу країн Європейської спільноти на засадах повноправного членства зумовлюють необхідність приведення українського законодавства у відповідність до європейської системи стандартів захисту прав людини, адже сучасне життя є фактично неможливим без активного, впорядкованого руху та обміну інформацією. В умовах вільного й відкритого суспільства, за допомогою інформації громадяни, особи без громадянства, державні та громадські інституції задовольняють свої інтереси, реалізують конституційні права і свободи.

Інформація є інтелектуальним надбанням народу та держави, складовою процесів реформування економіки, адміністративної системи, демократичних перетворень, одним з головних ресурсів суспільства, і саме в інтересах українського суспільства є забезпечення саме об’єктивності та реальності інформації, інформації без впливу політики та окремих бачень впливових олігархів.

Аналізуючи ситуацію в Україні та порівнюючи її зі станом мас медіа в розвинених країнах, слід зазначити, що українське законодавство на сьогодні ще не є досконалим і потрібні зусилля як депутатів, так і журналістів для того, щоб створити для преси, радіо, телебачення, інших засобів масової комунікації придатні рамочні умови для роботи.

Питання роздержавлення друкованих ЗМІ вже не один рік залишається вельми актуальним. Воно не є простим – зачіпає інтереси політикуму, влади, галузі, трудових колективів, читачів і, з рештою, всього суспільства. Безумовно, кожен відстоює свої інтереси. Приватизація державної та комунальної преси сприятиме формуванню вільного та конкурентоспроможного ринку преси, який існуватиме, ґрунтуючись на

попиті та пропозиції. З іншого боку, зважаючи на поточну політичну та економічну ситуацію в Україні, необхідно створити умови, які дозволятимуть невеликим приватизованим місцевим газетам бути конкурентними на ринку.

Розглядаючи Закон України «Про роздержавлення друкованих засобів масової інформації» як безумовний прогрес у реформуванні українських ЗМІ, хотілося б визначити кілька критичних його аспектів, які все ж залишаються проблемними.

Закон України «Про реформування державних та комунальних друкованих засобів масової інформації» бракує чіткості, разом із чинним законом «Про друковані ЗМІ (пресу) в Україні» він залишає багато простору для державного втручання у ЗМІ як на місцевому, так і на загальнодержавному рівнях. Крім значних суперечностей у статтях вищезгаданих нормативно-правових актах, є і норми, що ставлять під загрозу незалежність ЗМІ та питання соціального забезпечення журналістів.

Для подальшого розвитку незалежних друкованих ЗМІ в Україні потрібно здійснити чимало кроків. Найголовніший – повне роздержавлення засобів масової інформації. До того ж, наша країна, розпочавши реформування державних ЗМІ, має забезпечити розвиток національного інформаційного простору, не лише на словах, прийняттям відповідної нормативної бази, а і простим злагодженими та усвідомленими діями. Перспектива її інтеграції у міжнародний ринок інформаційних товарів і послуг вимагає також активної національно-правової імплементації міжнародно-правових стандартів в інформаційній галузі у відповідне внутрішнє законодавство, зокрема, щодо ЗМІ.

Список використаних джерел

1. Конституція України Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show;

2. Закон України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації», відомості Верховної Ради України; Закон від 24.12.2015 № 917-VIII – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua;

3. Рекомендація 1407 (1999) Парламентської асамблеї Ради Європи. ЗМІ та культура демократії – [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://medialaw.org.ua/library/rezolyutsiya-1636-2008-pokaznyky-demokratiyi-v-media;

4. Указ Президента України «Про План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи» від 20.01.06 № 39/06 [Електронний ресурс] / Президент України. – Офіц. джерело : сайт ВР України – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua

Павленко С.О., провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС, кандидат юридичних наук
Севрук В.Г., провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС, кандидат юридичних наук

Міжнародні стандарти щодо запобігання і протидії політичній корупції

Міжнародні стандарти протидії політичної корупції вимагають обмеження «імунітету від розслідування, судового переслідування та винесення судового рішення у справах, пов'язаних з корупцією, до рівня, необхідного в демократичному суспільстві» [1].

Важливо зауважити, що практика повного скасування парламентського імунітету від кримінального переслідування загалом не є типовою для більшості країн Європи: вона практикується, зокрема, в країнах з англосаксонською правовою системою (наприклад, Великобританії, де імунітет поширюється лише на арешт в порядку цивільного судочинства). Натомість, у переважній більшості країн Європи інститут парламентського імунітету закріплено на конституційному рівні або в окремих законах.

В більшості європейських країн депутатський імунітет має обмежений характер. Так, в Бельгії, Греції, Люксембурзі, Португалії, Швеції, Фінляндії він поширюється лише на період парламентських сесій, в той час як вчинення злочину у міжсесійний період не захищає депутата від переслідування або застосування тих санкцій, від яких захищає імунітет.

В деяких країнах дія імунітету поширюється лише на час перебування депутата на засіданні парламенту та на час у дорозі до чи з парламенту (Ісландія, Норвегія, Ірландія), причому у разі вчинення у цей період тяжких злочинів (felonies) або державної зради, депутат також не може скористуватись імунітетом.

Дія імунітету у більшості європейських країн не поширюється на випадки flagrante delicto, коли депутата затримано або безпосередньо на місці злочину або наступного дня після вчинення злочину. До таких країн належать Австрія, Албанія, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Угорщина, Франція, Чехія, Швеція (у випадку якщо депутат визнав себе винним).

В деяких державах Європи дія депутатського імунітету не поширюється на випадки вчинення певних видів правопорушень: дрібних (малозначущих) правопорушень чи злочинів, які не передбачають позбавлення волі (наприклад, Франція, Люксембург), або злочинів, за вчинення яких встановлена відповідальність у вигляді позбавлення волі на певний строк.

Зокрема, у Швеції затримання депутата на місці злочину, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі строком на 2 роки, не передбачає можливості користування правом імунітету. Аналогічний підхід застосується у Фінляндії (вчинення злочину, який передбачає покарання у вигляді позбавлення волі строком на 6 місяців), Португалії (вчинення злочину, який передбачає покарання у вигляді позбавлення волі строком на 3 і більше років), Хорватії, Сербії, Чорногорії, Македонії, Словенії (у цих країнах дія імунітету не поширюється на випадки затримання на місці вчинення злочинів, за які передбачена відповідальність у вигляді позбавлення волі строком на 5 років і більше).

Протягом 1990-х років до законодавства низки європейських країн було внесено ряд зміни, які передбачають можливість проведення слідчих дій у кримінальних справах проти членів парламенту без попередньої згоди парламенту (або палати, членом якої є депутат). До країн, де імунітет не захищає депутата від проведення слідчих дій, належать, зокрема, Бельгія, Греція, Фінляндія, Франція, Португалія.

Процедура ініціювання зняття депутатського імунітету та процедура прийняття рішення про зняття імунітету у різних європейських країнах визначається по-різному. Спільним є те, що кінцеве рішення приймається парламентом більшістю голосів; у більшості випадків – на підставі рекомендацій профільного парламентського комітету. Ініціатива зняття імунітету може виходити від різних суб'єктів – Генерального прокурора, Міністерства юстиції (Данія, Люксембург, Франція, Німеччина), Голови Верховного Суду (Іспанія) тощо, проте в деяких країнах право безпосереднього звернення до парламенту мають органи та посадові особи, що проводять слідство (Фінляндія) [2, с. 5-6].

Отже, підсумовуючи викладене доходимо висновку про те, що зарубіжний досвіду у цій сфері може бути орієнтувальним чинником в умовах реалізації антикорупційних заходів в Україні. Однак, важливо також пам'ятати відомі слова Т. Г. Шевченка: «І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь!». Зарубіжний досвід багатий і різноманітний, безсумнівно, він повинен вивчатися і використовуватися, проте варто знати й використовувати і вітчизняні надбання.

Таким чином у Конституції України має бути чітко відображений принцип, у відповідності до якого депутатський імунітет не повинен перешкоджати органам досудового розслідування проводити слідчі (розшукові) дії у випадку затримання депутата на місці вчинення злочину.

Список використаних джерел

1. Resolution (97) 24 of the Committee of Ministers of the Council of Europe On the twenty guiding principles for the fight against corruption. (Adopted by the Committee of Ministers on 6 November 1997at the 101st session of the Committee of Ministers). – Офіційний сайт Ради Європи.

2. Підтримка належного урядування: проект протидії корупції в Україні. Технічний документ – експертний висновок щодо імунітетів обраних

осіб та корупції: національне законодавство, європейська практика, пропозиції щодо удосконалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/projects/UPAC/Technical%20papers/UA/344-UPAC-TP-Immunities-ALI-June2008-Ukr.pdf

Мозоль В.В., старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку навчально-наукового інституту № 3 НАВС, кандидат юридичних наук,

Європейський досвід державного управління органами поліції

Формування державою засад забезпечення охорони публічної безпеки і порядку є складним процесом, спрямованим на оновлення, удосконалення вітчизняного законодавства і адаптацію зарубіжного досвіду щодо організації засобів, інструментів і методів діяльності органів Національної поліції. Сучасна модель демократичної, соціальної і правової держави потребує нових концептуальних підходів відносно вирішення проблем реалізації правоохоронної функції. Тому виключне значення має узагальнення досвіду країн ЄС щодо управління діяльністю національних поліцейських структур.

Вдосконалення управління органами Національної поліції має бути тісно пов’язаним із досягненнями зарубіжної поліцейської науки та практики [1, с. 7-8]. Слід зазначити, що організаційні форми діяльності поліції країн ЄС і принципи державного управління ними зумовлені історичними, економічними, політичними, географічними та іншими особливостями кожної конкретної країни. На думку дослідників, сучасна модель управління діяльністю поліції у повній мірі корелюється з різними формами державного устрою [2].

Сьогодні в країнах ЄС спостерігаються три моделі забезпечення внутрішньої безпеки – це централізована, або (континентальна) модель з домінуючою роллю міністерства внутрішніх справ, директивним стилем управління й жорсткою вертикаллю підпорядкування низових ланок центральним органам; децентралізована модель, для якої характерна особливість – відсутність єдиного загальнонаціонального органу, множинність поліцейських сил загальнодержавного, регіонального та місцевого рівнів, переважне зосередження важелів управління поліцейськими силами в руках обласних (регіональних) органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яка передбачає значну роль муніципальних органів влади в управлінні поліцією; комбінована (напівцентралізована) модель, особливістю якої є: наявність загальнонаціонального органу (міністерства), відповідального за забезпечення внутрішньої безпеки, координація діяльності розрізнених поліцейських служб; співіснування

державних поліцейських служб загальнонаціонального (федерального) та регіонального (рівня штату, землі), а також державної та муніципальної поліції з пріоритетністю розвитку державної поліції [3, с. 148].

Централізовану модель системи забезпечення внутрішньої безпеки використовують цілий ряд країн континентальної Європи. Саме тому її називають континентальною. Ця модель системи забезпечення внутрішньої безпеки функціонує у двох видах. До першого з них належать держави, які забезпечують свою внутрішню безпеку тільки силами цивільної поліції: Швеція, Данія, Норвегія, Ірландія, Фінляндія. Для них характерним є невисокий рівень злочинності, відсутність серйозних політичних і соціальних конфліктів, тому вони не потребують спеціальних поліційних формувань збройних сил. До країн другого (основного) виду централізованої моделі належать держави з постійним використанням спеціальних поліцейських формувань – жандармерії: Франція, Іспанія, Італія, Португалія, Бельгія, Голландія, Люксембург. Для цих країн властива не тільки жорстка централізація діяльності правоохоронних органів, але й традиційне використання національної поліції та жандармерії [4].

Час, що минув після закінчення Другої світової війни, переконливо засвідчив, що основний вид централізованої моделі спроможний забезпечити непорушність політичного режиму в умовах економічної і політичної нестабільності, дозволяє державі динамічно розвиватися без значних деформацій національних демократичних інститутів і гарантує реальне здійснення прав і свобод громадян. Але суттєвим недоліком централізованої системи, яка діяла у Франції, було те, що поліція переважно зосереджувалась на вирішенні загальнодержавних проблем і недостатньо враховувала інтереси окремих територіальних громад (комун). Задля подолання цієї проблеми з 1983 р. у Франції розпочався процес створення муніципальних поліцейських органів Реформи початку 80-х рр. XX ст. внесли істотні зміни і до правового поля функціонування поліції. Це стосувалось, зокрема, запровадження нового інституту комісарів, який змінив традиційний для Франції інститут префектів. Загальний стан національної поліцейської системи Франції почав зазнавати суттєвих змін за рахунок, з одного боку, збільшення кількості муніципальних підрозділів, а з іншого, – «руйнації централізованого корсету, що ускладнював еластичність служб» [5].

Централізована модель управління поліцією тривалий час зберігалась у багатьох постсоціалістичних державах Центральної та Східної Європи [6]. Це було зумовлено традиціями організації охорони правопорядку. Міліція в цих країнах функціонувала у складі міністерств внутрішніх справ. Управління міліцією зазвичай будувалось на засадах жорсткого підпорядкування центральним органам підрозділів регіонального (обласного) та місцевого рівнів. Практика створення комунальних (муніципальних) служб міліції була поширена недостатньо Про це свідчить, зокрема, досвід державного управління поліцією у Словенії. Відповідно до Закону «Про поліцію» Словенії від 18 липня 1998 р., всі поліцейські служби країни були підпорядковані Міністерству внутрішніх справ, уповноваженому на розв’язання

організаційних, кадрових і фінансових питань функціонування органів поліції, а також на координацію взаємодії її підрозділів з іншими органами державної влади [4].

Децентралізована (фрагментарна) модель поліцейської системи держави характерна для країн, де побоювання нації потенційно можливих зловживань з боку силових державних структур приводить до створення низки самостійних поліцейських агентств на регіональному і місцевому рівні. У кранах ЄС модель децентралізованої поліції, організованої на принципах самоврядування, зберігається лише у Швейцарії [7]. Тут відсутній централізований та монолітний корпус державної поліції, чисельність органів правопорядку і принципи їх функціонування визначають окремі місцеві (кантональні) органи влади. У країні діють чіткі форми взаємовідносин і правила регіонального співробітництва у сфері правопорядку, розроблені конфедерацією кантональних комендантів поліції Швейцарії та об'єднанням шефів міської поліції. Часткова децентралізація поліцейської діяльності здійснена в таких країнах, як Болгарія, Чехія, Румунія. Низьким рівнем децентралізації характеризуються організаційні структури поліцейських систем в Угорщині та Польщі. Управління поліцією Польщі здійснюється за такою схемою: Головна комендатура поліції – воєводська комендатура – повітова (районна) комендатура. Поліція Польщі складається з галузевих служб: кримінальної, превентивної і сприяючої (допоміжної) діяльності поліції. У структурі поліції функціонує також судова поліція, повноваження та засади організації якої визначаються Міністром внутрішніх справ і адміністрації за погодженням з Міністром юстиції [8].

Комбінована (інтегрована) модель управління поліцією характерна для Великобританії, ФРН, Нідерландів, де поєднуються ознаки двох вищезгаданих моделей. Зокрема, у Великобританії поліцейська система ґрунтується на поєднанні повноважень держави й органів місцевого самоврядування у сфері правопорядку. Систему підрозділів поліції в Англії та Уельсі утворюють незалежні формування провінційних сил поліції, столична поліція (складовою частиною її є Новий Скотланд-Ярд), самостійна поліція лондонського Сіті, у Шотландії – об'єднання поліцейських загонів та окремі підрозділи поліції міст. Міністр внутрішніх справ Великобританії не здійснює безпосереднє керівництво поліцією графств (місцевою поліцією). Також систему управління охороною правопорядку доповнюють незалежні спеціальні поліцейські організації (транспортна поліція, поліція відомства з питань атомної енергетики, військова поліція) [9].

Вивчення досвіду розвитку та діяльності поліцейських підрозділів країн Європи може бути корисним для України як держави, яка прагне мати поліцію європейського зразка, але не слід забувати, що кожна з поліцейських систем має свою індивідуальну історію розвитку та свою специфіку. Тому одним із основних завдань, яке слід поставити перед Міністерством внутрішніх справ України, – це вдосконалення органів Національної поліції з урахуванням позитивного досвіду поліцейської діяльності провідних країн Європи.

Список використаної літератури:

1. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А. В. Губанов. – М. : МАЭП, 1999. – 288 с.
2. The World Book encyclopedia. – Chicago etc. : World Book, 1994. Vol. 15. – P. 620–626
3. Проневич О. С. Моделі управління поліцією: аналіз зарубіжного досвіду / О. С. Проневич // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. праць. – 2009. – № 1. – С. 145–167.
4. Пагон М. Сущность полицейской реформы в Словении / М. Пагон // Реформирование полиции в странах Центральной и Восточной Европы: процесс и прогресс. – К. : Задруга, 2005. – С. 98–100.
5. Centralizacja a dezentralizacja // Gazeta policyjna. – 2003. – № 48.
6. Уільдрікс Н. Діяльність поліції в посткомуністичних суспільствах / Н. Уільдрікс, П. Ван Реенен ; пер. з англ. – К. : Атіка, 2006. – 248 с.
7. Осипов Ю. И. Организация и деятельность полиции за рубежом: [учеб. пособие] / Ю. И. Осипов. – М. : ВНИИ МВД России, 1992. – 196 с.
8. Білоконь М. В. Державне управління у сфері охорони громадського порядку : [монографія] / М. В. Білоконь. – Х. : НУВС, 2004. – 700 с.
9. Мартиненко О. А. Стан дотримання законності у діяльності британської поліції / О. А. Мартиненко // Вісник нац. ун-ту внутр. справ.– 2004.– № 26. – С. 70–75.

Сергійчук Н.І., студент 5 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Кулик Т.О.,** викладач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС, кандидат юридичних наук

Конституційні засади практичної реалізації громадянами України права на звернення до органів публічної влади

Відомо, що через звернення громадян втілюється в життя один із конституційних принципів - участі громадян в управлінні державними та громадськими справами. Звернення є також важливою формою контролю за законністю діяльності державних органів і органів місцевого самоврядування, забезпечення прав і свобод громадян.

Оскільки сучасна демократія, заснована на понятті автономії особистості й підкреслює важливість забезпечення невід'ємних прав і свобод людини, її приватного життя, то вона тісно пов'язана з підвищенням ролі громадськості у суспільних процесах та державному управлінні. Участь громадян у процесі підготовки та реалізації державно-управлінських рішень через інститут звернень є чинником зміцнення демократичних цінностей, адже демократична держава

завжди покладається на активну громадськість, «сталу, поінформовану участь широкого кола своїх громадян у житті суспільства» [1].

І як слушно зазначають науковці, сучасні органи державного управління всього світу вже усвідомили, що ефективність діяльності їхніх структур безпосередньо залежить від потреб, очікувань, настроїв громадян [2].

Звернення громадян до суб´єктів владних повноважень, об´єднань громадян та громадських організацій є важливішим засобом забезпечення реалізації соціально-економічних, політичних та особистих і охоронюваних законом інтересів громадян. Конституційне закріплення (ст. 40) про те, що «усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов´язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь в установлений законом строк», принаймні встановлює кілька принципових, основних положень (засад) щодо реалізації громадянами своїх прав і законних інтересів, а саме:

– встановлюється право кожного громадянина на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів;

– встановлюється зобов´язання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб цих органів розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь заявникові у зазначений законом строк;

– встановлюються види звернень громадян – індивідуальні чи колективні, письмові або усні, які мають за мету привернути увагу відповідних органів і посадових осіб до публічних або приватних проблем чи інтересів як окремих громадян, так й суспільства в цілому [3].

Аналіз ст. 40 Конституції України та Закону України »Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР дає можливість класифікувати звернення за наступними ознаками:

1. залежно від форми – усні та письмові;
2. залежно від кількісного складу суб´єктів – індивідуальні та колективні;
3. залежно від змісту – пропозиції (зауваження), заяви (клопотання), скарги.

Особливою формою колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування є електронна петиція [4].

Загальновідомо, що розгляд звернень громадян, здійснюється в певній послідовності, яку в літературі прийнято називати стадіями провадження.

Такими стадіями провадження за зверненнями громадян, у загальному вигляді є:

1) подання громадянином звернення та прийняття його до розгляду органом владних повноважень або його посадовою особою;

2) розгляд справи;

3) ухвалення рішення;

4) перегляд рішення у зв’язку з його оскарженням або опротестуванням;

5) виконання рішення [4].

Слід пам’ятати, що коли громадяни реалізовують своє конституційне право на звернення, то вони автоматично впливають на дотримання законності органами публічної влади, ініціюють повноважних осіб здійснювати аналітичну та контрольну процедури по недолікам роботи відповідних структур.

Варто погодитись, що Закон України »Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР увібрав у себе світовий досвід звернень громадян, зафіксував основи міжнародного права у цьому аспекті.

Але не зважаючи на те, що Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами права людини, зокрема, право на звернення, широко закріплені, продовжує існувати незахищеність громадян від несправедливості, легковажності та бюрократизму органів публічної влади.

Доцільно було б внести наступні зміни:

1) потрібно впровадити автоматизовану систему, яка б дозволила скоротити час обробки звернень, їх пошуку повноважними особами;

2) забезпечити громадян інформацією в електронному режимі про хід розгляду звернень та стадію перебування з метою відкритості та прозорості;

3) впровадити в життя попередні пропозиції щодо вдосконалення механізму реалізації електронних петицій;

4) держава повинна надати підтримку у створенні офіційних веб – сайтів всіх органів місцевого самоврядування , давши змогу всім громадянам без винятку брати участь у вирішенні проблем адміністративно- територіальних одиниць;

5) створити незалежний контролюючий орган, який би здійснював перевірки процедури розгляду і прийнятих рішень, що налічуватиме представників державних органів та громадських організацій.

Отже, захищаючи свої законні права й свободи, громадяни звертають увагу компетентних органів на порушення законодавства й таким чином захищають наявні в державі та суспільстві правовідносини.

Список використаних джерел

1. Логунова М. М. Особистісний потенціал демократичного політичного процесу / М. М. Логунова // Демократичне врядування: наука, освіта, практика : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 29 трав. 2009 р. : у 4 т. / за заг. ред. В. П. Приходька. – К. : НАДУ, 2009. – Т. 2. – С. 184–186.

2. Шукюрова М. Технологии взаимодействия власти с общественностью: диалог или ультиматумы? / Маргарита Шукюрова // Дні інформаційного суспільства – 2012 : матеріали наук.- практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 24–25 квіт. 2012 р. / [упоряд. : Н. В. Грицяк, С. Г. Соловйов]. – К. : ТОВ «Салютіс», 2012. – С. 20–21.

3. Конституція України : чинне законодавство станом на 3 берез. 2014 р. : (офіц. текст). – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2014. – 64 с.

4. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mego.info

Галина В., аспірантка Київського університету туризму, економіки і права

Захист прав біженців наднаціональними європейськими інституціями

Питання захисту прав біженців передбачає виокремлення внутрішньо-державного, наднаціонального та міжнародно-правового аспектів його нормативного забезпечення. Через збільшенням кількості шукачів притулку, причин появи біженців та мігрантів змусили активізацію уваги до даної проблематики регіональних та універсальних міжнародних організацій, окремих держав та наднаціональних утворень.

Під визначення біженця підпадають не тільки особи, яким офіційно надано статус біженця в країні через встановлений законодавством порядок (визнані біженці), а й шукачі статусу біженця (потенційні біженці): особи, які мають намір набути статусу біженця і з цією метою перетнули державний кордон у порядку, встановленому національним законодавством; особи, які мають намір набути статусу біженця і з цією метою перетнули державний кордон незаконно; особи, які подали заяву про надання статусу біженця; особи, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів щодо надання їм статусу біженця. Законодавство України про біженців, так само які законодавство ряду інших держав, розмежовує правовий статус таких категорій осіб [1].

На Європейському континенті система захисту прав біженців і забезпечення ефективної реалізації їх правового статусу формується у рамках загальної європейської системи захисту прав людини, основними складовими якої є: а) система Ради Європи; б) система діяльності Організації з безпеки та співробітництва в Європі; та в) система Європейського Союзу [2].

Початок формування європейської системи надання практичної допомоги біженцям було покладено у повоєнні роки, з початком функціонування ООН, прийняттям актів у сфері захисту прав людини. Згодом до неї долучились європейські міжурядові та неурядові організації та форуми, зокрема, Рада Європи, Європейська Рада у справах біженців та вигнанців, Європейська консультативна організація у справах біженців та висланих осіб, Європейська правова мережа з питань притулку.

Наприкінці XX ст. держави-члени ЄС відмовилися передати частину своїх суверенних повноважень щодо регулювання міграції на користь ЄС, проте вони визнали, що скасування контролю на внутрішніх кордонах держав у рамках ЄС робить практично неможливим здійснення їх національної юрисдикції стосовно контролю за міграційними потоками, оскільки після того, як певна особа вже потрапляла на спільну територію ЄС, навряд чи можна було б повторно перевіряти її пересування. Тому уряди європейських держав погодилися шукати шляхи спільного вирішення проблем, пов’язаних із регулюванням в’їзду іноземців на територію географічного простору ЄС.

Зі створенням Шенгенської системи, укладенням Дублінської конвенції 1990 р. та підписанням Маастрихтського Договору 1992 р. можна стверджувати про становлення права Європейського Співтовариства у сфері надання притулку та захисту прав біженців на території держав-членів ЄС.

Підписання Амстердамського Договору 1997 р. зумовило розвиток права ЄС у сфері захисту прав біженців, визначення та забезпечення реалізації їх правового статусу відзначався активізацією спроб гармонізації політики держав-членів ЄС у сфері надання притулку та захисту прав біженців, ускладненням окремих елементів процедури визначення статусу біженців.

Сучасний період відзначається розробкою та прийняттям у рамках ЄС правових актів, спрямованих на посилення практичного співробітництва держав-членів ЄС, на підвищення якості процесу прийняття рішень у досліджуваній нами сфері регулювання, на розробку регіональних програм управління міграційними потоками та спеціальних регіональних програм захисту мігрантів, біженців, шукачів притулку.

Попереду тривалий процес імплементації міжнародно-правових і наднаціональних норм з питань забезпечення реалізації правового статусу біженців, захисту їх прав та інтересів у національне законодавство, створення ефективних механізмів такого захисту.

Список використаних джерел

1. Васильченко Г.М. Проблеми нормативно-правового забезпечення захисту прав біженців в Україні / Г.М. Васильченко // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2016. – № 7. – С. 100-107.
2. Сірант М.М. Європейський досвід вирішення проблем біженців // Митна справа. – 2003. – № 3. – С. 80-86.
3. Kaminska N., Miroshnichenko I. Legal principles protecting the rights of refugees: current state and perspective development// Юридичний часопис НАВС. – 2016. – №1. – С. 111-121.
4. Kaminska N. International legal liability about protecting the rights of refugees and Ukraine// O nouă perspectivă proceselor de integrare europeană din Moldova i Ucraina: aspectul juridică: Conferina internaională tiinifico-practică, Chiinău, Republica Moldova, 25-26 martie 2016. – С., 2016. – P. 243-245.

Воронцова Т.В., студентка 7МК-2Б, факультет № 2 НАВС

Проблеми розвитку вільних економічних зон України

Надання спеціального режиму господарювання окремим територіям та видам економічної діяльності достатньо широко використовується при проведенні економічної політики в країнах з різними рівнями розвитку ринкових відносин.У світовій економіціїснує чимало варіантів того, що в Україні прийнято називати вільні (спеціальні) економічні зони: вільні економічні зони, території пріоритетного розвитку, зони вільного підприємництва, зони спільного підприємництва, особливі економічні райони та ін. Багато науковців досліджують питання, що стосуються вільних (спеціальних) економічних зон , але проблематика цієї теми залишається актуальною, через те, що виникають нові питання, відповіді на які

породжують нові суперечності даної теми. Щоб розглянути проблеми вільних (спеціальних) економічних зон розпочнемо з їх загальної характеристики. Сьогодні практика світового господарства нараховує близько 30 різновидів вільних економічних зон (ВЕЗ). Тому, щоб краще орієнтуватися їхньому різноманітті, важливо визначити, що ж розуміється під ВЕЗ[1].

Вільні економічні зони - обмежені території, міста, морські й авіаційні порти, де для національних та іноземних підприємців діють особливі пільгові економічні умови, які сприяють виконанню зовнішньоторговельних, загальноекономічних, соціальних, науково-технічних і науково-технологічних завдань .У документах Кіотської конвенції (1973 р.) під вільною економічною зоною (або «зоною франко») розуміється частина території країни, на якій товари розглядаються як об'єкти, що перебувають за межами національної митної території. Іншими словами, територія, де дотримується принцип «митної екстериторіальності» [2, 142].

Даними Міністерства економіки Україні зареєстровано: 10 вільних економічних зон. Загальна територія, на яку поширюється режим вільних економічних зон та ТПР – 6360 тис.га, або 10,5 % території України. Кількість областей України, на які поширюються режим вільних економічних зон та ТПР – 13. Кількість районів України, на які поширюються режими ВЕЗ та ТПР - 41. Кількість міст України, на які поширюються режими ВЕЗ та ТПР – 58 [3]. Вільні економічні зони підприємництва, які створюються та діють на Україні, регулюються Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» (від 13.10.92 р. № 2673-XII)[4].

Тепер можемо перейти до розгляду проблем СЕЗ України. Аналізуючи сучасний стан СЕЗ України можна сказати, що на даному етапі з їх функціонуванням пов’язано достатньо проблем:

1) укази Президента України по СЕЗ містять рішення про заснування зон, у підтвердження і розвиток яких компетентним органам доручається розробити пакет нормативно-правових актів, у тому числі техніко-економічне обґрунтування. Інакше кажучи, рішення приймаються по мотивах швидкого радикального поліпшення соціально-економічної чи екологічної ситуації, а розрахунки його фінансово-економічної ефективності відходять на другий план.

2) створено багато СЕЗ та ТПР, що охоплюють значну територію і велику кількість суб'єктів підприємництва, але не мають відпрацьованої нормативно-правової бази. У наших умовах у такій ситуації один-два негативних експерименту з формуванням СЕЗ можуть привести до небажаних узагальнень і дискредитувати саму цю ідею [5].

3) недосконаліть законодавчої основи функціонування СЕЗ. Закон «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», прийнятий у 1992 році, визначає лише загальні принципи їхньої роботи і не задає критеріїв ефективності. А рамкового закону про ТПР взагалі не існує. Території пріоритетного розвитку, які за визначенням мали б залучати інвестиції у депресивні регіони, не отримали законодавчо визначених критеріїв. Вирішення цього питання через прийняття спеціального законну дало б можливість не лише покращити ефективність роботи ВЕЗ

через встановлення критеріїв ефективності, але й дасть можливість очистити економіку від фіктивно створених зон.

4) нестабільність законодавства України, здійснюваної урядом політики. Тут мова іде про те, що лише СЕЗ «Яворів», «Закарпаття», «Курортополіс Трускавець» та «Рені» було створено на основі відповідних законів України, тим часом як усі решта СЕЗ - указами Президента України.

Тому підводячи підсумки, можна говорити про те, що в світовій практиці розвиток ВЕЗ дає позитивний поштовх для розвитку економіки країни, тому і Україні потрібно розвивати ВЕЗ на своїй території, але при цьому важливо здійснити такі заходи:

- ✓ здійснити фінансування з боку держави для розвитку інфраструктури ВЕЗ;
- ✓ забезпечити стабільність законодавчих актів, що стосуються діяльності ВЕЗ, вирішивши таким чином питання нестабільності законодавства;
- ✓ здійснювати постійний контроль за діяльністю ВЕЗ і застосовувати санкцій в разі недотримання встановлених критеріїв і стандартів їх діяльності;
- ✓ необхідно шукати способи поліпшення їхньої привабливості для потенційних інвесторів інакше сам факт їхнього створення не буде мати ніякого позитивного ефекту (необхідність розрізняти пріоритетні галузі, використовувати регулятивний підхід у законодавчої бази України з питань СЕЗ) [1].

ВЕЗ розглядаються як форма активізації зовнішньоекономічної діяльності, що сприяє більш швидкому включенню країни в мирогосподарську систему.

Сучасний стан функціонування СЕЗ України не можна назвати позитивним, поскільки економіка країни знаходиться у досить хиткому стані. Ця ситуація зв'язана з політичними й економічними змінами, з утворенням країни як самостійної, незалежної держави, зміною економічного базису за рахунок зрівняння в правах усіх форм власності, здійсненням надзвичайно складних заходів для реформування структури народного господарства, становленням нових економічних відносин . Але опираючись на досвід інших країн ми можемо говорить про розвиток СЕЗ в Україні, а також розвиток їх функціонування.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наук. статей. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – 2011. – Випуск 27.

2. Васенко В. К. Спеціальні (вільні) економічні зони: сутність і передумови створення : дис. докт. ек. наук : 08.02.03 / Васенко В. К. – Суми, 2005.

3. Данько Т.П. Свободные экономические зоны в мировом хозяйстве: учебное пособие. – М.: Инфра, 1998. – 315с.

4. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон»// Відомості Верховної Ради – 1992. – №50.

5. Брагина Е.П Особливості, проблеми, напрямки розвитку й удосконалювання діяльності спеціальних економічних зон [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: http://tourlib.net/aref_others/bragina.htm

Гугняк В.В., студентка 2 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Камінська Н. В.,** професор кафедри гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 2, доктор юридичних наук, професор

Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності

«Тероризм – це ненависть. Людини до людини. Людини до людства»
російський журналіст М. Болтунов

Глобальні проблеми, які постали перед народами різних країн, виникли в різних сферах життєдіяльності людей. В одному випадку мова йде про ті чи інші сторони розвитку продуктивних сил, стан і якість навколишнього середовища, в іншому – кардинальні питання зовнішньої і внутрішньої політики, в третьому –стосунки людини і суспільства. Глобальні проблеми загострились настільки, що без них неможливо скласти реалістичне уявлення про сучасні тенденції суспільного розвитку, про майбутнє людства. [1]

Серед сучасних глобальних проблем гостро стоїть проблема тероризму. Тероризм охоплює не тільки політичну чи економічну площину суспільного життя, він торкається, передусім, моральних та етичних вимог людства.

Тероризм (від лат. *terror* жах) – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому невинних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. Не застраховані від спалахів тероризму ні високорозвинені, ні відстаючі в економічному і соціальному розвитку країни з різними політичними режимами і державним устроєм, в тому числі і наша Україна. І тому, я вважаю за потрібне детально розглянути сутність тероризму, адже він є, ніби «раковою пухлиною» розвитку людства. [2]

Головна мета терористів – залучити до діяльності велику масу людей, для яких або мета терору настільки висока, що виправдовує різні засоби, або люди настільки не розуміються в засобах, що здатні здійснити будь-яку аморальність.

Глобалізація і усе більш широка інтернаціоналізація тероризму - це безперечний факт, перед яким сьогодні опинилося людство. Цей феномен обумовлений розширенням і глобалізацією міжнародних зв'язків і взаємодії в різних областях. [3]

Схвильованість світової спільноти зростанням терористичної активності обумовлена численністю жертв терористів і величезним матеріальним

збитком, терором, що наноситься, так і тим, що завдяки розвитку новітніх технологій, що мають подвійне призначення діяльності ЗМІ і глобальних комп'ютерних мереж (Інтернет), де культивуються насилля і жорстокість, у все більшого числа людей з'являється можливість отримати, а потім і використовувати інформацію про створення найвитонченіших засобів знищення і способи їх вживання.

За останній час людські і матеріальні втрати у зв'язку з терористичними актами зафіксовані в США, Кенії, Росії, Японії, Аргентині, Індії, Пакистані, Танзанії, Ізраїлі тощо [4]. Терористична діяльність в сучасних умовах характеризується широким розмахом, відсутністю явно виражених державних кордонів, наявністю зв'язку і взаємодії з міжнародними терористичними центрами і організаціями; жорсткою організаційною структурою, що складається з керівної і оперативної ланки, підрозділів розвідки і контррозвідки, матеріально-технічного забезпечення, бойових груп і прикриття; жорсткою конспірацією і ретельним відбором кадрів; наявністю агентури в правоохоронних і державних органах; хорошим технічним оснащенням; наявністю розгалуженої мережі конспіративних укриттів, баз і полігонів.

Терористичні дії в більшості випадків мають виражений антигуманний характер, їх відрізняє збільшення замахів на життя та здоров'я людей при зменшенні посягань на матеріальні об'єкти; зростання числа вбивств на замовлення; збільшення людських жертв в окремих терористичних актах; посилення жорстокості та зухвальства у діях терористів. [5]

Я вважаю аморальним та антигуманним будь-яке проявлення жорстокості по відношенню до всіх людей, незалежно від їхнього соціального чи матеріального положення в суспільстві.

Нині стало звичним використання терористами останніх досягнень військової науки і техніки: реактивної авіації, супутникового зв’язку, ракет з тепловою головкою наведення тощо. Ядерний тероризм – не єдиний винахід сьогодення. Вчені передбачають появу у найближчі роки екологічного тероризму. Різні рухи «зелених» перебувають на тій межі відчаю, коли можливий їх перехід до терору. Адже у них немає інших ефективних і визнаних державною системою засобів впливу на уряди і парламенти. Немає іншої можливості звернути на себе увагу і прислухатися до своїх вимог. Важко сказати, яких форм набуде «зелений терор», які методи візьме на озброєння, але прихід його в нашу дійсність цілком імовірний. Якщо ядерні злочинці лише мріють про бомбу і загрожують уявною зброєю, а «зелений терор» існує лише в прогнозах експертів, то повітряні терористи давно перейшли до діла. Їх методи з кожним роком стають більш досконалими, продуманими, відпрацьованими.

Сучасними гучними актами терору є вбивство Джона Кеннеді, Джавахарлала Неру, Індіри та Раджива Ганді, замах на Шарля де Голля. Ціла низка вбивств відбулася у сучасній Україні (Георгій Гонгадзе, Вадим Гетьман, Володимир Щербань). [6]

Слід окремо розрізняти міжнародний і державний (зовнішній, внутрішній) тероризм. *Міжнародним кримінальним* злочином терористичний акт кваліфікується у таких випадках: – терористичний акт, спрямований проти

осіб, які користуються міжнародним захистом; – підготовка до злочину здійснюється в одній країні, а скоюється в іншій; – терористи, скоївши терористичний акт в одній країні, переховуються в іншій, і постає питання про їх видачу. *Внутрішній державний терор* визначає жорстке ставлення державної влади всередині самої країни у ставленні до політичних противників, до опозиції всередині країни і за її межами (встановлення у 60-х рр. фашистської диктатури чорних полковників у Греції, терор військової хунти Піночета у Чілі). *Зовнішній державний терор* передбачає агресивну колоніальну політику, загарбання чужих територій (монголо-татарське ярмо на Русі, поневолення Індії Великобританією, загарбання територій в Азії, Африці, Латинській Америці).

Реальну загрозу міжнародній стабільності та безпеці становить сьогодні проблема незаконної торгівлі усіма видами озброєнь та військової техніки, боєприпасами, вибуховими речовинами, технологіями оборонного та подвійного застосування, окремими видами сировини, матеріалами, що використовуються при розробці або виробництві озброєння, військової та спеціальної техніки, експорт та імпорт яких підлягає контролю згідно з міжнародними угодами. Міжнародний досвід свідчить, що зниження активності терористичної діяльності можливе лише за умови протидії з боку держави скоординованими зусиллями спеціально сформованих сил. [7]

Міжнародне співробітництво у боротьбі з міжнародним тероризмом виникло в 30-х роках нинішнього століття. 1934 р. – Мадридська конференція з уніфікації кримінального законодавства, 1937 р. – підписання конвенції «Про попередження і покарання тероризму»; конвенція «Про створення міжнародного кримінального суду», Додатковий протокол 1977 р. до Женевських конвенцій про захист жертв війни.

При ООН було створено спеціальний комітет з міжнародного тероризму, який координує діяльність держав щодо вивчення та усунення причин тероризму і боротьбу з ним. За ініціативою комітету Генеральна Асамблея ООН неодноразово засуджувала акти міжнародного терору, вказувала на неприпустимість його занадто широкого тлумачення, а 1984 р. ухвалила спеціальну резолюцію «Про неприпустимість політики державного тероризму і будь-яких дій держави, спрямованих на підрив суспільно-політичного ладу в інших суверенних державах». У ній відкидаються всі концепції, що виправдовують міжнародний тероризм. Генеральною Асамблеєю ООН 1993 р. схвалена конвенція «Про попередження і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів». [8]

Міжнародним правом вироблено низку інших міжнародних документів універсального і регіонального характеру. Водночас у міжнародному праві досі немає єдиної універсальної угоди, що визначає поняття міжнародного тероризму, його юридичну природу і відповідальність. Відсутній вичерпний перелік актів міжнародного тероризму.

Чинне законодавство України не відповідає реаліям боротьби з тероризмом. Зокрема, відсутня фіксація деяких проявів тероризму. Наприклад, загроза застосування насильства, в тому числі заподіяння тяжких тілесних ушкоджень стороннім особам. Існує невідповідність санкцій деяких

норм Кримінального кодексу, якими встановлена відповідальність за конкретні злочинні діяння, пов'язані з тероризмом, ступеневі їх суспільної небезпеки. Необхідність доповнень до чинного законодавства зумовлена вступом України до Ради Європи і приєднання до низки міжнародних конвенцій з питань боротьби зі злочинністю, в тому числі з тероризмом.

На жаль, у нашому суспільстві відбуваються такі негативні явища та процеси, які створюють реальну загрозу вибуху тероризму в нашій державі: глибока соціально-економічна криза, протистояння політичних сил, наростання проявів сепаратизму, зубожіння та люмпенізація значної частини населення при дуже невеликому прошарку «середнього класу», зрощення кримінальних, бізнесових і державних структур, корумпованість державного апарату, організована злочинність, незаконний обіг зброї, девальвація моральних та духовних цінностей. [9]

На думку багатьох вчених, сьогодні є нагальна потреба створення і прийняття міжнародним співтовариством Єдиної конвенції з питань боротьби з тероризмом, в якій, з урахуванням міжнародного досвіду захисту прав людини, було б визначено поняття тероризму і терористичного акту, передбачено чіткий порядок взаємодії держав та умови обов'язкової видачі терористів зацікавленій країні, правовий статус держав, які здійснюють терористичну політику.[10]

Потрібно викоренити це зло повністю: і коріння, і втечі. Пояснення таких радикальних заходів наступне: якщо припинити діяльність військових підрозділів, але залишити фінансові джерела бандитів – з'являться нові люди, які будуть готові вмирати заради грошей. Обов'язково потрібно створити нові робочі місця в районах зосередження терористичних організації. Також це важливо зробити на території набору найманців, що воюють в інших державах.

Для вдалої боротьби необхідний удар і по злочинності, тому що терористи мають найбільший прибуток з продажу наркотичних засобів і зброї. Слід знищувати не лише організації екстремізму, але і злочинність, тобто вести війну проти всього світового зла в цілому.

Отже, можна зробити висновок, що тероризм – це передусім метод ціледосягнення, принциповою основою якого є застосування або погроза застосування насильства.

Список використаних джерел

1. Гушер А.И. Проблема терроризма на рубеже третьего тысячелетия новой эры человечества/ Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.e-journal.ru/p_euro-st3-3.html

2. Замковой В., Ильчиков М. Терроризм – глобальная проблема современности**.** – М., Гардарика, 2006.

3. Авдеев Ю.И. Особенности современного международного терроризма и некоторые проблемы борьбы с ним// Електронний ресурс. –Режим доступу :http://www.waaf.ru/3x.htm

4. Пахарев А. Д. Политическое лидерство и лидери: монография. –М., 2001. – 270 с.

Пожидаєва М.А., доцент кафедри фінансового права юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», кандидат юридичних наук, доцент

Правовий режим єдиного платіжного простору за законодавством ЄС

З метою розвитку тісного співробітництва України з ЄС у різних сферах, які становлять взаємний інтерес, було укладено Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, яку ратифіковано Законом України від 16.09.2014 р. З 01 січня 2016 року ЄС та Україна розпочали застосування положень поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, що є частиною даної Угоди. Отже, одним з основних напрямів зовнішньої економічної діяльності України є поступова інтеграція нашої держави до внутрішнього ринку ЄС, що передбачає необхідність адаптації національного законодавства до acquis ЄС.

Так, відповідно до ст. 133 Угоди про асоціацію сторони визнають важливість наближення чинного українського законодавства у сфері платіжних послуг до законодавства ЄС. Україна забезпечить поступове приведення у відповідність своїх чинних законів та майбутнього законодавства до acquis ЄС. Все це зазначене вище вказує на доцільність вивчення досвіду ЄС щодо встановлення правового режиму єдиної зони платежів в євро – SEPA (Single Euro Payments Area).

Єдиний європейський платіжний простір SEPA почали запроваджувати в Європейському Союзі з січня 2008 року на правовій основі Директиви 2007/64/ЄС Європейського парламенту та Ради від 13 листопада 2007 року про платіжні послуги на внутрішньому ринку (Payment Services Directive, PSD) [1]. Згідно з цією Директивою SEPA – це єдина зона платежів в євро, в якій ліквідована різниця між внутрішніми і міжнародними платежами у валюті євро. Фізичні та юридичні особи мають можливість вільно здійснювати перекази коштів, використовуючи SEPA, яка скасувала розподіл європейського платіжного ринку національними кордонами. Відповідно до Регламенту ЄС № 260/2012 Європейського Парламенту та Ради, а також додаткового Регламенту №924/2009 остаточний перехід банків з національних схем кредитних і прямих дебетових переказів коштів в євро на єдині схеми SEPA ще було здійснено до 01 лютого 2014 року для країни ЄС [2]. А для інших країн, які не входять до складу ЄС, цей термін було продовжено до 31 жовтня 2016 року.

На сьогодні SEPA працює у 34 країнах, включаючи держави, які не є частиною єврозони та Європейського Союзу [3]. Метою SEPA є гармонізація платежів на території всієї Європи з використанням загальних єдиних процедур і стандартів для платежів в євро, які не залежатимуть від кордонів та особливостей місцевого фінансового регулювання. Так, кожен споживач в ЄС може користуватися безготівковими платіжними послугами у своїй країні за тими ж тарифами і так само доступно, як і в усіх інших країнах – учасницях

єврозони, незалежно від технологій та обладнання, які застосовуються при наданні цих послуг.

Відповідно до положень Директиви про платіжні послуги міжнародні розрахунки, у тому числі і кредитні перекази, і прямі дебетові платежі, і платежі за банківськими картками, є такими ж ефективними та надійними, як і внутрішні платежі у державах-учасницях. Водночас дана Директива встановлює права та обов'язки для представників сфери платіжних послуг, які надаються на користь споживачів на всій території Європейського Союзу. А також закріплені права і захист усіх користувачів платіжних послуг в ЄС.

На наш погляд, для ефективного формування національного платіжного простору необхідним є інтеграція України в єдиний європейський платіжний простір (SEPA). Позитивними результатами такої інтеграції можна буде вважати запровадження єдиних стандартів на ринку платіжних послуг, істотне зниження тарифів на міжнародні перекази і платежі, а також додаткове залучення до бюджету України мільйони гривень.

Список використаних джерел

1. Directive 2007/64/EC of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on payment services in the internal market amending Directives 97/7/EC, 2002/65/EC, 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 97/5/EC Text with EEA relevance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:319:0001:01:en:

2. Regulation (EU) № 260/2012 of the European Parliament and of the Council of 14 March 2012 establishing technical and business requirements for credit transfers and direct debits in euro and amending Regulation (EC) № 924/2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nbb.be/doc/ts/products/paymentsystems/sepa/regulation_260-2012en.pdf

3. Полный список стран-участниц SEPA. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ecb.europa.eu/paym/retpaym/html/map.en.html

Сидорук М.В., студентка 2 курсу факультету №2 НАВС
Науковий керівник: **Камінська Н.В.,** професор кафедри гуманітарних та загально-правових дисциплін факультету № 2, доктор юридичних наук, професор

Міжнародні стандарти прав та свобод людини і громадянина

У сучасному світі, коли проблема прав людини вийшла далеко за межі окремої держави, виникла необхідність у створенні універсальних міжнародно-правових стандартів, які також визнаються як основні права людини. Ці стандарти відображені у низці важливих міжнародно-правових актів, що встановили загальнолюдські стандарти прав та інтересів особи,

визначивши ту межу, за яку держава не може виходити. Таким чином, права людини стали об'єктом регулювання не лише окремої держави, а й міжнародного співтовариства. Обсяг прав і свобод людини в сучасному суспільстві визначається не лише особливостями певного співтовариства людей, а й розвитком людської цивілізації в цілому, рівнем інтегрованості міжнародного співтовариства.

Основні права людини – гарантована законом міра свободи (можливості) особи, яка відповідно до досягнутого рівня еволюції людства в змозі забезпечити її існування і розвиток та закріплена у вигляді міжнародного стандарту як загальна і рівна для усіх людей.

Ознаки основних прав людини:

1) можливості (свободи) людини діяти певним чином або утримуватися від певних дій, спрямовані на задоволення потреб, без яких вона не в змозі нормально існувати і розвиватися;

2) можливості, що обумовлені біосоціальною сутністю людини, належать їй від народження і не потребують «дозволу» з боку кого б там не було, у тому числі держави. Вони не можуть бути «відібрані» за свавіллям влади держави, оскільки не «дані» нею. Це природні невідчужувані права,

3) можливості, які не обмежені територією держави (позатериторіальні) і не залежать від національної належності людини (наднаціональні): вони належать їй вже в силу того, що вона є людиною. Вони походять від природи людини і покликані формувати та підтримувати в людині почуття власної гідності, її індивідуальність;

4) можливості, що є залежними (у плані здійснення) від можливостей суспільства – рівня його економічного, політико-соціального, духовно-культурного розвитку. Зрозуміло, що рівень розвитку суспільства не залишається незмінним, так само, як і потреби самої людини;

5) можливості, що мають правовий характер, оскільки внесеш до законодавчих актів, які створені в межах держави і на міжнародному рівні. Визнання, дотримання, охорона і захист державами (у результаті угод) основних прав людини, закріплених на міжнародному рівні, є свідченням про те, що вони стали не лише об’єктом міжнародного регулювання, але й міжнародними стандартами. Положення про права людини, що містяться у статтях Статуту ООН (1945), стали основою становлення нового інституту права – міжнародного захисту прав людини і основних свобод. 10 грудня 1948 р. Генеральна Асамблея ООН затвердила Загальну декларацію прав людини, яка проголосила центральний пункт концепції прав людини – визнання людської гідності кожної особи. З 1948 р. 10 грудня відзначається в усьому світі як День прав людини. Права людини набули цінності, яка належить усьому міжнародному співтовариству, і отримали обґрунтування в міжнародному праві як правовий стандарт, до якого повинні прагнути всі народи і держави. З моменту визнання цих прав кожна людина набувала певного правового статусу відповідно до міжнародного гуманітарного і, разом із ним, національного права.

Комплекс міжнародних документів (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права і Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийняті ООН у 1966

р., Факультативний протокол до останнього) складають Міжнародний білль прав людини (або Хартію прав людини). Міжнародні пакти про права людини поклали на держави обов'язок забезпечити поступове здійснення в них прав усіма необхідними засобами, включаючи законодавчі. До сучасних міжнародно-правових актів належать:

(1) Міжнародний білль про права людини, що проголошує невід'ємні права і основні свободи людини;

(2) угоди, спрямовані на запобігання і покарання злочинів, що призводять до грубих масових порушень прав людини (Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 жовтня 1968 р., Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 р.);

(3) конвенції, спрямовані на захист груп населення, що потребують особливої турботи з боку держави (Конвенція про права дитини 1989 р., Конвенція про охорону материнства 1952 р., Конвенція про статус осіб без громадянства 1954 р. та ін.);

(4) конвенції, що мають на меті захист індивіда від зловживань з боку державних органів і посадових осіб. А також документи, що передбачають можливість окремих осіб домагатися розгляду їх скарг (петицій) на свій уряд у міжнародних органах (Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, поводження та покарання від 10 грудня 1984 р., Женевські конвенції 1949 р. про захист жертв війни і Додаткові протоколи до них 1977 р., Факультативний протокол та ін.). Кожна країна світу, що взяла на себе зобов'язання виконувати міжнародні конвенції, у тому числі про права людини, повинна керуватися принципами і нормами цих угод у своєму внутрішньому законодавстві. Держави, що взяли на себе зобов'язання виконувати міжнародні документи про права людини, зобов'язані створити умови для здійснення і захисту прав кожної людини. Практично всі сучасні конституції демократичних держав мають норми, які у загальній формі гарантують непорушність основних прав людини.

Отже , міжнародні стандарти щодо основних прав, свобод людини і громадянина є важливими і мають значний вплив на внутрішнє законодавство як України, так і інших держав. Міжнародні стандарти щодо основних прав та свобод людини і громадянина встановлені низкою нормативних актів, а саме: Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про політичні та громадянські права, Європейська соціальна хартія, Європейська конвенція про захист прав та фундаментальних свобод людини з протоколами та інші.

Міжнародно-правові акти закріплюють такі основні права та свободи людини і громадянина: принцип рівності всіх громадян незалежно від мови, статі, кольору шкіри, релігійних, політичних переконань та інших ознак; право на життя; право людини на повагу до її гідності; право на недоторканість житла; право на невтручання в особисте та сімейне життя; право на об'єднання; право на мирні збори та маніфестації; право на працю; право на відпочинок; право на охорону здоров'я та інші права. Кожна держава повинна забезпечувати механізм реалізації захисту прав та свобод своїх громадян. Це невід'ємна складова демократичної держави.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини 1948 р. / Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Євопейська конвенція про захист прав та фундаментальних свобод людини з протоколами 1950 р. / Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. / Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua

Клименко Д.К., студент 2-го курсу факультету №2 НАВС
Науковий керівник: **Камінська Н.В.,** професор кафедри гуманітарних та загально-правових дисциплін факультету №2, доктор юридичних наук, професор НАВС

Природа правочину за законодавством України

Розвиток різних форм спілкування між людьми висунув потребу в наданні їм можливості за погодженням сторін використовувати запропоновані законодавцем правові моделі, або ж самим їх створювати. Такими моделями стали правочини (угоди, договори).

Застосування договорів (угод, правочинів) протягом уже декількох тисяч років пояснюється тим, що мова йде про гнучку правову форму, якою можуть наділятися різні за характером суспільні відносини. Основне призначення договору зводиться до регулювання в рамках закону поведінки, а, разом з тим, і наслідків порушення відповідних вимог.

Щодня ми користуємось комунальним транспортом, купуємо різноманітні товари, відвідуємо видовищні установи тощо. У цих і подібних випадках укладаються відповідні правочини. А от діяльність юридичних осіб взагалі неможлива без них.

Засоби електронного передання даних сьогодні дають змогу фізичним та юридичним особам вільно та оперативно вступати у цивільні правовідносини [10]. Однак по при це, сучасна практика застосування Цивільного кодексу України виявляє дедалі більше прогалин у правовому регулюванні відносин, пов’язаних з вчиненням недійсних правочинів та застосування наслідків їх недійсності.

Сьогодні цивільно-правовий інститут правочину є складовою частиною загальних положень цивільного права. Оскільки і досі немає єдиної точки зору стосовно багатьох спірних питань, це негативно позначається на механізмі захисту прав та законних інтересів сторін.

Потребують удосконалення положення про визнання недійсними правочинів, вчинених малолітніми та недієздатними особами, правочинів, при вчиненні яких не додержано вимоги щодо письмової форми, вимоги про нотаріальне посвідчення правочину; правочинів, які порушують публічний порядок.

Додаткового вивчення потребують питання застосування загального, додаткових та особливих наслідків недійсності правочинів, а також співвідношення загального наслідку недійсності правочинів зі схожими правовими інституціями.

Науковець С.С. Потопальський наголошує, що нікчемність договору може бути усунута винятково у випадках, прямо передбачених законним шляхом визнання договору недійсним у судовому порядку [6, с. 15].

Очевидно, при визначенні поняття «правочин» треба вести мову не про дію особи, а про дію суб'єкта цивільного права. Інакше кажучи, нікчемний правочин не призведе до зміни існуючих юридичних відносин.

Разом з тим, дії, не скеравані на відповідні зміни, не можуть розглядатися як правочин [4, с. 25].

Правомірність може бути оспорена однією із сторін або іншою заінтересованою особою, відтак правочин може бути визнаний судом недійсним [7, с.304].

Із сказаного вище можна зробити висновок, що питання правочину потребує деяких уточнень та коректив.

Насамперед, слід уточнити, хто має вчиняти правочин. Адже згідно статті 202 ЦК правочини можуть вчиняти лише зазначені особи.

Проте ч.2 ст.2 ЦК передбачає, що учасниками цивільних відносин, крім осіб, є також держава Україна, териториальні громади та інші суб'єкти публічного права. Причому згідно зі ст.ст. 167-169 ЦК зазначені суб'єкти публічного права діють у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин. Звідси випливає, що й правочини вони мають право вчиняти так само, як і фізичні та юридичні особи.

Інакше кажучи, при визначенні поняття «правочин» треба вести мову не про дію особи, а про дію суб'єкта цивільного права.

По-друге, слід уточнити наслідки, на досягнення яких може бути спрямована дія, що є правочином. Тут слід враховувати, що правочини можуть слугувати підставою до інших правових видозмін.

По-третє, взяти до уваги питання щодо місця вчинення правочинів.Закон розрізняє два випадки визначення місця вчинення правочину: стосовно вчинення одностороннього правочину та стосовно вчинення дво- або багатостороннього правочину (договору).

Зрештою, слід ґрунтовно переглянути питання:

– щодо змісту правочину, що не може суперечити актам цивільного законодавства та моральним засадам суспільства (ч. 1 ст. 203 ЦК), тобто фізичні та юридичні особи мають враховувати вимоги щодо здійснення цивільних прав, встановлені в ст.ст. 12, 13 ЦК та інших актах цивільного законодавства;

– щодо наявності правочиноздатності суб'єктів правочину (ч. 2 ст. 203, ст. ст. 30-32, 34-39, 41, 42, 92 ЦК);

– щодо відповідності волевиявлення внутрішній волі суб'єкта (суб'єктів) правочину (ч. 3 ст. 203).

Наявність правочину свідчить про єдність внутрішньої волі й волевиявлення суб'єкта (суб'єктів) правочину. Тому у випадку, коли воля суб'єкта правочину формувалася не вільно і не відповідала волевиявленню

(наприклад, мало місце насильство), такий правочин визнається недійсним (ст. 231 ЦК);

- щодо форми правочину. Адже при укладенні правочину обов'язкове дотримання передбаченої законом форми (ч.4 ст.203). Порушення ж вимог щодо форми правочину призводить до визнання його недійсним або настання інших наслідків (ст.ст.218-220 ЦК);

- щодо реальності правочину. Правочин має бути реальним, тобто спрямованим на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним (ч.3 ст.203);

- щодо дотримання спеціальних умов. Адже, правочин, що вчиняється батьками або усиновлювачами, не може суперечити правам та інтересам їх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей (ч.б ст.203);

Варто пам'ятати, що недійсність окремих частин правочину не виключає його дії. Недотримання ж простої письмової форми правочину лише ускладнить доведення його існування. Поділ односторонніх правочинів за різними підставами дозволить показати їхню специфіку та відмінність від інших юридичних фактів, перш за все, договорів [9, с.222].

Не зважаючи на те, що ряду науковців (А.В. Луць, Н.С. Хатнюк, В.Г. Олюхи, В.О. Кучера, В.І. Жекова, О.В. Семушина) таки вдалося розкрити головну суть правочинів та умов їх дійсності, однак, в подальшому, дане питання потребує більш прискіпливого та глибокого вивчення.

Список використаних джерел

1. Жеков В. І. Правочини, що порушують публічний порядок: до характеристики складу / В. І. Жеков // Науковий часопис «Університетські наукові записки». – Хмельницький, 2005. – № 3 (15). – С. 129-132.
2. Кучер В.О. Особливості визначення правочину таким, що порушує публічний порядок / В. О. Кучер // Право України. – 2003. – № 12. – С. 106-110.
3. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності: навч. посібник / Луць В. В. – К.: Юрінком, 2001. – 560 с.
4. Потопальський С. С. Підстави та наслідки недійсності підприємницьких договорів (на матеріалах практики господарських судів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / С. С. Потопальський ; НДІ приват. права і підприємництва Акад. прав. наук України. – К., 2007. – 20 с.
5. Семушина О. В. Недійсні правочини та правові наслідки їх недійсності : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. В. Семушина; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К.:, 2010. – 16 с.
6. Таш'ян Р.І. Класифікація односторонніх правочинів. – Університетські наукові записки. – 2007. – № 4 (24). – С. 218-222.
7. Харчук В. Електронний правочин // Юридичний журнал. – 2009. – № 3. – С. 22-25.
8. Хатнюк Н. С. Правові наслідки визнання угоди недійсною / Н.С. Хатнюк // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – К.: НАВСУ, 2002. – № 4. – С. 89-96.

СЕКЦІЯ 2
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, КРИМІНОЛОГІЯ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПРАВО

Підюков П.П., провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України
Ткачук І.Д., науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС

Латентність корупції – одна з головних причин її глобалізації й поширення в Україні

Суспільно-політичні перетворення, що розпочаті й відбуваються останнім часом в Україні, свідчать, що наша країна наполегливо прямує до демократичного громадянського суспільства, орієнтуючись на європейські і світові цивілізовані цінності, серед яких провідну роль відіграє ефективна реалізація державної антикорупційної політики.

Невипадково, що Національною стратегією розвитку «Україна – 2020» передбачена необхідність рішучої протидії корупції як одного з ключових напрямів її реального забезпечення.

Корупція й неефективність системи державного управління визначені серед найнебезпечніших загроз українській державності також у Стратегії національної безпеки України. Саме тому запобігання і протидія цим явищам і процесам, забезпечення економічної безпеки країни визнані в цьому документі одним з основних напрямів концентрації зусиль правоохоронних органів держави на найближчу і подальшу перспективи.

Дійсно, що сьогодні, як, напевно, ніколи раніше, корупція, яка неухильно глобалізується і набуває все більш значних масштабів в інститутах державної влади, судово-правоохоронній та військовій системах, вразила фінансову, економічну, культурну, медичну, освітянську, комунальну, транспорту та інші важливі сфери суспільного життя країни, гноблячи їх та створюючи реальну загрозу національній безпеці та українському суспільству в цілому, все більш потребується адекватних і найактивних заходів більш ефективної протидії цьому ганебному явищу.

Особливого значення набуває необхідність активізації боротьби з корупцією у зовнішньоекономічній сфері країни. Серйозно підриваючи бюджетну політику й формуючи негативний інвестиційний клімат, вона унеможливлює проведення в Україні довгоочікуваних реформ, здійснення більш ефективної економічної та соціальної політики, заважає її євроінтеграції, підриває імідж держави у міжнародних відносинах з країнами Євросоюзу та світовою спільнотою.

Невипадково, що саме антикорупційній проблематиці присвячено чимало наукових праць учених і практиків, концептуальних розробок теоретичних, правових і організаційних засад та методик ефективної протидії корупційним проявам.

У рейтингу основних чинників поширення корупції в Україні ними традиційно наголошується, насамперед, про недосконаліть законодавства і нормативно-правового врегулювання та правозастосовної практики боротьби з нею.

Втім, вже у 2012 році незалежними зарубіжними експертами (зокрема, міжнародного проекту Global integrity) було офіційно визнано й доведено, що рейтинг України у частині ефективності оновленого законодавства щодо боротьби з корупцією – дуже високий, і вона в ньому є однією з передових країн світу, але дуже поганою є імплементація цього законодавства.

Отже, на сучасному етапі важливо якнайшвидше привести всю нормативно-правову базу країни (в т.ч. правоохоронних та інших зацікавлених відомств) у сувору відповідність до чинних законодавчих актів.

Не менш важливою є оптимізація практики безальтернативного їх застосування, незалежно від імунітетів чи привілеїв, політичних, релігійних чи інших переконань, етнічного та соціального походження, майнового стану тощо, тобто у суворій відповідності до ст. 24 Конституції України, яка проголошує рівність громадян перед законом.

У зв’язку з цим, справедливо також зауважити, що оптимізація правозастосовної практики боротьби з корупцією можлива лише по виявлених, відомих компетентним органом таких кримінальних правопорушеннях.

У той же час, далеко не завжди це є можливим через такий досить важливий чинник поширення корупції, як її латентність.

Чим більш поінформованими будуть правоохоронні і судові органи (і українське суспільство) про корупційні прояви, тим більш характерною рисою, як ми вважаємо, стане формування вкрай негативного до них ставлення всіх і кожного, аж до дійсного їх несприйняття та адекватного відношення як до чогось найганебного і абсолютно неприпустимого, і тим менш вірогідною буде латентність корупційної злочинності, питома вага якої за неофіційними даними сягає нині більш ніж двох третин (і є чи не найвищою порівняно з латентністю інших різновидів особливо небезпечних злочинів).

Антикорупційною стратегією України на 2014-2017 роки передбачено серед іншого розробку закону про захист осіб, які доброчесно повідомлятимуть про корупційні правопорушення.

Вкрай важливо, на нашу думку, передбачити в ньому і можливість заохочення таких осіб за вказані дії (у разі підтвердження повідомлених ними фактів).

Саме латентність, прихованість найрізноманітних фактів чи проявів корупції, зумовлені не тільки правовим нігілізмом, зневірою у належне по них реагування з боку компетентних органів або байдужим до них ставленням, а й іншими причинами (залякуванням їх жертв, небажанням останніх підривати власний авторитет в очах оточуючих, партнерів чи конкурентів по бізнесу й т.

ін.), зводячи нанівець можливість їх виявлення, обліку й забезпечення належного по них провадження поки ще дозволяють багатьом корупційним чиновникам уникати кримінальної відповідальності, зароджуючи й укріплюючи в них почуття і віру у власну безкарність за заподіяне, підштовхуючи їх тим самим до нових ідентичних чи схожих, або ще більш зухвалих злочинів.

За вказаних причин саме латентність корупції значно підсилює реальність її загрози українському суспільству та національній безпеці країни.

Протидія і подолання корупції має стати дійсно найголовнішою складовою національної стратегії нашої держави, священним обов'язком і справою честі кожного без винятку громадянина України – патріота своєї Батьківщини.

Ремега В.В., діловод факультету № 2 НАВС

Реалізація сучасної кримінальної процесуальної політики України у сфері виконання покарань

Як свідчить практика боротьби із злочинністю, зокрема й у місцях позбавлення волі, її ефективність, у першу чергу, обумовлена змістом відповідної політики та її реалізацією на нормативно-правовому рівні. Особливо актуальним є це питання у сучасних умовах України, коли щодо окремих видів кримінальних правопорушень держава майже втратила контроль [1, с. 9]. В ідеалі політика у сфері боротьби із злочинністю, як і будь-який інший вид політики держави, повинна, як вірно зауважив П.Л. Фріс, здійснюватись на підставі розробленої концепції, являти собою відповідну політичну лінію – політику у сфері боротьби зі злочинністю [2, с. 5]. При цьому, в залежності від часу та законодавства така політика може набувати різних ознак, як от: кримінальних, кримінально-процесуальних тощо [3, с. 8]. Саме тому, злочинності, включаючи у виправних колоніях, можна протидіяти лише із застосуванням теоретично напрацьованих засад щодо розуміння її змісту, а також форм і методів реалізації усіх видів політики у сфері боротьби із злочинністю у законодавчих актах та на практиці, запобігання і протидії суспільно небезпечним діянням, що посягають на всі суспільні відносини у цілому.

Зазначені теоретичні підходи, а також проблеми досудового розслідування злочинів, учинених у виправних колоніях, мова про які велась у попередніх розділах цієї дисертації, й обумовили вибір даного питання в якості одного із завдань дослідження.

У наукових джерелах під політикою (від грецької politike (teche) мистецтво керувати державою) [4, с. 426] розуміють діяльність органів державної влади, партій, громадських груп у галузі внутрішньодержавного управління та міжнародних відносин, яка відповідає їх інтересам і цілям [5, с. 455]. Виходячи із змісту даного поняття, можна зробити висновок про те, що політика виражає функції держави щодо керівництва зовнішніми та

внутрішніми сферами та напрямами суспільного життя. При цьому, як вірно зауважив В.І. Борисов, важливим складником внутрішньої політики є боротьба зі злочинністю, покликана знизити її рівень і забезпечити соціальний стан, що відповідає потребам безпеки суспільства від злочинності [6, с. 305]. На переконання Г.Ю. Лесникова, у даному випадку мова ведеться про різні за вагомістю напрямами діяльності держави у цій сфері, визначення форм, завдань, змісту такої діяльності, встановлення державних органів, які ведуть боротьбу із злочинністю й тісно пов'язаними з нею іншими видами анти суспільної поведінки [7, с. 8-9]. Загальновизнаним у теорії права є також висновок про те, що залежно від засобів досягнення результатів такої боротьби державна політика поділяється на соціальний і правовий складники [6, с. 305], а основним суб'єктом формування останнього є державна влада [8, с. 5]. У свою чергу, як обґрунтовано доводить у своїх працях В.І. Борисов, правова політика боротьби зі злочинністю складається зі стратегічних напрямів, характерні риси якої обумовлені предметом, завданнями й методами досягнення корисних для суспільства результатів [6, с. 305]. До таких напрямів П.Л. Фріс відніс: кримінально-правову, кримінально-процесуальну, кримінально-виконавчу та кримінологічні політики [2, с. 11]. При цьому варто зауважити, що кримінологічний, кримінально-процесуальний і кримінально-виконавчий напрями правової політики не рівнозначні за своїм впливом і місцем у боротьбі зі злочинністю порівняно з кримінально-правовим напрямом. Останній, як один із складників правової політики держави у сфері боротьби зі злочинністю, водночас є її системо утворюючим елементом, а тому посідає домінуюче місце серед інших її напрямів [6, с. 306]. Зокрема, кримінально-правова політика детермінує зміст кримінально-процесуальної політики та, як наслідок такого впливу та взаємозалежності, зумовлює підстави обрання відповідних форм її реалізації заходами останньої. Саме тому кримінально-процесуальна політика, як й інші напрями правової політики боротьби із злочинністю, знаходиться ніби під «подвійним впливом загальносоціальних завдань політики держави в розглядуємій сфері та кримінально-правової політики.

Список використаних джерел

1. Басиста І.В. Прийняття і виконання процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування: теоретичні і практичні проблеми: монографія / І.В. Басиста. – Львів: Льв ДУВС, 2013. – 600 с.

2. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми / П. Л. Фріс. – Київ : Атіка, 2005. – 332 с.

3. Фріс П. Л. Нарис історії кримінально-правової політики України: Монографія /За заг. ред. М. В. Костицького. – К.: Атіка, 2005. – 124 с.

4. Словарь иностранных слов / под ред. И.В. Лехина, Ф.Н. Певтрова. – М.: 1955. – 840 с.

Гончаров В.В., здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування НАВС

Організаційні основи залучення осіб до конфеднційного співробітництва

Співробітництво із співпрацюючим свідком має декілька етапів, які мають спільну мету – свідчення у суді проти особи, яка обвинувачується у вчиненні тяжкого (особливо тяжкого) злочину та є, як правило, керівником (організатором) або активним членом злочинної організації, банди або іншого злочинного угрупування тощо.

Зрозуміло, що співпрацюючий свідок - це, насамперед, особа, яка вчинила будь-який злочин, здебільшого не тяжкий. Зазвичай інформацію про те, що майбутній співпрацюючий свідок уже вчинив злочин, отримують від інформаторів. Наприклад, інформатор може повідомити, що майбутній співпрацюючий свідок переховує вдома зброю або наркотики. У такому разі кримінально-процесуальне затримання або обшук свідка здійснюється на підставі повідомлення інформатора (якщо воно є дійсно правдивим і обґрунтованим).

Якщо такого свідка затримано за підозрою у вчиненні якого-небудь злочину (у нього вилучена зброя, наркотики або інші предмети), йому роз'яснюють конституційні права, негативні кримінально-правові наслідки такого затримання та інформують про інші відомі факти або події (наприклад, результати поліцейського аудіо- чи відеозапису, прослуховування телефону тощо). Усі ці факти спрямовані на те, щоб пред’явити особі обвинувачення та реально продемонструвати їй те, що вона є злочинцем, про що буде доведено в суді. Цю особу буде покарано, що негативно позначиться на її подальшому житті, дітях, сім'ї, роботі, ідеалах тощо. У зв'язку з цим особі пропонують співробітничати з правоохоронними органами. Якщо правоохоронці домовилися з підозрюваним стосовно його співробітництва в якості співпрацюючого свідка (це відбувається в присутності адвоката затриманого), то після відповідної процедури підписання угоди, наступного разу зв'язок (зустріч) відбувається в іншому місці за попередньою домовленістю.

На другій і подальших зустрічах представники правоохоронних органів знову роз'яснюють майбутньому співпрацюючому свідку його конституційні права, запрошують адвоката та прокурора, оформляють домовленість про згоду бути співпрацюючим свідком, уточнюють відомі факти, важливі для слідства, а наприкінці зустрічі визначають дату прибуття співпрацюючого свідка до суду, засідання якого буде відбуватися, як правило, за «зачиненими дверима», де і заслухають показання.

Основною умовою поведінки співпрацюючого свідка в суді є розкаяння, визнання себе винним, дача правдивих свідчень проти інших осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів. Після цього суддя роз'яснює, що співпрацюючий свідок може отримати незначне покарання або повністю буде звільнений від покарання. Також не виключається можливість отримання співпрацюючим свідком винагороди.

До судового слухання кримінальної справи, в якій правоохоронні органи використовують співпрацюючого свідка, йому може бути надано сховище та

забезпечено особистий захист, якщо є реальна загроза життю та здоров'ю свідка та членам його сім'ї. Специфіка співпрацюючих свідків полягає в тому, що їх використовують з метою дачі свідчень у суді під час судового розгляду конкретної справи.

Існує два способи співробітництва зі співпрацюючим свідком:

1. Спосіб «5 К 1» - це співробітництво до винесення судом вироку щодо співпрацюючого свідка за вчинений ним злочин. Цьому передують такі етапи:

а) кримінально-процесуальне затримання майбутнього співпрацюючого свідка в якості підозрюваного;

б) пред'явлення йому обвинувачення у вчиненні злочину (як правило невеликої тяжкості) та бесіда з приводу участі у співробітництві в якості співпрацюючого свідка щодо справи, яка набагато важливіша порівняно зі справою цього обвинуваченого;

в) визнання майбутнім співпрацюючим свідком своєї вини та щире розкаяння щодо вчиненого злочину;

г) отримання згоди виступити в якості співпрацюючого свідка та дати необхідні показання, виступивши в суді в якості свідка обвинувачення [1].

Під час судового розгляду Спеціальна прокурорська комісія розглядає питання про те, наскільки важливі та правдиві для правосуддя показання співпрацюючого свідка в суді. На підставі прийнятого рішення від імені вищих службових осіб Міністерства юстиції США до суду надходить обґрунтований лист з рекомендацією зменшити строк засудження (пом'якшити покарання) або звільнити від відбування покарання співпрацюючого свідка. Існуюча судова практика прецедентів свідчить, що суд, як правило, завжди бере до уваги такі рекомендації та призначає покарання з урахуванням наданих рекомендацій.

2. Спосіб «Rule 35» («Правило 35») - це співробітництво після винесення судом вироку щодо співпрацюючого свідка за вчинений ним злочин. Цей спосіб має місце тоді, коли у правоохоронних органів є інформація про те, що засудженій особі відомі факти, які необхідні для розслідування. Такій особі пропонується співробітничати та виступити свідком у суді, а за це суддя (за рекомендацією Міністерства юстиції США) перегляне справу засудженого та значно зменшить строки покарання (в американському судочинстві були випадки, коли замість чотирьох довічних ув'язнень особі давали одне, або замість одного довічного позбавлення волі давали двадцять або менше років позбавлення волі тощо).

Список використаних джерел

1. Міжнародний досвід використання агентури правоохоронними органами держав Європи та США: Посібник / За заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва. - К: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. – 60 с.

Серкіз В.Б., студентка 2 курсу факультету №2 НАВС
Науковий керівник: **Горбачевський В.Я.,** професор кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 НАВС, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Розумність строків як засада кримінального провадження

Правова держава повинна мати систему процедур, механізмів, інститутів, що гарантують захист суб'єктивних прав людини. Одним з таких регуляторів є засади кримінального провадження. Їх можна визначити, як закріплені в законі основоположні ідеї, найбільш загальні положення, що визначають сутність, зміст і спрямованість діяльності суб'єктів кримінального провадження, спосіб і процесуальну форму їх діяльності та здійснення правосуддя, створюють систему гарантій встановлення істини, захисту прав і свобод людини та забезпечення справедливості правосуддя [1, с.368]. Засади виражають домінуючі в державі політичні та правові ідеї, які стосуються завдань, способу здійснення кримінального провадження. Порушення будь-якої з засад означає незаконність рішення в кримінальному провадженні та обов'язково тягне за собою його скасування. Усі засади кримінального провадження тісно пов'язані між собою, обумовлюють одна одну, утворюють певну систему. У своїй роботі я б хотіла зосередити увагу на такій засаді кримінального провадження, як розумність строків.

Під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки. Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Розумні строки не можуть перевищувати передбачені цим Кодексом строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень [2].

Поняття «розумний строк» не має чіткого визначення, оскільки залежить від багатьох чинників. Також ще не склалася відповідна вітчизняна судова практика, завдяки якій можна було б констатувати порушення чи дотримання при прийнятті рішень чи виконанні процесуальних дій розумних строків. Саме тому важливого значення для правозастосовників набуває прецедентна практика Європейського суду з прав людини, де неодноразово зазначалося, що значення гарантії розумного строку полягає в тому, що обвинувачений, який не скоював караного діяння, повинен мати можливість виправдати себе без зволікань, тоді як обвинувачений, вина якого доведена, не повинен піддаватися додатковому покаранню у формі надмірних зволікань із розглядом його справи, що може мати негативні наслідки для його інших прав.

Критеріями для визначення розумності строків кримінального провадження є: 1) складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачених та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки

процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо; 2) поведінка учасників кримінального провадження; 3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень. Кримінальне провадження щодо особи, яка тримається під вартою, неповнолітньої особи має бути здійснено невідкладно і розглянуто в суді першочергово. Кожен має право, щоб обвинувачення щодо нього в найкоротший строк або стало предметом судового розгляду, або щоб відповідне кримінальне провадження щодо нього було закрите [3, с.608]. Підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право на звернення до прокурора, слідчого судді або суду з клопотанням, в якому викладаються обставини, що обумовлюють необхідність здійснення кримінального провадження (або окремих процесуальних дій) у більш короткі строки, ніж ті, що передбачені КПК України.

Кримінальні процесуальні правовідносини є частиною соціальних відносин, які, по своїй суті, є дуже складними і часто несподіваними, тому слід розуміти, що їм характерна така властивість, як непередбачуваність [4, с.456]. Тобто може виникнути ситуація, яку неможливо окреслити певними рамками. Тому засади кримінального провадження і повинні бути положеннями, які дали змогу б проявити уповноваженим державним органам і посадовим особам під час виконання ними своїх функціональних обов'язків гнучкість в тій чи іншій ситуації, але при цьому діяти в рамках закону.

Отже, засадами кримінального процесу є кримінально-процесуальні норми загального та визначального характеру, вони конкретизуються та деталізуються в нормах права, що стосуються тільки кримінального процесу. Однією із засад кримінального провадження, яку я розглядала у своїй роботі, є засада розумності строків. Таким чином, для повноцінного функціонування у процесі доказування цієї засади кримінального провадження, було б доцільним змінити ч. 1 ст. 28 КПК України, виключивши положення стосовно того, що розумні строки не можуть перевищувати передбачені цим Кодексом строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень. Ця ідея має бути закладена законодавцем у певні положення Кримінального процесуального кодексу України у встановленні конкретних строків у кримінальному провадженні. Це, у свою чергу, дасть змогу під час установлення конкретних строків у кримінальному провадженні надати можливість уповноваженим державним органам і посадовим особам звернутися з клопотанням до відповідного прокурора про продовження строку досудового розслідування для проведення певних дій і прийняття певних рішень у строки, які не збігаються з установленими в законі. Такі строки можуть бути більшими або меншими за ті, що встановлені в законі. Звичайно, зрозуміло, що таке правило повинно стосуватися не всіх дій і рішень, для проведення чи прийняття яких законом установлені конкретні строки відповідно. Проте, що стосується саме строків досудового розслідування, то, на мою думку, таке правило було б доцільним. Єдине, що потрібно здійснити для реалізації такого положення, то це встановити в законі положення про можливість у виняткових випадках продовжувати строк досудового розслідування у кримінальних провадженнях.

Список використаних джерел

1. Молдован А. В. Кримінальний процес України / К.: Центр учбової літератури, 2013. – 368 с.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України 2012 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17
3. Кримінальний процес: підручник / за ред. Ю.М. Грошевого та О.В. Капліної. – Х.: Право, 2010. – 608 с.
4. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право; Курс лекцій: Навч. посібник. – К.: Істина, 2007. – 456 с.

Журавська З.В., доцент кафедри кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, кандидат юридичних наук, доцент

Особливості проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у виправних колоніях

Як встановлено у ході даного дослідження, чи не найбільше проблем при проведенні слідчих (розшукових) дій у виправних колоніях виникає при здійсненні обшуку (ст. 234 КПК), що, у першу чергу, пов'язано з однойменними режимними заходами, які постійно (планово та позапланово) проводяться відповідно до вимог кримінально-виконавчого законодавства України персоналом цих КВУ. Так, як зазначено в ч. 5 ст. 102 КВК, засуджені, їхні речі і одяг, а також приміщення та територія колоній підлягають обшуку і огляду, порядок проведення яких визначається нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України. Метою таких заходів, як це витікає із змісту п. 1 р. XVII ПВР УВП, є виявлення предметів, виробів, речей та продуктів харчування, що не передбачені переліком, а також грошей, цінних паперів і речей, предметів, які заборонено використовувати в УВП, приготувань до втечі з-під варти, розшуку засуджених, які переховуються, тощо. У той самий час мета обшуку, який проводиться в порядку ст. 234 КПК, є дещо іншою, а саме: ця дія носить процесуальний, а не кримінально-виконавчий характер та спрямована на забезпечення доказування по кримінальному провадженню у виправній колонії.

Враховуючи зазначене, при проведені слідчих (розшукових) дій, зокрема обшуку, у даних КВУ дії адміністрації колонії мають бути в обов'язковому порядку погоджені із слідчим, який здійснює кримінальне провадження у цих установах. Виходячи з того, що досі на нормативно-правовому рівні це питання не вирішено, варто це здійснити у КПК шляхом доповнення його спеціальною главою 25-1 «Особливості досудового розслідування кримінальних проваджень у місцях позбавлення волі», аргументація з приводу чого приведена у попередніх підрозділах даної дисертації. Логічним у зв'язку з цим було б й доповнення (як додаткова гарантія забезпечення кримінального переслідування у виправних колоніях) ч.

5 ст. 102 КВК «Режим у колоніях та його основні вимоги» реченням такого змісту: «У випадках здійснення у колоніях кримінальних проваджень зазначені дії погоджуються із слідчим, який проводить досудове розслідування по злочинах, учинених при виконанні та відбуванні покарання у виді позбавлення волі». Враховуючи, що у штатній структурі виправної колонії (п. 1 р. II ПВР) передбачені посади медичних працівників, як показує практика, не викликає якихось труднощів проведення такої слідчої дії, як огляд трупа (ст. 238 КПК).

Виходячи з того, що у колоніях ведуться різноманітні обліки засуджених, а також те, що щодня вранці та ввечері, у години, визначені розпорядком дня, а також додатково в час перед прийманням їжі засудженими або після цього проводяться перевірки засуджених (розділ VI ПВР УВП), у виправних колоніях не виникає практичних проблем й при проведенні таких слідчих дій, як освідування особи (ст. 241 КПК); та експертизи (ст. 242 КПК). Поряд з цим, слід визнати, що зміст слідчих (розшукових) дій, які здійснюються у виправних колоніях, обумовлюють, у першу чергу, саме процесуальні особливості їх реалізації, що, в кінцевому результаті, дає можливість говорити про зазначені дії як своєрідний кримінальний процесуальний та кримінально-виконавчий комплекс дій, спрямованих на забезпечення заходів кримінального провадження та процесу доказування, з одного боку, а також процесу виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі через неможливість його призупинення на час досудового розслідування, з іншого боку (у цьому, власне, й проявляється об'єктивна природа безперервності та перманентності кримінально-виконавчої діяльності).

Отже, слідчі (розшукові) дії в умовах їх проведення у виправних колоніях – це дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих у конкретному провадженні, та інші дії слідчого, що погоджені з адміністрацією цієї КВУ та спрямовані на забезпечення заходів досудового розслідування та в цілому його завдань, визначених у законі.

Як встановлено в ході даного дослідження, свої змістовні особливості при проведенні досудового розслідування у виправних колоніях мають й негласні слідчі (розшукові) дії (глава 21 розділу III КПК).

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 246 КПК, негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом. Як у зв'язку з цим зауважили В.О. Глушков та Є.Д. Скулиш, негласність проведення слідчих дій, регламентованих гл. 21 КПК, виражається в тому, що вони здійснюються приховано не лише від осіб, злочинна діяльність яких документується, але й від усіх інших суб'єктів, що не беруть безпосередньої участі в їх провадженні [1, с. 629]. Крім цього, як правильно зробив висновок Д.Й. Никифорчук, зазначена норма дає можливість слідчому (оперативному працівнику) визначати та застосовувати конкретні негласні слідчі (розшукові) дії в процесі отримання доказової бази щодо осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні злочинів, а також у випадках, якщо іншим способом отримати відомості про злочин і злочинця неможливо (гл. 21 КПК України) [2, с. 4]. При цьому, як встановили

І.М. Копотун та О.С. Стеблинська, з метою унеможливлення випадків отримання доказів шляхом порушення конституційних прав громадян КПК встановлює чіткий перелік негласних слідчих (розшукових) дій, а також порядок їх здійснення [3, с. 14].

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. т.1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль; за заг. ред.. В.Я. Тація. – Х.: Право, 2012. – 768 с.

2. Негласні слідчі (розшукові) дії: [Курс лекцій] / Д.Й. Никифорчук, С.І. Ніколюк, О.І. Козаченко та ін. / За заг. ред. Д.Й. Никифорчука. – К.: НАВС, 2012. – 138 с.

3. Методичні рекомендації щодо користування Кримінальним процесуальним кодексом України органами та установами Державної пенітенціарної служби України / Укладачі І.М. Копотун, О.С. Стеблинська. – К.: Інститут кримінально-виконавчої служби, 2012. – 36 с.

Городницький П.С., студент 2 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Жук І.В.,** кандидат юридичних наук

Проблеми кримінальної відповідальності за незаконне збагачення

В нашій державі, як і в усьому світі, корупцію віднесено до головних політичних, економічних і соціальних проблем. Аналізуючи стан запобігання і протидії корупції, зазначимо, що в нашій країні вона проявляється, передусім, у формі зловживань у структурі органів державної влади. Особи, уповноважені на виконання функцій держави, за допомогою використання адміністративного ресурсу, отримують можливість приймати рішення у власних інтересах, а не в інтересах суспільства, задовольняючи таким чином свої особисті потреби.

З метою запобігання та протидії цьому негативному соціальному явищу держава розробляє та впроваджує правові механізми, покликані зменьшити корупційні прояви, а також встановлює юридичну відповідальність (адміністративну, кримінальну) за вчинення корупційних правопорушень.

Закріплення в КК України складу злочину *«незаконне збагачення»* відбулося на підставі ст. 20 Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 року. Нею наголошено, що *незаконним збагаченням є значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи і які вона не може раціонально обґрунтувати*. При цьому передбачено також, що імплементація зазначеної норми в національне законодавство держав-учасниць може здійснюватися лише за умови дотримання своєї конституції та основоположних принципів своєї правової системи.

Попри зазначені в Конвенції застереження вітчизняний законодавець, на наш погляд, під час впровадження у законодавство України кримінальної відповідальності за незаконне збагачення допустив суттєві помилки, які призводять до неузгодженостей у правовій системі України.

Диспозиція статті 368-2 КК України сформульована таким чином: «набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі».

Аналізуючи склад цього злочину, слід зазначити, що:

1) його об'єктом є суспільні відносини, які забезпечують нормальну діяльність державного апарату;

2) предметом злочину є активи у значному розмірі, під якими необхідно розуміти грошові кошти або інше майно, а також доходи від них, якщо їх розмір (вартість) перевищує одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

3) об'єктивна сторона злочину характеризується активною поведінкою – діями, які можуть бути вчинені у двох альтернативних формах: а) набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами або б) передача нею таких активів будь-якій іншій особі;

4) суб'єктивна сторона злочину характеризується виною у формі прямого умислу та наявністю корисливих мотивів; 5) суб'єкт злочину – спеціальний: лише особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Досліджуючи законодавчу кострукцію ст. 368-2 КК України, можна дійти висновку, що вона автоматично передбачає визнання особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активи якої значно більші за офіційні доходи, винною. Це, у свою чергу, дає нам можливість звернути свою увагу на суперечність такого підходу вимогам інших законодавчих актів. Так, аналізуючи диспозицію ст. 368-2 КК України, переважна більшість науковців відзначає, що вона суперечить конституційному принципу презумпції невинуватості (ч. 1 ст. 62 Конституції України), а також основоположним засадам кримінального (ч. 2 ст. 2 КК України) та кримінально-процесуального (ст. 17 КПК України) законів. Положення зазначених законодавчих приписів зводяться до того, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду; ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину; обвинувачення не може ґрунтуватися на припущеннях. Натомість, згідно зі ст. 368-2 КК України, вина особи фактично презюмується і вона сама повинна навести докази на підтвердження своєї невинуватості. Перенесення тягаря доведення в цьому випадку полягає в обов'язку сторони захисту спростувати підозри (а не

докази) сторони обвинувачення щодо незаконності набуття певних активів, достатність або недостатність доказів якої призведе до засудження або виправдання особи.

Ще одним принципом, який порушується в складі аналізованого злочину, є право не свідчити проти себе та своїх близьких. Таке право, наприклад, гарантовано особі ст. 63 Конституції України, ст. 18 КПК України, а ч. 2 ст. 385 КК України вказує на неможливість притягнення особи до кримінальної відповідальності за відмову давати показання під час провадження досудового розслідування або в суді щодо себе, а також членів її сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. Це право, передбачає для сторони обвинувачення самостійного доведення винуватості особи, навіть у випадку, коли сторона захисту не бажає давати жодних показань протягом всього процесу. Натомість, при незаконному збагаченні, сторона захисту самостійно повинна надати докази, дати показання для спростування підозри у набутті певних активів, які лише на думку обвинувачення не відповідають офіційним доходам особи, що підозрюється у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368-2 КК України.

Також необхідно зазначити і про те, що хоча законодавець і сформулював незаконне збагачення як окремий злочин (певні дії з «набуття активів»), саме незаконне збагачення, на нашу думку, за своєю суттю є скоріше не діянням, а його наслідком, тобто результатом певних протиправних дій особи, які і призвели до її незаконного збагачення. З цього виникають і сумніви щодо доцільності існування складу злочину «незаконне збагачення» як окремого кримінально караного діяння.

Підсумовуючи вище викладене, видається сумнівною доцільність існування зазначеного кримінально-правового інституту адже впровадження в національне законодавство кримінальної відповідальності за незаконне збагачення не узгоджується з конституційними принципами, передбаченими ст. 62, 63 Конституції України та фактично вводить у кримінальне право елементи об'єктивного ставлення в вину.

Така наша позиція видається доцільною не тільки з огляду на наявність законодавчих протиріч, а й з того, що значне збільшення активів особою, уповноваженою на виконання функцій держави неодмінно взаємопов'язане з вчиненням нею інших злочинних дій у минулому, а відтак виявляючи злочини, які стали передумовою незаконного збагачення особи, доведення протиправності отриманих нею активів не викличе труднощів.

Гапоненко У.П., студент факультет № 2 НАВС
Науковий керівник: **Семенов В.В.,** кандидат юридичних наук, доцент

Способи підробки паперових документів

Документ є матеріальним носієм, за допомогою якого зберігається, використовується і поширюється інформація. Документи застосовуються в різних сферах діяльності людини, а досить часто – під час скоєння злочину, а тому є джерелом доказів у кримінальному провадженні, які потребують відповідних досліджень.

Криміналістичне дослідження документів-речових доказів є галуззю криміналістики, що вивчає закономірності природи писемності, способи підробки документів, а також, розробляє засоби і методи пізнання цих закономірностей з метою розслідування злочинів та їх запобіганню.

Техніко-криміналістичне дослідження документів є одним із видів криміналістичного документознавства та визначається, як підгалузь, що вивчає закономірності виникнення інформації, пов'язаної зі способом виготовлення документів, внесенням у них змін, зникненням записів, використанням певних предметів і матеріалів для їх виготовлення, та розробляє на основі цих закономірностей техніко-криміналістичні засоби, прийоми і методи роботи з документами для встановлення вказаних обставин з метою розкриття, розслідування, попередження злочинів, установлення істини в справі.

Для цієї підгалузі характерна техніко-криміналістична (технічна) експертиза документів. Одним із основних питань даної експертизи є встановлення способів матеріального підроблення документів, до них належать:

1. Способи повної підробки документів:

– типографічний спосіб, що здійснюється за допомогою друкарських верстатів. Ознаками такої підробки є: вдавлення штрихів у папір і стовщення шару фарби на кінцях штрихів, викривлення розмірів і начертання шрифту порівняно зі справжнім бланком, дзеркальне зображення окремих літер, наявність орфографічних помилок;

– фотомеханічний спосіб, ознаками якого є: липкість лицьової сторони паперу в разі зволоження, незбіг масштабу зображення із зображенням справжнього документа, ознаки ретушування;

– копіювання з використанням засобів поліграфії, світлокопіювання, електрографії. Ознаки: нерівні та нечіткі краї штрихів елементів літер, нерівномірне чи поверхневе нанесення шару барвника в штрихах, відсутність окремих елементів у знаках, забруднення фону зображення;

– малювання всіх реквізитів документа з наслідуванням друкарського шрифту. Основні ознаки: нестандартність літер та інших знаків, нерівність лінії рядка, нерівномірність відстаней між літерами і словами, наявність слідів попередньої підготовки до малювання, наявність граматичних помилок, логічних суперечностей;

– за допомогою кліше – ручної гравіровки.

2. Способи часткової підробки документів:

– підчищання – механічне видалення лезом, гумкою або іншим предметом фрагментів тексту, знаків, їх елементів, відбитків печатки, підпису. Основні ознаки: розволокнення паперу, захисних ліній, втрата глянцю, зменшення товщини паперу, пошкодження друкарського лініювання, літер тексту;

– травлення – знищення запису повністю чи частково шляхом використання хімічних реактивів (кислота, окислювачі). Основні ознаки: порушення проклейки паперу, розпливи матеріалів письма у штрихах нових записів у місцях травлення, зміна забарвлення паперу у місцях травлення, ушкодження паперу;

– змивання – видалення фарбника штрихів записів з поверхні документа за допомогою розчинників (синтетичних мийних та інших засобів побутової хімії – менш дієвих ніж під час травлення). Основні ознаки: втрата глянцю паперу, зміна барви паперу, втрата еластичності паперу, зміна кольору захисної сітки або її знебарвлення;

– дописка – внесення нових літер, цифр, слів, фраз на вільні місця або домальовування. Ознаки: різниця у кольорі, зменшення проміжків між літерами, рядками.

– виправлення – заміна одних літер, цифр на інші;

– переклеювання фотографії – заміна фотографії на особистому документі;

– заміни окремих аркушів у документах – вклеювання аркушів або фрагментів документів чи заміна здвоєних аркушів (зняттям скріпляючих скобок, видаленням наявних і поміщенням до документа нових аркушів).

Національний Банк України повідомив, що найчастіше підробляють банкноти трьох номіналів: 50, 100 та 200 гривень. Підроблені банкноти гривні виготовляються з використанням копіювальної або комп’ютерної техніки, зокрема струменевих та лазерних принтерів і, якщо просто уважно роздивитися банкноту, можна одразу відрізнити підробку від справжньої.

Таким чином, висока захищеність національної валюти призводить до стабільно низького рівня підробок.

Українська гривня має 17 ступенів захисту. Підроблені банкноти гривні мають дуже низьку якість і якщо просто уважно її розглянути, можна відразу відрізнити підробку від справжньої банкноти. Але для цього потрібно знати елементи захисту банкнот гривні, призначені для візуального контролю - це водяні знаки, захисні стрічки, рельєфне зображення, яке відчувається на дотик, приховані зображення.

1. Найпростіший спосіб ідентифікації підробленої купюри - подивитися на світло. На світлій стороні банкнот на підроблених грошах часто відсутня мікропечатка із зображенням портрета.

2. На зворотному боці банкнот можна побачити під мікроскопом лінії від струменевого друку.

3. 500 гривень можна відрізнити по наявності мікродруку - трикутник з оком.

4. Під ультрафіолетовим світлом на купюрах можна побачити блискучу стрічку, а також додатковий знак з купюри номіналом. На підроблених – такого знака немає. Така ж стрічка видно, якщо подивитися на купюру, підносячи її до світла. Під ультрафіолетовим освітленням великої температури фальшива банкнота втрачає колір.

5. Також на підроблених купюрах неозброєним поглядом можна зустріти помилки в назвах, заголовках і тексті, розміщеному поруч з портретами.

Криміналістичне дослідження документів є дуже важливою і актуальною галуззю в зв'язку зі збільшенням кількості підробок різних документів, найчастіше це грошові знаки, цінні папери, що негативним чином впливає на стан правопорядку та законності в країні.

На даний момент необхідно розробляти нові методики та технічні засоби для дослідження підроблених документів. Відсутність ефективної технології ускладнює роботу експертів-криміналістів та негативно впливає на розкриття злочинів.

Присяжна О.О., студентка 2 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Горбачевський В.Я.,** професор кафедри кримінально-правових дисциплін, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Адвокатська таємниця, проблеми збереження

Захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру. З моменту звернення клієнта до адвоката та заключення договору про надання юридичної допомоги одразу починається робота по збиранню доказів, інформації, ознайомленню з документами та виконання інших дії, необхідних для надання правової допомоги, здійснення захисту чи представництва. Саме з першої хвилини спілкування клієнта і адвоката виникає обов'язок останнього щодо збереження конфіденційності інформації, що надходить у зв'язку з виконанням ним професійних обов'язків.

Конфіденційність стосунків захисника та клієнта, дотримання професійної юридичної таємниці є фундаментальною традицією у світовій юридичній практиці. Там де панує право, завіса конфіденційності не може бути піднятою навіть тоді, коли приховані відомості мають суттєве значення для справи. Часто адвокат знає що підозрюваний скоїв злочин, проте законним шляхом робить усе можливе для того щоб його підзахисний був виправданий. Публічний інтерес в судовому рішенні у даному випадку відходить на другий план. Адже ситуації як і люди є різні. І часто не бажано щоб про візит до адвоката дізнались треті особи.

Важливість збереження адвокатом професійної таємниці обумовлена тим, що лише за такої умови клієнт може довіритися та надати повну інформацію щодо обставин справи. Без цієї інформації повноцінна юридична консультація неможлива і очікуваного результату не буде. З моменту укладення договору і до закінчення провадження клієнт не повинен побоюватися розголошення захисником конфіденційних відомостей ні третім особам, ні суду, ні іншим державним органам. Цьому сприяють і положення КПК , зокрема п.1. ч. 2 ст. 65 що не може бути допитаний як свідок захисник.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» збереження адвокатської таємниці є професійним обов'язком адвоката. Згідно статті 22 адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

Обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливлюють доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення.

У присязі адвокат присягає у своїй адвокатській діяльності дотримуватися принципів верховенства права, законності, незалежності та конфіденційності, правил адвокатської етики, чесно і сумлінно забезпечувати право на захист та надавати правову допомогу відповідно до Конституції України і законів України, з високою відповідальністю виконувати покладені на мене обов'язки, бути вірним присязі».

За розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю, адвокат несе дисциплінарну відповідальність передбачену ч.5 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Відповідно до статті 23 (Гарантії адвокатської діяльності) Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею.

Загалом, норми українського законодавства в цілому світовим стандартам відповідають, проте мають і суттєві відмінності.Так, наприклад,

ще у 1982 році Європейський Суд (European Court of Justice)постановив знакове рішення у справі C-155/79 AM & S Europe Limited v Commission of the European Communities.

Суть спору була наступною. В ході розслідування можливих конкурентних дій посадові особи Єврокомісії зажадали від англійської компанії AM & S Europe Limited документи для ознайомлення. Представники компанії заявили, що частина витребуваних документів не підлягає наданню, оскільки є захищеними адвокатською таємницею (Attorney-Client Privilege). Компанія готова була надати для ознайомлення лише окремі частини (сторінки) документів, що підтверджували б їх конфіденційність.

Чиновники, не заперечуючи поваги до адвокатської таємниці, висловили сумнів у тому, що можуть визнати документи конфіденційними, не ознайомившись з ними повністю. Натомість вони пообіцяли у випадку, якщо за результатами вивчення документів вони погодяться з їх статусом захищених адвокатською таємницею, «забути» інформацію та не використовувати конфіденційні відомості в подальшому розслідуванні.

Європейський Суд своїм рішенням підтвердив право компанії не надавати документи, що стосуються отримання юридичних послуг від незалежного юридичного радника. Зміст таких документів на думку Європейського Суду в жодному разі не повинен розголошуватися, проте мають бути надані підтвердження конфіденційного статусу витребуваних матеріалів.

Проблема є надзвичайно актуальною для сучасної України. Так як дуже часто порушується право нерозголошення інформації. Адже непоодинокими є випадки, коли, наприклад, податківці під час перевірок вимагають розкриття суті отриманих платником податків від адвоката консультацій. Привід - з’ясування зв’язку адвокатських послуг з господарською діяльністю платника податків - клієнта.

Тому слід активно працювати у напрямку забезпечення збереження адвокатської таємниці не як «інформації і документів в руках чи офісі адвоката» а як таємниці спілкування адвоката з клієнтом незалежно від того, у якій формі таке спілкування відбувається і де саме зберігаються його результати.

Більшість адвокатів дотримуються вимог конфіденційності, думають про наслідки неправомірних дій, та про свою репутацію, але нажаль є випадки коли адвокати, всупереч положенням даної присяги, іноді на свою користь використовують інформацію яку їм довірив клієнт.

Список використаних джерел

1. Конституція України

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282)

3. Царьова Н. Адвокатська таємниця / / Адвокатські вісті. 2001. № 9.

Левчук Є.М., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС
Науковий керівник: **Колб О.Г.,** професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права, доктор юридичних наук, професор

Про значущість душпастирської опіки в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах

Одним із ключових етапів реформування, який проходить Державна кримінально-виконавча служба (далі - ДКВС) України, є зміна правових засад роботи персоналу, спрямованих на оптимізацію існуючої мережі установ виконання покарань, слідчих ізоляторів (далі – УВП, СІЗО), так як пострадянська система виконання покарань стрімко втрачає рейтингові позиції ефективності [1, с. 4].

Прагнення до змін спонукає до пошуку якісно нових засобів впливу на ситуацію, що має місце в УВП загалом, спрямованих на гуманізацію умов відбування покарання, зменшення кількості негативних явищ в середовищі засуджених, таких як: порушення та злісне порушення, швидка зараженість кримінальною субкультурою і т. п. Як свідчить практика, у структурі злочинності серед засуджених питома вага належить вчиненню ними повторних злочинів в УВП, серед яких першість впевнено займають злочини за ст. 391 КК України «Злісна непокора законним вимогам адміністрації установи виконання покарань» [2, с. 3].

Одним із ефективних заходів протидії означеному діянню, запобігання пенітенціарній (рецидивній) злочинності в УВП, СІЗО є залучення представників релігійних організацій до участі у «тюремному житті» засуджених [3, с. 71].

З огляду на важливість зазначеного напрямку роботи [4], виникла нагальна потреба у введенні в штати УВП, СІЗО та комплектування посад для священнослужителів (капеланів). Доцільно припустити, що саме під впливом душпастирської опіки, вдається успішно здійснювати профілактичний вплив на злісних порушників, авторитетів злочинного середовища, засуджених з негативною спрямованістю і т. п.

На теперішній час, в УВП, СІЗО ключова роль у здійсненні процесу виправлення і ресоціалізації засуджених належить відділу соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими, а саме начальнику відділення соціально-психологічної служби (далі –СПС). Разом з тим досить спірним є питання про наявність у даних посадових осіб достатнього обсягу знань для організації та проведення роботи у зазначеному напрямку. У повсякденній діяльності, начальник відділення, щодня акцентує увагу засуджених на важливості моральних, культурних якостей, якими має бути наділений

засуджений, на момент звільнення з УВП, СІЗО. Однак, чи є така функція профілактичною?

Як показує практика, ефективність виховного впливу, що здійснюється на засуджених в сучасних умовах, є незначною. Адже, враховуючи широкомасштабне коло функціональних обов'язків, [5, с. 3, 4, 5, 6], які покладаються на працівників відділів соціально-виховної та психологічної роботи, ставиться під сумнів результативність діяльності начальника відділення СПС, у напрямку перевиховання осіб, позбавлених волі. Крім цього, двополярність прав начальника відділення СПС в частині забезпечення правопорядку шляхом застосування до засуджених засобів стимулу і примусу, (ст. 135 КВК України) спрямованих на досягнення мети з їх виправлення і ресоціалізації, не завжди гарантує появу очікуваного результату [6]. Доводиться констатувати, що недостатній ефект такого впливу, відсутність обсягу необхідних знань, не дозволяють належним чином впливати на маси засуджених, здійснювати їх планомірну підготовку до законослухняного життя у вільному суспільстві [7, с. 51].

У зв'язку з цим, важливість введення у штат УВП, СІЗО незалежної особи – священнослужителя (капелана), який би корегував поведінку засудженого властивими для нього методами є очевидною [8].

З огляду на сказане, заслуговує на увагу питання щодо розширення правового підґрунтя дії душпастирської опіки, відносно засуджених Священнослужитель (капелан), діючи як «незалежний суб'єкт», зможе набагато ефективніше виконувати профілактичну функцію у напрямку запобігання негативних явищ у середовищі засуджених, в тому числі стимулювати зниження рівня пенітенціарної злочинності.

Особливо актуальним такий вплив тоді, коли до засудженого застосовується захід у виді переведення до ПКТ (ОК), в цей час, засуджений ізолюється від загальної маси спец. контингенту та спроможний наодинці, і за умов роботи з ним, капелана багато переосмислити в своєму житті. Саме «незалежна» особа духовного сану, зможе швидше загоїти душевні рани таємниці, що є джерелом злочинної поведінки (злісної непокори) та знайти індивідуальний підхід до кожного засудженого, формуючи новий моральний облік та правосвідомість.

Отже, представники релігійних конфесій, а саме священнослужителі (капелани) мають стати одним із суб'єктів профілактики злочинності у місцях позбавлення волі.

Список використаних джерел

1. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально - виконавчих установ у 2015 році: Інформаційний бюлетень. – К.: ДПтСУ, 2016. – 44 с.

2. Про огляд стану злочинності в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах : окреме доручення ДПтС України від 25.02.2016 № 126-16.

3. Колб О.Г. Релігійні організації як суб’єкти загальної профілактики злочинності в місцях позбавлення волі // Юридична Україна. – 2004. – № 2. – С. 70-72.

4. Молитва та віра допомагають вистояти // Закон і обов'язок. – 2016. – 01 квіт. – № 13 (3263). – С. 1.

5. Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими : наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2013 № 2300/5.

6. Кримінально-виконавчий кодекс України : Науково-практичний коментар / за заг. ред. д.ю.н., проф. В.В. Коваленка, д.ю.н., проф. А.Х. Степанюка. – К.:, 2012. – 492 с.

7. Ісаков П.М, Мамука О.В. / Окремі проблеми реалізації виховного впливу на засуджених до позбавлення волі та шляхи їх розв’язання / П.М. Ісаков, О.В. Мамука // Актуальні питання застосування кримінально-виконавчого законодавства : матеріали круглого столу (Київ, 18 березня, 2015 р.) / відп. ред. В.А. Кирилюк. – К. Державна пенітенціарна служба України, Інститут кримінально-виконавчої служби, 2015. – 236 с.

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо регулювання діяльності капеланів, в органах і установах, що належать до сфери управління ДПтС України) : закон України від 12.03.2013 № 3233 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 28. – Ст. 254.

Котенко І.М., студентка 6 курсу навчально-наукового інституту № 4 НАВС

Глушко А.П., старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 НАВС

Актуальні проблеми початку досудового розслідування у кримінальному процесі

Позитивно сприймаючи сам факт прийняття нового Кримінального процесуального кодексу (надалі –КПК), не можна не звернути уваги на суттєві викривлення у його застосуванні. Було внесено майже 4 тис. поправок з метою запобігти в майбутньому використанню КПК в політичних або особистих цілях.

Новий кримінальний процесуальний закон був спрямований на ліквідацію зайвих бюрократичних процедур, які нажаль були притаманні Кримінально – процесуальному кодексу України, прийнятому в 1960 році, встановлення судового контролю за діяльністю слідчих органів, врахування практики Європейського суду з прав людини та вимог Конвенції про захист прав та основоположних свобод.

Однією із найпоширеніших проблем при використанні КПК є внесення заяви чи повідомлення про вчинення правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР).

Відповідно до норми статті 214 КПК йдеться про те, що слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування [2].Коротко кажучи, то досудове розслідування повинно бути розпочато протягом доби, не зважаючи на те, що викладено у заяві про вчинення кримінального правопорушення, оскільки, всі ромадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [1].Внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення та початок досудового розслідування – процес, який потребує лише наявності самої заяви або повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про вчинене правовпоршення не допускається.

З юридичної точки зору, така норма є «вірною», оскільки кожна потерпіла особа може звернутись до правоохоронних органів з впевненістю про те, що провадження за її заявою буде розпочато, а не відкладено «на потім». Але на практиці правоохоронні органи зіткнулися з зовсім іншою проблемою – відмова у внесенні заяв до ЄРДР та завантаженість останніх. Вони «фізично» не можуть проводити слідчі дії відносно всіх заяв та повідомлень внесених до ЄРДР, тому з величезної кількості заяв та повідомлень обирають лише ті, в яких ідеться про дії, що містять ознаки злочину. Інші ж повертають із формальними відписками або з посиланням на закон «Про звернення громадян» [3]. Під час спілкування із прокурорами та працівниками поліції часто можливо почути таку позицію, що відмову у внесенні відомостей до ЄРДР можна оскаржити до слідчого судді. Так дійсно, ст.ст. 303-308 КПК передбачають процедуру оскарження дій (бездіяльності) слідчого, прокурора щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Проте, для заявника це - втрачений час та грубе порушення його прав, передбачених Конституцією та КПК України.

Для подальшого виправлення таких проблем та розвантаженості правоохоронних органів, на мою думку, потрібно внести зміни до нового КПК, а саме:

1. Відокремити нетяжкі злочини, за якими має проводитися не слідство, а дізнання. Це дозволить розвантажити правоохоронців

2. Встановити фільтри для заяв. Тобто при поданні заяви чи повідомлення потерпіла особа повинна буде вказати за якими ознаками вчинено правопорушення, що стало причиною її звернення до правоохоронних органів.

Саме з такими «мінімальними» змінами в КПК можливо буде полегшити роботу правоохоронців і зберегти надані людині та громадянину права та свободи.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80
2. Кримінально-процесуальний кодекс України, ст. 214 - 2013р. - 292с
3. КПК не встановлює підстав для відмови у внесенні заяв до ЄРДР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/114589-kpk_ne_vstanovlyue_pidstav_dlya_vidmovi_u_vnesenni_zayav_do_.html

Карпенко Н.В., здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

Стан дослідження в науці проблем, пов'язаних із розслідуванням злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України

Як встановлено у ході даного дослідження, стан вивчення в науці питань, що стосуються розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України, можна поділити на чотири періоди.

Перший стосується періоду 1961 р. – середини 70-х років XX століття – часу прийняття та адаптації на практиці норм КПК Української РСР, який уперше передбачив у системі виправно-трудових установ органи дізнання, функції яких до цього з 30-х років XX століття виконувались різними державними органами. Як з цього приводу зауважив М.А. Пєтуховський, архівні документи (накази, інструкції, циркуляри Народного Комісаріату внутрішніх справ, МВС СРСР, інші), архівні кримінальні справи свідчать про те, що в 30-ті роки минулого XX століття у місцях позбавлення волі проводилося розслідування спеціально створеними для цього підрозділами – оперативно-чекістськими, оперативно-режимними й навіть судовими [1, с. 191]. При цьому слід зауважити, що основою для визначення першого періоду дослідження проблем, пов'язаних з розслідуванням злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, стали наукові розробки, що проводились у стінах Вищої школи МВС СРСР під керівництвом Р.С. Бєлкіна та Г.Г. Зуйкова, які вивели на той час окремі елементи методики початкового розслідування злочинів.

Другий період припадає на 1979-1991 р.р., які були присвячені удосконаленню норм КПК, особливо тих, що стосувались регулювання та підвищення ефективності досудового розслідування, а також усунення існуючих на практиці проблем. У контексті змісту предмета і завдань даного дисертаційного дослідження важливою у цьому періоді стала розробка методики з питань розслідування злочинів у місцях позбавлення волі, авторами якої стали М.П. Хілобок та В.Є. Жарський [2].

Третій період наукових досліджень, присвячених проблемам розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, відноситься до 1991-2012 років та пов'язаний із становленням кримінальної процесуальної діяльності в умовах незалежної України. Найбільш потужними у цьому сенсі стали наукові розробки М.М. Сербіна, які склали основу його дослідження та завершилися захистом дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук «Розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі» у 2006 році [3].

З прийняттям у 2012 році нового КПК України розпочався та продовжується четвертий період наукових розвідок та супроводу кримінальної процесуальної діяльності, у тому числі з питань, що відносяться до розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях. Найбільш актуальними та такими, що представляють теоретико-прикладне значення при цьому, залишаються ті проблеми, що, зокрема, пов’язані із:

1) відміною інституту дізнання у системі ДКВС України і суттєвою зміною змісту та порядку досудового розслідування, у тому числі у виправних колоніях (розділ ІІІ КПК);

2) введенням інституту слідчих (розшукових) (глава 20 КПК) і негласних слідчих (розшукових) дій (глава 21 КПК);

3) закріпленням чітких засад кримінального провадження (глава 2 КПК);

4) зміною порядку збирання доказів (ст. 93 КПК);

5) розширенням переліку заходів забезпечення кримінального провадження (розділ ІІ КПК);

6) іншими новелами та видозмінами КПК, що спрямовані у тому числі на те, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини (ст. 2 КПК «Завдання кримінального провадження»), та не уникнув її у силу різних обставин (прогалин у законі; колізій правових норм; неналежної правової процедури та практики її реалізації).

При цьому зазначена проблема є такою ж вічною, як і в цілому кримінальний процес [4, с. 76-77]. Як з цього приводу зауважив у свій час О. Ф. Кістяківський, так як на протязі всього процесу залишається небезпека, що обвинувачений може ухилитись від слідства та суду і тим самим зробить безсилим громадське правосуддя, то необхідно визначити його положення у ході всього процесу. З цією метою застосовуються відомі способи. Вони полягають у позбавленні і обмеженні волі підсудного на весь час слідства [5, с. 63].

Список використаних джерел

1. Петуховський М. А. Дознание и предварительное следствие в исправительно-трудовых учреждениях (уголовно-процесуальные и тактико-криминалистические проблемы): Учебное пособие. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1979. – 191 с.

2. Криминалистика / Под ред. Р.С. Белкина и Г.Г. Зуйкова. – Том 2: Приложение. – М.: Высшая школа МВД СССР, 1970. – 54 с.

3. Сербін М.М. Розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі: Автореф., дис… канд. юрид. наук: 12.00.09 [Електронний ресурс] / М.М. Сербін. – К.: Київ. Нац. ун-т внутр. справ, 2006. – 16 с.

4. Факс Г. Большое ухо Парижа. Французская полиция: история и современность. – М.: Юрид. лит., 1981. – 264 с.

5. Кистяковский А. Ф. Общая часть уголовного судопроизводства. – К.: Издательство Семенко Сергея, 2005. – 118 с.

Колб І.О., прокурор відділу нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян прокуратури Київської області, кандидат юридичних наук

Історичний аналіз розслідування злочинів та протидії йому з боку засуджених у місцях позбавлення волі

Постановка питання про історичний аналіз розслідування злочинів та протидії йому з боку засуджених у місцях позбавлення волі є вкрай необхідним та теоретико обґрунтованим кроком на шляху досягнення мети даного дисертаційного дослідження. Як встановлено у ході даного дослідження будь-яке монографічне видання, що стосувалось питань розслідування злочинів, не обходило стороною такого із них, як історія даного процесу (досудового розслідування, досудового провадження, тощо) [1, с. 11-60], що виступає додатковим аргументом обґрунтованості його постановки й у цій дисертації, враховуючи ті особливості, що характерні процесу виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі та які так чи по-іншому впливають на ефективність розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України. При цьому, враховуючи здійснену в цій роботі періодизацію стану наукових досліджень по обраній тематиці, у даному підрозділі роботи мова буде вестись про історію становлення та розвиток досудового розслідування у зазначених КВУ, розпочинаючи з так званої радянської доби. Зокрема, результати проведених у цьому напрямі наукових пошуків показали, що більшість досліджень з питань створення й розвитку органів досудового розслідування за радянських часів проведені у контексті вимог часу та більшою мірою полягали у висвітленні досягнень правової політики держави і передової ролі партії, ніж детального вивчення проблем організації та правових засад діяльності системи кримінального судочинства [1, с. 12]. До фундаментальних наукових робіт цього періоду можна віднести видання, що вийшло у науковий світ у 1965 році за редакцією П.П. Михайленка та було присвячено історії радянської міліції [2].

У подальшому окремі аспекти діяльності органів досудового розслідування на монографічному рівні досліджені С.Л. Лимарченком (1972 р.) [3] та В.В. Статкусом (1984 р.) [4].

При цьому слід зауважити, що в основу розвитку досудового розслідування радянської доби та часів незалежної України були покладені ті напрацювання і здобутки, які стали результатом його функціонування на інших етапах: а) досудового слідства другої половини XIX та початку XX ст. (1864-1917 р.р.); б) досудового слідства радянської України (1918-1961 р.р.); в) та в цілому всіх п’яти етапів історії виникнення та розвитку інституту досудового провадження: 1) перший пов'язаний із становленням державності, розпочинаючи із заснуванням Київської Русі та який тривав до Судової реформи 1864 року; 2) другий етап був пов'язаний з проведенням цієї реформи та завершився прийняттям у 1922 році першого КПК Української СРР; 3) третій етап тривав з 1922 року по 1958 р. та завершився прийняттям «Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік»; 4) четвертий етап припадає на 1958-1991 р.р. та пов'язаний з прийняттям і дією КПП Української РСР 1961 року; б) п’ятий етап розпочався з часів незалежності України та закінчився у 2012 році прийняттям нового КПК [1, с. 14-60].

Цілком логічно припустити, що на сьогодні в Україні триває шостий етап розвитку інституту досудового розслідування.

Щодо безпосередніх етапів функціонування зазначеного інституту, то, з урахуванням періодів наукових досліджень, які склали основу цієї роботи, найбільший інтерес представляє четвертий та п’ятий етапи розвитку досудового розслідування в Україні. Зокрема, прийняття Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік у 1958 році стало тією правовою базою, на засадах якої створювалися, у тому числі в Україні, нові КПК, та формулювались ідеї єдності правоохоронних органів держави в боротьбі зі злочинністю, а саме – суд, прокурор, слідчий та орган дізнання були ланками одного ланцюга, що були пов’язані поміж собою спільністю завдань і принципів діяльності [1, с. 51], що досить важливо у контексті змісту завдань даного дослідження та проблем боротьби з рецидивною злочинністю в Україні. При цьому в Основах були закріплені дві форми досудового розслідування – дізнання і досудове слідство, а також вони містили вичерпний перелік органів досудового слідства – слідчі прокурори та органів державної безпеки (ст. 28). Крім цього, в Основах визначалось, що в усіх союзних республіках до органів дізнання відносяться: органи міліції, командири військових частин, об’єднань і начальники військових частин, а також інші уповноважені на те законом установи і організації.

Список використаних джерел

1. Татаров О.Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організайні засади (за матеріалами МВС) [Текст]: [монографія] / Татаров О.Ю. – Донецьк: ТОВ «ВВП «Промінь», 2012. – 640 с.

2. Из истории милиции Советской Украины / Под. ред. П.П. Михайленко. – К.: РИО МВД Украинской ССР, 1965.
3. Лимарченко С.Л. Основные этапы развития органов предварительного расследования Украинской ССР: Автореф. дис… канд. юрид. Наук: 12.00.09 / С.Л. Лимарченко. – К., 1972. – 24 с.
4. Статкус В.Ф. Становление и развитие следственного апарата органов внутренних дел: Учебное пособие / Статкус В.Ф. – М.: Академия МВД СССР, 1984. – 31 с.

Колб О.Г., професор кафедри кримінології та кримінально виконавчого права, доктор юридичних наук, професор НАВС

Поняття та зміст розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України

Термін «розслідувати» означає робити дослідження, вивчення кого-, чого-небудь; виясняти, з'ясовувати, проводячи слідство або розбираючись в якомусь питанні [1, с. 558].

У загальному (широкому) розумінні в юридичній літературі цей термін тлумачиться як стадія кримінального процесу, в ході якої органи досудового розслідування виконують передбачені кримінальним процесуальним законом дії і приймають рішення для збору й перевірки доказів, швидкого, повного та неупередженого розслідування злочинів, притягнення як обвинувачених осіб, що їх вчинили; вжиття заходів для запобігання злочинам, з'ясування й усунення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів, а також заходів, які забезпечують відшкодування збитків, завданих злочином [1, с. 502].

Поряд з цим варто зазначити, що зазначене завдання кримінального провадження реалізується на практиці при умові виконання інших завдань, мова про які ведеться в ст. 2 КПК, а саме: а) захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень; б) охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. При цьому необхідно мати на увазі, що, не дивлячись на законодавчо визначений підхід з означеної проблематики, досі в науці дискусійним залишається питання про співвідношення категорій «розкриття злочинів» та «розслідування злочинів».

Як встановив С.С. Чернявський, змістом розкриття злочину є діяльність із розслідування злочину в умовах браку інформації про особу злочинця, що полягає у відшуканні цієї інформації та використанні для доказування її причетності до злочину. Тобто розкриття злочину збігається з початковим етапом розслідування у разі, якщо на момент порушення кримінального провадження відсутня інформація про особу злочинця – у таких умовах досудове розслідування розпочинається в умовах неочевидності (ситуаціях, коли вихідна інформація не містить даних про вчинення злочину конкретною

особою). У цьому разі змістом початкового етапу розслідування є розкриття злочину, тоді як за змістом подальших дій – це є доказуванням обставин справи. При цьому розслідування злочину завжди проводять для встановлення істини шляхом виконання подвійного завдання: з одного боку, встановлення особи злочинця та інших невідомих обставин (власне, це і є розкриття злочину), а з іншого, - належного процесуального оформлення виявлених слідів і формування системи доказів (доказування) [2, с. 868-869].

Зазначений підхід варто визнати науково обґрунтованим та таким, що може бути реалізованим на законодавчому і практичному рівнях. Щодо інших складових елементів, що відносяться до змісту терміну «розслідування», то наукові погляди відносно їх буквального тлумачення збігаються. Зокрема, під вимогою швидкого розслідування учені розуміють те, що строки встановлення події кримінального правопорушення і винних осіб повинні бути максимально наближеними до моменту вчинення злочину [3, с.7].

Повнота розслідування означає, що встановлені всі обставини, які відповідно до ст. 91 КПК підлягають доказуванню у кримінальному проваджені, а саме: 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини його вчинення); 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета його вчинення; 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом’якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження; 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов’язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовленні, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

Виходячи із зазначених теоретичних підходів та з метою вирішення відповідного завдання даного дисертаційного дослідження, можна вивести наступне поняття «розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях», а саме – це процесуальна діяльність слідчих у визначеному в законі порядку, яка здійснюється на стадії досудового розслідування кримінального провадження у зазначених кримінально-виконавчих установах закритого типу з урахуванням особливостей виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі, та яка спрямована на реалізацію у повній мірі завдань кримінального провадження».

Список використаних джерел

1. Правознавство: словник термінів: навч. посібник // За ред.. В.Г. Гончаренка. – К.: Юристконсульт, 2007. – 636 с.
2. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: В.В. Коваленко, Є.М. Моісеєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К.: Атіка, 2010. – Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). – 1128 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. т.1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль; за заг. ред.. В.Я. Тація. – Х.: Право, 2012. – 768 с.

Яворська О.О., аспірант кафедри адміністративного права і процесу Міжнародного університету «Україна»

Загальні положення досудового розслідування злочинів у виправних колоніях

Початок досудового розслідування злочинів у виправних колоніях здійснюється згідно вимог ст. 214 КПК, але передбачає таку особливість: посадові особи колоній інформацію про вчинені у ній злочини погоджують з начальником цієї КВУ, а потім повідомляють про дану пригоду територіальний орган Національної поліції, що, як свідчить практика, виступає однією з детермінант патентної злочинності у місцях позбавлення волі, та, одночасно, детермінантом корупційних правопорушень. Крім цього, отримані у ході даного дослідження результати показали, що до умов, які сприяють укриттю злочинів у виправних колоніях або впливають на ефективність реалізації у цих КВУ таких завдань кримінального провадження, як швидке та повне їх розслідування, можна віднести наступні: а) відсутність у чинному кримінально-виконавчому законодавстві та відомчих нормативно-правових актах ДПтС України встановленого порядку дій персоналу ДКВС при вчиненні злочинів засудженими, які відбувають покарання у виді позбавлення волі.

Зокрема, ні в КВК, ні в ПВР УВП немає норм, що регулювали б дане питання. Так, у ст. 113 КВК «Листування засуджених до позбавлення волі» жодного слова не сказано, яким чином діяти адміністрації колонії у випадку отримання від засудженого заяви про вчинення злочину. Не відрегульовані зазначені питання й в ПВР УВП. Також у розділі XIII Правил «Пропозиції, заяви та скарги засуджених. Особистий прийом засуджених» також відсутні положення, що стосуються порядку подачі цими особами заяв про злочини [2].

Виходячи з цього та з метою підвищення рівня ефективності розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, варто було б ст. 113 КВК доповнити частиною шостою такого змісту: «Заяви та інші повідомлення засуджених про вчинення злочину розглядаються адміністрацією колоній у порядку, визначеному кримінальним процесуальним

законодавством України». Аналогічним положенням необхідно доповнити й розділ XIII ПВР УВП. Крім цього, зазначені Правила слід доповнити розділом XX-1 «Порядок дій чергових помічників начальників колоній при отриманні інформації про вчинення злочинів засудженими до позбавлення волі», у зміст якого має бути покладений той алгоритм дій, який розроблений, зокрема, й у цій розробці.

Як встановлено у ході даного дослідження, загальні положення досудового розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, передбачають вчинення слідчим й інших дій, а саме – вирішення питань щодо: а) об'єднання, вирішення матеріалів досудового розслідування (ст. 217 КПК); б) строків досудового розслідування (ст. 219 КПК); в) розгляд клопотань під час досудового розслідування (ст. 220 КПК); г) інших змістовних елементів даної стадії кримінального процесу, що закріплені в главі 19 КПК «Загальні положення досудового розслідування». Як у зв'язку з цим вірно зробив висновок В.І. Фаринник, досудове розслідування злочинів здійснюється згідно із загальними правилами такого розслідування, зокрема положенням глав 20-24 КПК. При цьому основними суб'єктами здійснення кримінального провадження виступають слідчий та прокурор, які наділені за КПК відповідними повноваженнями, закріпленими у статтях 40 та 36 цього Кодексу відповідно [1, с. 532].

Загальні положення досудового розслідування злочинів у виправних колоніях передбачають вирішення також тих питань, що мають суттєвий вплив на ефективність кримінальної процесуальної діяльності слідчого. Мова, зокрема, ведеться про наступну інформацію, якою має володіти слідчий, а саме – про особливості пропуску сторонніх осіб на територію виправної колонії.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 24 КВК «Відвідування установ виконання покарань», без спеціального дозволу відвідувати УВП для здійснення контролю має право низка осіб, серед яких слідчі, які проводять досудове розслідування по злочинах, учинених засудженими у ході відбування покарання, відсутні.

Виходячи з цього та з метою створення реальних гарантій реалізації в умовах місць позбавлення волі завдань кримінального провадження (зокрема, швидкого та повного розслідування), варто було ст. 24 КВК доповнити частиною третьою такого змісту:

«Слідчі, що проводять досудове розслідування злочинів, учинених при виконанні та відбуванні кримінального покарання у виді позбавлення волі, мають право безперешкодного відвідування установ виконання покарань за спеціальним дозволом адміністрації цих установ або органів управління зазначеними установами».

Логічним у зв'язку з цим (як додаткова гарантія самостійності та неупередженості діяльності слідчого) було б доповнення ст. 40 КПК «Слідчий органу досудового розслідування» частиною шостою наступного змісту: «Слідчий при здійсненні своїх повноважень має право безперешкодного пропуску та допуску на об'єкти усіх форм власності, які мають відношення

до змісту кримінального провадження, та не можуть бути піддані особистому огляду, а його речі – обшуку».

Необхідність такої видозміни обумовлена тим, що згідно вимог ч. 6 ст. 102 КВК «Режим у колоніях та його основні вимоги», адміністрація колонії має право, за наявності підстав, проводити огляд громадян, їх речей, транспортних засобів, які знаходяться на території колонії, а також вилучати заборонені речі і документи.

Враховуючи зазначене та запропоновану нову редакцію ст. 40 КПК, необхідно перше речення частини шостої ст. 102 КВК у кінці доповнити словосполученням «за винятком слідчих, що проводять досудове розслідування по злочинах, учинених у ході виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі».

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. т.1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль; за заг. ред.. В.Я. Тація. – Х.: Право, 2012. – 768 с.

2. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : затверджені наказом Міністерства юстиції України 29 грудня 2014 р. № 2186/5 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 4. – Ст. 88.

Танцюра С.С., студентка 2 курсу факультету №2 НАВС
Науковий керівник: **Горбачевський В.Я.,** професор кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 НАВС, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Колізії у повноваженнях прокурора на стадії досудового розслідування

Пунктом 10 ч. 1 ст. 3 КПК визначено, що кримінальне провадження це – досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв’язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність.

Положення кримінального процесуального кодексу і Закону України «Про прокуратуру» часто не збігаються у визначенні повноважень – прав та обов’язків прокурора на стадії досудового розслідування.

Колективом авторів науково-практичного коментаря до КПК [4] зазначено, що процесуальне керівництво прокурора – організація процесу досудового розслідування, визначення напрямів розслідування, координація процесуальних дій, сприяння створенню умов для нормального функціонування слідчих, забезпечення додержання у процесі розслідування вимог законів України. Однак, таке широке тлумачення не дає можливості для

однозначного визначення, що процесуальне керівництво – це діяльність конкретного прокурора у конкретному провадженні. Таке розуміння витікає із тлумачення ч. 1 ст. 37 КПК, відповідно до якого здійснення повноважень прокурора у конкретному кримінальному провадженні відбувається після призначення його процесуальним керівником у розпочатому розслідуванні.

У той же час, у статті 36 КПК статус процесуального керівника та керівника органу прокуратури змішується. Колізія в даному випадку полягає в тому, що ст. 216 КПК не передбачає підслідності для органів прокуратури.

Так, пунктом 9 ч. 2 ст. 36 КПК України прийняття процесуального рішення про продовження строків досудового розслідування віднесено до компетенції прокурора, який здійснює нагляд у формі процесуального керівництва. При цьому у статтях 294, 295 КПК, якими регламентовано порядок продовження строків досудового розслідування, таке право визначено виключно за керівниками органів прокуратури.

Продовження процесуальних строків досудового розслідування керівником органу прокуратури не може розглядатись як реалізація повноважень процесуального керівника, оскільки керівник прокуратури не визначається процесуальним керівником у справі, як того вимагає частина 1 статті 37 КПК України. Такі функції керівника прокуратури можливо розглядати як відомчий нагляд за діяльністю підлеглого прокурора, на якого ст. 28 КПК України покладено обов'язок забезпечення проведення досудового розслідування у розумні строки.

У той же час, саме прокурор – процесуальний керівник, а не керівник прокуратури за ст. 246 КПК наділений правом на продовження строків проведення негласних слідчих (розшукових) дій, попри таке повноваження ст. 36 КПК за процесуальним керівником не закріплено.

Пунктом 11 ч. 2 ст. 36 КПК саме прокурор – процесуальний керівник наділений правом повідомляти особі про підозру. З урахуванням того, що повідомлення про підозру є одним з найважливіших документів у кримінальному проваджені, виноситься лише за наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення, його винесення визначає подальше спрямування кримінального провадження. У той же час, правом на письмове повідомлення про підозру особам, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження (ст. 481 КПК), наділені виключно керівники органів прокуратури, діяльність яких не пов'язана з процесуальним керівництвом у конкретній справі.

Викликає питання також повноваження керівників органів прокуратури, визначене у частині 6 ст. 36 КПК щодо права скасовувати незаконні постанови слідчих та прокурорів. Оскільки правом на скасування постанови слідчого наділений прокурор – процесуальний керівник, надання повноважень керівнику органу прокуратури права скасовувати, крім постанови прокурора, ще й постанови слідчого вказує на те, що законодавцем у таких випадках не ототожнюється керівник органу прокуратури та процесуальний керівник як одна особа. За таких обставин виникає питання, чи не суперечить таке право керівника прокуратури вимогам ч. 1 статті 36

КПК, відповідно до якої прокурор при здійсненні повноважень є самостійним у своїй процесуальній діяльності.

Можливо допустити, що таке право прокурора - керівника прокуратури на скасування незаконних постанов обумовлено його повноваженнями, визначеними у ст. 313 КПК, яка регламентує порядок вирішення скарг слідчого на рішення дії чи бездіяльність й надає право службовій особі органу прокуратури вищого рівня скасовувати рішення прокурора процесуального керівника.

Неоднозначним є визначення повноважень прокурора щодо надання вказівок у кримінальному провадженні. Таке право закріплено за прокурором – процесуальним керівником (п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК) для слідчого, яким він керує, прокурором вищого рівня (ч. 2 ст. 308 КПК) прокурору нижчого рівня – процесуальному керівнику. У останньому випадку прокурор не є процесуальним керівником у кримінальному провадженні. Яким чином необхідно тлумачити право прокурора – керівника прокуратури щодо надання вказівок прокурору нижчого рівня у межах повноважень?

Отже, керівник прокуратури уповноважений на:

1) надання вказівок у всіх провадженнях, що перебувають під наглядом процесуальних керівників, які йому підпорядковані;

2) надання вказівок прокурорам та слідчим лише у провадженнях, де керівник прокуратури є керівником групи прокурорів;

3) надання вказівок лише прокурору за наслідками розгляду скарг у порядку ст. 308 КПК на недотримання розумних строків;

4) надання вказівок лише слідчому за наслідками розгляду скарг у порядку ст. 308 КПК на недотримання розумних строків;

Який із зазначених варіантів вірний, особливо зважаючи на те, що ч. 2 ст. 308 КПК передбачає надання вказівок керівником прокуратури лише прокурору, а ч. 1 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» передбачає право прокурора надання вказівок лише органам досудового розслідування, дізнання та тим, що проводять оперативно-розшукову діяльність.

Крім того, прокурор - процесуальний керівник, наділений правом надання вказівок слідчому лише щодо проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, але в жодному випадку не наділений правом надання вказівок на прийняття процесуальних рішень. Тобто у разі необхідності прийняття у кримінальному проваджені рішення, яке не прийняв слідчий, процесуальний керівник повинен прийняти його самостійно у межах компетенції. Наприклад, прокурор з урахуванням вимог ч. 3 ст. 284 КПК особисто приймає рішення про закриття кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. 254с.

2. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 №1697-VII

3. Конституція України.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т.1/ О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.Р. Бурдоль та ін. – Х.: Право, 2012. – 768 с.

Колб С.О., начальник юридичного відділу Луцької ОДПІ ГУ ДФС у Волинській області

Міжнародно-правові підходи та практика вирішення завдань розслідування злочинів, учинених у місцях позбавлення волі

Науковці давно звертають увагу суспільства і наукової громадськості, зокрема на те, що ми іноді не надаємо належної уваги перевіреному століттями зарубіжному досвіду з тих чи інших питань, у той самий час, коли інтеграція України у європейські структури ставить питання про зближення національного і європейського права [1, с. 4]. Більш того, порівняльне правознавство дає можливість оцінити стан розвитку національної правової системи зі світовими тенденціями у розвитку права, а також дозволяє виявити спільні риси та особливості, взаємовпливи, тенденції і закономірності розвитку законодавства різних країн в умовах інтеграційних процесів, які відбуваються на міжнародній арені [1, с. 6].

Цікавими у контексті змісту досліджуємої у цій роботі проблематики є законодавчі підходи колишніх республік СРСР. Зокрема, у ст. 115 КПК Республіки Казахстан, ст. 124 КПК Республіки Туркменістан практично збережено «радянську» модель доказів у кримінальному процесі.

У ст. 72 КПК Республіки Таджикистан, у ст. 93 КПК Республіка Молдова видами (джерелами) доказів називають таємні записи, прослухані і зафіксовані телефонні розмови, електронні, відео- та аудіо спостереження, науково-технічні і судово-медичні висновки [2, с. 656], що в умовах реалізації вимог ст.ст. 103, 104 КВК України (застосування технічних засобів охорони та нагляду, а також здійснення оперативно-розшукової діяльності) можна вважати «ідеальним» доказом по кримінальному провадженню по факту вчинення засудженим злочину у виправній колонії.

Не менш важливою у цьому напрямі є й юридична практика в інших державах. Так, згідно зі ст. 20 КПК Литовської Республіки та КПК Грузії, доказами в суді визнаються фактичні дані та інформація, подані в установленому порядку, які підтверджують або спростовують обставини, що мають значення для справи [2, с. 656]. У той самий час, по-іншому шляху у цьому контексті пішли в Естонській Республіці, а саме – у КПК відсутнє поняття «доказ», а лише наводиться перелік видів доказів [2, с. 656].

Заслуговує у зв’язку з цим на увагу досвід деяких європейських держав. Так, згідно з КПК ФРН (§314), апеляційна скарга може бути подана як у письмовому вигляді, так і усно із занесенням до протоколу судового засідання. Крім цього, якщо скаржник тримається під вартою (у виправній колонії), він

вправі подати усну апеляцію шляхом занесення її до протоколу відповідного дільничного судді за місцем утримання (§299 КПК ФРН) [2, с. 621].

Крім цього, як встановив О.Ю. Татаров, аналіз законодавства країн колишнього СРСР дає підстави стверджувати, що джерела їх кримінально-процесуального права не обмежуються лише нормами КПК. До них об'єктивно відносяться також положення Конституції, рішення судових органів, міжнародні договори тощо [3, с. 557], що важливо з огляду того, що у виправних колоніях України утримуються іноземні засуджені, які вчиняли так звані продовжувані злочини, розслідування по яких здійснюється по спеціальній процедурі, передбаченій главою 43 КПК України «Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій». Зокрема, до джерел кримінально-процесуального права в Республіці Казахстан віднесені: Конституція, Конституційні закони КПК, міжнародні договори, інші зобов'язання Республіки Казахстан, а також постанови Конституційного та Верховного Судів (відповідно до ч. 2 ст. 1 КПК України, кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цього Кодексу та інших законів України).

До кримінально-процесуального законодавства Латвії, як це витікає із змісту ст. 1 КПК, відноситься лише цей Кодекс.

Згідно ст. 2 КПК Молдови до таких джерел відноситься: Конституція Молдови, міжнародні акти, однією із сторін в яких є Молдова. У КПК Російської Федерації (ст. 1) визначено, що джерелом кримінально-процесуального законодавства є КПК, що ґрунтується на Конституції Російської Федерації [3, с. 557].

Якщо узагальнити запропоновані ученими колишніх республік СРСР концепції реформування органів досудового розслідування, що має безпосереднє відношення до змісту предмета та завдань даного дослідження, то можна виокремити наступні напрями: 1) залишити слідчі підрозділи у складі державних органів, у яких вони нині функціонують; 2) передати всі слідчі апарати органам прокуратури; 3) зосередити розслідування всіх злочинів у слідчому апараті ОВС; 4) створити слідчий апарат в органах юстиції; 5) покласти функції досудового розслідування на органи судової влади [4, с. 6].

Список використаних джерел

1. Хавронюк М.І. Сучасне загальноєвропейське кримінальне законодавство: проблеми гармонізації: Монографія. – К.: Істина, 2005. – 264 с.

2. Правова доктрина України: у 5 т. – Х.: Право, 2013. – Т. 5.: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, В.С. Батиргареєва та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова. – 1240 с.

3. Татаров О.Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організайні засади (за матеріалами МВС)

[Текст]: [монографія] / Татаров О.Ю. – Донецьк: ТОВ «ВВП «Промінь», 2012. – 640 с.

4. Фаринник В.І. Реформування кримінального судочинства: слідчі підрозділи залишаються «за кадром» / В.І. Фаринник, Л.Д. Удалова, Д.О. Савицький // Юридичний вісник України. – 2010. – № 43. – С. 3-12.

Валієв Ф.Е., студент 1 курсу факультету № 2 НАВС

Політико-правові засади реформування статусу органів прокуратури в Україні

Однією з ознак ефективної розбудови сучасної правової демократичної держави і громадянського суспільства є забезпечення прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави, що в свою чергу, повинно призвести до створення нових, а також удосконалення вже існуючих правозахисних механізмів.

Водночас функції, права та повноваження прокуратури, які дістались у спадок від репресивної радянської тоталітарної системи, не давали можливості перетворити прокуратуру в інститут захисту інтересів держави і громадян. В цьому відношенні важливим є вирішення зазначених проблем на конституційно – правовому рівні, зокрема це стосується перш за все конституційно правових засад реформування правового статусу, функцій та компетенції прокуратури з метою наближення її до моделей та стандартів Європейських країн.

Говорячи про реформування прокуратури України, необхідно перш за все визначитися із самим терміном «прокуратура України». Слід зазначити, що саме тривала відсутність в конституційному праві цього терміну спостерігалося недооцінювання державної та суспільної значимості прокуратури як правозахисної інституції. У Новому Законі України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року цей недолік частково було усунуто. Зокрема у статті 1 цього Закону зазначається, що прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави [1 ,с. 5].

Виходячи з цього, та беручи до уваги останні документи Ради Європи стосовно ролі прокуратури в демократичній правовій державі, ми вважаємо за необхідне запропонувати наше бачення реформування правового статусу прокуратури та визначення її місця в механізмі державної влади.

Правосуддя породжується соціальною потребою в «безсторонньому третьому», здатному «переоформити конфлікт у змагання: в цьому випадку сторони, що не бажають дотримуватися загальної матеріальної норми, повинні (якщо вони все ж хочуть вирішити спір «по праву»),

щонайменше, прийняти загальну процесуальну норму їх взаємодії щодо розв'язання конфлікту». І саме «переоформлення соціального конфлікту у відносини процесуальних фігур у рамках інституту правосуддя дає змогу внормувати його вирішення процесуальним правом, яке набагато стабільніше, ніж право матеріальне» [2, с.34].

Змагальний характер судочинства створює умови і правила, за яких обвинувачення та захист відведені сторонам процесу – прокурору (потерпілому) та захиснику (обвинуваченому). У процесі судочинства у свідомості судді відбувається «боротьба», цілісний процес оцінок і суджень щодо доведеності чи недоведеності фактів, і як результат – щодо вини особи у скоєному злочині. При цьому обвинувач (прокурор) і захисник (адвокат) є активними помічниками суду, радниками юстиції, які сприяють судді у формуванні його внутрішнього переконання з метою встановлення юридичної достовірності (правди) [3, с. 50].

Функція обвинувачення (кримінального переслідування) є важливою і невід'ємною складовою правосуддя, яка реалізується в механізмі змагального судочинства. Вітчизняне кримінально-процесуальне законодавство послідовно закріплює положення про те, що суд не може розглядати справу по суті (і тим самим – здійснити судову владу) без сторони обвинувачення (прокурора) і сторони захисту.

Таким чином, прокуратура як центральний орган у системі кримінального переслідування є невід'ємною складовою системи правосуддя. Здійснюючи державне обвинувачення в суді, прокурор забезпечує реалізацію судової влади. Згідно із статтею 34 Закону України «Про прокуратуру», він бере участь у розгляді справ у судах, дотримуючись принципу незалежності суддів і підкорення їх тільки закону, має сприяти виконанню вимог закону про всебічний, повний та об'єктивний розгляд справ і постановленню судових рішень, що ґрунтуються на законі [1, 46]. Це повною мірою відповідає європейським нормам, згідно з якими легальний статус, компетенція і процедурна роль членів прокуратури мають бути визначені законом у такий спосіб, щоб незалежність і неупередженість суддів була поза будь-якими сумнівами.

Зрозуміло, що в діяльності з кримінального переслідування прокурор (так само як і суддя) повинен керуватися високою мірою відповідальності за законність і справедливість рішень, які він приймає, і в цьому сенсі має бути об'єктивним і незалежним від зовнішніх і внутрішніх втручань та впливів, діяти справедливо, неупереджено та об'єктивно – як цього вимагають європейські стандарти діяльності прокуратури .

Таким чином, прокуратуру слід розглядати не як каральний інструмент кримінальної політики держави, а як самостійний орган судової влади, що незалежно та неупереджено забезпечує її обвинувальну функцію.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про прокуратуру». – К., 2014. – 134 с.

2. Полянський В. Щодо формування нової ідеології реформування системи правоохоронних органів в Україні// Сучасність. – 2012. – №3. – с. 34-45.

3. Фігурнова В. Прокуратура в сучасному механізмі реалізації державної влади України//Право і мораль. Збірник матеріалів наукової конференції Прикарпатського Національного університету ім.. В. Стефаника 26-28 березня 2013 р. – Іваано-Франківськ; Плай, 2013. – с. 47-56.

Маркіна А.С., студентка 2 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Камінська Н.В.,** професор кафедри загальноправових дисциплін факультету № 2 НАВС, доктор юридичних наук, професор

Кримінальна відповідальність посадових осіб за скоєння злочинів проти миру і безпеки людства

Метою всього світового співтовариства є підтримання міжнародного миру і безпеки. Досягнення цієї мети тісно пов'язане з інститутом кримінальної відповідальності індивідів за вчинення міжнародних злочинів. Саме, міжнародні злочини становлять реальну загрозу самого існування людства. Особливу роль у цій справі відіграють норми міжнародного права, що передбачають кримінальну відповідальність фізичних осіб за вчинення міжнародних злочинів.

Досить часто такі злочини вчиняються особами, що наділені владними повноваженнями та користуються імунітетами від відповідальності у відповідності до норм національного законодавства своєї країни,що в певній мірі дає їм можливість уникати кримінальної відповідальності за вчинення злочинних дій. Тому звернення до питання кримінальної відповідальності посадових осіб за вчинення злочинів проти миру та безпеки людства викликає значний інтерес та є актуальним напрямком дослідження питань індивідуальної відповідальності за вчинення міжнародних злочинів.

Закріплення принципу індивідуальної відповідальності за міжнародні злочин, в тому числі злочини проти миру і безпеки людства – є одним із найважливіших досягнень сучасного міжнародного права. Проте, сам принцип є давньою звичаєвою нормою, яка визнавалася ще у кодексі Лібера та Оксфордському керівництві. Відтак ця звичаєва норма була закріплена у багатьох нормативно-правових актах, що відносяться до міжнародного гуманітарного права, які, як відомо, утворили правову основу відповідальності фізичних осіб за скоєння міжнародних злочинів.

Переломним моментом у історії становлення і визнання за фізичною особою статусу суб'єкта міжнародного права стали Нюрнберзький і Токійський трибунал. Злочини, свідком яких світ став під час Другої світової війни, вимагали покарання конкретних злочинців, фізичних осіб.

Відповідальність фізичних осіб за міжнародні злочини за міжнародним правом найчастіше настає за умови, що їхні злочинні дії пов'язані зі злочинною діяльністю держави. Офіційний статус особи (голова держави, уряду тощо) не звільняє її від кримінальної відповідальності. Тому зараз загальновизнаним є норми вироку Нюрнберзького трибуналу. По-перше: «Злочини проти міжнародного права вчиняються людьми, а не абстрактними категоріями, і тільки шляхом покарання окремих осіб, які скоїли такі злочини, можуть бути виконані норми міжнародного права…». Це положення безпосередньо обґрунтовує наявність та необхідність саме індивідуальної відповідальності фіз. Осіб. А, по-друге: «Принцип міжнародного права, який в окремих випадках захищає представника держави, не може бути застосований до дій, які засуджуються як злочинні за міжнародним правом».

Тривалий час панувала думка,що особи, які виконують державні функції, не несуть відповідальності за свою службову діяльність ні в мирний час, ні під час війни. Цей висновок, який активно підтримувався, зокрема, Г. Кельзеном, ґрунтувався на суверенітеті держави, який передбачає, що жодна держава не може вимагати юрисдикції над діями іншої держави.

Однак, уже після Першої світової війни, починається відхід від цього принципу. І як вже було вказано після Другої Світової війни, теза про відповідальність посадових осіб держави за скоєння міжнародних злочинів, отримує підтвердження та розвиток.

У ст.7 Статуту Нюрнберзького трибуналу говориться: «Посадове положення чиновників різних урядових відомств не повинно розглядатися як підстава, до звільнення від відповідальності або пом'якшення покарання». Також, Статут і вирок Нюрнберзького трибуналу встановлюють принцип особистої відповідальності глави держави перед судом.

Яскравим прикладом підтвердження даного положення був судовий процес над Слободаном Мілошевичем, в якому було продемонстровано визнання пріоритету переслідування міжнародних злочинів над інститутом міжнародних імунітетів колишніх глав держав. У 2000 р. було підписано обвинувальний висновок щодо С. Мілошевича, який на той час ще обіймав посаду президента. Це був перший прецедент, коли кримінальне переслідування почалося всупереч дії імунітетів за міжнародним правом.

Міжнародним кримінальним трибуналом по Раунді, який засудив колишнього прем'єр міністра Раунди – Жана Камбадана, який очолював уряд країни з 8 квітня по 17 липня 1994, також підтвердив принцип невідворотності покарання вищих посадових осіб. Камбадан був притягнутий до відповідальності за геноцид і злочини проти людяності, вчинені в період перебування на посаді.

І.І. Лукашук вважав, що «проблема індивідуальної кримінальної відповідальності керівників держав є однією з найважливіших у забезпеченні ефективності міжнародного права, разом з тим, однією з найскладніших, оскільки рішення про це приймаються керівниками держав». При цьому саме посадові особи повинні нести набагато більшу відповідальність, ніж підлеглі, які безпосередньо скоїли діяння, так як саме вони розробляють плани і віддають накази.

Слід відмітити, що Комісія міжнародного права ООН дотримується думки про пріоритет інституту кримінальної відповідальності за міжнародні злочини над інститутом імунітетів міжнародному праві.

Протилежна позиція знайшла своє відображення в розробленій в 2001 р. Інститутом міжнародного права резолюції під назвою «Імунітети глав держав і урядів від юрисдикції і виконання рішень в міжнародному праві». У ній зафіксовано, що глави держав і урядів наділені недоторканістю та імунітетом від кримінального переслідування незалежно від тяжкості злочину, який вони могли скоїти, в той час як колишні глави держав і урядів не користуються імунітетом від кримінальної юрисдикції іноземних судів у разі, якщо їм інкримінується скоєння міжнародних злочинів.

Варто звернути увагу на мету, заради якої надається імунітет, – забезпечити захищеній особі можливість безперешкодно виконувати свої функції, проте, не сприяти чи не гарантувати безкарності за геноцид, злочини проти людяності і воєнні злочини. Такі злочини не стосуються спеціальних функцій відповідних осіб, тому і не повинні підпадати під дію імунітету. Таким шляхом пішов і Конституційний суд України у своєму висновку: «недоторканість певної категорії осіб – це не їх привілей; вона пов'язана з виконанням ними важливих державних функцій, а тому, відповідно до Конституції України і міжнародно-правових зобов'язань України, не може розглядатися як гарантія їх безкарності. Важливо гарантувати, що особи, які користуються правом недоторканості, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за національним законодавством, узгодженим з міжнародно-правовими зобов'язаннями держави, шляхом задіяння внутрішньодержавних механізмів.

Гірук В.В., здобувач кафедри криміналістики та судової медицини НАВС

Вплив обстановки вчинення насильницьких дій на формування показань малолітнього потерпілого

Серед основних напрямів боротьби зі злочинністю є розслідування, розкриття та попередження насильницьких злочинів відносно неповнолітніх, які посягають на честь, гідність, нормальний розвиток, здоров'я та життя дитини. Як свідчить практика, частішають випадки вчинення насильницьких дій відносно неповнолітніх, а саме, зґвалтування, умисне тяжке та середньої тяжкості тілесне ушкодження, задоволення статевої пристрасті неприродним способом, побої і мордування, торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини, розбещення неповнолітніх, статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, примушування до статевого зв'язку, катування тощо. Так, міжнародні документи звертають увагу на те, що 80 % потерпілих від транснаціональної торгівлі людьми складають жінки та діти, з яких 70 % продаються в іншу країну з метою сексуальної експлуатації [1, с.4].

Внаслідок цього виникає потреба у допиті малолітніх потерпілих, які стали жертвами зазначених кримінальних правопорушень.

Отримання достовірних показань від малолітніх потерпілих вимагає від слідчих знань про тактичні прийоми допиту, психологію неповнолітніх, володіння комунікативними навичками, неабиякого досвіду та терпіння Досягнення справедливості та встановлення істини по справі пов'язані з необхідністю одержання об'єктивної інформації та розуміння слідчим процесу формування показань неповнолітніх, а також врахування їх соціально-психологічних особливостей, притаманних різним віковим групам[2].

Відомості про обстановку вчинення насильницьких злочинів відносно малолітніх обумовлюють вибір тактичних і психологічних прийомів допиту. Мова йде про різні обставини злочинної події, часті спогади того, що трапилося і, пов'язаних з цим переживань, які активізують розумові процеси малолітнього потерпілого. Р. С. Бєлкін зазначає, що обстановка події чи злочину – це конкретна життєва ситуація. Вона включає, крім матеріальної обстановки місця події, різні обставини, що сприяють чи перешкоджають діям цих учасників, хронологічну характеристику події, психологічні відносини, що виникають між учасниками події і т.п. [3, с.139-140].

Отримання достовірної інформації про обставини вчинення насильницьких дій є головною метою допиту малолітніх потерпілих. З метою виключення помилок у показаннях потерпілого про обстановку злочину важливо враховувати особливості сприйняття їм у момент скоєння злочину обставин справи, особистості злочинця.

Підтримуємо думку В. І. Алєксєйчука, який вважає, що внаслідок сприйняття події насильницького злочину малолітня особа може отримати психологічну травму, яка з одного боку, може викликати неповноту та неадекватність сприйняття, запам'ятовування і пригадування події злочину та її деталей, а з іншого – призвести до небажання її згадувати та говорити про неї. При цьому прояви такої травми можуть із часом зменшуватись або, навпаки, збільшуватись, що може ставити під сумнів взагалі можливість і доцільність проведення допиту такої малолітньої особи задля уникнення її ще більшого психічного травмування [4].

Отримання об'єктивних показань від малолітніх потерпілих залежить від психічного та фізичного стану у момент вчинення насильницьких дій, після вчинення та характеру поведінки малолітнього перед вчиненням кримінального правопорушення. Крім того, слідчому потрібно враховувати, що діти погано розуміються у причинних зв'язках, насильницькі дії сприймають не в цілому, а фрагментарно. Слід пам'ятати, що діти швидко забувають сприйняті події, проте, ті моменти, які їх зацікавили вони їх детально розповідають, що має суттєве значення під час допиту.

До причин, що впливають на адекватність показань неповнолітніх на стадії відтворення можуть бути віднесені: ступінь розуміння сутності і значення події неповнолітнім, розуміння ним висловів; якості запам'ятовування та його індивідуальних властивостей пам'яті; схильність до фантазування [2].

Слід уникати допитування дитини в місці, де вона могла зазнати травматичного досвіду, або такому, яке може з ним асоціюватися. Не рекомендується також допитувати дитину там, де вона проживає, адже асоціювання місця проживання з пережитою травмою може призвести до втрати почуття безпеки дитини в оточенні, яке раніше було для неї притулком, сприймалося як дружнє і було пов'язане з позитивними подіями [5].

Враховуючи, що малолітні потерпілі від насильницьких злочинів володіють відомостями про обстановку вчинення кримінального правопорушення, їх показання є найважливішим джерелом доказів.

Список використаних джерел

1. Эффективные формы профилактической работы со студентами в сфере предупреждения торговли людьми: Информационный материал. / Сост. С.В. Юфа. – Мн.: БГУИР, 2014. – 28 с.

2. Павлюк Н В. Процес формування показань неповнолітніх (інтерпретація та використання під час допиту) : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2011.

3. Алєксєйчук В. І. Криміналістична методика судового розгляду у кримінальному провадженні по насильницьких злочинах, що вчиняються в родині (тактика судового допиту малолітніх свідків і потерпілих) // Юридичний науковий електронний журнал. – Запоріжжя, 2014. – № 6. – С.179-182.

4. Мозгова В. Тактико-психологічні особливості допиту неповнолітніх, які постраждали від сексуального насильства //Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 4. – С. 94-1044.

Чиренко Н.М., студент факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Семенов В.В.,** кандидат юридичних наук, доцент

Правове регулювання роботи фахівців-кінологів зі службово-розшуковими собаками

Службове використання собак в силових структурах стає останнім часом все більш затребуваною галуззю. Як показав час, незважаючи на технічний прогрес, собака донині залишається одним з найбільш ефективних та економічно доцільних у використанні спеціальних засобів. Однак, враховуючи останні зміни у вітчизняному законодавстві, все частіше серед практичних працівників ОВС України постають питання можливості їх застосування працівниками національної поліції, визначення меж та основних принципів здійснення вказаної діяльності. Тому доцільно спів ставити діючі положення нормативно-правових актів, які регулюють питання використання службових собак працівниками ОВС України, із положеннями нещодавно прийнятого закону України «Про Національну поліцію».

Традиційно вважається, що службові собаки є одним із пошукових засобів, тому проблематика використання службових собак задля виконання покладених повноважень на працівників органів внутрішніх справ України прямо або дотично розглядалась у роботах таких учених, як С.С. Алексєєв, О.М. Бандурка, В.Д. Басай, В.О. Глушков, Е.О. Дідоренко, О.Ф. Долженков, Д.В. Гребельський, В.В. Каплунов, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв, О.А. Кириченко, В.А. Лукашков, В.С. Овчинський, В.Л. Регульський, М.В. Салтевський, М.П. Стрельбицький, В.В. Шендрик та ін.

Метою дослідження є оцінка ефективності спеціальної підготовки фахівців-кінологів та службово-розшукових собак в навчальних центрах МВС, а також визначення сучасного стану нормативно-правового регулювання використання працівниками поліції службових собак та аналіз закону України «Про Національну поліцію».

Перш за все, окремої уваги заслуговує новий Закон України «Про Національну поліцію». Аналізуючи положення вказаного законодавчого акта, слід відмітити, що його п. 7 ч. 4 ст. 42 передбачено, що для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби, як службові собаки. Далі у п. 12 ч. 3 ст. 45 вказаного Закону визначено підстави їх застосування, зокрема під час:

а) патрулювання;

б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

в) конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи;

г) для відбиття нападу на особу та/або поліцейського [1].

Також слід зазначити, що інновацією закону України «Про Національну поліцію» є надання можливості використання службових коней нарівні зі службовими собаками [1]. Тобто вказаним Законом законодавець розширює кількість різновидів спеціальних засобів. Одночасно зазначимо, що в розвинутих країнах вказаний перелік спеціальних заходів розширений ще і використанням інших тварин.

Окремої уваги заслуговує Настанова з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 19.07.2012 № 640 [2]. Вказаним нормативно-правовим актом установлюються основи організації діяльності кінологічних підрозділів (далі – КП) органів внутрішніх справ України, порядок використання службових собак під час здійснення оперативно-службових та профілактичних завдань, спрямованих на попередження та боротьбу зі злочинністю, забезпечення охорони громадського порядку, правила утримання, придбання, ветеринарне забезпечення та списання службових собак, а також діяльність навчальних закладів МВС, у яких здійснюють підготовку кінологів. Так, у п. 4.1 Настанови визначено, що у підрозділах ОВС для забезпечення охорони громадського порядку, у боротьбі зі злочинністю, а також з метою вирішення інших оперативно-службових завдань, покладених на МВС, використовуються спеціально підготовлені службові собаки (розшукові – для розшуку по запахових слідах осіб, які вчинили злочин, для проведення вибірки людини і речі, пошуку речових доказів і стріляних гільз; спеціальні – для пошуку і виявлення вибухових

речовин, зброї і на боїв, наркотичних засобів, закопаних (захованих) трупів; патрульно-розшукові – для використання в охороні громадського порядку; конвойні – для припинення втечі й затримання осіб, які втекли з-під варти; вартові – для охорони спеціальних установ і об'єктів ОВС). Водночас, як вказується у п. 1.9 Настанови, що контроль за оперативно-службовою діяльністю та організаційно-методичне забезпечення діяльності КП на місцях здійснює відповідний підрозділ Департаменту карного розшуку МВС; аналогічні положення відображені й у Положенні про вказаний Департамент [2,3]. Однак, як недолік можна вказати, що зазначені нормативно-правові акти не описують тактики використання службових собак.

Враховуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що, по перше, в умовах переходу правоохоронної системи від міліції до національної поліції за працівниками органів внутрішніх справ залишається можливість застосування такого різновиду спеціальних засобів, як службові собаки. По-друге, існує необхідність розроблення підзаконного акта, яким би чітко регламентувалися питання стосовно організації і тактики застосування вказаних спеціальних засобів. По-третє, враховуючи досвід світових правоохоронних організацій, доцільно, окрім визнання різновидами спеціальних засобів службових собак та службових коней, внести зміни та виокремити їх під загальною назвою «Службові тварини».

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2015 р. № 580-VIII // Голос України. – 06.08.2015. – С. 141-142.
2. Настанова з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 19 лип. 2012 р. № 640 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2012/19.07.2012_640.htm.
3. Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 10 жовт. 2014 р. № 1057 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS541.html.

Павлюк О.С., здобувач кафедри криміналістики та судової медицини НАВС

Способи вчинення вбивств осіб похилого віку, пов'язаних із заволодінням їхнім майном

Вбивства осіб похилого віку з корисливих мотивів останнім часом набуває в Україні дійсно загрозливих розмірів. Збільшення кількості таких вбивств, пов'язаних із заволодінням майном, ускладнює оперативну обстановку в країні та зумовлене соціальними, психологічними, біологічними особливостями похилого віку, які виступають умовами у прийнятті злочинцем рішення вчинити злочин щодо зазначеної категорії осіб.

Практика свідчить про непоодинокі випадки вбивства самотніх пенсіонерів. Вбивства осіб похилого віку з корисливих мотивів переважно вчиняються за місцем проживання жертви. Серед жертв переважає частка жіночої статі. Такі злочини вчиняються переважно у робочі дні тижня з 16 до 22 год. Знаряддями їх вчинення здебільшого є колюче-ріжучі предмети. У більшості випадків жертви із злочинцем перебували у родинних стосунках. Встановлено, що злочинці вчиняли вбивство осіб похилого віку з метою «загарбання» їх матеріальних цінностей[1].

Специфікою будь-якого вбивства є їх різноманітні способи підготовки до вчинення злочину, вчинення злочину та діяльність щодо приховування слідів вчиненого злочину. Загальновідомо, що спосіб вчинення злочину є центральним елементом криміналістичної характеристики. Як відмічали деякі вчені розробка методики йде «від способів вчинення злочинів до способів їх розкриття» [2, 59]. Особливості розслідування вбивств, вчинених різними способами, найбільше яскраво проявляються в плануванні та тактиці проведення слідчих (розшукових) дій.

Злочинна схема таких вбивств полягає в тому, що злочинці будь-яким способом потрапляють у житло осіб похилого віку, відрекомендовуються співробітниками будь-яких соціальних служб, поштового відділення тощо або мають вільний доступ до помешкання. Пенсіонери, не замислюючись, відчиняють двері і пускають на поріг своїх убивць.

Осіб похилого віку позбавляють життя різними способами та засобами. Для цього використовують вогнепальну, частіше холодну зброю, завдають удари по тілу різноманітними тупими знаряддями (предметами), руками, ногами. Способи вчинення вбивства, в тому числі осіб похилого віку, нерозривно пов’язані з приховуванням, а саме знищенням чи приховуванням трупа, переміщенням трупа з місця події, захованням знарядь вбивства, одягу та взуття вбивці, речей жертви, знищенням слідів, інсценуванням події під самогубство, нещасного випадку, природної смерті тощо. Спосіб приховання слідів вбивства може вказувати на зв'язок злочинця і жертви, оскільки часто злочинцями є родичі або знайомі осіб похилого віку.

Отже, особливу тривогу викликає зростаючий рівень вбивств осіб похилого віку, пов’язаних із заволодінням майном. Саме процес старіння населення та тяжка економічна ситуація в країні викликає у злочинців бажання вчинення вбивств з метою заволодіння майном пенсіонерів. Знання способів вчинення вбивства допомагає встановити вид зброї або знаряддя, що використовувалися для злочину, визначити коло осіб, серед яких слід шукати підозрюваного. Спосіб вбивства осіб похилого віку може вказувати на стать злочинця, його фізичні дані, спеціальні навички, рід занять тощо, а також викрити інсценування самогубства осіб похилого віку, нещасного випадку, завчасної (раптової) смерті чи окремих обставин злочину (місце, час, мотив тощо).

Список використаних джерел

1. Гришко О. М. Віктимологічна характеристика осіб похилого віку як жертв корисливих злочинів // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 2 С.250-255

2. . Колесниченко А.Н. Савченко А. К вопросу о понятии способа совершения преступления в криминалистике. В кн..: Вопросы криминалистики и судебной экспертизы. Сборник – 2-й. Душанбе. – 1962. – С.59-63

Супруненко Д.О., ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

Особливості, суб'єкти, форми та способи протидії досудовому розслідуванню у виправних колоніях

Як встановлено у ході даного дослідження, особливості протидії розслідуванню злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, обумовлені тими детермінантами, що й при проведенні слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, мова про які велась у попередніх підрозділах цієї наукової розробки. Поряд з цим, слід зауважити, що на їх зміст мають суттєвий вплив ті обставини, які пов'язані із: а) суб'єктивним складом протидії; б) її формами; в) способами; г) ефективністю діяльності сторони обвинувачення (§ 2 глави 3 КПК), а також інших осіб, залучених до участі у кримінальному провадженні.

У контексті розробки науково обґрунтованих заходів по удосконаленню правових механізмів, спрямованих на подолання, нейтралізацію, блокування тощо протидії досудовому розслідуванню у зазначених КВУ, важливим є володіння слідчим та іншими учасниками сторони обвинувачення інформацією про змістовні елементи вчинення злочинів у виправних колоніях. Мова, у першу чергу, ведеться про ті ознаки її кримінологічні характеристики, що мають безпосереднє відношення до змісту досудового розслідування та підлягають доказуванню у кримінальному провадженні у цих КВУ (місце, спосіб, час, винуватість особи, інші обставини, що визначені в ст. 91 КПК України). Такий підхід до висвітлення цієї проблематики, крім цього, викликаний тісним об'єктивним правовим зв'язком усіх видів кримінально-правової діяльності (кримінально-правової, кримінально-процесуальної, кримінально-виконавчої та кримінологічної) у сфері боротьби із злочинністю, а також її метою і завданнями, що визначені у кожній із зазначених галузей законодавства (ст. ст. 1, 50 КК, ст. 2 КПК, ст. 1 КВК, інших нормах).

Результати даного дослідження показали також, що у загальній структурі злочинів, що вчиняються засудженими у виправних колоніях: а) 4,9% у структурі злочинності в цих УВП були зареєстровані у виправних колоніях максимального рівня безпеки (ч. 2 ст. 18, ст. 140 КВК), рівень злочинності в яких у розрахунку на 1 тис. засуджених становив 3,95; б) 4% – у виправних колоніях середнього рівня безпеки (ч. 2 ст. 18, ст. 139 КВК), рівень злочинності у яких у розрахунку на 1 тис. засуджених становив 3,75; в) 4,9% – у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання (ч. 2 ст. 18, ст. 138 КВК), рівень злочинності при цьому становив 2,21; г) 0,6% – у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання (ч. 2 ст. 18, ст. 138 КВК), при цьому рівень злочинності становив 0,9 [1].

Як показали результати цього дослідження, 50,1% у загальній структурі злочинності у у виправних колоніях в УВП і СІЗО) вчинено в житлових зонах 7,2% – у виробничих зонах; 7% – на контрагентських об'єктах; 14% – у ДІЗО та ПКТ; 21,7% – на інших об'єктах; 91,7% – вчинені засудженими в робочі дні [2].

Таким чином, варто визнати, що одне із завдань, визначених у ст. 1 КВК України, – запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень засудженими в ході їх відбування – персоналом органів та установ виконання покарань не виконується, а тому роль слідчих, які відповідно до ст. 216 КПК здійснюють досудове розслідування у виправних колоніях України, за усуненням, нейтралізацією, блокуванням тощо детермінант злочинності в УВП і СІЗО має бути зміненою, зокрема й шляхом доповнення обов'язком слідчого (ст. 40 КПК) та прокурора (ст. 36 КПК) щодо виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочинів.

Як свідчить практика, неналежним чином виконується в ДКВС України й інше визначене на законодавчому рівні завдання – запобігання вчиненню злочинів іншими особами. Зокрема, щорічно персонал органів та установ виконання покарань стає суб'єктом різноманітних злочинів, що вчиняються щодо засуджених або пов'язані з посяганням на інші об'єкти кримінально-правової охорони (злочини у сфері службової діяльності; проти правосуддя; у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин тощо) [3]. Так, тільки у 2013 р. персоналом ДКВС України було вчинено 56 кримінальних правопорушень (11 – персоналом СІЗО; 40 – УВП; 5 – КВІ) [4, с. 19].

Як встановлено у ході даного дослідження, на профілактичних обліках виправних колоній перебуває: а) 818 засуджених, схильних до втечі (ст. 393 КК); б) 322 особи – до нападу та захоплення заручників (ст. 147 КК); в) 724 особи – до злісної непокори (ст. 391 КК); г) 3430 осіб – до самогубства або членоушкодження; ґ) 99 засуджених – до виготовлення зброї або вибухових пристроїв (ст. 263 КК); д) 2541 особа – до вживання і розповсюдження наркотичних речовин (ст. 306–327 КК); е) 771 особа – як організатори азартних ігор з метою отримання матеріальної вигоди [5].

Слід констатувати, що найбільш «криміногенними» та, одночасно, потенційно, налаштованими на протидію розслідуванню злочинів є засуджені, які відбувають покарання у виправних колоніях середнього рівня безпеки, тобто особи, що вчинили тяжкі або особливо тяжкі злочини, а також ті з них, що раніше відбували покарання у виді позбавлення волі, що важливо знати як слідчим, так й іншим учасникам кримінального провадження по злочинах, учинених засудженими у зазначених КВУ, з огляду у тому числі вирішення проблем протидії досудовому розслідуванню, що вчиняється різноманітними суб'єктами.

Список використаних джерел

1. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2014 році: Інформ. бюл. – К.: Державна пенітенціарна служба України, 2014. – КН.1 – 59 с.

2. Аналіз стану криміногенної обстановки в установах виконання покарань Державної пенітенціарної служби України за 2002–2013 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kvs.gov.ua/peniten/cjntrol/main/uk/index.

3. Кримінологічні та оперативно-розшукові засади запобігання злочинам і правопорушенням, що вчиняються персоналом виправних колоній : монографія / В. В. Коваленко, О. М. Джужа, О. Г. Колб та ін. ; за заг. ред. В. В. Коваленка. – Київ : Атіка – Н, 2011. – 368 с.

4. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 р. № 3352–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 53. – Ст. 360.

5. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2013 році : інформ. бюл. – Київ : ДПтСУ, 2013. – Кн. 1. – 58 с.

Филоненко В.В., студентка 2 курсу факультету №2 НАВС
Науковий керівник: **Горбачевський В.Я.,** професор кафедри кримінально-правових дисциплін НАВС, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Участь слідчого судді в оцінці доказів під час досудового провадження

Реалізація на практиці положень КПК України призвела до докорінної перебудови вітчизняного процесу, порядку проведення досудового розслідування та появою нового інституту судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні під час досудового розслідування – слідчих суддів.

Від принципового, кваліфікованого вирішення питань, віднесених до компетенції слідчого судді, залежить вирішення головного завдання кримінального провадження, викладеного в ст. 2 КПК України – захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Особливо важливою є участь слідчого судді на стадії досудового розслідування, оскільки саме через судовий контроль реалізуються засади: законності, рівності перед законом і судом, забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, повага до людської гідності, недоторканність житла чи іншого володіння особи, таємниця спілкування, невтручання у приватне життя, недоторканність права власності, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, забезпечення права на захист і т.д.

Хотілося б звернути увагу на такий правовий інститут як повідомлення про підозру. Визнання за особою процесуального статусу підозрюваного означає обов'язок слідчого та прокурора забезпечити її обізнаність щодо процесуальних прав і обов'язків, в тому числі про можливість реалізувати свої права, а саме право на захист. Законодавець наголошує на тому, що такий статус визнається лише за особою, якій в установленому порядку повідомлено про підозру. Якщо такий порядок порушено, то і статусу підозрюваного особа не може мати.

Саме в цьому і знаходить свій прояв значення процесуальної форми в кримінальному процесі – для органів, які здійснюють кримінальне провадження, обов'язковим є точне дотримання передбаченого законом порядку. Крім того,

саме на органах, які здійснюють досудове розслідування, лежить обов'язок забезпечити права учасників кримінального провадження, і перш за все – потерпілого та підозрюваного.

Тому КПК передбачено такий порядок повідомлення про підозру, який дозволяє виконати обов'язок щодо забезпечення прав і законних інтересів підозрюваного, а саме – слідчий або прокурор складає повідомлення про підозру та за загальним правилом в день його складення вручає його підозрюваному.

Якщо ж виконати це правило неможливо, то ст. 278 КПК містить бланкетну норму і відсилає до правил вручення повідомлень. Згідно вимог ч. 3 ст. 111 КПК, повідомлення у кримінальному провадженні здійснюється в порядку, передбаченому главою 11, яка регулює відносини, пов'язані з викликом особи до слідчого, прокурора, суду. Стаття 135 містить декілька способів виклику до слідчого, прокурора, суду: шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою.

Але всі вказані способи виклику мають правове значення лише в тому випадку, коли дотримано вимоги ст. 136 КПК, яка вказує на необхідність отримання підпису особи про одержання повістки або відеозапису про отримання особою повістки.

Це є абсолютно логічним, оскільки виклик, як і будь-яке повідомлення, в тому числі про підозру, має чітко передбачені законом правові наслідки, зокрема, стосовно виникнення у особи прав і обов'язків, а також процесуальної відповідальності за їх невиконання. А тому й особа обов'язково має бути обізнана стосовно їх виникнення, а також можливості застосування до неї заходів процесуальної відповідальності. Тому в будь-якому разі незалежно від способу надіслання повідомлення про підозру має бути отримано підтвердження отримання нею тексту даного документа.

А тому помилковою є позиція органу досудового розслідування про формальне направлення на адресу потенційного підозрюваного повідомлення про підозру, при наявності достовірних даних про те, що особа переховується від органу досудового розслідування або з інших причин немає можливості отримати повідомлення про підозру. Тому слідчі судді відмовляють в застосуванні будь-яких заходів процесуального примусу, виходячи з того, що це є неприпустимим без визначення процесуального статусу – підозрюваного.

Підставою застосування запобіжного заходу, відповідно до вимог ч. 2 ст. 177 КПК, є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення. Обґрунтованість підозри повинна бути перевірена слідчим суддею, на розгляд якого надійшло клопотання. Для цього в судовому засіданні повинні бути досліджені докази, які, на думку слідчого і прокурора, встановлюють наявність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Процесуальними джерелами доказів вважаються: показання, речові докази, документи, висновки експертів (ст. 84 ч. 2 КПК).

Обов'язковими для доказування в будь-якому кримінальному провадженні є: подія кримінального правопорушення (час,місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; вид і розмір шкоди, завданої кримінальним

правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання (ст. 91 КПК).

Однак, для збирання та перевірки доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, слідчий має щонайменше 2 місяці, але до слідчого судді він має звернутися не пізніше ніж через 60 годин з моменту затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення.

Особливістю процесу доказування на стадії досудового розслідування є визначення його меж, тобто збирання такого обсягу доказів, який забезпечить достовірне встановлення обставин, що підлягають доказуванню. В будь-якому випадку, на момент розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу повинна бути встановлена подія кримінального правопорушення: час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення та хоч частково встановлена винуватість підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення.

Згідно ст. 94 КПК слідчий суддя за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінює кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Тобто, мова йде про розумову діяльність слідчого судді, яка передує прийняттю ним конкретного процесуального рішення.

Як вбачається із змісту ч. 4 ст. 95 КПК, суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору або посилатися на них. Суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або отриманих у порядку, передбаченому ст. 225 КПК.

Ст. 193 КПК визначає порядок розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу: розгляд клопотання здійснюється за участю прокурора, підозрюваного, його захисника. Слідчий суддя, до якого прибув або доставлений підозрюваний для участі у розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу, зобов'язаний роз'яснити його права: мати захисника; знати суть та підстави підозри; знати підстави затримання; відмовитися давати показання з приводу підозри; давати пояснення щодо будь-яких обставин його затримання та тримання під вартою; досліджувати речові докази, документи, показання, на які посилається прокурор, та надавати речі, документи, показання інших осіб на спростування доказів прокурора; заявляти клопотання про виклик і допит свідків, показання яких можуть мати значення для вирішення питань розгляду. ч. 4 ст. 193 КПК передбачає можливість слідчого судді за клопотанням сторін або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про застосування запобіжного заходу.

Узагальнення практики розгляду клопотань слідчих про застосування запобіжних заходів свідчить про те, що у 95% випадків прокурори і слідчі посилаються як на докази обґрунтованості пред'явленої підозри, – на показання потерпілих, свідків, отримані ними в ході допиту та зафіксовані протоколом допиту. Разом з тим, системний аналіз вказаних вище норм чинного законодавства, не дає правових підстав вважати такі докази допустимими, оскільки слідчі судді, як правило, не заслуховують показання потерпілих, свідків, а тому не можуть враховувати їх як докази, що підтверджують обґрунтованість підозри.

Законодавець у ст. 198 КПК визначив, що висловлені в ухвалі слідчого судді за результатами розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу висновки щодо будь-яких обставин, які стосуються суті підозри, не мають преюдиціального значення для суду під час судового розгляду або для слідчого чи прокурора під час цього або іншого кримінального проваджень.

Хижняк І.О., студент факультет № 2 НАВС
Науковий керівник: **Семенов В.В.,** кандидат юридичних наук, доцент

Деякі аспекти проведення обшуку, пов'язані з дотриманням прав людини

Процедура підготовки та безпосередньо проведення обшуку регламентована статтями 234-236 КПК України та іншими нормами других нормативно-правових актів.

Законодавцем чітко врегульоване питання проведення обшуку в приміщенні житла чи іншого володіння фізичної особи, однак щодо обшуку в приміщенні офісу фірми існує певна невизначеність. Однак, виходячи з положень інших нормативно-правових актів, судової практики, практики Європейського суду з прав людини, офіс фірми співвідноситься з житлом та іншим володінням фізичної особи.

В першу чергу слід зазначити, що обшук може проводитись винятково лише на підставі відповідної ухвали слідчого судді.

Також варто пам'ятати те, що проведення слідчих дій, до яких і відноситься обшук, дозволене лише в період з 06.00 год. до 22.00 год. Винятки з цього правила допускаються лише за умови, що зволікання з проведенням обшуку може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення (наприклад, одяг злочинця з плямами крові) чи втечі підозрюваного.

Крім цього, законодавець зобов'язує правоохоронців проводити такий обшук в час, коли завдається найменша шкода звичайним заняттям власнику приміщення. Знову ж таки, не без винятків – дотримання цього правила не є обов'язковим у випадку, якщо слідчий чи прокурор вважатимуть, що дотримання такої умови може суттєво зашкодити меті обшуку.

Якщо перших двох умов дотримано – переходимо до наступних дій.

З’ясувавши особи правоохоронців, тобто переглянувши їх службові посвідчення, які правоохоронці зобов’язані представити, а особливо на пряму вимогу особи, вручається ухвала слідчого судді, яку правоохоронці зобов’язані не просто надати, а й вручити, про що особа повинна розписатись їм на другому екземплярі такої ухвали. Правоохоронці мають детально роз’яснити права та обов’язки особи при проведенні обшуку.

Ухвала слідчого судді, в числі інших даних, повинна містити дані про дату та місце винесення такої ухвали, про особу слідчого судді, прокурора та слідчого, про кримінальне провадження (коротка фабула, номер, дата та стаття КК України), про житло чи інше володіння особи (або їх частини) в яких буде проводитись обшук, про особу власника відповідних приміщень та про особу фактичного володільця таких приміщень, про речі, документи або осіб, для виявлення яких і проводиться обшук, про термін дії ухвали (не більше місяця з дня її винесення). Обов’язковою є наявність відтиску мастичної гербової печатки суду «мокра печатка»), підпису слідчого судді та чіткого позначення як копії оригінальної ухвали. Вручення копії ухвали слідчого судді про проведення обшуку є обов’язковим.

Далі, потрібно звернути увагу на особи понятих, які мають бути присутніми при обшуку. Так, таких понятих має бути мінімум двоє, при цьому слід наполягти на тому що такі поняті повинні мати при собі документи, що посвідчують їх особи.

Законом не обмежується кількість правоохоронців, які можуть брати участь в проведенні обшуку. При цьому, право на проведення обшуку мають лише ті особи, що зазначені в ухвалі суду. Якщо обшук проводять особи, що не зазначені в ухвалі суду, тоді такі особи повинні підтвердити свої повноваження – представити відповідне доручення слідчого чи постанову прокурора про доручення розслідування кримінального провадження декільком слідчим або інший відповідний процесуальний документ.

Особи, що здійснюють обшук мають передбачене законом право заборонити власнику та іншим присутнім особам залишати місце проведення обшуку до його завершення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку. Заборона подзвонити своєму адвокату чи члену сім’ї буде незаконною, але проводити постійні переговори з різними особами по телефону ніхто не дозволить і така заборона буде вже цілком законною. Крім цього, такі особи мають право відкривати замкнені приміщення чи сховища (шафи, сейфи тощо) у разі, якщо власник відмовляється їх відкрити. Також, в разі наявності достатніх підстав вважати, що присутні при обшуку особи можуть мати при собі предмети або документи, що мають значення для кримінального провадження, ними може бути прийняте рішення про обшук таких осіб. В такому випадку, обшук має бути проведений особами тієї ж статі, що й обшукувана особа.

В ході обшуку може здійснюватися вимірювання, фотографування, відеозапис та інші дії, які фіксують процес обшуку та допомагають правильно зафіксувати його результати (виготовлення зліпків, графічних зображень тощо). Особа також вправі заявити клопотання про застосування відео фіксації і в силу положень ч.1 ст.107 КПК України, таке клопотання повинне бути обов’язково задоволене.

По завершенні обшуку складається протокол, в якому повинні бути описані всі вилучені предмети, спосіб їх упакування та до якого особа може вносити свої заяви та зауваження з приводу обшуку. При цьому, слід пам'ятати, що крім речей, відомості про які зазначені в ухвалі суду та які мають вилучатись обов'язково, при обшуку в будь-якому випадку вилучаються речі, щодо яких є обмеження в цивільному обігу (наприклад, мисливська зброя без відповідного дозволу). Водночас речі, які не були зазначені в ухвалі слідчого судді як такі, що шукаються та підлягають вилученню, відтак такі, що не можуть вилучатись, однак все ж таки були вилучені в ході обшуку (наприклад, Ваш персональний комп'ютер) вважаються як тимчасово вилучене майно, щодо якого діє спеціальний режим та щодо якого повинні бути вжиті відповідні процесуальні дії та вирішено питання про їх повернення. Важливим є те, що вручення протоколу обшуку особі, яка займає приміщення, де проводився обшук, чи є його власник – обов'язкове.

Якщо вимоги правоохоронців законні – особа має підкорятись їм та не суперечити, не вступати в полеміку.

Ухвала слідчого судді є обов'язковою для виконання всіма особами, установами чи організаціями незалежно від форм власності. Ухвала слідчого судді про проведення обшуку оскарженню не підлягає, однак незаконні дії при проведенні обшуку можуть бути оскаржені.

Демідов І.І., здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування НАВС

Деякі теоретичні аспекти проведення контрольованої поставки у кримінальному провадженні

В умовах реформування сучасного кримінального процесуального законодавства, а також пов'язану з цим наявність ряду теоретичних та практичних проблем, особливої актуальності набирає питання, що стосуються проведення негласних слідчих (розшукових) дій, оскільки їх регламентація в чинному Кримінальному процесуальному кодексі є новелою та викликає чимало обговорень та суперечностей з боку науковців і практиків. Тому слід розглянути питання, що стосується проведення контрольованої поставки, які однієї з форм негласної слідчої (розшукової) дії – контролю за вчиненням злочину. Крім того вищевказана негласна слідча (розшукова) дія широко застосовувалась у практичній діяльності оперативними підрозділами органів внутрішніх справ до прийняття нового КПК України, а в теперішній час і слідчими працівниками органів внутрішніх справ і прокуратури, який в останньому являється пріоритетним напрямком роботи.

Контроль за вчиненням злочину - узагальнююче поняття, яке за своїм змістом включає комплекс різнопланової за формами свого проведення окремих, здійснюваних за постановою прокурора, негласних слідчих (розшукових) дій: контрольована поставка; контрольована та оперативна

закупка; спеціальний слідчий експеримент; імітування обстановки злочину, особливість яких полягає в тому, що вони здійснюються за умов, що певними особами вчиняється тяжкий або особливо тяжкий злочин, який є незакінченим, а забезпечити повне розкриття та розслідування підготовлюваного або вчинюваного злочину шляхом провадження інших гласних та негласних слідчих дій неможливо. Тобто названі негласні слідчі (розшукові) дії здійснюються не тільки для здобуття, перевірки та дослідження доказів, а й для повного розкриття злочину, виявлення спільників, а також для попередження злочину, зупинення й недопущення завершення злочину та настання його шкідливих наслідків [1].

Відповідно до ст. 271 КПК України, яка присвячена регламентації контролю за вчиненням злочину, передбачає його здійснення у випадках достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин, та проводиться в таких формах: 1) контрольована поставка; 2) контрольована та оперативна закупка; 3) спеціальний слідчий експеримент; 4) імітування обстановки злочину [2, с. 682]. Контрольована поставка полягає в організації і здійсненні слідчим та оперативним підрозділом контролю за переміщенням (перевезенням, пересиланням, передачею, ввезенням, вивезенням з України чи транзитним переміщенням її територією) товарів, предметів і речовин, у тому числі заборонених до обігу, з метою виявлення ознак злочину та фіксації фактичних даних про протиправні діяння осіб, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України.

Слід відмітити, що відомості про ознаки протиправного діяння можуть міститись в листах, заявах громадян, повідомленнях посадових осіб, підприємств, установ, організацій, засобах масової інформації, а також конфіденційних повідомленнях. До осіб, які готують злочин ,відносяться громадяни, які вчиняють умисні дії щодо створення умов для здійснення злочину: підшукують засоби чи знаряддя злочину, співучасників, об’єкти посягання, розробляють плани, визначають спосіб, місце і час вчинення злочину, готують вигадане алібі тощо [3, ст. 307]. До того ж діяльність оперативно-розшукових підрозділів та їх окремих посадових осіб по виявленню, розкриттю та розслідуванню злочинів та їх профілактики має бути відповідного, адекватного характеру і ступеню суспільної небезпеки злочинно- го посягання, співвідношенню законності і гласності, конспіративності і відкритості, тотальності оперативних заходів і індивідуальності підходу до тої чи іншої оперативної ситуації, тому Закон дозволяє здійснення оперативно-розшукової діяльності при на- явності необхідних підстав для проведення оперативних заходів і використання від- повідних засобів, тобто для початку оперативно-розшукової діяльності оперативні підрозділи повинні мати законні приводи. Законні підстави оперативно-розшукової діяльності є гарантією дотримання законності при її проведенні. Керівники оперативних підрозділів, здійснюючи контроль за оперативно-розшуковою діяльністю, прокурори при здійсненні нагляду за дотриманням законів при проведенні оперативно-розшукових заходів, слідчі

судді при санкціонуванні оперативних заходів, мають приділяти особливу увагу обґрунтованості підстав для їх проведення [4, ст. 261].

Отже підсумовуючи вищесказане варто зазначити, що контрольована поставка, як форма контролю за вчиненням злочину проводиться на підставі рішення прокурора, яке оформлюється постановою. Постанова прокурора є процесуальним документом, в якому викладається мотивоване рішення або розпорядження, прийняте у ході здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення.

Ігнатюк О.В., заступник голови Апеляційного суду Київської області, кандидат юридичних наук

Контрольні функції слідчих суддів, суду під час проведенням негласних слідчих (розшукових) дій

Враховуючи, що негласні слідчі (розшукові) дії можуть суттєво обмежувати конституційні права й свободи громадян, на слідчого суддю, який приймає рішення про можливість проведення негласної слідчої (розшукової) дії, законодавець покладає широкі контрольні функції за дотриманням прав і свобод громадян [1].

Перш за все ці контрольні функції реалізуються через надання дозволів на проведення тієї чи іншої негласної слідчої (розшукової) дії. Це є формою попереджувального контролю, спрямованого на недопущення порушень прав та свобод особи при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Так, з 13 видів негласних слідчих (розшукових) дій 10 проводяться з дозволу слідчого судді.

Під час надання дозволів слідчий суддя перевіряє як фактичну обґрунтованість проведення певної негласної слідчої (розшукової) дії, так і додержання процесуального порядку звернення за дозволом.

Зокрема слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що:

1) був вчинений злочин відповідної тяжкості;

2) під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії можуть бути отримані докази, які самостійно або сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин, Слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання про надання дозволу на проведення негласної слідчої отримання. Розгляд клопотання здійснюється за участю особи, яка подала клопотання (ст. 248 КПК). Ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинна відповідати загальним вимогам досудових рішень. В ухвалі обов'язково зазначається строк її дії (п. 5ч.4 ст. 248 КПК) [2, с.132].

Якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням

слідчого судді, строк її проведення може бути продовжений виключно слідчим суддею у порядку, передбаченому статтею 249 КПК.

Водночас судовий контроль за проведенням негласної слідчої (розшукової) дії не обмежується контрольними функціями слідчого судді. Отримані внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій відомості можуть стати доказами у кримінальному провадженні винятково за рішенням суду на стадії судового розгляду [2]. Якщо судом будуть виявлені порушення порядку проведення негласних слідчих (розшукових) дій, отримані докази повинні бути визнані недопустимими (ст. 86 КПК). Це дозволяє розглядати оцінку судом доказів, здобутих за допомогою проведення негласних слідчих (розшукових) дій, як важливу форму подальшого контролю.

Список використаних джерел

1. Гусаров С. М. Діяльність органів внутрішніх справ України із забезпечення прав і свобод людини та громадянина // Віче. – 2013. – №4. – С. 8-11.

2. Денисенко М., Стрелюк Я. Окремі аспекти організації контролю за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій / М. Денисенко, Я. Стрелюк // Национальний юридический журнал: теория и практика. – 2015. – С. 130-135.

3. Білічак О. А. // Науково-практична Інтернет-конференція 29.05.2014 р. – Секція №5 [Електронний ре-урс]. – Режим доступу : http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=101%3A5-0514&Itemid=125&lang=ru.

СЕКЦІЯ 3
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО, ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, СІМЕЙНЕ ПРАВО

Марченко В.С., курсант 2 курсу факультету № 1 навчально-наукового інституту № 1 НАВС
Науковий керівник: **Нескороджена Л.Л.,** доцент кафедри економіко-правових дисциплін НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Реформування державних закупівель: особливості, правове регулювання

На сучасному етапі становлення державнотворчих процесів відбувається реальна перебудова економічного життя нашої держави. Перед законодавцем постало завдання належним чином нормувати досить складну систему господарських відносин, щоб утвердити суспільний господарський порядок в економічній системі України та забезпечити реалізацію інтересів як безпосередніх учасників господарських відносин, так і публічних інтересів, заснованих на загальносуспільних потребах. Так, відповідно до Указу Президента України №5/2015 від 12.01.2015 «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»[1], реформуються найважливіші сфери господарської діяльності, а саме децентралізація та реформа публічного адміністрування, з якої безперечно відбувається реформування державних закупівель. Метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування.

Актуальність цієї теми полягає у тому, що в управлінні публічними фінансами має стати підвищення прозорості та ефективності їх розподілу та витрачання. Процес здійснення державних закупівель повинен стати максимально прозорим та ураховувати загальні принципи конкуренції. Корупційна складова під час здійснення державних закупівель має бути ліквідована.

Стратегічні цілі реформи публічних закупівель:

1. Прозорість процесу – від планування до постачання товару.
2. Простота бізнесу.
3. Доступність для контролю з боку громадськості.
4. Оперативність та ефективність оскарження рішень.
5. Професійність закупівельників.

Необхідним нормативно-правовим актом реформи є Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 року[2]. Нововведення цього закону оновлює всю систему державних закупівель, а саме:

1. Відповідність повним стандартам, ребрендинг з держзакупівель на публічні закупівлі.

2. Введення електронних закупівель.

3. Введення електронної процедури оскарження.

4. Право вводити в тендерні комітети не тільки службові особи замовника.

5. Введення поняття Центральних закупівельних організацій [3].

Закон України «Про публічні закупівлі» закріплює нові правила і процедури роботи в електронній системі державних закупівель ProZorro. Окрім іншого, змінюється порядок обміну електронними документами, розкриття інформації після аукціону, оскарження результатів торгів тощо.

Як показала себе система електронних держзакупівель ProZorro, працюючи в пілотному режимі з лютого 2015 року, поки що на до-порогових закупівлях (до 200 тис. грн. для товарів і послуг, а також до 1,5 млн. грн. для робіт). Але вже зараз у систему заведено понад 50 тис. тендерів на суму 12 млрд. грн. від понад 2,9 тис. державних замовників. Загальна економія бюджетних коштів уже перевищила 680 млн. грн. і продовжує збільшуватися. Але тільки повний перехід на систему ProZorro, без жодних виключень, дозволить досягти головних завдань реформи. Повномасштабний запуск системи дозволить державі економити до 50 млрд. грн. щорічно – саме так експерти Міністерства оцінюють втрати в державних закупівлях через неефективність і використання корупційних схем. У 2016 році прогнозований розмір заощаджень складає 5 млрд. грн.[4].

Щодо вдосконалення правового регулювання, то на основі Закону України «Про публічні закупівлі» ще мають бути розробленні підзаконні акти: постанови та розпорядження КМУ, які деталізують процедуру роботи системи тощо. Це фінальна частина підготовки, необхідної для кардинальної зміни процесу закупівель у країні, коли кожен документ і кожне рішення чиновника стануть підзвітними будь-якому громадянину з доступом в Інтернет.

Отже, перед законодавцем стоять досить важкі завдання, щодо реалізації політики у даній сфері регулювання відносин, але вже відбувається великий та складний процес реформування, ключом якої стане вдосконалення господарських відносин у сфері публічних закупівель на європейському рівні. Що унеможливить корупційні схеми, а тому підвищить заощадження державного бюджету, а од же економічне піднесення в цілому.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015// Офіційний вісник Президента України.- 2015 р..- № 2.- Стор. 14.- Ст. 154.

2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII//Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 9. – Ст.89

3. Сьогодні опубліковано Закон про публічні закупівлі.//Закон і бізнес. - 18.02.2016

4. Президент України підписав Закон «Про публічні закупівлі» [Електронний ресурс] / Режим доступу:http://www.kmu.gov.ua/control/uk/

Запорожець Р.А., здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування НАВС

Іпотечне кредитування в Україні: проблеми та перспективи розвитку

Іпотечне кредитування відіграє важливу роль у функціонуванні механізму ринкової економіки. За умов стабільного розвитку національної економіки воно пом'якшує соціальні проблеми, у тому числі проблему зайнятості, створює умови для прискорення вирішення потреб населення у житлі, а також є важливим для підтримки макроекономічної стабільності. Крім позитивного впливу на фінансово-банківську систему та ринок житлової нерухомості, іпотечне кредитування позитивно позначається на розвитку реального сектора економіки: зупиняє спад виробництва в окремих галузях, дає можливість модернізувати виробництво, прискорює темпи економічного розвитку країни. Розв'язання таких питань є актуальним для країн з трансформаційною економікою, до складу яких входить і Україна [1, с.119-120].

Іпотечний кредит має, як правило, чітке цільове призначення. Іпотечні позики в сучасних умовах найчастіше використовуються для фінансування придбання, побудови і перепланування житлових і виробничих приміщень, а також освоєння земельних ділянок. Особливістю іпотечного кредиту є те, що заставою для його надання може виступати нерухомість, на купівлю якої він береться. Вирішення проблем, пов'язаних з ринком іпотечного кредитування

Сучасна модель українського ринку іпотеки характеризується такими факторами: переважно депозитна модель фінансування; домінування універсальних банків; відсутність спеціалізованих інститутів іпотечного ринку, гарантійних фондів іпотечного страхування ринкового фінансування, певної інфраструктури.

Проблеми розвитку іпотечного кредитування в Україні умовно можна поділити на такі складові:

- політико-правові, соціально-економічні, науково-технічні, економіко-географічні.

Політико-правовими проблемами можуть виступати: недосконаліть законодавчої бази; відсутність єдиних системоутворюючих принципів, стандартизації та уніфікації процедур іпотечного кредитування; недостатня участь держави у стимулюванні іпотечного кредиту; недостатній захист прав кредитора; не вирішені питання щодо процедури виселення мешканців із житлового приміщення, що підлягає стягненню за іпотечним договором; відсутній єдиний реєстр прав на нерухоме майно; непрозорість

взаємовідносин учасників ринку; незначна роль державної іпотечної установи на ринку іпотечних кредитів.

До соціально-економічних проблем відносять: загальна нестабільність економіки; інфляційні ризики; низький рівень доходів у більшості населення порівняно з вартістю нерухомості; висока ставка за іпотечними кредитами; високий рівень валютизації іпотечного ринку.

В свою чергу до науково-технічнічних проблем входять: нерозвиненість механізмів залучення коштів населення; не розвинута система рефінансування банківських іпотечних кредитів; низький відсоток іпотечних кредитів в кредитному портфелі банку.

Економіко-географічною проблемою виступає недостатньо розвинена інфраструктура ринку житла і житлового будівництва.

Досліджуючи проблеми іпотечного кредитування, слід зазначити, що у сучасних умовах розвиток іпотечного кредитування стає в Україні надзвичайно важливим завданням подальшого здійснення кредитно-банківської реформи. Іпотечний кредит є важливим самостійним інститутом ринкової економіки, одночасно він сприяє виникненню і розвитку інших складових ринкової інфраструктури.

Для розвитку іпотечного кредитування необхідно:

1) удосконалення і розвиток законодавчої бази; створення системи гарантій і прозорих умов діяльності учасників іпотечного ринку; стандартизація та уніфікація процедури іпотечного кредитування;

2) розвиток системи страхування іпотечних кредитів; розвиток фондового ринку; вдосконалення інфраструктури іпотечного ринку; розвиток дворівневої системи іпотечного кредитування;

3) створення сприятливіших умов для доступу до капіталу широкого кола покупців нерухомості; зменшення відсоткових ставок на іпотечні кредити; налагодження співпраці з ріелтерськими компаніями; мобілізація фінансових ресурсів шляхом державних гарантій [2].

Формування іпотечної системи в Україні відкриє нові фінансові перспективи для розвитку національної економіки: забезпечить підвищення рівня капіталізації інвестиційних ресурсів; започаткує новий механізм ефективнішого розподілу капіталу між сферами і галузями економіки; виникне новий імпульс для суттєвого розширення фондового ринку на основі впровадження нових іпотечних цінних паперів.

Отже, перспективи розвитку ринку іпотеки в Україні значно залежать від економічного зростання, стабільності цін та обмінного курсу національної валюти, удосконалення фінансово-кредитної системи та ринку нерухомості. Іпотечне кредитування – це надійний і вивірений спосіб залучення приватних інвестицій іноземних та вітчизняних інвесторів. Лише надійні гарантії, зокрема застава нерухомості та емісія на її основі іпотечних цінних паперів, дозволять мобілізувати в значних масштабах заощадження населення і спрямовувати їх на інвестування перспективних секторів економіки. Лише в такому разі в Україні можлива поява зарубіжних портфельних інвесторів, які,

через придбання іпотечних цінних паперів, здійснюватимуть інвестування української економіки.

Список використаних джерел

1. Завидівська О.І. Сутність, роль і функції іпотеки та іпотечного кредитування в забезпеченні розвитку національної економіки / О.І. Завидівська //Регіональна економіка 2011, №3. – С. 114-122.

2. Шарова С.В., Мартищенко Д.О. Визначення проблем іпотечного кредитування в період економічної кризи /С.В. Шарова, Д.О. Мартищенко// Ефективна економіка. – 2016. – №1: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4722

Буртак А.В., курсант 2 курсу факультету № 1 навчально- наукового інституту № 1 НАВС
Науковий керівник: **Нескороджена Л.Л.,** доцент кафедри економіко-правових дисциплін НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Рейдерство як проблема здійснення господарської діяльності в Україні

Специфічною проблемою здійснення господарської діяльності в Україні, зокрема за часи незалежності стало рейдерство – силове захоплення або поглинання підприємств. В Україні рейдерство набуває вражаючих масштабів, надмірного цинізму та агресії. Воно має цілу низку негативних наслідків: негативно впливає на підприємницький клімат, дестабілізує роботу вітчизняних підприємств, формує несприятливий інвестиційний клімат та імідж країни тощо. За даними Українського союзу промисловців і підприємців, в Україні діє 35-50 спеціалізованих рейдерських груп, що складаються з досвідчених юристів і економістів[1].

Актуальність дослідження полягає в тому , що масштаб такого явища , як рейдерство, недооцінюється офіційними спостерігачами, хоч його руйнівний характер не тільки для економіки, але і для всього суспільства не викликає сумнівів. По суті справи , саме рейдерство є сьогодні безпосередньо головною перешкодою, що не дозволяє ефективно забезпечувати в Україні право власності і, відповідно, що заважає розвитку нормальної ринкової економіки.

Рейдерство у сучасному розумінні – це вороже, поза межами дії господарського законодавства, спрямоване проти волі власника, захоплення чужого майна на користь іншої особи, встановлення над майном повного контролю нового власника в юридичному й фізичному розумінні з використанням корумпованості чиновників та (або) із застосуванням сили. Недружні поглинання «по-українськи» найчастіше зводяться до силових

захоплень підприємств під прикриттям законних або псевдозаконних підстав [2, с. 34].

Якщо класифікувати різновиди рейдерства залежно від методів здійснення, можна виділити: 1) біле – легальний спосіб поглинання; 2) сіре – формально законний метод, який здійснюється на межі закону; 3) чорне – незаконний спосіб організації поглинання. На практиці можна виділити такі способи захоплення підприємств: через акціонерний капітал, кредиторську заборгованість, органи управління та незаконну приватизації.

Таким чином, проблема рейдерства є комплексною і лише одним введенням кримінальної відповідальності за силовий (найпростіший) варіант рейдерства її не вирішити. Однією з причин розвитку рейдерства в Україні можна назвати відсутність єдиного державного органу, на який покладався б обов'язок протидії рейдерству. Недосконаліть правової системи нашої держави дозволяє використовувати законні механізми для реалізації протиправних схем відібрання бізнесу та власності. Багаторічний досвід показує, що лише комплекс професійних заходів, які розроблені фахівцями різних сфер, зможе попередити та відвернути загрозу захоплення бізнесу [3, с. 5]. Для подолання рейдерства та ефективного захисту від нього необхідно провести та реальні дії (заходи) :

- на боці власника має виступати держава і вживати дієві, реальні інструменти щодо захисту прав власності.
- прозорість і ефективність діяльності суб'єктів господарювання, які можуть зробити підприємство фактично невразливим до рейдерів. Слід знати, що найчастіше «постраждалими» є ті, що ведуть свій бізнес не зовсім за правилами, внаслідок чого бояться звертатися до правоохоронних органів.
- надати Міжвідомчій комісії з питань протидії незаконним захопленням підприємств при Кабінеті Міністрів України статус Державної комісії (комітету) у справах боротьби із рейдерством за участю представників Уряду, Ради Національної безпеки та оборони України, Секретаріату Президента України, правоохоронних органів, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. До складу Державної комісії з метою забезпечення прозорості та дієвості роботи цього органу увести представників Антирейдерського союзу підприємців України, Європейської бізнес-асоціації (ЕВА), Торгівельно-промислової палати України, Американської торгівельної палати в Україні (АСС).
- ініціювати прокурорські перевірки незалежними слідчими Генеральної прокуратури України всіх рішень, винесених на користь рейдерів українськими судами.

Список використаних джерел

1. Аналітичний збір Центру досліджень корпоративних стосунків «Рейдерство в Украине: проблемы и пути решения» [Электронний ресурс]. – Режим доступу: www.advisers.ru/file/advisers/rejdery_Ukraina.pdf. – Назва з екрану.

2. Варналій З.С. Детінізація економіки як чинник забезпечення національної безпеки України // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ – 2009 – №1. – Ст.33-37.

3. Албул С. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення виявлення ознак господарських злочинів: проблеми і шляхи вирішення // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 1. – С. 3-9.

Клімова А.М., студентка 1 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Грущенко О.А.,** НАВС

Теорія «економічних циклів» і її знчення для формувння ринку в Україні

Суспільно-політичні та соціально-економічні кризи в розвитку людства іноді видатним вченим різних галузей наук вдавалося передбачити наперед, на відміну від природних катаклізмів і катастроф, які попередити поки що досить складно, та як це часто буває, ці попередження не були вчасно сприйняті владними структурами, від яких безпосередньо залежало прийняття рішень з антикризових заходів. Промислові цикли у різних країнах неоднакові. Водночас вони мають деякі спільні риси, наприклад періодичність чергування фаз циклу, постійне скорочення їх тривалості. Так, видно, що друга економічна криза відбулася через 12 років після першої, третя – через 11, четверта – через 10 років. Тому логічно постає запитання: чим зумовлена тривалість економічного циклу?

В умовах подальшого економічного розвитку та запобігання кризовим процесам потребують свого розв’язання й надзвичайно гострі проблеми структурного оновлення економіки. Глибока структурна деформованість, низька конкурентоспроможність виробів, монополізація виробництва і обігу, їх ізольованість від світового ринку, криза виробництва були притаманні українській економіці ще за часів адміністративно-командної системи. За роки реформ ситуація не лише не поліпшилася, а й значною мірою ускладнилася. Найважливішими цілями на цьому етапі є: реорганізація виробництва, в тому числі шляхом ліквідації неефективних ланок, заміна фізично та морально застарілих основних фондів, залучення технічних нововведень, випуск нової продукції [1, с. 23].

Для виходу з кризи виробництва необхідно реалізувати заходи стратегічного і тактичного напрямів. Стратегічний включає заходи тривалого характеру щодо вдосконалення організації економічної системи держави на основі вирішення теоретичних і практичних питань цієї складної проблеми із застосуванням усього інструментарію економічних досліджень: імітаційного та математичного моделювання, економічного експериментування і прогнозування, експертних методів та статистичного аналізу тощо. Нині

соціально-економічні дослідження слід розглядати як найпріоритетніші, враховуючи надто загрозливу ситуацію системної соціально-економічної кризи в країні та постійну необхідність якнайповнішого наукового забезпечення процесів реформування. Потрібно грунтовніше визначити пріоритети реформування. У стратегічному плані проблеми розвитку виробничої сфери треба здійснювати за оптимального поєднання середнього і малого бізнесу [2, с. 154].

Державні методи боротьби з кризою виробництва мають, у свою чергу, поєднуватися з процесами антикризового управління на рівні конкретного підприємства, адже причиною кризового становища підприємств в Україні є не тільки зменшення платоспроможного попиту покупців, передусім населення, а й неадекватний ринковим вимогам стан управління фінансово-економічною системою господарювання. Головними напрями антикризового управління підприємствами в нашій державі мають бути: модернізація, реконструкція, удосконалення технології та організації виробництва, а також його диверсифікація, розробка цільових комплексних програм з попереднім достеменним аналізом фінансово-господарської діяльності підприємства, його активів та пасивів, дебіторської та кредиторської заборгованостей, забезпеченості власними засобами, існуючих і можливих замовлень, попиту та цін на продукцію[3, с. 242].

Список використаних джерел

4. Біла Н. Г. Економічна криза та структурні зрушення в економіці / Н. Г. Біла // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.– 2009. – № 5. – С. 21-26.

5. Скібіцький О. М. Антикризовий менеджмент: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 568 с.

6. Степура О. Є., Єремєєв О. С., Пономарьова Т. Ю., Степура М. О.; Політична економія: Навчальний посібник. За заг. ред. Степури О. С.; Ін-т підприємництва та сучасних технологій. – К.: Кондор, 2006. – 405 с.

Терпугова Т.В., студент 4 курсу юридичного факультету НАВС
Науковий керівник: **Гелич Ю.О.,** кандидат юридичних наук, доцент

Правовий статус учасників господарського процесу

Правильне визначення правового статусу учасників господарського процесу має важливе практичне значення, адже є необхідною умовою для ефективного, а головне – однакового застосування судами норм господарського процесуального законодавства, що регламентують процесуальний правовий статус сторін процесу.

Під правовим статусом розуміють певне становище суб'єкта права, яке закріплено нормами права та моделює його положення у стосунках з іншими суб'єктами права. Його структурними складовими виступають правосуб'єктність та юридичні права і обов'язки [1, с. 72].

Господарський процесуальний кодекс не містить поняття «учасник господарського процесу», а лише визначає коло осіб, які є його учасниками.

В юридичній літературі існує багато визначень поняття «учасник господарського процесу». Найбільш поширеним є визначення, за яким учасники господарського процесу – це особи, які здійснюють при вирішенні господарських спорів господарським судом передбачені законом процесуальні дії [2, с. 91].

Учасник господарського процесу – це особа, яку господарський процесуальний закон наділяє процесуальними правами та обов'язками і яка вступає в процес для всебічного, повного та об'єктивного розгляду господарської справи та розв'язання спору [3, с. 86].

У статті 18 Господарського процесуального кодексу визначено, що до складу учасників судового процесу входять: сторони, треті особи, прокурор, інші особи, які беруть участь у процесі [4].

Сторони господарського процесу – це основні учасники господарського процесу, без участі яких процес не розпочнеться, і не зможе завершитися винесенням судом рішення по суті справи.

Сторони мають у справі особистий юридичний інтерес, який може бути матеріальним (визначається спірними цивільними, господарськими, іншими матеріальними правовідносинами), нематеріальним і процесуальним (визначається наслідками розв'язання матеріально-правового спору, одержання певного за змістом рішення суду) за характером [5, с. 105].

Треті особи – це учасники, які так чи інакше заінтересовані у вирішенні спору на користь однієї зі сторін або на власну користь. Залежно від матеріальної заінтересованості третіх осіб поділяють на:

1) треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору (ст. 26 ГПК);

2) треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору (ст. 27 ГПК).

Суддя – головний учасник господарського процесу. Суддя господарського суду, учасник судового процесу, який є посадовою особою господарського суду, наділений повноваженнями здійснювати правосуддя і виконувати свої обов'язки на професійній основі в господарському суді [5, с. 100].

Прокурор бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, порушену за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду для представництва інтересів громадянина або держави [4].

На підставі вищевикладеного, під правовим статусом учасників господарського процесу необхідно розуміти суб'єктів господарського процесу, які мають процесуальну правоздатність і дієздатність і наділені

диференційованим комплексом прав та обов'язків залежно від їх правового зв'язку й інтересу до розглядуваної господарським судом справи.

Список використаних джерел

1. Бутков І. М. Щодо визначення поняття «правовий статус фізичної особи-підприємця» / І. М. Бутков // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 70-76.

2. Чернадчук В.Д., Сухонос В.В., Нагребельний В.П. та ін. Господарське процесуальне право: Підручник / За заг. ред. к.ю.н. В.Д. Чернадчука. – 22ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 378 с.

3. Господарське процесуальне право : підручник / Подцерковний, О. А. Байдерін ; за ред.: О. П. Подцерковний, М. Ю. Картузов . – Харків : Одіссей, 2012 . – 400 с.

4. Господарський процесуальний кодекс України 06.11.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12

5. Господарське процесуальне право України: Підручник / За ред. О.І. Харитонової. – К.: Істина, 2009. – 456 с.

Шаршун Н.В., студент 4 курсу факультету №2 НАВС
Гелич Ю.О., кандидат юридичних наук, доцент

Щодо значення та функцій процесуальних строків у господарському судочинстві

Під строком у праві розуміють певний період, із закінченням якого закон пов'язує виникнення тих чи інших юридичних наслідків. Процесуальний строк – це проміжок часу, протягом якого господарський суд, сторони та інші учасники процесу повинні виконати певні процесуальні дії. Процесуальний строк також визначається як встановлений законом або господарським судом проміжок часу, протягом якого повинна або може бути здійснена та чи інша процесуальна дія або закінчена певна частина провадження у справі.

Зокрема, господарсько-процесуальні строки, як і інші процесуальні строки, є необхідним організаційним елементом, який на думку вчених забезпечує оперативність і ефективність судового розгляду справ.

Окремі питання процесуальних строків розглядали такі науковці, як: О. Андрійчук, Ю. Білоусова, П. Лупинська та інші. Але більшість праць було присвячено дослідженню процесуальних строків у цивільному і адміністративному процесах, ніж у господарському.

За загальним правилом, закріпленим у ст. 50 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) , процесуальні дії вчиняються в строки, встановлені Господарським процесуальним кодексом

України. У тих випадках, коли процесуальні строки не встановлені, вони призначаються господарським судом [1, с. 36].

На думку вченого М.О. Сороки, процесуальні строки виступають як темпоральна або часова форма руху процесуальних відносин з приводу відправлення правосуддя судом, а саме ч. 2 ст. 50 ГПК України зазначає, що строки для вчинення процесуальних дій визначаються точною календарною датою, зазначенням події, що має неминуче настати, чи періодом часу [2, с. 11].

Тобто, загальне значення процесуальних строків полягає у забезпеченні стабільності і визначеності процесуальних відносин та загалом провадження у справі. І тому процесуальні строки встановлюють певний часовий режим, тобто сприяють здійсненню правосуддя і надають достатньо часу для реалізації процесуальних прав та обов'язків [3, с. 100].

Щодо функцій процесуальних строків у господарському судочинстві варто зазначити, що основна функція це своєчасність реалізації судочинства (господарського, цивільного, адміністративного) шляхом визначення тривалості його форм та стадій, часових рамок і прийняття процесуальних рішень.

Але функції процесуальних строків виступають узагальнюючим і векторним елементом процесуального механізму їх запровадження.

А саме господарсько-процесуальні строки виконують такі функції, як: реалізація їх охорони на встановлення меж реалізації процесуальних прав та обов'язків; захисна функція, коли дозволено чітко визначити момент процесуального правопорушення; економічна, соціальна, політична функції, що мають матеріально-правове значення, як наприклад: швидкий розгляд справи, що дозволяє утворити певні умови привабливого економічного клімату в нашій державі [4, с. 33].

Отже, процесуальні строки у господарському судочинстві: це як засіб забезпечення своєчасності реалізації господарського судочинства; необхідний організаційний елемент щодо ефективності судового розгляду справ; характеризуються темпоральною формою; сприяють оптимальному здійсненню правосуддя в господарському процесі.

Список використаних джерел

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. –1992. –№6. – Ст.56.

2. Сорока М.О. Процесуальні строки у адміністративному судочинстві : автореф. дис. канд. юр. наук. / М.О. Сорока. – Ірпінь, 2011. – 23 с.

3. Андрійчук О.В. Процесуальні строки у цивільному процесі України : дисертація на здоб. наук. ст. канд. юрид. наук / О.В. Андрійчук. – Київ, 2009. – 214 с.

4. Господарське процесуальне право України : підручник / О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, Т.В. Степанова та ін.; за ред. О.П. Подцерковного, М.Ю. Картузова. – Х.: Одіссей, 2011. – 400 с.

Терпугова Т.В., студент 4 курсу факультету №2 НАВС
Гелич Ю.О., кандидат юридичних наук, доцент

Правовий статус учасників господарського процесу

Правильне визначення правового статусу учасників господарського процесу має важливе практичне значення, адже є необхідною умовою для ефективного, а головне – однакового застосування судами норм господарського процесуального законодавства, що регламентують процесуальний правовий статус сторін процесу.

Під правовим статусом розуміють певне становище суб'єкта права, яке закріплено нормами права та моделює його положення у стосунках з іншими суб'єктами права. Його структурними складовими виступають правосуб'єктність та юридичні права і обов'язки [1, с. 72].

Господарський процесуальний кодекс не містить поняття «учасник господарського процесу», а лише визначає коло осіб, які є його учасниками.

В юридичній літературі існує багато визначень поняття «учасник господарського процесу». Найбільш поширеним є визначення, за яким учасники господарського процесу – це особи, які здійснюють при вирішенні господарських спорів господарським судом передбачені законом процесуальні дії [2, с. 91].

Учасник господарського процесу – це особа, яку господарський процесуальний закон наділяє процесуальними правами та обов'язками і яка вступає в процес для всебічного, повного та об'єктивного розгляду господарської справи та розв'язання спору [3, с. 86].

У статті 18 Господарського процесуального кодексу визначено, що до складу учасників судового процесу входять: сторони, треті особи, прокурор, інші особи, які беруть участь у процесі [4].

Сторони господарського процесу – це основні учасники господарського процесу, без участі яких процес не розпочнеться, і не зможе завершитися винесенням судом рішення по суті справи.

Сторони мають у справі особистий юридичний інтерес, який може бути матеріальним (визначається спірними цивільними, господарськими, іншими матеріальними правовідносинами), нематеріальним і процесуальним (визначається наслідками розв'язання матеріально-правового спору, одержання певного за змістом рішення суду) за характером [5, с. 105].

Треті особи – це учасники, які так чи інакше заінтересовані у вирішенні спору на користь однієї зі сторін або на власну користь. Залежно від матеріальної заінтересованості третіх осіб поділяють на: 1) треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору (ст. 26 ГПК); 2) треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору (ст. 27 ГПК).

Суддя – головний учасник господарського процесу. Суддя господарського суду, учасник судового процесу, який є посадовою особою

господарського суду, наділений повноваженнями здійснювати правосуддя і виконувати свої обов'язки на професійній основі в господарському суді [5, с. 100].

Прокурор бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, порушену за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду для представництва інтересів громадянина або держави [4].

На підставі вищевикладеного, під правовим статусом учасників господарського процесу необхідно розуміти суб'єктів господарського процесу, які мають процесуальну правоздатність і дієздатність і наділені диференційованим комплексом прав та обов'язків залежно від їх правового зв'язку й інтересу до розглядуваної господарським судом справи.

Список використаних джерел

1. Бутков І. М. Щодо визначення поняття «правовий статус фізичної особи-підприємця» / І. М. Бутков // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 70-76.

2. Чернадчук В.Д., Сухонос В.В., Нагребельний В.П. та ін. Господарське процесуальне право: підручник / За заг. ред. к.ю.н. В.Д.Чернадчука. – 22-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 378 с.

3. Господарське процесуальне право України : підручник / О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, Т.В. Степанова та ін.; за ред. О.П. Подцерковного, М.Ю. Картузова. – Х.: Одіссей, 2011. – 400 с.

4. Господарський процесуальний кодекс України 06.11.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12

5. Господарське процесуальне право України: підручник / За ред. О.І. Харитонової. – К.: Істина, 2009. – 456 с.

Пишньоха А.А., студент 4-го курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Гелич Ю.О.,** кандидат юридичних наук, доцент

Перекладач у господарському процесі: проблеми сьогодення

За останні декілька років реформація законодавства торкнулась майже всіх галузей права, проте чи мало проблемних питань залишаються невирішеними і потребують певних кроків щодо їх розв'язання. Однією з таких проблем на сьогоднішній день є правовий статус перекладача в господарському процесі, тому далі пропонуємо розглянути це питання більш детальніше.

Дана тема є актуальною, адже у науці господарського права все частіше ведуться дискусії щодо правового статусу перекладача в господарському процесі. Це зумовлене ще тим, що Господарський процесуальний кодекс

України не містить чіткої статті, яка б регулювала права і обов'язки перекладача як учасника господарського процесу.

Перед тим як розглянути дане питання потрібно визначити, що перекладачем є особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу. Тому як мовний посередник перекладач здійснює не тільки переклад, а й різні види транскодування, тобто здійснює переклад, що відповідає оригіналу і виражає ті ж комунікативні установки, що і оригінал. Найчастіше перекладачі здійснюють усний або письмовий переклад, або поєднують ці види діяльності [1, с.13].

В окремих статтях Господарського процесуального кодексу періодично згадується про статус перекладача. Зокрема, зазначається про відповідальність перекладача і його оплату праці (п.5. ч.2 ст.81 ГПК України). Законодавець виокремлює перекладача як окремо учасника та попереджає його про відповідальність за завідомо неправильний переклад, хоча не прописує яка саме відповідальність наступатиме в такому випадку (ст. 44, 48 ГПК України) [2, с. 5].

Керуючись нормами, які зазначені в господарському процесуальному кодексі України, перекладач наділений наступними повноваженнями: 1) несе відповідальність за завідомо неправильний переклад, 2) відповідає за дачу завідомо неправильного висновку або відмови від дачі висновку, 3) має певну оплату за проведену ним роботу. Попри це, чітко в Господарському процесуальному кодексі України не окреслено прав, обов'язків, відповідальності перекладача як учасника господарського суду, що є не прийнятним, адже фахівець, який бере участь у процесі, повинен володіти певним обсягом повноважень для здійснення передбачених дій. Цієї самої позиції дотримується більшість науковців, які розкритикували ГПК за відсутність норм, щодо правового регулювання перекладача в господарському процесі.

Попри відсутність чіткого регулювання правового статусу перекладача, фахівці даної галузі звертають увагу ще на одну проблему, яка склалась на сьогоднішній день. А саме на практичні проблеми, коли було зафіксовано випадки неякісного перекладу через відсутність у перекладача знань з юриспруденції, нормативно-правової бази країни, мовою якої здійснюється переклад. Наприклад, міжнародна компанія має намір відкрити представництво в Україні. Перший, до кого має звернутися компанія – це перекладач. Адже усі питання і тонкощі поставленої мети будуть вирішуватися через посередництво перекладача. Коли справа доходить до перекладу документації, то питання досвідченого у цій сфері перекладача набуває особливої актуальності. В Україні, нажаль, відсутня вузькопрофільна підготовка перекладачів. Тобто, диплом магістра вищого навчального закладу надає перекладачу право здійснювати усний, письмовий переклад і бути повноцінним учасником господарського процесу. Але, цей диплом, нажаль, не засвідчує рівень професіональної компетентності перекладача у певній сфері. На сьогоднішній день це питання активно обговорюють деякі провідні

університети країни, адже питання підготовки перекладачів юридичної, економічної, військової спрямованості посідає одне з провідних місць у сучасній філологічній освіті [3, с.76].

Таким чином, на сьогоднішній день вже відомі випадки судових процесів між суб'єктами господарювання України та інших зарубіжних країн. У цих процесах вагому роль, як ми вже зазначали, відіграють перекладачі. Не можливо досягти порозуміння між установами, у яких нормативно-правові документи функціонують різними мовами. Крім того, перекладачу необхідно знати не лише специфічну термінологію у таких випадках, але і бути знайомим з нормативно-правовою базою та основами законодавства тих країн, мовами яких здійснюється переклад. Інакше, переклад не є ефективним, а у деяких випадках, навіть може призвести до незворотних наслідків.

Відтак вважаємо за доцільне звернути увагу на те, щоб доповнити Господарський процесуальний кодекс окремою статтею, яка б могла урегулювати повною мірою правовий статус перекладача в господарському процесі і унеможливити в майбутньому переривання, затягування і перешкоджання проведення господарського процесу загалом. Крім того, актуальним є питання розробки спецкурсів з юриспруденції для вузькопрофільних студентів-філологів, так як для того щоб мати висококваліфікованих спеціалістів в майбутньому, необхідно створити відповідні умови для їх розвитку.

Список використаних джерел

1. Науменко Л.П., Гордєєва А.Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навч. посібник. – Вінниця: Нова Книга, 2011. – 138 с.

2. Степанова Т.А. Правовой статус переводчика в хозяйственном процессе Украины // Науковий журнал ОНУ ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 2009. – С.5-10.

3. Петришин О.В. Трудове право України: підручник. – К., 1990. – 240 с.

Сагач І.М., студентка 4 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Гелич Ю.О.,** кандидат юридичних наук, доцент

Характеристика судових витрат у господарському процесі України

Актуальність даної теми полягає в тому, що сторони які беруть участь у розгляді справи в порядку господарського судочинства повинні дотримуватись встановлених норм, щодо сплати судових витрат.

Відповідно до статті 44 Господарського процесуального кодексу України, судові витрати складаються з судового збору, сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи, призначеної господарським судом, витрат, пов'язаних з оглядом та дослідженням речових доказів у місці їх знаходження, оплати послуг перекладача, адвоката та інших витрат, пов'язаних з розглядом справи [1].

Слід зазначити, що поняття судових витрат у процесуальній літературі трактується неоднозначно.

С. С. Богля розуміє поняття «судові витрати» як частину витрат держави на здійснення правосуддя, покладену законом на сторони і третіх осіб з метою їхньої компенсації, спонукання до добровільного виконання обов'язків і запобігання необґрунтованим зверненням до суду [5, с. 17].

Після набрання чинності Закону України «Про судовий збір» єдиною формою компенсації витрат, пов'язаних із забезпеченням розгляду справ у судах, викликом учасників процесу, виготовленням та надсиланням копій процесуальних документів став виключно судовий збір [2].

Проте , у постанові Пленуму Вищого господарського суду України № 7 від 21 лютого 2013 року зазначається, щодо інших витрат відносяться, зокрема: суми, які підлягають сплаті особам, викликаним до господарського суду для дачі пояснень з питань, що виникають під час розгляду справи (стаття 30 названого Кодексу); витрати сторін та інших учасників судового процесу, пов'язані з явкою їх або їхніх представників у засідання господарського суду, за умови, що таку явку судом було визнано обов'язковою.

Відповідно до положення статті 4 ЗУ «Про судовий збір», одиницею розрахунку є відповідний розмір мінімальної заробітної плати у місячному розмірі, встановленому законом на 1 січня календарного року та зазначається два способи обрахування судового збору: 1) у відсотковому співвідношенні до ціни позову; 2) у фіксованому розмірі.

Згідно з п.2 ч.2 ст.4 ЗУ «Про судовий збір» зазначається розмір ставок судового збору за подання перелічених документів до господарського суду, з них позовна заява: не менше мінімальної заробітної плати - 1378 гривень станом на 1 січня 2016 року (з 1 травня - 1450 гривень, з 1 грудня - 1550 гривень) [3] та апеляційна скарга 110, касаційна скарга 120, перегляд судових рішень Верховним Судом України 130 відсотків ставки, що підлягає сплаті.

Вказаним законом передбачають пільги (ст.5) , які звільняють від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях 16 категорій громадян та повернення судового збору (ст. 7) , яке повертається за ухвалою суду у порядку подання клопотання особою, яка його сплатила.

Інструкцією встановлено, що за експертами, спеціалістами і перекладачами зберігається середня заробітна плата за весь час, затрачений ними у зв'язку з явкою та викликом до органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення. Особам, які не є працівниками підприємств, установ чи організацій, виплачується винагорода за відрив від звичайних занять [4, с.115].

Перекладачам, а також особам, які виконують функції експертів чи спеціалістів не в порядку службового завдання, за проведену роботу виплачується винагорода. Сума винагороди за відрив від звичайних занять визначається з урахуванням характеру їх занять у межах від 20 до 30 відсотків неоподатковуваного мінімуму доходів громадян за день.

Витрати, пов'язані з явкою, відшкодовуються у розмірах, передбачених законодавством для відряджених працівників. Розмір винагороди експерта або спеціаліста, який виконує свої функції не в порядку службового завдання,

визначається залежно від його кваліфікації та складності завдання у межах від 5 до 10 відсотків неоподатковуваного мінімуму доходів громадян за годину роботи.

Отже, слід зазначити, що судові витрати – це самостійний інститут господарського процесуального права, який містить певне коло норм, що регулюють основні питання судових витрат господарського судочинства. При його реформуванні, з одного боку, важливо не допустити надмірної дорожнечі процесу для осіб, які беруть участь у судовому розгляді, а з іншого – забезпечити якісне та справедливе правосуддя з господарських справ, що вимагає чималих витрат.

Список використаних джерел

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6 – Ст. 56.

2. Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011р. № 3674-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 14 – Ст.87.

3. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 25.12.2015 р. № 928-VIII VI // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 5 – Ст. 54.

4. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України / За загал. редакцією Притики Ю.Д. – Київ: Центр учбової літератури 2011 – 458 с.

5. Богля С. С. Судові витрати в цивільному судочинстві: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / С. С. Богля; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2005. – 20 с.

Тищенко Ю.В., доцент кафедри загальноюридичних дисциплін Інституту кримінально-виконавчої служби, кандидат юридичних наук, доцент

Вплив європейської інтеграції України на вітчизняне законодавство щодо захисту прав споживачів

За радянської доби регулювання споживчих відносин здійснювалося в основному нормами кодифікованого цивільного законодавства, а спеціальне законодавство з питань забезпечення прав споживачів з’явилося в Україні відносно недавно. Споживче законодавство початку 90-х років XX століття не відповідало нормам і принципам міжнародного права, зокрема Керівним принципам для захисту прав споживачів, схваленим резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 9 квітня 1985 року. Ця невідповідність проявлялася, насамперед, у тому, що не всі права споживачів, визнані міжнародним співтовариством, були належним чином законодавчо врегульовані, а деякі з них, що знайшли відображення у законодавстві, не мали механізму реалізації і тому носили декларативний характер.

З розвитком підприємницької діяльності необхідність у спеціальному законодавстві стала очевидною.

В Україні першу редакцію Закону «Про захист прав споживачів» було прийнято 12 травня 1991 року. Його ухвалення і зміст засвідчили, що наша держава враховує загальновизнані вимоги щодо забезпечення інтересів споживачів, викладені у Керівних принципах для захисту інтересів споживачів. Можна сказати, що цей Закон став першим вагомим внеском у формуванні законодавчої бази з питань забезпечення прав споживачів.

Хоча з моменту прийняття зазначеного закону і було внесено багато правок та змін, зокрема два рази цей закон було викладено у новій редакції, його норми потребують вдосконалення.

З огляду на ратифікацію Верховною Радою України Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що відбулася 16 вересня 2014 року і стала першим кроком до реалізації європейських прагнень України та виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженою Законом України від 18 березня 2004 року, питання захисту прав споживачів визначені одними з пріоритетних сфер, в яких здійснюється адаптація законодавства України.

Як відомо, національне право країн Європейського Союзу ґрунтується на положеннях директив, прийнятих Парламентом та Радою ЄС. Водночас слід зауважити, що Директиви Європейського Союзу встановлюють загальні вимоги, які повинні виконувати окремі держави – його члени, а не те, яким чином повинні бути організовані їх національні закони. Через це існують певні відмінності у споживчому законодавстві окремих держав.

Серед міжнародних актів щодо забезпечення прав споживачів, слід розглянути Хартію захисту споживачів, прийняту на 25 сесії Консультативної Асамблеї Європейського Союзу у 1973 році (резолюція № 543) та Керівні принципи захисту інтересів споживачів, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 9 квітня 1985 року (резолюція № 248) та розширені у 1999 році.

Порівняльний аналіз прав споживачів, закріплених у законодавчих актах України та у цих міжнародних документах, свідчить про певні відмінності між ними. Зокрема, законодавчі акти України не передбачають прав на споживчу освіту та на здорове навколишнє середовище.

Проте, деякі принципи директив ЄС щодо питань забезпечення прав споживачів вже знайшли своє відображення в українському законодавстві. Серед них – Директива 99/44 ЄС про деякі аспекти продажу споживчих товарів і пов’язаних з ними гарантій, Директива 85/577ЄЕС про захист споживачів щодо контрактів, що укладені поза діловими приміщеннями, Директива 97/7 ЄС про захист прав споживачів у договорах, що укладаються на відстані (дистанційних контрактах) щодо надання споживачу інформації про реквізити продавця (постачальника), основні характеристики товару, ціну, форму оплати, доставки, виконання, Директива 98/6 ЄС про захист споживачів шляхом зазначення цін на продукти, що пропонуються споживачам, Директива 93/13ЄЕС про несправедливі умови в контрактах зі

споживачами та Директива 98/27 про заборони задля захисту споживачів (про накладення судових заборон), Директива 84/450 ЄЕС про гармонізацію регламентів та адміністративних положень держав-членів, що стосуються неправдивої реклами, що може ввести в оману, Директива Ради 98/27 ЄС щодо судових заборон з метою захисту прав споживачів.

Водночас, слід зауважити що деякі директиви ЄС залишаються неврахованими при реформуванні вітчизняного споживчого законодавства, що є недоліком в процесі забезпечення прав споживачів в Україні.

Також, на наш погляд, виявляється хибним вилучення із Закону України «Про захист прав споживачів» деяких прогресивних положень, наприклад статті 11 «Гарантований рівень споживання». Згідно з цією статтею гарантований рівень споживання забезпечувався стимулюванням виробництва товарів, виконання робіт та надання послуг, запровадженням у разі необхідності нормованого розподілу товарів, якщо немає гарантій їх вільного придбання кожним споживачем, запровадженням компенсаційних виплат, різних видів допомоги і пільг громадянам. Саме такі положення містить Резолюція № 39/248 Генеральної Асамблеї ООН «Керівні принципи щодо захисту інтересів споживачів» прийнята 9 квітня 1985 році та переглянута у 1999-му.

Нагадаємо, як міжнародні документи так і директиви ЄС покликані сприяти активній політиці урядів цих країн щодо захисту інтересів споживачів. Україна, як асоційований член ЄС, повинна врахувати такі рекомендації в своєму законодавстві.

Дорожинський О.В., студент факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Петровський А.В.,** доцент кафедри цивільного права і процесу НАВС, кандидат юридичних наук

Правова природа реорганізації юридичних осіб за цивільним законодавством України

Життя сучасного суспільства немислиме без об'єднання людей у групи, спілки різних видів, без з'єднання їх особистих зусиль і капіталів для досягнення тих чи інших цілей. У сфері майнового обороту об'єднання осіб і капіталів здійснюється в основному у формі юридичних осіб. Конструкція юридичної особи була відома ще римському праві. Форма юридичної особи опинилася в однаковій мірі придатною для самих різнорідних утворень. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин різні сектори економіки як у всьому світі, так і в Україні зазнають значних змін. Об’єктивний процес глобалізації сучасної світової економіки вимагає нового рівня розвитку національних ринків, які стають все більш інтегрованими. Здійснення підприємницької діяльності, отримання високих надприбутків, розширення

конкурентоздатності на ринку, підвищення інвестиційної привабливості та постійних вливань іноземних інвестицій в економіку держави може зумовлюватися зростанням значної кількості підприємницьких товариств, ефективне функціонування на ринку яких гарантує економічна стабільність та належне правове регулювання.

Одним із процесів, що забезпечує створення стійких, конкурентоздатних та фінансово незалежних підприємницьких товариств, є реорганізація, яка виступає способом оптимізації організації їх діяльності залежно від ринкових умов. Реорганізація – одна з найбільш вживаних останнім часом процедур у процесі діяльності юридичних осіб будь-якої організаційно-правової форми. Пояснюється це умовами економічної системи, побудованої на засадах конкуренції, а також соціальними і правовими умовами, в яких існують юридичні особи. Ст. 104 Цивільного кодексу України передбачено такий спосіб припинення юридичної особи, як реорганізація. Згідно з цією нормою, припинення юридичної особи відбувається в результаті передачі свого майна, обов'язків та прав іншій юридичній особі або декільком особам – правонаступникам, одним із наступних способів: поділ, перетворення, злиття, приєднання.

Відповідно до ст. 106 ЦК, злиття, приєднання, поділ та перетворення юридичної особи здійснюються за рішенням його учасників (власників) або органу юридичної особи, (котрий її створив), уповноваженого на це установчими документами. А у випадках, передбачених законом, – за рішенням суду або відповідних органів державної влади. Законом може бути передбачено також одержання згоди відповідних органів державної влади на припинення юридичної особи шляхом злиття або приєднання.

Безперечною перевагою інституту реорганізації є те, що при його застосуванні зберігається стабільність цивільного обороту, забезпечується гарантування договірних зв'язків, гарантування прав кредиторів тощо. В той же час, як правове явище, реорганізація є базовою категорією, що окреслює необхідність вироблення ефективного правового механізму реорганізації, що й обумовлює актуальність обраної теми дослідження. Загальні теоретичні питання, що стосуються як самого поняття реорганізації, так і окремих способів її проведення, розглядалися у наукових працях такими вітчизняними і зарубіжними вченими, як: В.І. Бобрик, О.В. Бакуліна, О.М. Вінник, О.В. Дзера, В.П. Емельянцев, А.П. Єфименко, Д.В. Жданов, О.М. Зубатенко, А.О. Карлін, О.Р. Кібенко, А.В. Коровайко, В.М. Кравчук, Н.С. Кузнєцова, І.М. Кучеренко, Д.В. Ломакін, С.В. Мартишкін, В.В. Рябота, І.В. Спасибо-Фатєєва, М.Л. Шелухін, Н.В. Щербакова, В.С. Щербина, Д.С. Юдін та інші.

Для багатьох поколінь вітчизняних юристів аксіомою було те, що юридична особа припиняється двома шляхами: реорганізацією та ліквідацією. Якщо з ліквідацією припиняється не лише існування юридичної особи, а й її права та обов'язки, то значно складнішою є ситуація, якщо йдеться про реорганізацію юридичної особи, коли хоч і можна констатувати припинення юридичної особи, яка реорганізується, проте цього ж не можна сказати щодо її прав та обов'язків. Правонаступництво є основним елементом юридичної

конструкції «реорганізація», визначає зміст юридичних осіб, які виникають внаслідок реорганізації. Тому актуальною залишається проблема справедливого, пропорційного розподілу прав та обов'язків серед правонаступників реорганізованої юридичної особи. При цьому розмежування окремих видів реорганізації традиційно проводиться саме за обсягом прав та обов'язків, які переходять до правонаступників.

Наведене обумовлює необхідність визначення природи правонаступництва під час реорганізації юридичних осіб та його зв'язку з окремим видами реорганізації.

Таким чином, момент правонаступництва і момент закінчення проведення реорганізації збігаються у часі. При цьому правонаступництво при реорганізації можна розглядати як мету і як правовий наслідок проведення реорганізації. Але реорганізація – це триваючий процес, під час якого правонаступництво виникає як одномоментна дія, яка вчиняється разом із іншими, визначеними законом, фактичними і юридичними діями.

Отже, можна дійти висновку, що ні в законодавстві, ні в доктрині немає єдиного підходу до розуміння сутності реорганізації: з одного боку, її розглядають як спосіб створення та припинення юридичної особи, з іншого – як зміну майнового становища юридичної особи у порядку правонаступництва. Однак, враховуючи висловлені протиріччя, що виникають у результаті доведення або спростування того чи іншого розуміння інституту реорганізації в цілому, вважаємо, що реорганізацію слід розглядати крізь призму сукупності ознак, які притаманні даному правовому явищу, не ототожнюючи таку процедуру тільки зі зміною організаційно-правової чи майнової складової як кваліфікуючої ознаки реорганізації. Це процес, якому притаманні такі ознаки: 1) має місце універсальне правонаступництво, яке полягає у переході майна, прав і обов'язків від юридичної особи – правопопередника до юридичної особи – правонаступника; 2) при здійсненні реорганізації відбувається припинення та створення юридичних осіб, які перебувають у процесі реорганізації; 3) суб'єктами, які беруть участь у проведенні реорганізації, виступають юридичні особи, які передають своє майно, права і обов'язки юридичним особам – правонаступникам; 4) при проведенні реорганізації може відбуватися зміна майнового становища юридичної особи – правонаступника, яка полягає у зменшенні або збільшенні обсягу капіталу, що переходить у порядку правонаступництва, або зміна суб'єктного складу (учасників), що залежить від порядку та форми проведення реорганізації.

Таким чином, реорганізація складається з кількох етапів, кожен з яких має самостійне юридичне значення, що в сукупності призводять до припинення або виникнення юридичної особи – правонаступника та забезпечують правонаступництво.

Отже, реорганізація – це триваючий процес, що складається з системи юридичних фактів , який у визначеному законом порядку зумовлює припинення юридичної особи (юридичних осіб) – правопопередника та створення юридичної особи (юридичних осіб) – правонаступника та перехід у

порядку правонаступництва майна, прав і обов'язків юридичних осіб, що перебувають у процесі реорганізації до юридичних осіб, що виникли у результаті реорганізації (правонаступників).

Список використаних джерел

1. Юркевич Ю. М. Припинення юридичних осіб з правонаступництвом. Монографія / Юрій Миколайович Юркевич. – Хмельницький. – 224 с.

2. Цивільне право України: в 2-х томах. – Т. 1: підручник / За заг. ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубєвої: вид. друге. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2010. – 832 с.

3. Цивільний Кодекс України. Видавець А.В. Паливода, Київ 2015.

4. Амоша О. І., Ращупкіна В. М. Юридичні аспекти регулятивного характеру у процесах реорганізації промислових підприємств / О.І. Амоша, В.М. Ращупкіна // Економіка пром-сті. – 2009. – № 4. – С. 143-151.

5. Суханов Е. А. Реорганизация акционерных обществ и других юр. лиц / Е. А. Суханов // Хозяйство и право. – 1996. – № 1. – С. 148-152.

6. Кибенко Е. Р. Относительно определения понятия «реорганизация»: сравнительная характеристика права Украины и Европейского Союза / Елена Кибенко [Електронний ресурс].

Томіліна В.В., студент 6-КМ-1Б курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Полішко Н.Л.,** доцент кафедри цивільного права і процесу НАВС

Окремі аспекти захисту права власності

Захист і охорона власності є однією з найголовніших функцій держави. Відповідно до ст. 13 Конституції України «держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки». Виступаючи гарантом реалізації законних прав, держава тим самим забезпечує виконання особами обов'язків, покладених на них державою або взятих на себе самостійно.

Принцип охорони власності закріплений в Україні конституційно знайшов свій розвиток і втілення в різних галузях українського законодавства – в кримінальному, адміністративному, земельному, фінансовому, цивільному законодавстві. Однак специфіка цивільно-правового захисту права власності надає можливість застосувати способи, які забезпечують усунення перешкод у здійсненні права власності та відновлення майнового становища власника, чому не можуть у повному обсязі сприяти норми інших галузей права [3, с.168].

Захист права власності – це сукупність передбачених законом цивільно-правових засобів, які, по-перше, гарантують нормальне господарське використання майна (тобто вони забезпечують захист відносин власності в їх

непорушеному стані), а по-друге – застосовуються для поновлення порушених прав власника, для відшкодування завданих йому збитків.

Найбільшого поширення у правовій науці набув поділ цивільно-правових способів захисту на речово-правові та зобов'язально-правові [5, с. 527]. До речово-правових засобів традиційно відносять віндикаційний позов та негаторний позов. У ЦК України закріплено також право на захист від порушень права власності, що можуть мати місце у майбутньому, тобто подання прогібіторного позову. Зобов'язально-правові способи захисту поділяються на договірні та недоговірні.

Одним із найдавніших і ефективних речово-правових засобів захисту права власності є витребування майна з чужого незаконного володіння. Цей засіб дістав назву віндикація (від лат. vindico – захищаю, заявляю претензію, вимагаю). Її застосовують тоді, коли у власника зберігається право власності, але він не може його здійснювати, оскільки річ вибула із його володіння і перебуває у неправомірному (незаконному) володінні іншої особи. Тобто віндикаційний позов – це позов неволодіючого власника до незаконно володіючого невласника з метою відновлення порушеного володіння річчю шляхом вилучення її в натурі.

Поряд з віндикаційним позовом не менш ефективним речово-правовим засобом захисту речових прав є негаторний позов (від лат. actio negatoria – той, що заперечує). Негаторний позов пред'являється у випадках, коли власник має свою річ у володінні, але дії інших осіб перешкоджають йому вільно її використовувати або розпоряджатися нею. Характерною особливістю цього позову, як правило, є відсутність суперечок з приводу приналежності позивачеві майна на праві власності або іншому речовому праві.

Крім віндикаційного та негаторного позовів право власності може захищатися за допомогою ще одного речове-правового засобу – позову про визнання права власності. Таким позовом є вимога власника майна про визнання його права власності, якщо це право оспорюється або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, що засвідчує його право власності. Необхідність у даному способі захисту права власності виникає тоді, коли наявність суб'єктивного права власника підлягає сумніву, не визнається іншими особами або оспорюється ними [4, с. 116].

Визнання права власності має двоїсту природу. З одного боку, позов про визнання права власності – є одним з засобів захисту права власності, а з іншого – визнання права стоїть на першому місці серед способів захисту прав взагалі у ст. 16 ЦК України. Це пояснюється тим, що вимога про визнання права власності природним чином входить практично до будь-якого позову про захист права власності, оскільки є передумовою застосування самого засобу захисту.

Таким чином, захист права власності – це юридичні гарантії, що забезпечують неприпустимість порушення прав і інтересів власника. В Україні такий захист здійснюється судом на основі правових норм, встановлених Конституцією України, ЦК України. Основний напрям цивільно-правового захисту права власності полягає у застосуванні речово-

правових способів, що забезпечують повернення майна з чужого незаконного володіння, усуненні перешкод у здійсненні права власності тощо.

Список використаних джерел

1. Конституція України. – Офіц. текст. – К.: Паливода А. В., 2014. – 61 с.
2. Цивільний кодекс України. – Офіц. текст – К.: Паливода А. В., 2013. – 377 с.
3. Гуліда О.М. Способи захисту права власності: поняття та класифікація // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 2. – С. 168–173.
4. Другова В.А. Позов про визнання права власності як засіб захисту майнових прав осіб, які не досягли повноліття // Форум права. – 2013. – Вип. 2. – С. 116–122.
5. Цивільне право України: у 2 кн.: підручник / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. – Кн. 2. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 784 с.

СЕКЦІЯ 4
СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Жеглова О.І., студентка 6-МК-1А курсу,
факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Костицький М.В.,** професор кафедри філософії права та юридичної логіки, академік НАПН, НАПрН, професор, доктор юридичних наук НАВС

Презумпція невинуватості в рішеннях Європейського Суду з прав людини: механізм захисту прав людини

Законодавство прагне поставити
свободу особистості в ті межі,
в яких вона, підкоряючись загальним
законам, стане сумісною зі свободою
кожної іншої особистості.

І. Кант

Актуальність. В наш час залишається в епіцентрі зору саме людино центристська теорія, коли особистість стала головними орієнтиром у всіх сферах життя. У вік активної інформаційної політики, коли хвиля урбаністичного прогресу охопила увесь простір, залишивши від гуманістичних ідеалів лише формальну обгортку, слід акцентувати увагу на ролі юридичного механізму захисту громадянських прав і свобод людини. У правовому полі існують горизонти, що визначають межі допустимого і дозволеного у сфері охорони прав і свобод людини і громадянина, а концептуальність положень ряду нормативно-правових актів дають змогу зрозуміти моральну та юридичну сторони, які досить часто корелюються з одного боку людськими, а з іншого – правовими законами.

Актуальним на сьогодні залишається вивчення і використання принципів забезпечення конституційного права на судовий захист громадян, у тому числі в контексті практики реалізації принципу презумпції невинуватості та розгляд його в контексті викликів, що постали перед розвитком демократії в Україні.

Тому саме розгляд даного питання з точки зору закордонного досвіду дозволить усвідомити можливість та перспективи удосконалення механізмів правового апарату, що стосується гарантій прав та свобод людини.

Мета статті на прикладі дотримання презумпції невинуватості продемонструвати яким чином діє механізм судового захисту прав і свобод громадян, а також показати ефективність та необхідність застосування рішень

Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як джерела прецедентного права.

Останні дослідження. Питанням дослідження презумпції невинуватості у свій час займалися такі науковці: В.М. Абдрашитов, О.А. Бунтовська, С.В. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, Дж. Теффт, М. Й. Коржанський, В.В. Крижанівський, В.Т. Маляренко, О.Р. Михайленко, М.М. Михеєнко, В.В. Молдован, В.Т. Нор та інші.

Виклад основного матеріалу. У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року ч. 2 ст. 6 мова йде про те, що «кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку»[1].

Враховуючи це, можна сказати, що зміст принципу презумпції невинуватості складають такі правила:

- ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом. Даний обов'язок лежить на державних органах і посадових особах, які ведуть кримінальний процес. А в справах приватного обвинувачення – на потерпілому;
- підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом;
- усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачяться на користь такої особи;
- поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поводженню з невинуватою особою.

При розгляді принципу презумпції невинуватості слід звернути увагу на рішення ЄСПЛ ухвалене 29 червня 2007 року у справі «О'Галлоран та Франціс проти Сполученого Королівства», яким встановлено, що не було порушено ч. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2, с. 12].

Відповідно до змісту даного рішення, двоє громадян Сполученого Королівства перевищили допустиму швидкість руху, чим порушили правила дорожнього руху. Стосовно кожного з цих випадків заявники були попереджені про відповідальність за вчинені правопорушення. Пана О'Галлорана та п. Франціса попросили назвати та вказати місце проживання осіб, які перебували у їхніх автомашинах, чи надати іншу інформацію, достатню для подальшої ідентифікації порушників. Кожного з них проінформували, що у разі відмови від надання такої інформації вони нестимуть кримінальну відповідальність, передбачену ст. 172 Акта про дорожній рух від 1988 року.

Пан О'Галлоран скаржився на те, що його було визнано винуватим лише на підставі власних свідчень, які були надані під загрозою покарання. Пан Франціс скаржився на те, що він, змушений надати свідчення про правопорушення, підозрювався у вчиненні вже порушеного свого права – права не давати свідчень проти самого себе. При цьому вони посилалися на ч.

1 (право на справедливий розгляд) та ч. 2 (презумпція невинуватості) ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Європейський Суд з прав людини не погодився із твердженнями заявників про те, що нібито право зберігати мовчання та право не свідчити проти самого себе є абсолютними правами, а пряме примушування проти волі осіб до вчинення таких дій руйнує підвалини цих прав. Будь-яке пряме примушування до вчинення цих дій теж, на думку ЄСПЛ, не є порушенням Конвенції. Стосовно ж ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод було вказано, що справедливий судовий розгляд не є єдиним незмінним правилом, а залежить від обставин кожної окремої справи. При цьому ЄСПЛ гостро зауважив, що будь-яка особа, яка володіє чи керує автомобілем, підпадає під дію спеціальних правил, оскільки володіння та використання автомобілів є таким, що потенційно може завдати серйозної шкоди. Ті, хто реалізував своє право володіти автомобілем та їздити на ньому, тим самим погодилися нести певну відповідальність та виконувати додаткові обов'язки у правовому полі Сполученого Королівства – зокрема обов'язок повідомляти про особу, яка порушила правила дорожнього руху. Водночас, розглядаючи принцип презумпції невинуватості, О. Михайленко ставиться до нього критично, вважаючи його декларативним та невизначеним і таким, що допускає однобічність провадження по кримінальних провадженнях [3, с. 34].

Україна ще не досягла такого рівня, щоб суди, які розглядають переважну більшість пов'язаних із порушенням прав і свобод людини та громадянина, ефективно забезпечували їх захист. Конституція України закріплює положення щодо захисту прав і свобод людини та громадянина виключно судом і вважає недопустимим делегування повноважень судів іншим органам держави.

У контексті розгляду презумпції невинуватості як однієї із гарантій захисту прав і свобод людини та громадянина слід зважити на особливе місце конституційного контролю та нагляду. В Україні роль такого контрольного механізму здійснює Конституційний Суд України, в повноваженнях якого прямо не передбачено здійснення захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Як підкреслює М. Савенко, це не означає, що даний орган взагалі не захищає права і свободи громадян, а це випливає із завдань Конституційного Суду України: гарантувати верховенство Конституції України на всій території держави [4, с. 5,6].

Для проведення порівняльного аналізу щодо ролі судів у захисті прав і свобод наведемо приклад британського досвіду. Приблизно в той самий час, коли Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод набрала чинності для України, парламент Великобританії схвалив Акт про права людини, з прийняттям якого на суди покладено обов'язок тлумачити чинні статути «настільки, наскільки це можливо» у спосіб, що відповідає Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а відтак – можливість виправляти ситуацію, якщо національне законодавство не відповідає конвенційним вимогам. Вплив цього положення на систему англійського права можна порівняти з впливом статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» від 23

лютого 2006 року № 3477-IV, що передбачає застосування судами Конвенції та практики ЄСПЛ як джерела права. Тобто суди обох держав можуть використовувати свою владу, щоб мати більший вплив на регулювання правових процесів в країні [5].

Таким чином, стає зрозумілим, що суди закордоном виконують роль, так званого арбітра, що полягає у тлумаченні норм права та роз'ясненні їх для громадян з метою правового захисту.

З огляду на це видається, що британський досвід заслуговує на увагу. «Привілейоване» становище презумпції невинуватості значною мірою залежить від причин її визнання у такій якості, навіть у її вузькому сенсі як доказова база, серед яких називають такі: недопущення передчасного осуду і покарання; можливість помилки з огляду на нестабільності встановлення фактів у суді; нерівність засобів громадянина і держави та стандарт доведення «поза розумним сумнівом» [5].

Щоб зрозуміти сутність презумпції невинуватості, слід звернутися до її основних функцій. Так, В. Крижанівський виділяє гарантійну, захисну, компенсаційну та активізуючу функції. Гарантійна функція принципу презумпції невинуватості спрямована на закріплення привілейованої позиції обвинуваченого в процесі, адже не він має доказувати свою невинуватість, а навпаки – на прокурора покладається обов'язок доказування вини і лише за допомогою таких засобів, які не порушують права обвинуваченого. Захисна функція розглядається з одного боку, як заборона презюмувати винуватість виключає засудження, яке ґрунтується на недостатніх доказах та на однобічній оцінці доказового матеріалу і цим самим сприяє недопущенню судових помилок, які призводять до засудження невинуватих осіб; з іншого боку, через заборону вважати обвинуваченого винуватим у зв'язку зі складанням на досудовому розслідуванні обвинувального акту, принцип презумпції невинуватості не дозволяє стверджувати, що обвинувачений є злочинцем. Компенсаційна функція спирається на реалізацію змагальності та рівноправності сторін. У судовому розгляді прокурор та підсудний мають рівні права на подання доказів, участь в їх дослідженні, доведення їх переконливості та деякі інші. Активізуюча функція сприяє правильному здійсненню процесуальної діяльності у кримінальному провадженні [6].

Дія презумпції невинуватості зберігається до вступу обвинувального акту в законну силу. Тільки з цього часу обвинувачений, а тепер він вже є засудженим, державою суспільством вважається винним у вчинені злочину. До цього часу будь-які публічні твердження про винуватість особи є протиправними, оскільки вони будуть порушувати принцип презумпції невинуватості. Так, ЄСПЛ в справі «Аллене де Рібермон проти Франції» (1995 р.) визнав порушенням п. 2 ст. 6 Євроконвенції («Кожен обвинувачений у вчиненні злочину вважається невинуватим, доки його вину не доведено в законному порядку») повідомлення поліцейського високого рівня на прес-конференції про те, що заявник є «підбурювачем вбивства». Суд у своєму рішенні підкреслив, що названа посадова особа у своєму повідомленні прямо заявила про винність заявника, а це, з одного боку, спонукало громадськість повірити у неї, а з іншого – передувало оцінці фактів компетентними суддями.

Суд переконаний, що такі твердження з боку посадової особи правоохоронного відомства становить «декларацію винуватості» заявників і що ці висловлювання спотворили оцінку фактичних обставин справи судом. Беручи до уваги той факт, що зазначені особи (комісар поліції, який вів слідство зробив вищеприведену заяву в присутності міністра внутрішніх справ і директора департаменту кримінальної поліції) займали важливі публічні посади в місті та регіоні, вони змушені були приділяти неабияку увагу і обережність у виборі слів, описуючи процес розслідування кримінальної справи. Виходячи з наведених міркувань, суд наголосив на необхідності чіткого розмежування між твердженням про те, що особа лише підозрюється у вчиненні певного злочину, і відвертим визнанням того, що особа його вчинила. Він неодноразово наголошував на важливості вибору слів у твердженнях посадових осіб про обвинуваченого («Вогмері проти Німеччини», «Нестакі проти Словакії» та ін.) [7].

Таким чином, ми бачимо як елементарне недотримання презумпції невинуватості може призвести також до поширення дифамаційних явищ у суспільстві, тобто поширення недостовірної інформації, що за своєю природою є наклепом та принижує честь та гідність особи.

Дотримання принципу презумпції невинуватості є по своїй природі фундаментальним, оскільки однієї з таких причин є недопущення передчасного осуду і покарання, що також визнається основоположним правом людини в західній доктрині. Так, як засудження має наслідком покарання, яке може зачіпати інші права особи – право на свободу чи право на повагу до приватного життя, то у цьому випадку дотримання презумпції невинуватості через систему суддівської влади повинно стати гарантом для захисту. Сьогодні ЄСПЛ є механізмом забезпечення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод як єдиного юридичного моніторингу Ради Європи держав-членів. Говорячи про моніторинг ідеться не тільки про зовнішній та внутрішній контроль, але про контроль з боку органів державної влади. Так, під юридичним моніторингом І.С. Піляєв розуміє «такий контроль, який забезпечується передусім відповідним механізмом судових, юридично обов’язкових для держав рішень» [8].

Випадки невиконання положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стають широковідомими в світі та зумовлюють негативні наслідки для держави-порушниці. В разі встановлення факту порушення ЄСПЛ вони повинні відшкодувати матеріальну і моральну шкоду. Політичні наслідки невиконання рішень суду є небажаними для урядів постраднянських держав, бо в разі застосування негативних санкцій, аж до виключення з Ради Європи, зовнішньополітичному іміджу країни буде завдано шкоди. Для України, яка зробила перші кроки до європростору, надзвичайно важливим залишається питання реформування органів кримінальної юстиції, оскільки сьогодення вимагає активізації змін правового поля, а дотримання та виконання рішень ЄСПЛ вкотре може підтвердити нашу готовність до цих подій.

Політичні наслідки невиконання рішень суду є небажаними для урядів постраднянських держав, бо в разі застосування негативних санкцій, аж до виключення з Ради Європи, зовнішньополітичному іміджу країни буде

завдано шкоди. Загалом, мета ЄСПЛ – сформулювати та внести в національну правову систему ті стандарти та вимоги, які є вихідним пунктом правотворчості та законотворчості в громадянському суспільстві та правовій державі. У разі своєчасного виконання рішень Суду та удосконалення пов’язаного з виборами законодавства підвищується політична довіра європейської спільноти до національних органів правосуддя і новообраних органів влади.

З метою дотримання Україною зобов'язань, що випливають з її членства в Раді Європи, та задля ефективного виконання ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, згідно з якою держави-учасники зобов'язуються виконувати остаточне рішення ЄСПЛ в будь-якій справі, в якій вони є сторонами, як уже зазначалося раніше, було прийнято Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року, який зафіксував на законодавчому рівні систему інституційних та процедурних механізмів виконання рішень ЄСПЛ та запобігання новим порушенням Конвенції. Цей Закон законодавчо закріпив забезпечення виконання рішення ЄСПЛ шляхом вжиття заходів індивідуального та загального характеру.

Таким чином, під виконанням рішення ЄСПЛ слід розуміти вжиття державою індивідуальних заходів, спрямованих на усунення конкретного порушення, визначеного в рішенні ЄСПЛ, та заходів загального характеру, спрямованих на усунення підстави для надходження до ЄСПЛ аналогічних заяв проти України у майбутньому.

Механізм виконання рішень ЄСПЛ полягає в наступному: протягом трьох днів від дня отримання повідомлення про набуття рішенням статусу остаточного Орган представництва: а саме – орган, відповідальний за забезпечення представництва України в ЄСПЛ та виконання його рішень, надсилає Стягувачеві повідомлення з роз'ясненням його права подати до державної виконавчої служби заяву про виплату відшкодування, в якій мають бути зазначені реквізити банківського рахунка для перерахування коштів. Орган представництва надсилає до Державної виконавчої служби України оригінальний текст і переклад резолютивної частини рішення. Автентичність перекладу засвідчується цим Органом. Держава зобов’язана самостійно виконати судове рішення на користь особи, лише письмова відмова стягувача отримати присуджену за рішенням суму може звільнити її від такого обов’язку.

Наприклад, як зазначається в одному з рішень ЄСПЛ, положення частини 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (презумпція невинуватості) спрямоване на те, щоб убезпечити обвинувачену особу від порушень її права на справедливий процес упередженими твердженнями, що тісно пов’язані з розглядом її справи в суді. Презумпція невинуватості є одним із елементів справедливого судового розгляду. Цей принцип забороняє формування передчасної позиції суду, яка б відображала думку про те, що особа, обвинувачена у вчиненні злочину, є винуватою ще до того, коли її вина буде доведена відповідно до закону [9].

Так, на жаль, наочним прикладом порушення презумпції невинуватості в Україні є публічні висловлювання про винуватість до завершення суду, а

інколи – навіть і до пред'явлення офіційного обвинувачення. Досить часто в Україні до закінчення судового розгляду та проголошення рішення суду сторони процесу дозволяють собі до затриманих, які потім набувають статусу підозрюваних та обвинувачених, висловлюватися як до осіб, винуватість яких уже доведена. Їх суб'єктивне бачення і породжує дифамацію у проявах на усіх рівнях. Такого роду висловлювання у ЗМІ про винуватість особи є неприйнятним та порушують презумпцію невинуватості. Використання практики рішень ЄСПЛ допоможе вітчизняному суддівському корпусу створити власну модель захисту прав і свобод громадян, зокрема гарантування дотримання презумпції невинуватості, що в свою чергу нерозривно пов'язано з правом на справедливий суд.

Висновок. В епоху утисків свободи слова та права вибору, велику роль відіграє механізм дотримання основоположних прав і свобод громадян, що є так званим, індикатором демократизації суспільства. За кордоном уже давно увага звернена саме на цю сферу правового регулювання і природа правового регулювання зайняла чільне місце у законодавчій системі країн європейського співтовариства.

Таким чином, презумпція невинуватості є основоположним принципом і водночас правом людини, елементом права на справедливий суд. Вона тісно пов'язана з іншими правами, зокрема на свободу і особисту недоторканність, правом на повагу до приватного життя, правом власності тощо. Безумовно, існує зв'язок між презумпцією невинуватості (пункт 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод) та іншими правами, зокрема свободою вираження поглядів (ст. 10 Конвенції) та правом на свободу та особисту недоторканність (ст. 5 Конвенції), що проілюстровано в рішеннях ЄСПЛ.

Саме презумпція невинуватості як один із фундаментальних принципів лежить в основі правового поля багатьох галузей права. Ніхто не звертає увагу на те, що саме недотримання цього принципу призводить до поширення такого явища як дифамація, тобто наклеп, який в перспективі завдає чималої шкоди репутації осіб та робить не найкращу рекламу у суспільстві. Крім того, неупередженість, яка повинна бути домінуючою у судовому засіданні під впливом ЗМІ часто переростає в протилежне ставлення до суб'єктів кримінального процесу, порушуючи презумпцію невинуватості обвинуваченого, яка в Україні фактично є «мертвою». З рішень ЄСПЛ стає зрозумілим, що аналогічний механізм потребує імплементації і у вітчизняне правове поле.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/4

2. О «Галлоран та Франціс проти Сполученого Королівства» – рішення Європейського суду з прав людини, ухвалене 29 червня 2007 року // Юридичний вісник України. – 2007. – № 41. – С. 12.

3. Михайленко А. Критические взгляды на принципиальные положения уголовного процесса Украины / А. Михайленко // Закон и жизнь. – 2007. - № 7. – С. 34 – 36.
4. Савенко М. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина та їх захист органами конституційної юрисдикції / М. Савенко // Право України, 1992. – № 2 – С. 3 – 9.
5. Ashworth A. Fourthreats to the presumption of innocence // The International Journal of Evidence&Proof (2006) 10 E&P 241–279. – P. 246.
6. Крижанівський В.В. Принцип презумпції невинуватості у кримінальному процесі (порівняльно-правове дослідження): Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. - К., 2007. - С. 10.
7. Дело «АЛЛЕНЕ ДЕ РИБЕМОН (ALLENET DE RIBEMONT) против ФРАНЦИИ» Постановление суда от 10 февраля 1995 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.medialaw.kiev.ua/zmisud/ecour
8. Піляєв І.С. Рада Європи в сучасному євро- інтеграційному процесі: Монографія. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2003. – С. 192.
9. Рішення у справі «Хужин та інші проти Росії» (Khuzhin and Others v. Russia) від 23 жовтня 2008 року, заява № 13470/02.

Кушніренко Т.Ф., студент 6-МК курсу НАВС
Науковий керівник: **Камінська Н.В.,** доктор юридичних наук, професор кафедри гуманітарних та загально-правових дисциплін факультету № 2 НАВС

Запобігання злочинам Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України

Розглянуто проблемне питання щодо здійснення запобігання злочинам Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України. Визначений власний підхід щодо розподілу суб'єктів запобігання злочинам, а також визначено поняття «правоохоронні органи», яке широко використовується в теорії та практиці запобігання злочинності, але має різне тлумачення.

Забезпечення внутрішньої стабільності, правопорядку і законності у системі та механізмі функціонування Збройних сил України набуло особливого значення з моменту створення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Правоохоронні структури в армії завжди були необхідні. І наявність їх зумовлена виконанням покладених на них завдань, що не можуть виконуватися іншими посадовцями, чия діяльність безпосередньо не пов’язана з підтримкою правопорядку, дисципліни та законності. Реформування армії з часом почало вимагати створення окремого

спеціального органу збереження законності у війську, що відповідав би типовій структурі сучасної армії розвинутої європейської держави.

Військова служба правопорядку як правоохоронний орган у Збройних Силах України був створений 7 березня 2002 року і мав на меті продовжити роботу зі створення сучасного війська й вирішення низки важливих питань, що необхідно було докорінно змінювати.

Відповідно до законодавчої бази і базуючись на завданнях правоохоронних підрозділів армій розвинутих країн світу, на початку формування ВСП були визначені пріоритетні завдання роботи. Насамперед це: забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців, запобігання злочинам, іншим правопорушенням, їх розкриття, захист життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, захист майна Збройних Сил від розкрадання й інших протиправних посягань. Також на ВСП покладаються протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах.

Серед головних напрямків роботи щодо запобігання протиправної поведінки військовослужбовців і працівників є загально-соціальне, що включає організацію і проведення виховної роботи з особовим складом військових частин.

Соціально-криміналістичне запобігання включає визначення об'єктів і груп ризику, а також індивідуально-виховну роботу з конкретними військовослужбовцями. Кримінальне запобігання полягає в роботі органів управлінь Служби правопорядку щодо виявлення і розкриття злочинів та інших правопорушень. Окрім цього, при виявленні й усуненні причин і умов правопорушень вживаються заходи щодо їх усунення. Це робиться шляхом внесення подань (службових листів) командирам, що містять пропозиції щодо проведення конкретних заходів.

Не останню роль відіграють і патрульно-постова служба, охорона і розшукова робота у підтриманні статутного порядку в гарнізонах. Головний результат – протидія порушення військовослужбовцями громадського порядку у стані алкогольного сп'яніння, забезпечення охорони і порядку на гаупт - вахтах, організація розшуку військовослужбовців, які самовільно залишили підрозділ.

Згідно Конституції України, центральне ядро суб'єктів, які безпосередньо здійснюють діяльність щодо запобігання злочинам, утворюють правоохоронні органи, адже забезпечення державної безпеки покладається саме на них. Поняття «правоохоронні органи» широко використовується в теорії та практиці запобігання злочинності, але має різне тлумачення. Окремі науковці охоплюють цим поняттям усі державні органи і громадські організації, хоча б у деякій мірі наділені правоохоронними функціями. [3] Інші розглядають його у широкому змісті, до якого включають усі державні органи, наділені повноваженнями контролю за додержанням законності і правопорядку, а також у вузькому – державні органи, спеціально створені для забезпечення законності і правопорядку, боротьби зі злочинністю, яким надані повноваження застосовувати заходи примусу і перевиховання

правопорушників (Військова служба правопорядку, суд, органи юстиції, прокуратура, органи внутрішніх справ, безпеки). [3]

Суб'єкти запобігання злочинності – це державні органи, службові особи, недержавні організації і громадяни, які здійснюють відповідний вплив на визначений об'єкт з метою запобігання злочинам. На думку багатьох кримінологів - науковців, одні з них (суб'єкти соціальної профілактики) здійснюють запобігання не примусовими методами, інші (суб'єкти заходів безпеки, компенсації і покарання) – з використанням методів примусу. [5].

Окремі кримінологи визначають у першій групі суб'єкти загально соціального запобігання, до яких відносять регіональні та місцеві органи влади і управління, а також громадські формування, які безпосередньо не виконують правоохоронних завдань (міністерства, партії, профспілки, церква та інші), а до другої групи відносять суб'єкти спеціально-кримінологічного запобігання (МВС, прокуратура, суд, приватні і громадські охоронні структури та інші). [4] У цьому контексті викликає сумнів доцільність виділення в окрему групу суб'єктів працівників вищезазначених органів і установ, які здійснюють індивідуальну профілактику (дільничний інспектор, оперуповноважений карного розшуку та інші службові особи).

Важливе значення для науково обґрунтованої класифікації має врахування функціонального підходу, що використовують О.М. Бандурка і Л.М. Давиденко при визначенні власного підходу щодо розподілу суб'єктів запобігання злочинам:

1) суб'єкти, які визначають основні напрямки, завдання, форми та методипротидіїзлочинності в країні;

2) суб'єкти, які здійснюють інформаційно –аналітичне забезпечення протидії злочинності;

3) суб'єкти, які виявляють криміногенні фактори і сигналізують про них;

4) суб'єкти, які безпосередньо реалізують заходи щодо реагування на окремі злочини, а також заходи щодо послаблення або нейтралізації криміногеннихфакторів, зокрема щодо корекції особистісних деформацій та усуненню обставин, що їх сформували. [5]

Саме цей підхід відрізняється більш суттєвим науково-практичним рівнем узагальнення.

Запобігання злочинам розглядається як комплекс заходів економічного, соціального, ідеологічного, культурного, виховного, законодавчого та іншого характеру, спрямованих на усунення, послаблення або нейтралізацію причин та умов злочинності. Ця діяльність класифікується за: рівнем, механізмом, обсягом, змістом заходів та суб'єктами її реалізації. Правове підґрунтя діяльності щодо запобігання злочинам, яке базується на Конституції України, законодавчих та інших нормативно-правових актах. За рівнем заходи запобігання можуть здійснюватися на всій території України (державний рівень) або в окремому регіоні (регіональний рівень), на місцях (місцевий рівень), у відповідній галузі господарства (галузевий рівень) або на підприємстві, в установі чи організації.

Кримінологіяфактичновизначиласьщодорівнівреалізаціїзаходівзапобіган нязлочинамстосовногрупнаселення (загальне запобігання) або стосовно конкретної особи (індивідуальне запобігання).

Державна система запобігання злочинам повинна мати власне законодавче підґрунтя, яке визначає загальні засади, принципи, суб'єктів, форми та інші важливі положення щодо цієї сфери діяльності, а також окремі законодавчі і нормативно-правові акти, які мають регулювати застосування заходів впливу такого запобігання.

Основні принципи діяльності щодо запобігання злочинам вимагають обов'язкового закріплення на законодавчому рівні.

У запобіганні злочинам повинні використовуватися різноманітні за змістом заходи, що в цілому утворюють систему економічних, політичних, правових, психологічних, організаційних, технічних, соціальних, ідеологічних та інших чинників. Кримінологічна теорія вимагає наукового дослідження зазначених факторів та вивчення механізму їх впливу на причини і умови правопорушень.

Якщо розглядати у широкому розумінні то тієюабоіншоюміроюзапобіганнязлочинамздійснюєтьсявсімаскладовимидержа вного контролю над злочинністю. Призначення покарання має на меті не лише відтворення справедливості, але й запобігання нових злочинів засудженим та іншими особами.

Більш цілеспрямованим є запобігання реально можливим злочинам з боку конкретнихосіб, які висловили свої наміри або готуються до злочину. І нарешті, як виключення із загального визначення превентивнихзаходів, припинення вже розпочатого злочинного посягання (до моменту закінчення та заподіяння шкоди) теж розглядається як індивідуальна форма спеціального кримінологічного запобігання, хоча вона не виключає притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за замах на злочин чи вчинення при цьому іншого правопорушення, наприклад, за незаконне зберігання вогнепальної зброї тощо. Адже запобігання складає соціальну цінність не лише скороченням сфери застосування кримінально-правових норм, але й зменшенням так званої ціни злочинності, її шкідливих наслідків. У багатьох випадках ці наслідки є невідворотними (смерть, втрата здоров'я тощо), а тому припинення агресивних проявів має важливе превентивне значення незалежно від того, що винні часом підлягають кримінальній відповідальності. До того ж запобігання шкідливих наслідків завжди розглядається як обставина, що пом'якшує покарання.

На відміну від загально-соціальних програм, спрямованих на покращання економічного стану, розвиток культури, освіти та охорони здоров'я, спеціально-кримінологічні превентивні заходи мають на меті контроль над злочинністю без застосування репресій. Саме це відокремлює їх від усіх інших державних рішень, які так або інакше впливають на стан злочинності в країні. Але не слід вдаватися до інших крайностей і повністю заперечувати примусові заходи у процессі здійснення, запобігання. Адже

профілактичний примус дає можливість уникнути застосування більш суворого і тяжкого, тобто покарання за вчинений злочин.

Таким чином, запобігання злочинності як родове поняття є система заходів, які вживає суспільство для того, щоб стримувати зростання злочинності і, по можливості, знизити її реальний рівень шляхом усунення та нейтралізації її причин та умов, що їй сприяють, а також через запобігання та припинення окремих конкретних злочинів.

У кримінологічній літературі, зокрема у підручниках та навчальних посібниках, спостерігається також розбіжність поглядів щодо об'єктів та суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання і класифікації таких заходів. На мою думку, ці погляди значною мірою визначають перспективи майбутньої кримінологічної теорії і практики, а тому заслуговують на розгляд.

Таким чином, на сьогодні ВСП, як правоохоронний орган, повною мірою став дійсним гарантом порядку й дотримання необхідного рівня законності у військах, що спрямований на запобігання злочинам.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

2. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. –2002. – № 32. – С. 225.

3. Про заходи щодо створення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України: Наказ Міністра оборони України від 12 червня 2002 року № 198

4. Саржевський О. Військова служба правопорядку у Збройних Силах України: історичний аспект / О. Саржевський // Право військової сфери. – 2007. – № 6. – С. 10-12.

Хохліна О.П., професор кафедри психології та педагогіки факультету №2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

До проблеми біологічної та соціальної детермінації становлення особистості

Саме особистість та її становлення є пріоритетною цінністю суспільних, і, зокрема освітніх, впливів людину; саме особистісне становлення є вершинною метою психічного розвитку людини. Розуміння суті особистості, детермінант її становлення є необхідною умовою забезпечення адекватності, повноти цього процесу та досягнення розвивальних та педагогічних ефектів.

Особистісне становлення розглядається щонайперше в аспекті його біологічної та соціальної детермінації. Відмічається важливе, але неоднакове,

значення кожного чинника для формування особистості, що важливо враховувати при забезпеченні спеціального психолого-педагогічного впливу на особу. У чому ж суть цих чинників?

Людина народжується щонайперше як біологічна істота, як індивід. Індивід, на думку переважної більшості вчених, - це представник людини як біологічної істоти. А тому індивід – це носій природних, біологічних властивостей, які даються людині переважно від народження. Такі властивості уможливлюють бути самостійним живим організмом, представником homo Sapiens. Людина індивідом народжується. До індивідних властивостей (за Б.Г.Ананьєвим) відносяться первинні: 1) індивідуально-типологічні властивості – конституційні (особливості фізичної будови людини); нейродинамічні (особливості діяльності нервової системи); білатеральні (властивості функціональної геометрії тіла у вигляді симетрії та асиметрії); 2) вікові та статеві властивості; та вторинні, які виникають на основі первинних і «надбудовуються» над ними, - органічні потреби, темперамент, задатки.

У цілому індивідні властивості людини розглядаються у психології як природня, біологічна умова (біологічний чинник, основа) онтогенетичного, у тому числі й особистісного, розвитку людини. У зазначеному аспекті найбільше значення мають центральна нервова система, головний мозок, аналізатори, стан здоров'я, задатки. Так, до умов нормального розвитку індивіда Г.М.Дульнєв та О.Р.Лурія відносять: 1) «нормальну роботу головного мозку та його кори», тобто необхідну нейробіологічну готовність з боку різних мозкових структур та всього мозку в цілому як системи; 2) «нормальний фізичний розвиток дитини та пов'язане з ним збереження нормальної працездатності, нормального тонусу нервових процесів»; 3) «збереженість органів чуття, які забезпечують нормальний зв'язок із зовнішнім світом».

Л.С.Виготський також стверджував, що розвиток вищих форм поведінки потребує певної міри біологічної зрілості, певної структури як передумови.

У спеціальній психології представлено дані щодо впливу на виникнення порушень психофізичного розвитку таких біологічних чинників, як: хромосомно-генетичні відхилення в організмі дитини; ендокринні захворювання матері (наприклад, діабет); інфекційні та вірусні захворювання матері під час вагітності (краснуха, токсоплазмоз, грип); венеричні захворювання батьків (гонорея, сифіліс); розбіжність резус-факторів; біохімічні шкідливі впливи (радіація; екологічні забруднення навколишнього середовища тяжкими металами (ртуть, свинець); використання харчових добавок, неправильне використання медичних препаратів; використання їжі рослинного походження – фруктів, овочів, зелені, - вирощених на землі, надміру удобреній штучними добривами. Особливо шкідливими ці впливи є на батьків до вагітності жінки, на жінку під час вагітності та на дитину в постнатальний період; алкоголізм і наркоманія батьків, особливо матері; гіпоксія (киснева недостатність); токсикоз матері під час вагітності, особливо в другій її половині; патологічний перебіг пологової діяльності жінки,

особливо травматизація головного мозку дитини; серйозні відхилення в соматичному здоров'ї матері (у тому числі недоїдання, загальна соматична ослабленість, гіповітаміноз); мозкові травми в дитини, тяжкі інфекційні та токсико-дистрофійні захворювання в постнатальний період; хронічні захворювання дитини в ранньому та дошкільному віці (діабет, захворювання крові, серцево-судинні хвороби, астма, туберкульоз) та ін.

Природня основа обумовлює виникнення особливостей психіки, особистості, шляхів та способів розвитку, позначається на рівні та висоті досягнень у ньому. Але й відмічається, що формування мозкових систем людини (як біологічної умови розвитку) відбувається в процесі його предметної та соціальної активності. Таким чином показується вплив соціальних умов на становлення біологічної основи психофізичного розвитку людини.

Народившись, людина-індивід потрапляє у соціальні умови, під їх вплив, засвоює соціальний досвід (соціалізується) у формі знань та способів дій щодо навколишнього природнього та соціального середовища, форм активності (діяльності, спілкування, поведінки). І тоді людина-індивід стає особистістю. Лише аналіз відносин «індивід-суспільство» дозволяє розкрити основу властивостей людини як особистості (Б.Ф.Ломов).

До соціальних умов відносять умови зростання людини, її перебування в сім'ї, найближчих соціальних групах, ставлення до неї, наявність та особливості спілкування, і щонайперше - навчання та виховання. Так, Г.М. Дульнєв та О.Р. Лурія особливе значення для нормального розвитку надають систематичності та послідовності навчання дитини у сім'ї та закладах освіти.

Слід зазначити, що соціальні впливи на розвиток дитини мають місце ще до її народження. Йдеться про несприятливі соціальні ситуації, в яких знаходиться мати дитини і які спрямовані проти самої дитини, довготривалі негативні переживання матері, сильні короткочасні стреси. Суттєвий вплив має і психологічний стан матері під час пологів. Але вплив соціальних умов на розвиток дитини ще більше зростає, коли вона народжується.

Незважаючи на те, що розвиток людини та конкретно її особистісне зростання визначається сполученням біологічних та соціальних умов, природнього та культурного планів розвитку (що утворюють по суті єдину низку соціально-біологічного формування особистості дитини (Л.С. Виготський), саме соціальні умови є провідним чинником психічного розвитку та становлення особистості. Адже дитина навіть з органічними ураженнями головного мозку, потрапляючи в спеціальні умови навчання та виховання, під своєчасний коригуючий вплив, здатна до успішної соціалізації та подальшої інтеграції у систему суспільних відносин, досягнення повноти особистісного становлення за повнотою характеристик та критеріїв. І навпаки: у дитини зі сприятливими біологічними передумовами розвитку при відсутності нормальних соціальних умов зростання можуть з'являтися певні вади та відхилення у становленні соціально-значущих якостей особистості. Про це свідчать і факти виникнення відхилень у розвитку, зокрема «синдрому

госпіталізму», в умовах комунікативної та емоційної деривації; девіацій в умовах зростання у неблагополучній родині та ін.

Таким чином, у психології особистісний розвиток пов'язується з входженням людини-індивіда у суспільні відносини, із соціалізацією. У зв'язку з цим Л.С. Виготський відмічає, що особистість – поняття соціальне, надприродне. А найпростішими визначеннями особистості, відповідно, є такі: особистість – це соціалізований індивід; це носій суспільних відносин; це носій соціальних (соціально-значущих) властивостей; це соціальна якість людини.

Цапко О.М., кандидат історичних наук, доцент

Ідея українського народовладдя у політико-правових поглядах Михайла Грушевського

Проблема народовладдя в Україні є однією із найбільш актуальних та злободенних тем сучасної правової науки. Майже 25-ти річний досвід сучасного державотворення в Україні доводить, що незважаючи на законодавче закріплення основних принципів народовладдя, дана проблема і надалі залишається невирішеною, як з теоретичної точки зору так і з практичної. В сучасній науці під поняттям народовладдя розуміється перш за все належність влади народові та здійснення її народом, або безпосередньо або через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

На сьогоднішній день у вітчизняному правовому просторі намітилася тенденція, коли по мірі становлення та функціональної активізації інститутів народовладдя дедалі більше зростає пріоритетність правового регулювання над владно-адміністративним. При цьому право, дедалі більше втрачає свою імперативну динаміку і все більше починає розцінюватися як джерело гарантованості природно - необхідної свободи особи.

Дані зміни стимулюють утвердження ідеї «визначального верховенства права», згідно з якою не лише державні інститути, а й суспільне життя має здійснюватися під гаслом непорушності норм права, а виходячи з цього і сама проблема народовладдя наповнюється новим змістом.

Все це заставляє науковців ще раз повернутися до вітчизняної теоретичного доробку попередників з питань народовладдя. В цьому відношенні особливий інтерес викликає теоретична спадщина М. Грушевського адже саме в період його активної діяльності, як національного та державного лідера національна концепція народовладдя не лише ним найбільш повно розроблялася, а й була здійснена спроба її практичного втілення в державно-правове та суспільне життя України.

Формування поглядів М. Грушевського на народовладдя в Україні відбувалося через призму дослідження ним української історії. Епідцентром і основною рушійною силою історичного процесу є, на його думку,

український народ. Свої погляди на народовладдя М. Грушевський вперше виклав у своїй вступній лекції у м. Львові 30 вересня 1894 року[1]. Саме в цей час він, будучи молодим 28 річним професором обійняв посаду завідувача кафедри історії Східної Європи Львівського університету. У своїй лекції, розкриваючи свої історіософські погляди на українську історію М. Грушевський також виклав своє бачення місця і ролі народовладдя в ній у кількох засадничих положеннях:

1. Народ, на думку М.Грушевського, «своїми ідеалами і змаганнями, з своєю боротьбою, поспіхами і помилками – єсть єдиний герой історії».

2. Народовладдя в українців існувало на протязі всієї їхньої історії, починаючи ще з княжих часів українська громада «жила своїм життям».

3. Однією з основних особливостей української історії є та, що в ній «князівсько-дружинний устрій не пройшов глибоко в масу народню, не перейняв її цілою системою, як феодалізм західний, не пустив глибоко коріння в самий грунт, він зостався чимось зверхнім, досить хитко прив'язаним до народу». [9, 140-155]

4. Український народ, будучи позбавлений на протязі багатьох століть своєї державності, зберігав в собі основні традиції місцевого громадівського самоврядування та самоуправління, що дозволяло йому пережити часи лихоліть і колоніального гніту і тим самим зберегти свою національну самобутність.

5. Традиції народовладдя і демократизму повинні в стати в основі побудови майбутньої української державності[1, с. 147].

В розумінні М.Грушевського, серцевиною української ідеї було виокремлення невід'ємного права українського народу на самовизначення і пошук його оптимальних форм.

Від федерації з демократичною Росією М. Грушевський очікував «більший простір і свободу економічного спілкування, створення більш великих і досконалих просвітніх і культурних закладів», а також «велику безпечність від міжнародних ускладнень та утисків» [2, с.47]. На його глибоке переконання саме автономія України у складі російської федерації дозволять найбільш повно реалізувати народовладні права українців, до числа яких він відносив «забезпечення свободи культурного і суспільного самовизначення, нетисненого національного розвитку, можливості вільно влаштовувати і розпоряджатися своїми місцевими відносинами і засобами» тощо. Будучи переконаним прихильником ідеї народовладдя М. Грушевський побоювався, що будь-яка централізація державної влади може завдати непоправної шкоди народовладним традиціям українців.

Характеризуючи розроблену М. Грушевським концепцію українського народовладдя загалом, слід відзначити, що вона містить в собі два взаємопов'язані елементи: 1) українське національне відродження, першим і визначальним чинником якого стало запровадження національної державності у вигляді національно-територіальної автономії; 2) широка і послідовна демократизація суспільного життя, соціальні перетворення на користь більшості українського народу[3, с.8].

На думку М. Грушевського, Центральна Рада була витвором революції, яскравим свідченням інтенсивного зростання національної свідомості українського народу. Треба було, - писав М. Грушевський, - забезпечити волю України, відновивши її старе народовладдя, право народу правити самому всіма своїми справами [2, с.34].

Як Голова Центральної Ради М. Грушевський намагався обґрунтувати автономно-федералістичний принцип побудови української державності. «Українська територія, – наголошував він, - має бути організована на основах широкого демократичного громадського самоврядування, від самого споду (дрібної земельної одиниці) аж до верху – українського сейму. Вона має вершити у себе вдома всякі свої справи – економічні, культурні, політичні, утримувати своє військо, розпоряджатися своїми дорогами, своїми доходами, землями і всякими натуральними багатствами, мати своє законодавство, адміністрацію, суд». Щодо законодавчого процесу в державі, то, на думку М. Грушевського, «закони повинні приймати депутати сейму, які б обиралися від політичних партій і громадських організацій на пропорційній основі. Однак найважливіші законодавчі акти повинні були б вноситися на розгляд усього народу».

У своїй праці «Хто такі українці і чого вони хочуть» М. Грушевський відзначав, що, залишаючи поміщикам і багатіям рівні з усіма права, перевагу слід віддати владі трудового люду. «Селяни і робітники становлять більшість людности, вони можуть мати більшість депутатів в українському сеймі, яких захочуть мати з тямущих селян і робітників, і з тих просвіщених (інтелігентів), які боронять права трудящого народу»[2,с.49].

Особливу увагу М. Грушевський приділяв питанню розмежування компетенцій української автономної республіки і центру. Так, у праці «Якої автономії і федерації хочуть українці» він відзначав, що справи, до числа яких відносив «справи війни та миру, міжнародні трактати, завідування воєнними силами республіки», спільні валюту, митні збори, пошту, телеграф, залізничний транспорт, кримінальне і цивільне законодавство, слідкування за дотримання прав національних меншин тощо повинно належати до компетенції федеративного центру. Всі інші повноваження повинні належати крайовим органам влади. Водночас, на думку М.Грушевського, Центральний уряд навіть у загальнодержавних справах повинен враховувати волю інших народів, які населяли територію України. «Ми, - писав він, - добуваємо державне право для української землі не для того, щоб панувати над національними меншостями України»[3, с.10].

При розробці власної концепції народовладдя М. Грушевський значну увагу приділяв вирішенню соціально-економічних питань України. Зокрема, розв’язання одного з найбільш важливих питань революції – аграрного – Голова Центральної Ради вбачав в тому, що «земля повинна бути в руках тих, хто на ній працює». Серед соціальних гарантій найбільш важливою він вважав гарантію встановлення 8 – годинного робочого дня і запровадження охорони праці трудящих[4, с.381].

Основні позиції М. Грушевського щодо українського народовладдя знайшли своє відображення і в Конституції Української Народної Республіки (далі – Конституція УНР), яка була прийнята в останній день існування Центральної Ради перед її розпуском німецькими окупаційними військами 29 квітня 1918 року.

Конституція УНР юридично оформила відродження державності України і створила політико-правове поле для формування нової політичної системи. Дана Конституція загалом ґрунтувалася на головних принципах українського народовладдя, зокрема парламентській демократії з перевагою законодавчої влади над виконавчою, децентралізації, широкому розвитку місцевого самоврядування, гарантії основних політичних прав і свобод громадян.

Конституція УНР також засвідчувала, Українська Народна Республіка «єсть державою суверенною, самостійною і ні від кого не залежною», а «суверенне право в УНР належить народові України».

Згідно з Конституцією УНР, верховним органом влади визначалися Всенародні збори, які мали право видавати закони та формувати вищі органи державного управління. Вищу виконавчу владу мала здійснювати Рада Народних Міністрів. Найвищим органом судової влади повинен стати Генеральний суд УНР, який складався з колегії, що обиралася на 5 років. Конституція також узаконювала незалежність судочинства від виконавчої та законодавчої влади. Однак, у зв'язку з ліквідацією Центральної Ради та наступними після цього подіями Конституція УНР не була реалізована на практиці і залишилася як пам'ятка української політико-правової думки.

Таким чином М. Грушевський, був стійким виразником народно – демократичних поглядів тодішньої української національно – свідомої інтелігенції на проблему народовладдя. Його погляди на народовладдя базувалися на глибокому вивчені вітчизняного історичному досвіді народоправної традиції українців, а також максимально враховували тогочасні політичні реалії української революції 1917-1920 рр.

Список використаних джерел

1. Вступний виклад з давньої історії Руси, виголошений у Львівському університеті 30 вересня 1894 р.//Записки Наукового Т-ва ім.. Т. Шевченка у Львові. – Т.IV. – Львів, 1894. – с.140-155.

2. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К., 1991. – 240 с.

3. Грушевський М. Якої автономії і федерації хоче Україна. – Відень, 1917. – 22 с.

4. Політологічний енциклопедичний словник. – К.: Видавництво «Генеза», 2004. – с. 381 – 382.

Гордієнко К.О., студентка факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Хохліна О.П.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Особистісна самоактуалізація як чинник успішності соціально - психологічної адаптації студента

Соціально-економічні зміни в нашій державі загострюють актуальність проблеми соціалізації особи та становлення особистості в умовах ВНЗ. На сьогодні проблема сприяння соціально-психологічній адаптації студентів та засобів підвищення її успішності потребує подальших досліджень. Це й зумовило проведення дослідження, що носило теоретико-емпіричний характер.

На теоретичному етапі дослідження вивчення праць П.К. Анохіна, Г.М. Андрєєвої, А.А. Налчаджяна, Т. Парсонса, Ж. Піаже, Б.Г. Ананьєва та ін. показало, що важливим етапом соціалізації особистості є адаптація, під якою розуміють процес пристосування людини до нових умов існування як організму, як носія психічного та соціального. Особливе місце серед видів адаптації займає соціально-психологічна адаптація, під якою розуміють процес пристосування особи до соціальної групи і групи до особи; процес активної взаємодії особистості та соціального середовища з метою досягнення гармонії, яка найбільшою мірою забезпечить ефективність діяльності, розвиток колективу, особистісне зростання (В.Г. Крисько, А.В. Петровський, М.Г. Ярошевський, О.А. Урбанович, О.В. Зотова, В.К. Кряжева та ін.). Відмічається, що однією з детермінант успішності соціально-психологічної адаптації людини є її самоактуалізація. Однак конкретних емпіричних даних щодо характеру такого зв’язку ми не виявили.

Самоактуалізація розглядається як прагнення людини до якомога повного виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей та їх реалізація у різних сферах життєдіяльності, зокрема у професійній та інтимно-сімейній. Професійна самоактуалізація (за Р. Ассаджиолі, А. Маслоу, К. Роджерсом, В. Франклом та ін.) визначається як пошук «себе в професії», індивідуального стилю професійної діяльності, визначення професійних цілей, прагнення до розкриття та реалізації свого потенціалу в обраній професії. Натомість, інтимно-сімейна самоактуалізація (за І.В. Гребенніковим, Н.С. Коном, Б.С. Кругловим, Л.Б. Шнейдером та ін.) розуміється як знаходження свого продовження у партнері, сім'ї; як позитивні, стійкі, особисто значимі відносини, що є підставою для здійснення своїх життєвих цілей, а також для створення шлюбу і сім'ї. На особливе значення для особистісного зростання інтимно-сімейної самоактуалізації вказується у дослідженнях Л.О. Коростильова, М.В. Сьоміної, Л.Д. Столяренко, Е.Г. Еріксона та ін., які доводять, що інтимно-сімейні відносини можуть або сприяти, або перешкоджати самореалізації особистості кожного з подружжя (партнерів).

На емпіричному етапі дослідження розв’язувалися завдання: 1) Емпірично вивчити у студентів успішність соціально-психологічної

адаптації та загальної особистісної самоактуалізації; з’ясувати наявність та характер зв’язку між соціально-психологічною адаптацією та загальною особистісною самоактуалізацією (пілотажний етап дослідження). 2) Емпірично вивчити у студентів успішність самоактуалізації у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності (основний етап дослідження). 3) З'ясувати наявність та характер зв’язку між успішністю соціально-психологічною адаптацією та самоактуалізацією у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності.

Для вивчення соціально-психологічної адаптації використовувались: методика К. Роджерса і Р. Даймонда, методика вивчення тривожності Ч.Д. Спілбергера, для вивчення загальної самоактуалізації - методика А.В. Лазуркіна в адаптації Н.Ф. Каліної (САМОАЛ). З метою вивчення професійної самоактуалізації застосовувалися метод анкетування для виявлення знань студентів про себе щодо професійної самоактуалізації та методика «Диференційно-діагностичний опитувальник» Є.О. Клімова (когнітивний компонент); методика вивчення мотивів навчальної діяльності в модифікації А.О. Реана, В.О. Якуніна (мотиваційний компонент); метод аналізу документації для вивчення успішності навчання студентів (поведінковий компонент). Для вивчення інтимно-сімейної самоактуалізації використовувалися методика «Рольові очікування і домагання у шлюбі» А.М. Волкової (РОП) (когнітивний компонент); методика «Мотиви вступу в шлюб» С.І. Голода (мотиваційний компонент); тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І.Ф. Юнда та анкетування (поведінковий компонент). Отримані емпіричні дані підлягали якісній та кількісній обробці.

На пілотажному етапі дослідження виявлено, що у студентів переважає середній рівень соціально-психологічної адаптації, тобто наявні певні труднощі у соціально-психологічній адаптації та існує необхідність сприяння у їх подоланні. У плані пошуку засобів розв'язання проблеми здійснювалося виявлення наявності зв'язку між успішністю адаптації студентів за показником тривожності та самоактуалізацією особистості. Кореляційний аналіз отриманих даних дозволив дійти висновку: чим вищий рівень самоактуалізації особистості, тим нижчий загальний рівень тривожності. Це ж уможливлювало припущення про те, що важливим засобом зниження дезадаптації і підвищення успішності соціально-психологічної адаптації студентів є їх самоактуалізація. Необхідність перевірки цього зумовила проведення основного етапу дослідження.

Основний етап дослідження передбачав вивчення успішності соціально-психологічної адаптації у зв’язку з самоактуалізацією у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності. Виявлено, що у більшості студентів переважає середній рівень успішності професійної самоактуалізації за показниками, які відповідають її компонентам (когнітивний, мотиваційний, поведінковий): знання студента про себе, мотиви професійної діяльності та успішність у навчанні. Кореляційний аналіз емпіричних даних показав наявність виразного взаємозв'язку між соціально-психологічною адаптацією і професійною самоактуалізацією студентів.

Вивчення інтимно-сімейної самоактуалізації студентів за показниками: знання студента про майбутні ролі в інтимно-сімейних відносинах, мотиви вступу до інтимно-сімейних відносин та готовність і виконання інтимно-сімейних ролей виявило, що у студентів домінують високий та середній її

рівні. Кореляційний аналіз емпіричних даних засвідчив наявність високого взаємозв'язку між соціально-психологічною адаптацією і самоактуалізацією в інтимно-сімейних сферах життєдіяльності. Отже, результати дослідження доводять, що важливим засобом підвищення успішності соціально-психологічної адаптації студентів в умовах ВНЗ є їх особистісна самоактуалізація, зокрема у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності.

Грущенко О.А., кандидат економічних наук, доцент

Регулювання інноваційної діяльності в Україні

Основними чинниками інноваційної активності на макрорівні є темпи зростання державних витрат на розвиток науки та освіти, раціональна інноваційна політика держави, стимулююча податкова, кредитна, амортизаційна політика тощо.

Інноваційна діяльність підприємства являє собою комплексний процес створення, використання і розповсюдження нововведень з метою отримання конкурентних переваг та збільшення прибутковості свого виробництва. В ринковій економіці інноваційна діяльність підприємств - один із найсуттєвіших вагомих чинників, які дозволяють підприємству посідати стійкі ринкові позиції і отримувати перевагу над конкурентами в тій галузі, яка є сферою комерційних інтересів даного підприємства.

За своїм характером і функціональним призначенням виділяють такі новинки і нововведення:

- технічні – нові продукти, технології, конструкційні і допоміжні матеріали, устаткування;
- організаційні – нові методи і форми організації всіх видів діяльності підприємств та їхніх інституціонально-добровільних об'єднань;
- економічні – методи господарського управління наукою, виробництвом та іншими сферами діяльності через реалізацію функцій прогнозування і планування, фінансування, ціноутворення, мотивації та оплати праці, оцінки результатів діяльності;
- соціальні – різні форми активізації людського чинника, включаючи нові форми професійної підготовки персоналу, стимулювання його творчої діяльності, створення комфортних умов життя та праці;
- юридичні – нові та трансформовані закони й різноманітні нормативно-правові документи (акти), що визначають і регулюють усі види діяльності підприємств і організацій, певних груп чи окремих фізичних осіб.

Сутність інноваційної стратегії підприємства полягає в тому, що ефективний розвиток підприємства пов'язаний з отриманням переваги над конкурентами і збільшенням прибутку не стільки за рахунок маніпуляції цінами, скільки шляхом постійного оновлення номенклатури виробів та розширення напрямів діяльності підприємства.

В ринковій економіці перевагу отримують ті підприємства, які швидко й активно освоюють нововведення. Це дозволяє їм розширити ринки збуту своєї

продукції, завоювати нові сегменти ринку, а в разі освоєння принципово нових нововведень - тимчасово зайняти домінуюче положення на ринку нової продукції, що безпосередньо пов'язано з можливістю отримання підприємством значно більших прибутків, ніж інші підприємства.

Інноваційна підприємницька діяльність - це особливий процес організації господарювання, який оснований на постійному пошуку нових можливостей покращення техніко-технологічних факторів виробництва. Вона пов'язана з готовністю підприємницької структури (фізичної або юридичної особи) брати на себе весь ризик по здійсненню нового проекту або покращенню існуючого, а також виникаючу при цьому фінансову, моральну і соціальну відповідальність.

У загальному вигляді інноваційну підприємницьку діяльність можна визначити як суспільний технічний економічний процес, що приводить до створення кращих за своїми властивостями товарів (продукції, послуг) і технологій шляхом практичного використання нововведень.

Необхідність організації інноваційної підприємницької діяльності обумовлена:

- потребами підвищення техніко-технологічного рівня виробництва;
- збільшенням витрат і погіршенням економічних показників підприємств;
- швидким моральним старінням техніки і технології;
- визначаючою роллю науки і підвищенням ефективності розробки і впровадження нової техніки;
- важливістю і економічною доцільністю посилення інтенсивних факторів розвитку виробництва, на основі використання досягнень науково-технічного прогресу у всіх сферах економічної діяльності;
- потребами істотного скорочення строків створення і освоєння нової техніки;
- важливістю розвитку масової творчості винахідників і раціоналізаторів та використання їх пропозицій.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні // Державна служба з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [Електронний ресурс]. – http://www.dkrp.gov. ua/info/1220.htm
2. Інформаційна довідка про розвиток підприємництва / Державна служба з питань регуляторної політики та розви-тку підприємництва [Електронний ресурс]. – http://www.dkrp.gov.ua/info/1455
3. Офіційні дані Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. –http://www.minfin.gov.ua.

Діланян Е.А., студент факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Романенко О.В.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Особливості емоційної сфери у осіб з різним рівнем інтелектуальних здібностей

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю вивчення емоційної сфери людини, яка залишалася актуальною протягом всієї історії людського суспільства. У зарубіжній психології проблему інтелекту та аффекту вивчали такі вчені: Бак Р., Вудвордс Р., Голдберг К., Голман Д., Меєр Д., Лопес П. У вітчизняній психології ідея єдності афекту та інтелекту знайшла своє відображення в працях Виготського Л.С., Ильина Е.П., Рубінштейна С.Л, Куниціної В.Н., Леонтьєва А.Н. Л.С. Виготський дійшов до висновку про існування динамічної смислової системи, що представляє собою єдність афективних та інтелектуальних процесів. З цього приводу він зазначав, що відрив інтелектуального боку свідомості від його афективної, вольової сторони представляє одну з основних проблем всієї традиційної психології. Мислення при цьому неминуче перетворюється в автономне, воно відривається від всієї повноти живого життя. Єдність афекту і інтелекту, на думку класика психології, виявляється, по-перше, у взаємозв'язку і взаємовпливі цих сторін психіки на всіх щаблях розвитку, по-друге, в тому, що цей зв'язок є динамічним, при цьому будь-якому ступеню в розвитку мислення відповідає свій ступінь в розвитку афекту С.Л. Рубінштейн, розвиваючи ідеї Л.С. Виготського, відзначав, що мислення вже само по собі є єдністю емоційного та раціонального.

Інтелект – відносно стійка структура розумових здібностей індивіда. У ряді психологічних концепцій інтелект ототожнюють з системою розумових операцій, зі стилем і стратегією вирішення проблем, з ефективністю індивідуального підходу до ситуації, вимагаючи пізнавальної активності, з когнітивним стилем тощо. У сучасній західній психології найбільш поширеним являється розуміння інтелекту як біопсихічної адаптації до існуючих умов життя (В. Штерн, Ж. Піаже та ін.). Спроба вивчення продуктивних творчих компонентів інтелекту була зроблена представниками гештальтпсихології (М. Вертхеймер, В. Келер), вивчали поняття інсайту.

На початку XX ст. французькі психологи А. Біне і Т. Сімон запропонували визначати ступінь розумової обдарованості за допомогою спеціальних тестів. Їх роботами було покладено початок широко поширеною до теперішнього часу прагматичного трактування інтелекту, як здатності вирішувати відповідні задачі, ефективно включатися в соціокультурне життя, успішно пристосовуватися до нього [2].

Власне емоції це – особливий клас психічних процесів і станів (людини і тварин), пов'язаних з інстинктами, потребами, мотивами, що відображаються у вигляді безпосереднього переживання (задоволення, радості, страху тощо) в залежності від значущості діючих на індивіда явищ і ситуацій для здійснення його життєдіяльності. Супроводжуючи практично будь-які прояви активності

суб'єкта, емоції служать одним з головних механізмів внутрішньої регуляції психічної діяльності і поведінки, спрямованих на задоволення актуальних потреб [1] .

За допомогою емпіричного дослідження ми отримали наступні дані. Дослідження показало, що рівень інтелектуальних здібностей обернено пропорційний емоційній збудливості. Це можна пояснити тим, що людина з більш високим рівнем інтелекту може понизити емоційний фон за рахунок когнітивної саморегуляції. Також можна відзначити закономірність взаємозвязку інтелекту та емоційної реакції. Кореляційний зв’язок показав, що чим віщий інтелект, тим більш негативною є реакція та очікування цієї ж реакції на емоційний контакт. Статистично значущі показники кореляції засвідчили той факт, що чим вищий рівень інтелектуальних здібностей, тим гірша здатність до розпізнавання емоцій інших людей, тобто певною мірою «страждає» емпатія.

Таким чином, дослідження показало наявність взаємозв'язку між рівнем інтелектуальих здібностей та показниками емоційної сфери.

Список використаних джерел

1. Ефимова Н. С. Основы общей психологии: учебник / Н.С. Ефимова. – М.: ИД «ФОРУМ»: ИНФРА-М, 2013. – 288 с.
2. Маклаков А. Г. Общая психология: Учебник для вузов. / А.Г. Маклаков. – СПб.: Питер, 2008. – 583 с.

Дзюба О.І., студентка факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Романенко О.В.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Особистісні детермінанти збереження тривалих шлюбних відносин

У реаліях XXI ст. особливо гостро стоять питання з приводу того, як набути стійкий, гармонійний союз з іншою людиною, і яким чином зберегти цей союз протягом усього життя. Найкраще це висловив С.Л. Рубінштейн: «Ставлення до іншої людини, до людей складає основну тканину людського життя, її серцевину». Постановка проблеми стану сучасного шлюбу і сім'ї, визначення психологічних підстав їх розуміння та вивчення є актуальними завданнями з причини, що відзначається дослідниками кризи сучасної сім'ї [1].

Проблема подружніх відносин у психології знайшла своє відображення у працях таких дослідників, як Л.Б. Шнейдер, Ю.Е. Алешиної, Т.В. Андреєвої, Л.Я. Гофман, Е.М. Дубровської, М.И. Арутюнян, С.И. Голод, Е.Г. Ейдеміллер та ін. Вченими підкреслюється, що сім'я прямо або побічно відображає всі зміни, що відбуваються в суспільстві, хоча і має відносну самостійність, стійкість. Психологія сімейних відносин концентрує увагу на дослідженні

закономірностей міжособистісних стосунків у сім'ї, внутрішніх відносинах (їх стійкості, стабільності) з позицій впливу на розвиток особистості [3].

Сім'я є первинною малою соціальною групою, найближчим середовищем формування особистості, сім'я впливає на потреби, соціальну активність та психологічний стан людини. Значимість сім'ї визначається устремліннями кожного її члена.

Гармонію сімейно-шлюбних відносин з точки зору особистих параметрів визначають декілька основних елементів:

- емоційна сторона подружніх відносин, ступінь прихильності;
- схожість їхніх уявлень, видінь себе, партнера, соціального світу в цілому;
- схожість бажаних кожним з партнерів моделей спілкування, поведінкові особливості;
- сексуальна і, ширше, психофізіологічна сумісність партнерів;
- загальний культурний рівень, ступінь психічної і соціальної зрілості партнерів, збіг систем цінностей подружжя[2].

Орієнтовно до цих параметрів нами отримано такі результати емпіричного дослідження 15 подружніх пар, які прожили разом більше 20 років.

Кількісні дані, щодо типів сімей, отримані за методикою «Задоволеність шлюбом» (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко) свідчать про те, що більшість сімей благополучні та абсолютно благополучні (по 31 % відповідно). 25 % скоріше благополучні та по 6 % неблагополучні та скоріше неблагополучні відповідно. У відповідях між чоловіками та жінками спостерігаються наступні розбіжності: 50% чоловіків вважають, що їх сім’ї абсолютно благополучні, в той час як лише 12, 5 % жінок притримуються такої ж думки. Жінки більше схиляються до того, що їх сім’ї благополучні або скоріше благополучні, – 37,5 % відповідно. У чоловіках такі відсотки – благополучні – 25 %, скоріше благополучні – 12,5 %. Лише 12,5 % жінок обрали відповідь скоріше неблагополучна сім’я та такий самий відсоток у чоловіків, які відповіли, що їх сім’ї неблагополучні. Загалом, можна зробити висновок, що 62,5 % чоловіків, більше задоволені шлюбом, ніж жінки; 25 % - подружжя однаково задоволені шлюбом та 12,5 % жінок, більше задоволені шлюбом, ніж чоловіки. Це може бути зумовлено тим, що задоволеність шлюбом пов'язана із розподілом обов'язків між подружжям, також жінки більш критичні в оцінці соціально-психологічного клімату в сім’ї, ніж чоловіки. Також на задоволеність шлюбом впливає і узгодженість ролей.

Кількісні дані, щодо існуючих ролей в сім’ї, отримані за методикою «Розподіл ролей в сім’ї» (Ю.Е. Алешина, Л.Я. Гозман, Е.М. Дубовська) свідчать про те, що такі ролі як виховання дітей, емоційний клімат в сім’ї та роль «господаря», «господині» реалізуються в більшості жінками; ролі організація сімейної субкультури та організація розваг, розподіляються порівну, а чоловіки відповідають за такі ролі як матеріальне забезпечення та

сексуальний партнер. Загалом, ролі у сім'ях узгоджені між подружжям, але у неблагополучних сім'ях виявилися розбіжності.

Як висновок можна сказати, що зі зростанням шлюбного стажу у благополучних пар відбувається нівелювання (збільшується схожість один з одним), узгодження способів міжособистісного реагування подружжя. Міжособистісні відносини подружжя в благополучних парах з ростом шлюбного стажу стають більш рівними, гармонійними, спокійними, узгодженими. У подружжя неблагополучних пар більше відмінностей в способах взаємодії, тобто у них спостерігаються серйозні відмінності саме за тими параметрами, де для сімейного співробітництва необхідно схожість показників. З ростом шлюбного стажу ці сім'ї не відрізняються узгодженістю, гармонізацією міжособистісних відносин.

Список використаних джерел

1. Шнейдер Л. Б. Семейная психология: Учеб. Пособ. Для вузов / Л.Б. Шнейдер. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2005.

2. Ковалев С. В. Психология современной семи / С. В. Ковалев – М.: Просвещение, 1988.

3. Алешина Ю. Є. Удовлетворенность браком и межличностное восприятие в супружеских парах с различным стажем совместной жизни / Ю. Є. Алешина Дис. канд. психол. наук. М., 1985.

Калюжна А.В., студентка факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Романенко О.В.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Психологічні особливості «я-концепції» безробітних чоловіків

Однією з найбільш вагомих проблем сучасного суспільства є проблема безробіття. Особливо це стосується чоловіків, оскільки традиційно виконання ролей годувальника сім'ї та досягнення певного соціального статусу належить їм. Неможливість впоратися з цими ролями призводить до загострення життєвої кризи, суттєво впливає на різні аспекти «Я-концепції» особистості.

«Я-концепція» - центральне новоутворення самосвідомості, динамічна система уявлень людини про себе, котра містить усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних та інших особливостей; самооцінку та суб'єктивне сприймання зовнішніх чинників, які впливають на особистість. «Я-концепція» є системою настанов, яка включає три структурні елементи: когнітивна складова, емоційно-оцінкова складова, поведінкова складова [1].

Психологічні аспекти проблеми безробіття вивчалися у дослідженнях Маркс К., Радіонової І.О., Волошиної І.А. та ін. Вченими визначається сутність безробіття як це соціально-економічного явища, за якого частина працездатного населення не може знайти роботу [2]. Виявлено, що безробітні часто психологічно пригнічені. Людина, що втратила роботу, проходить певні стадії емоційного переживання: шок, емоційний вибух, розгубленість і страх [3].

Нами було проведено емпіричне дослідження особливостей Я-концепції у безробітних чоловіків за певними параметрами. Так, за параметром ясності «Я-концепції» було визначено, що уявлення про себе у безробітних чоловіків невизначені, внутрішньо не узгоджені та не мають тенденції до стабільності. Були виявлені особливості прояву даного параметру в залежності від стажу безробіття. Так, чоловіки, що перебувають без роботи більше року, мають розмиті уявлення про себе, незадоволеність своїми якостями, водночас у тих, які не працюють менше року, наявний більш високий ступінь усвідомлення власних якостей та позитивне само ставлення.

За параметром самоактуалізації нами виявлено, що досліджувані мають високу ступінь керування своїми цінностями, дотримуються ідеалів, з повагою ставляться до себе. Можливо, саме ця якість не дозволяє їм погоджуватися на будь яку-роботу, вони схильні очікувати гідну посаду та високу заробітну плату. Виявлено також тенденція до застрягання на минулому, що пов’язано з певною ригідністю установок. Не з усіма своїми негативними якостями погоджуються, що може вказувати на недостатню критичність в оцінці себе.

За параметром відмінностей між «Я-ідеальним» та «Я-реальним» зафіксовано, що безробітні чоловіки загалом задоволені своїми якостями та здібностями. Можливо, саме внаслідок цього, в них недостатньо виражений стимул до життєвих змін. Адже саме незадоволеність набутими досягненнями та прагнення до нових вимушує людину рухатися вперед. Була відмічена різниця у показниках в залежності від стажу безробіття у чоловіків. Ті, що без роботи більше року, характеризуються незадоволеністю собою, неблагополуччя власного стану стає для них більш усвідомленим.

На основі використання опитування було виявлено, що досліджувані вважають себе розумними, комунікативними, вихованими, колективістськими, добрими та справедливими. Ці якості особистості, на нашу думку, сприяють успішному виконанню професійної діяльності. Водночас більшість з них характеризують себе як чесних, сором’язливих, але найменшою мірою цілеспрямованих, що негативно відображається в професійному зростанні. Досліджувані вказали на такі власні негативні якості: лінощі, впертість, легковажність, наявність поганих звичок. Це негативно впливає на формування діяльності, в тому числі професійної. Вони не здатні взятися за справу вчасно й довести її до кінця, легковажні. Також визначено, які риси бажали б мати досліджувані, це: відповідальність, пунктуальність, впевненість у собі, ініціативність. Це є базові якості особистості для виконання успішної діяльності, створення нових соціальних контактів. На нашу думку, саме цих якостей бракує досліджуваним, аби вийти зі статусу безробітних.

За параметром самоставлення виявлено, що безробітні чоловіки ставляться до себе позитивно, виявляють інтерес до власних думок і почуттів, потребують позитивних оцінок з боку оточуючих. Вони ототожнюють себе не з соціальною роллю, а з власною сутністю, що також не сприяє просуванню по соціальних та професійних сходинках.

Отже, зростання терміну безробіття у чоловіків суттєво впливає на окремі аспекти їхньої «Я-копцепції». З часом їхні уявлення про себе втрачають чіткість, підвищується ступінь незадоволення собою. Особистісні якості набувають негативного відтінку. Аналіз психологічного профілю цієї категорії осіб вказує на поєднання позитивних якостей особистості з такими, що перешкоджають формуванню їх професійній кар'єрі та конкурентоспроможності в умовах сучасних ринкових відносин. Це актуалізує необхідність проведення відповідних психокорекційних заходів та організації психологічного супроводу.

Список використаних джерел

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание: Пер. с англ. / Р. Бернс. – М.: Прогресс, 1986. – 421с.
2. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психологической диагностике / Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов. – Киев, 1987 – 528 с.
3. Вайзер Г. Л. Смысл жизни наемных работников сферы малого бизнеса // Современные проблемы смысла жизни и акме. / Г.Л. Вайзер, З.В. Голышева. – М.; Самара, 2002. С. 284-306.

Лобінська О.М., студентка факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Романенко О.В.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету №2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Особливості особистісної установки у дітей молодших класів у зв'язку із соціальним статусом у групі

У динамічних умовах життя посилюються вимоги до соціальної успішності молодого покоління, що виявляється вже на етапі шкільного навчання. Навчальний колектив, як і будь-яка інша група, має соціальну структуру, всередині якої кожен учень займає своє місце, тобто отримує певний соціальний статус. І ось саме тут виникає питання: чому один учень - всіма визнаний лідер, а інший повністю ізольований від колективу? Незадоволеність своїм положенням у групі дуже важко переживається дітьми, що позначається на їх емоційній та пізнавальній сферах, а також впливає на їх особистісну установку.

Установка – цілісний стан особистості, вироблена на основі досвіду готовність стійко реагувати на передбачувані об'єкти чи ситуації, вибіркова активність, спрямована на задоволення потреби. [1,с. 34]

Різноаспектні дослідження з проблеми установки у вітчизняній психології представлені у працях О. М. Леонтьєва, Д. М. Узнадзе та ін. Вченими обґрунтувано положення про ієрархічну рівневу структуру установки, що дозволяє розглядати її як механізм готовності суб'єкта до реагування та стабілізації діяльності [2,с.16].

Питання «соціального статусу» висвітлено в дослідженнях таких учених, як В. Жеронов, Н. Зелепукіна, В. Лебедєва, С. Молчанов, О. Шепелєва, дослідження Н. Зелепукіної присвячено виявленню психолого-педагогічних умов формування освітнього статусу школяра. [3, с. 14-15].

Нами було проведене емпіричне дослідження за результатами якого ми дослідили особливості зв'язку особистісних установок дітей молодшого шкільного віку з їхнім соціальним статусом у навчальному колективі. З'ясовано, що діти з високим соціальним статусом активні, впевнені у собі, доволі легко вступають у соціальні контакти. При цьому у батьків з дітьми переважний тип відношень характеризується як «Оптимальний емоційний контакт».

У всіх дітей з низьким соціальним статусом присутні занижена самооцінка, замкненість, побоювання соціальних взаємин. Вони бояться ініціювати контакти, бо їм все рівно відмовлять. В сім'ях встановлені відносни по типу «Надмірна емоційна дистанція з дитиною». Отже, чим нижчий соціальний статус дитини молодшого шкільного віку, тим більш негативні її установки. Діти відчувають безпорадність, страх перед соціальними контактами, замкненість. Чим вищий соціальний статус дитини, тим більш вона активна, впевнена та цілеспрямована.

Провідна роль у формуванні особистісних установок дитини належить поведінці батьків: надмірна любов та увага можуть викликати патологічне самоспостереження та іпохондрію у дитини; вседозволеність, надмірна турботливість має безпосереднє відношення до виникнення неврозів. Другим значущим чинником є сфера відносин - «дитина-вчитель», яка починає впливати на відносини дитини з батьками та товаришами. Навчальна успішність стає чи не головним критерієм оцінювання особистості школяра. Разом з оцінкою вчителя та батьківським ставленням, навчальна успішність є вагомим чинником формування внутрішніх установок школяра та його соціального статусу. З'ясовано, що формування та зміна соціальних установок може відбуватися у процесі реальної поведінки, а цілеспрямований вплив на поведінку людини зумовлює зміну її соціальних установок.

Виявлено зв'язок між типом батьківського відношення до дітей, показниками ставлення батьків до сімейної ролі та формуванням особистісної установки дитини. Але ступінь цих зв'язків варіативна. Це значущі, але слабкіші зв'язки в першій групі (оптимальний емоційний контакт) і в третій групі (надмірна концентрація на дитині) та сильніші в другій групі (надмірна емоційна дистанція).

Отже, уважна, любляча поведінка батьків у стосунках з дитиною породжує позитивне самосприйняття; неповажна та байдужа поведінка призводить до несприйняття самого себе, переживання своєї малоцінності і непотрібності. В результаті у дитини формуються певні установки як до себе, так і до інших людей. Ставлення до дитини, що складається у батьків, передує розвитку власного образу Я і ставлення до себе.

Список використаних джерел

1. Основи практичної психології: Підручник / За заг. ред. В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелєва та ін. – К.: Либідь, 2003. – 536 с.

2. Плюскин Ю.М., Богатырева О.А., Биченкова О.Е. Пространственное поведение и социальный статус ребенка в группе //Вопросы психологии. 1993.-№ 2.-С. 106-116.

3. Андреева Г. М. Социальная психология. Учебник для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2008. – 363 с.

Пітєрова М.О., студентка факультету № 2 НАВС

Науковий керівник: **Романенко О.В.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Вплив ПТСР на емоційний стан військовослужюовців, які брали участь у бойових діях

Проблема вивчення особистості учасників бойових дій є надзвичайно актуальною в сучасних умовах. Збільшення за останні десятиліття збройних конфліктів, а особливо події в нашій країні, початок яким було покладено 2 роки тому, обумовлюють необхідність вивчення впливу ПТСР на особистість.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) – відстрочена за часом психопатологічна комплексна реакція на психотравмуючу подію, що сформувалась в цілісний синдром. На ПТСР страждають близько 1% населення, близько 15% людей після важких травм можуть відчувати окремі симптоми цього захворювання. У цілому ряді досліджень констатується, що посттравматичні стресові розлади становлять від 10 до 50% всіх медичних наслідків бойових подій [1].

За іншими даними, приблизно у 25% американських ветеранів В'єтнаму відзначається розвиток несприятливих особистісних змін після отриманої психотравми. До початку 1990-х рр. близько 100 000 ветеранів цієї війни покінчили життя самогубством, 40000 ведуть замкнутий, майже аутичний, спосіб життя. Серед поранених та інвалідів війни відсоток осіб з ПТСР перевищує 42%, тоді як серед фізично здорових ветеранів війни їх 10-20%.

56% людей, які пережили важкі бойові події, помирали або були серйозно хворі у віці до 65 років [2]. Менш драматична, але вельми схожа картина спостерігається в соціальному функціонуванні ветеранів військових конфліктів в нашій країні.

Наше дослідження із застосуванням авторського особистісного опитувальника було проведено на базі двох центрів для підтримки бійців, які брали участь у бойових діях в Афганістані. У дослідженні прийняли участь 40 осіб чоловічої статі віком від 53-60 років.

З'ясовано, що 1.65% більша частина досліджуваних, відносять себе до осіб із задовільним фізичним станом, тобто психологічні наслідки участі в бойових діях, для цієї групи досліджених, можливо в силу особистісних якостей опитаних, не вплинули на їх поведінку та фізичне самопочуття через багато років після закінчення участі у військових подіях.

Каліцтва мали 12% опитаних. Вищу освіту мають 34% , військову освіту 10 % а середньо – технічну освіту мають 56 % опитуваних.

За результатами опитування, психотрамвуючі події не призвели до дезадаптації. Після закінчення бойових дій більша частина з них змогли повернутися до нормального життя та отримати освіту.

На данний час 90 % опитуваних одружені. Тобто, тяжкі емоційні та фізичні потрясіння, отримані досліджуваними вибірки, не перешкоджали утворенню сімейних відносин.

Загальна картина стосовно рівня посттравматичного стресового розладу виявилася такою, що знаходиться на низькому рівні прояву. Це може бути пов'язано з давністю подій або свідчить про задовільну роботу захисних психологічних механізмів, не дивлячись на наявність травм та контузій у досліджуваних. Рівень посттравматичного розладу залежить від рівня ситуативної та особистісної тривожності, індивідуальних властивостей особистості. На думку ряду фахівців, повне позбавлення від бойового ПТСР неможливе. Його ознаки не лише зберігаються тривалий час, а й можуть наростати і раптово проявлятись на тлі зовнішнього благополуччя. Стан ветерана можна поліпшити тільки з допомогою системи комплексних реабілітаційних та адаптаційних заходів.

Зокрема, в перспективі подальших досліджень планується з'ясування ролі таких якостей особистості досліджуваних, які забезпечують емоційну стійкістю людини в тривалих психотравмуючих ситуаціях, пов'язаних із загрозою життю.

Список використаних джерел

1. Якушин Н. В. Психологическая помощь воинам-афганцам в реабилитационном центре Республики Беларусь/ Н. В. Якушин // Психологический журнал. – 1996. – № 5.

2. Тарабрина Н. В. Практикум по психологии посттравматического стресса / Н. В. Тарабрина . – М., 2001.

Позняк О.О., студентка факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Романенко О.В.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Особливості взаємозв'язку творчих здібностей та схильності до ризику у студентської молоді

Сучасне суспільство має потребу у творчих особистостях, які є професійно компетентними, соціально мобільними, відкритими усьому новому та які вміють знаходити нестандартні рішення у різних ситуаціях. Тільки такі люди вміють реалізувати себе в різних сферах діяльності. Але, як відомо, більшість творчих особистостей проявляють риси імпульсивних, мінливих, схиблених на ідеї людей, які здатні на великий ризик, аби досягти поставленої мети, які іноді навіть ставлять на карту життя, аби досягнути успіху. Тому актуальність нашого дослідження обумовлена запитами сучасного динамічного життя щодо конкурентоспроможності фахівців на ринку праці, що обумовлює потребу у відповідних психологічних дослідженнях.

Проблемами творчості та схильності до ризику займалися такі вчені як Дж. Гілфорд, Е.П. Торренс, Д. Богоявленська, В.Н.Дружинін, С.Л.Рубінштейн, Т.В.Корнілова, Г.Н. Солнцева, М.А. Котик, Б.Ф. Ломов та ін.

Творчі здібності (або креативність) – це властивість функціональних систем, що реалізують окремі психічні функції та мають індивідуальну міру виразності. Вони виявляються в успішності і якісній своєрідності освоєння діяльністю [3]. За К.Тейлором, творчі особистості характеризуються, надмірною незалежністю в судженнях, не мають поваги до умовностей і авторитетів, володіють надзвичайно розвиненим почуттям гумору і вміють знайти смішне в незвичайних ситуаціях, такі люди менш стурбовані порядком та організацією роботи, відзначаються темпераментною натурою [2].

Схильність до ризику – це здатність людини приймати нестандартні (ризиковані) рішення, з вірогідністю втратити існуючі матеріальні (духовні) блага, з тих чи інших суб'єктивних причин, зазвичай в ситуаціях невизначеності. Складовими ризику є: можливість відхилення від передбачуваної цілі, заради якої здійснювалась обрана альтернатива; ймовірність досягнення бажаного результату; відсутність упевненості у досягненні поставленої цілі; можливість настання негативних наслідків при здійсненні певних дій в умовах невизначеності для суб'єкта, який ризикує; очікування небезпеки, невдачі у результаті вибору альтернативи та її реалізації; оцінка ситуації, яка склалася. Чим вищій рівень творчих здібностей, тим більша схильність до ризику [1].

Проведене нами емпіричне дослідження, спрямоване на встановлення зв'язку між творчими здібностями особистості та схильністю до ризику, дозволило отримати наступні результати. Студенти володіють достатнім

творчим потенціалом, відзначаються допитливістю, складністю ідей, високорозвиненою уявою та у більшості мають середній та високий рівень розвитку творчих здібностей, що свідчить про те що такі особистості вразливі та натхненні, зарозумілі та відзначаються марнославством, володіють прагненням до домінування, оптимізмом, гнучкістю мислення, незалежністю, самостійністю, відсутністю комформності, здатні до саморегуляції, сприйняття прекрасного, відчуття гармонії та краси, мають потребу у вдосконаленні продуктів своєї діяльності, схильні до ризику.

Наявний прямий кореляційний зв'язок (r=0,4) між такими явищами, як складність думок та неадекватне прагнення до труднощів, що означає, що такі люди зорієнтовані на пізнання складних явищ, виявляють цікавість до складних речей і ідей; вони можуть братися за справу, яку не в змозі виконати.

Також неадекватне прагнення до труднощів має прямий кореляційний зв’язок з уявою (r=0,4). Такі особистості характеризуються як конфліктністю, невідповідальністю, імпульсивністю, так і мають такі особливості поведінки, як: люблять придумувати розповіді про місця, які вони ніколи не бачили; мають звичку уявляти, як інші будуть вирішувати проблему, яку вони вирішували самі; люблять мріяти про різні місця і речі; люблять думати про явища, з якими не стикалися; бачить те, що зображено на картинах і малюнках, незвичайно, не так, як інші; дивуються з приводу різних ідей і подій.

Виявлено прямий кореляційний зв’язок між творчим потенціалом та прагненням до пошуку гострих відчуттів (r=0,3). Такі студенти вміють контролювати потреби в гострих відчуттях, мають помірність в їх задоволенні. Тобто, з одного боку, це свідчить про відкритість новому досвіду, з іншого - про стриманість і розважливість у критичні моменти життя. Вони можуть інколи виявляти потяг, можливо навіть безконтрольний, до нових вражень, що може провокувати їх на участь в ризикованих авантюрах.

Таким чином, дослідження зазасвідчило наявність помірного взаємозв'язку між творчими здібностями та схильністю до ризику. Проведене дослідження може мати прикладне значення та застосовуватися педагогами для створення оптимальних умов в навчально-виховному процесі для максимального розкриття творчих здібностей студентів шляхом застосування інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання.

Список використаних джерел

1. Альгин А. П. Риск и его роль в общественной жизни / А. П. Альгин. 1989, М.: Мысль. – С. 187.

2. Воронцов А. Б. Педагогическая технология контроля и оценки учебной деятельности (образовательная система Д.Б. Эльконина – В.В. Давыдова) / А.Б. Воронцов. – М.: Издатель Рассказов А. И., 2002.

3. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин: Питер; СПб.; 2009 – 434 с.

Пономаренко В., 6-КМ-1А курс факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Кудерміна О.І.,** завідувач кафедри юридичної психології НАВС, доктор психологічних наук, професор

Попередження та протидія корупції

Проблема корупції є традиційною для України. Незважаючи на наявний міжнародний досвід та активні внутрішньодержавні дії – боротьба з корупціє з кожним роком все більше зазнає поразок. Міжнародні експерти даючи оцінку стану корупції в Україні і зазначають, що вона залишається в групі підвищеного ризику, стоячи у рейтингу на одній сходинці з Камеруном, Іраном, Нігерією, Центральною африканською республікою та Папуа новою Гвінеєю. Корупція в Україні, незважаючи на зміну політичних векторів, не зменшується, а в деяких сферах навіть зросла на 5-18%. На думку українців, найбільш корумпованими сферами є судова система – 66%, правоохоронні органи – 64% та охорона здоров'я – 54%. Водночас найчастіше давати хабарі громадянам України доводилося правоохоронним органам – 49%, медичним установам – 41%, освітнім закладам – 33% [3].

Жителям України доводиться вдаватися до корупційних дій навіть для реалізації своїх законних прав. За статистикою 60,5% жителів України визнають випадки, коли давали хабара для ухвалення законного рішення, а 47,5% українців – про випадки хабарництва для ухвалення незаконного рішення [2].

Як бачимо зі статистики проблема з корупцією в країні стає все більш загостреною. Корумпованими стали навіть ті сфери, які повинні боротися з даним явищем. Сьогодні ж хабарництво можна спостерігати від найнижчих прошарків населення до самої верхівки політиків, високих державних службовців. І через те, що існує чітка межа між якістю життя, не лише матеріальною, а й соціальною, різних прошарків населення, люди вже змирилися з корупцією, та сприймають її як невід'ємну частину життя та взаємовідносин, і не вважають її проблемою, яку можливо вирішити.

На наш погляд, суттєвою проблемою є те, що населення не розуміє всю вагу даної проблеми та зневірюється в тому, що можна її вирішити. Насправді ж, в нашій країні існує велика кількість законодавчих актів, які повинні слугувати процесу усунення корупції, але вони не діють. Наприклад, Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції». Також існують і законодавчі документи міжнародного права, які Україна ратифікувала, але й вони не діють в нашій країні. Прикладом є Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції.

Для того, щоб знати, що розуміти під корупцією необхідно дати чітке та обґрунтоване визначення цьому терміну. Корупція – це використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання

неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей [1].

Наведене визначення дозволяє виокремити певні причини корупції:

– розвиток ринкової економіки відбувається нерівномірно. Негативні наслідки кризових явищ економіки сприяють умовам для збільшення обсягів її тіньового сектору. За таких умов знижується ефективність ролі держави в регулюванні економікою та зменшується контроль над процесами поза правового полю;

– чітке розмежування населення на різні прошарки за доходом та соціальним становищем в суспільстві. Дана проблема є досить загостреною, тому що за допомогою хабарів деякі люди отримують можливості володіти певним майном, отримувати дозволи на «незаконний» бізнес та забезпечувати високе соціальне становище в суспільстві. Проте люди, які не дають хабарі, не мають можливості отримувати більший дохід та бути соціально забезпеченими;

– невідповідність умов введення бізнесу чинному законодавству. В умовах швидкого, а в деяких сферах і випереджаючого розвитку бізнесу законодавство не завжди є актуальним та не має можливості контролювати певні процеси на ринку. Через таку проблему з’являються «тіньові» шляхи вирішення проблем;

– відокремлення підприємцями морально-етичних та законодавчих норм. Часто ці дві складові бізнесу знаходяться у протистоянні, через те, що підприємства досить рідко враховують інтереси держави та суспільства в веденні бізнесу. Через це підприємці виходять у «тінь» через хабар;

– суперечності в політичній системі, які представлені владою і бізнесом. Відомо, що поєднання влади і бізнесу – це олігархія, яка посилює дію тіньової економіки. Негативним наслідком існування олігархії є не лише лобіюванням інтересів бізнесменів у владі через прийняття «потрібних» їм законів з метою створення сприятливих умов для їхнього бізнесу, а й недоодержання державною казною величезних коштів. А це, у свою чергу, не дає можливості державі виконувати свої прямі обов'язки – розв'язувати соціальні проблеми;

– становлення складних умов виживання у ринкових відносинах. Багато підприємців стикаються з проблемою отримання документів, дозволів та інше і для того, щоб уникнути їх, вони часто залучають методи хабарництва ;

– затягнутий процес прийняття рішень. Більшість чиновників зволікають з прийняттям рішень, деякі через недостатній кваліфікаційний рівень, а деякі – навмисно. Така ситуація звичайно провокує людей до хабарництва, тому що воно значно пришвидшує процес, а згодом, унеможливлює ділові відносини без хабара.

В Україні існує цікавий вислів – в Україні багато хто бореться з корупцією,але корупція завжди перемагає. Попри свою наївність, народна логіка якимось дивним чином точно відображає реальність.

Така ситуація в країні потребує радикальних змін не лише в законодавчому полі, а й на практиці. Значна кількість науковців присвячує свої праці даній проблематиці, але, нажаль, вона досить не втрачає своєї

актуальності. Водночас, більшість дослідників згодні з думкою, що дієвим може бути тільки механізм, що буде базуватися на наступних принципах:

– верховенство права;

– законність;

– комплексне здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів;

– пріоритетність запобіжних заходів;

– невідворотність відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;

– відкритість та прозорість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

– участь громадськості у заходах щодо запобігання і припинення корупції.

Для подолання проблеми корупції в Україні насамперед потрібне удосконалення правової системи, дієвий контроль за правоохоронними органами, дотримання та виконання законів, а також рівняння на досвід інших країн. Ще важливо дати впевненість народу в тому, що за виявлення ними корупційних дій та вживання санкцій, вони не будуть «боятися» про наслідки таких дій.

Важливим засобом протидії корупції як різновиду зловживання службовими особами законодавством і владою є впровадження рівності громадян і держави перед законом і судом. Саме відсутність цього принципу сьогодні приводить до того,що державні службовці під виглядом реалізації пріоритету державних інтересів зловживають своїми повноваженнями.

Варто розробити і запровадити комплексні технології протидії корупції по основним сферам: державне управління,місцеве самоврядування,правосуддя, будівництво, освіта, медицина. Ці технології мають складатися з комплексу адекватних заходів,керованих з єдиного спеціального органу: аналітика, експертиза, розвідка, розслідування, судівництво.

Проте ми вважаємо, що доцільнім є запровадження зарубіжного досвіду для боротьби з корупцією в Україні. Доречно розглянути 6 найоригінальніших методів боротьби з даною проблемою в різних країнах [4]:

1. В Індії, де хабарництво є практично нормою і будь-які питання вирішуються за участю посадових осіб, громадською організацією по боротьбі з корупцією «П'ята колона» в 2010 році була випущена купюра, якою пропонується розраховуватися з вимагачами. Виглядає ця банкнота так само, як звичайна, але замість напису «підробка грошей переслідується законом» міється попередження – «хабарництво переслідується законом». Купюра має номінал нуль рупій. За повідомленнями представників «П'ятої колони», товариство з ентузіазмом сприйняло цю ідею, і тираж банкнот розійшовся дуже швидко.

2. Незвичайний прийом використовується в Празі (Чехія). Місцева туристична компанія пропонує гостям міста взяти участь у так званому «Корупційному турі» – це тригодинна екскурсія, під час якої відвідувачам показують розкішні особняки, будинки і ділянки чиновників та інших представників влади, які мають зв'язок з гучними політичними справами про

хабарі. Екскурсії не тільки користуються популярністю у туристів, але і підтримуються чеським урядом, які позначають корупцію як «найбільше соціальне зло».

3. Якщо в Україні існує таке поняття, як «презумпція невинності», то в Гонконгу серед чиновницького апарату в ходу вираз «презумпція корумпованості». Для сучасного Гонконгу чиновник, що бере хабарі, – нонсенс. Але ще 30 років тому це вважалося звичайною справою і 90% службовців були корумповані. У 1974 році була організована держструктура під назвою «Незалежна комісія проти корупції» (НКПК), з дуже високими зарплатами співробітників, з офіцерами, котрі підпорядковувалися тільки особисто губернатору і зі сторонніми громадськими спостерігачами, що складалися суцільно з інтелігенції і бізнесменів. Держслужбовцям, що жили на широку ногу, доводилося самим доводити, що майно було набуте ними законно. Якщо цього не вдавалося, їх чекав арешт і конфіскація майна. Також велику роль у боротьбі з корупцією зіграли громадяни, які брали участь у роботі «Незалежної комісії шляхом скарг», інформуючи владу про випадки хабарництва, а також журналісти, активно висвітлювали всі гучні процеси. Результат воістину приголомшливий – за 30 років рівень корумпованості вдалося знизити з 90% до 3%.

4. У Китаї, де антикорупційне законодавство вважається одним з найжорсткіших у світі, всіх чиновників, помічених або запідозрених у махінаціях, чекає суворе покарання аж до страти. Також практикується відрубування рук хабарникам. З 2003 року було публічно розстріляно 10000 чиновників, вина яких була доведена, ще 120 тисяч отримали по 10-20 років ув'язнення. Поряд з жорстокими способами боротьби з корупцією, в Китаї використовуються гумористичні. Центральною комісією Комуністичної партії Китаю з перевірки дисципліни було запропоновано населенню одного з найбідніших повітів Цюсянь намалювати на спеціально призначених для цього стінах будинків карикатури, що викривають чиновників в хабарах. Надалі ці комікси були розміщені на офіційному сайті Комісії, що, з комплексом інших заходів, за відомостями статистики партії, призвело до зниження повідомлень про корумпованість чиновників на 221%.

5. У Пакистані, що поділяє разом з Росією 127 рядок у корупційному рейтингу, проводиться щорічний загальнодержавний конкурс дитячого малюнка. Роботи переможців про «поганих дядьків» публікуються на сторінках спеціальної брошури і навіть на рекламних білбордах.

6. Прикладом комплексної боротьби з корупцією є антикорупційна стратегія Нідерландів, яка включає такі процедурні та інвестиційні заходи, як:

– постійна звітність та гласність у питаннях виявлення корупції і обговорення наслідків – покарання за корупційні дії. Щорічно міністр внутрішніх справ доповідає парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи щодо покарання осіб, причетних до корупції;

– розробка системи моніторингу можливих місць виникнення корупційних дій у державних та громадських організаціях і суворого контролю за діяльністю осіб, які там працюють;

– створення системи прав і обов’язків посадових осіб із визначенням міри відповідальності за порушення посадової етики та корупційні прояви;

– основною мірою покарання за корупційну дію є заборона працювати в державних організаціях та втрата всіх соціальних пільг, які надає державна служба, наприклад, пенсійного і соціального обслуговування;

– в усіх організаціях, зокрема у міністерствах, є служби внутрішньої безпеки, обов'язком яких є реєстрація та виявлення помилок чиновників, їх навмисних чи випадкових порушень діючих правил і відповідних наслідків таких порушень.

Узагальнюючи вищенаведене, використання досвіду зарубіжних країн в протидії корупції та наявне бажання її подолати дозволить Україні перебороти це негативне соціальне явище, що є несумісним з обраним демократичним вектором її подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1) Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, Ст. 2056) {Із змінами, внесеними згідно із Законами № 77-VIII від 28.12.2014, ВВР, 2015, № 11, Ст. 75; № 198-VIII від 12.02.2015, ВВР, 2015, № 17, Ст. 118 ;№ 576-VIII від 02.07.2015, ВВР, 2015, № 36, Ст. 360; № 597-VIII від 14.07.2015, ВВР, 2015, № 35, Ст. 343; № 631-VIII від 16.07.2015, ВВР, 2015; № 39, Ст. 376 № 679-VIII від 15.09.2015, ВВР, 2015, № 46, Ст. 414; № 731-VIII від 08.10.2015}

2) Електронний ресурс: http://www.rbc.ua/ukr/news/poslednie-goda-uroven-korruptsii-ukraine-1428572826.html

3) Електронний ресурс: http://www.epravda.com.ua/publications/2014/01/3/412818/

4) Електронний ресурс: http://www.acrc.org.ua/ua/news-and-events/articles/all/7-najoriginalnishix-metodiv-borotbi-z-korupczieyu.html

Хойнацька Л.М., кандидат історичних наук, доцент

Політика Путіна – продовження національної політики Сталіна: кримськотатарське питання

Щоб вірно розуміти і оцінювати проблеми щодо національних меншин в Україні доцільно згадати досвід їх демократичного вирішення у 1920 – 1930-х роках.

Оскільки влада більшовиків на початку 20-х років була ще слабкою, особливо на територіях, де проживали поневолені Російською імперією народи, не можна було негайно впроваджувати в життя гасло комуністів про злиття націй, не наражаючись на серйозні непорозуміння з боку корінного населення. Необхідно було тимчасово прибрати це гасло до зміцнення влади і проводити політику задоволення потреб народів в розвитку національної культури, а потім силовими методами запровадити її у життя.

1921 року було створено Кримську Автономну Соціалістичну Радянську Республіку у складі РРФСР. На час утворення автономної республіки там

проживали представники 70 націй і народностей. Політика патронування над кримськими татарами, так звана «татаризація» згідно з ухвалою РНК Кримської АСРР від 10 лютого 1922 року проводилась у загальному руслі політики «коренізації» в СРСР. У цей період було організовано 6 татарських районів та 144 татарських сільради. Державними мовами автономної республіки були російська та кримськотатарська, а її керівництво складалося переважно з кримців.

Поряд із позитивними зрушеннями в національному питанні (відкриття національних шкіл, театру, випуск газет), кінець 20-х років ознаменувався для Криму початком боротьби з так званими троцкістсько-націоналістичними, буржуазно-націоналістичними, антирадянськими елементами. Кримські татари втратили тоді щонайменше 35 – 40 тис. осіб.

Дізнавшись про напад фашистської Німеччини на Радянський Союз, більшість кримських татар висловила бажання зі зброєю в руках захищати від загарбників рідну землю. Близько 60 тис. з них з перших днів війни пішли на фронт. За інформацією КДБ, переданою Сталіну, в армію було призвано близько 40 тис. кримських татар [1]. Саме з них було сформовано у Феодосії 320-ту та в Євпаторії 321-шу дивізії. В середині жовтня 1941 року ці дивізії вступили в бій з гітлерівцями. Але недостатньо підготовлені і погано навчені солдати під тиском переважаючих сил противника змушені були відступати, значна частина їх потрапила в полон або дезертирувала. Це дало підставу відповідним органам дійти висновку про те, що всі татари – дезертири і зрадники. При цьому ігнорувався той факт, що майже 30 тис. з них загинуло смертю хоробрих у двобої з нацизмом. За проявлену мужність звання Героя Радянського Союзу одержали Абдуреїм Решидов, Абдула Тайфук, Узер Абдураманов, Сеїтнафе Сеїтвелієв, двічі Героя льотчик-винищувач Амет-Хан-Султан. Проте для тодішніх властей це не мало значення.

Після прийняття постанови ДКО від 11 травня 1944 р. за № 5859сс «Про кримських татар» було видано накази про звільнення кримчаків із лав Червоної армії. Рядовий і сержантський склад, більшість молодших офіцерів, а також старші офіцери-політпрацівники направлялися на спецпоселення. Старші офіцери, які не були політпрацівниками, продовжували воювати на фронті. В усіх колишніх військовослужбовців вилучалися військові квитки (їх заміняли довідки), їм заборонялося носіння погонів, вогнепальної і холодної зброї.

З перших днів окупації частина кримських татар вступила до партизанських загонів та підпільних груп. Так, до партизанських загонів Криму у 1941 році було прийнято близько 1 тис. кримських татар, тобто 20% загальної їх чисельності [2]. Відомі прізвища комісарів загонів – Мустафа Селімов, Рефат Мустафаєв, Сейдала Куртсеїтов та багато інших.

Спробуємо визначити кількість татар, які служили гітлерівцям. Публікації з історії Криму свідчать про те, що в підрозділах нацистської армії, яка дислокувалася на півострові налічувалося приблизно 20 тис. (10%) кримських татар [3] . Таким чином, немає ніяких підстав вважати, що всі кримські татари були зрадниками.

18 травня 1944 року за наказом Сталіна весь кримськотатарський народ був звинувачений у колабораціонізмі та депортований з Криму. Трагедія отримала назву Сюргюн (від крим. *Sürgün* – вигнанець). Кримських татар було депортовано у різні райони СРСР – від північного Приуралля до республік Середньої Азії. Впродовж трьох діб каральні органи відправили з Криму понад 70 залізничних ешелонів, у кожному з яких було по 50 вагонів, ущент заповнених переселенцями. Масштаб депортації видався сталінському керівництву недостатнім. Тому 21 травня 1944 року ДКО СРСР прийняв постанову за № 5937 про додаткове переселення з Криму кримських татар.

Дослідники називають різну кількість виселених 1944 року кримських татар. За татарськими джерелами – близько 238 500 осіб, з яких за перших півтора року померло близько 110 тис [4].

У результаті депортації у кримських татар було вилучено понад 80 тис. будинків, більше 34 тис. присадибних ділянок, близько 500 тис. голів худоби, всі запаси продовольства, насіння, саджанців, корму для домашніх тварин, десятки тисяч тонн сільськогосподарської продукції [5].

По суті, депортація позбавляла кримських татар їхнього етносоціального та етнокультурного середовища проживання, яке створювалось віками, а також їхньої державності.

Верховна Рада України своєю постановою від 12 листопада 2015 року визнала депортацію кримських татар у 1944 році геноцидом і проголосила 18 травня Днем пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу.

На відміну від інших народів, депортованих 1944 року і повернених на батьківщину після XX з'їзду КПРС, кримським татарам було заборонено переїздити до Криму.

Масове повернення почалося у 1989 році, після того як Верховна Рада СРСР формально засудила депортацію 1944 року. Станом на 2013 рік у Криму мешкало близько 270 тис. кримських татар, що становило 13 % від загального населення.

1991 року було скликано другий Курултай (Національний парламент) і створено систему національного самоврядування кримськотатарського народу. Кожні п'ять років проходять вибори нового Курултаю, в яких бере участь усе доросле кримськотатарське населення. Курултай формує виконавчий орган – Меджліс кримськотатарського народу. Протягом усього часу існування головою Меджлісу був Мустафа Джемілєв. З листопада 2013 року головою Меджлісу став Рефат Чубаров. Першочерговими завданнями кримськотатарського національного руху є відродження духовної культури та підготовка кадрів власної інтелігенції.

За 23 роки українського суверенітету було вибудувано надзвичайно логічну і сталу систему органів національного самоуправління, В основі цієї конструкції було близько 250 місцевих меджлісів і 24 регіональних.

У кінці лютого – початку березня 2014 року перекинуті з Росії і кримських баз Чорноморського флоту РФ війська без розпізнавальних знаків окупували Кримський півострів.

18 квітня 2016 р. Мін'юст Росії вніс Меджліс кримськотатарського народу в перелік громадських і релігійних об'єднань, діяльність яких зупинено в РФ «у зв'язку зі вчиненням ними екстремістської діяльності». А 26 квітня підконтрольний Росії Верховний суд Криму ухвалив заборонити діяльність Меджлісу кримських татар на території анексованого півострова.

Заборона Меджлісу є черговим порушенням базових прав і свобод людини. Своїми діями окупаційна влада крок за кроком посилює репресії щодо корінного народу Криму, показує, що ставить за мету витіснити усіх кримських татар за межі їхньої землі. Переслідування корінного народу Криму викликано, на нашу думку, прихильністю кримських татар до ідеї Криму у складі України і спротивом російській анексії.

Ототожнення Меджлісу з екстремістською організацією відкриває шлях до стигматизації та дискримінації значної частини кримської громади.

Список використаних джерел

1. Бугай М.Ф. Депортація кримських татар у 1944 р. / М.Ф. Бугай // Укр. іст. журн. – 1992. – № 1. – С. 30.

2. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 1, оп. 24, спр. 6166, арк. 11.

3. Бугай М.Ф. Назв. праця. – С. 32.

4. Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол: В.А. Смолій (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 2008. – Т.5. – С. 384.

5. Там само. – К.: Наук. думка, 2004. – Т. 2. – С. 339.

Печенко Н.С., студентка 4 курсу факультету №2 НАВС
Науковий керівник: **Рева О.М.,** доцент кафедри юридичної психології НАВС, кандидат психологічних наук, доцент

Особливості компонентів психологічного здоров'я студентів

У зв'язку з бурхливими соціально-економічними змінами та перетвореннями в нашому суспільстві сьогодні особливо привертає увагу проблема збереження здоров'я студентської молоді, і саме психологічного його рівня, яке відображає здатність і можливості особистості протидіяти впливам негативних соціально-психологічних факторів. Л.В. Пляка звертає увагу на те, що в умовах вищого навчального закладу психологічне здоров'я є дуже важливим фактором, який визначає успішність студентів у навчальній діяльності, сприяє їхньому саморозвитку та безконфліктному спілкуванню [3, с. 319].

В.Панок та В. Острова у своїх дослідженнях наголошує на тому, що саме в юнацькому віці людина у найбільшій мірі потребує психологічної допомоги та підтримки. Науковці звертають увагу на те, що кардинальні зміни в розвиткові особистості породжують велику кількість психологічних проблем:

проблеми адаптації, професійного становлення, міжособистісного спілкуванні, сімейні проблеми [2, с.5].

На теоретичному етапі дослідження вивчення праць І.В Дубровіної, Б.С. Братуся, Р. Ассаджолі, С. Фрайберга, О.В. Хухлаєвої , Г.С. Нікіфорова, Г.В. Ложкіна, М.І. Мушкевич, О.В. Наскова, І.В. Толкунова , А.В.Запорожця, О.М. Ленотьєва, С.Д. Максименка показало, що психологічне здоров'я представлене як динамічна сукупність психічних властивостей особистості, що забезпечують гармонію між потребами індивіда й суспільства і виступають передумовою орієнтації індивіда на виконання своє життєвої задачі. Для визначення норми психологічного здоров'я важлива наявність певних особистісних характеристик, які забезпечують не лише успішну адаптацію, але й продуктивний розвиток людини на благо самій собі й суспільству через саморозуміння, самоприйняття та самовдосконалення [1, с. 23].

О.В. Хухлаєва описує психологічне здоров'я як систему, що включає аксіологічний, інструментальний і потребо-мотиваційний компоненти. При цьому аксіологічний компонент змістовно представлений цінностями власного «Я» людини і цінностями «Я» інших людей. Йому відповідає як абсолютне прийняття самого себе при достатньо повному знанні себе, так і прийняття інших людей незалежно від статі, віку, культурних особливостей і т. п. Інструментальний компонент передбачає володіння людиною рефлексією як засобом самопізнання, здатність концентрувати свою свідомість на собі, своєму внутрішньому світі і своє місце у взаєминах з іншими. Йому відповідає вміння людини розуміти й описувати свої емоційні стани та стани інших людей, можливість вільного і відкритого прояву почуттів без заподіяння шкоди іншим, усвідомлення причин і наслідків як своєї поведінки, так і поведінки оточуючих.

Потребо-мотиваційний компонент визначає наявність у людини потреби в саморозвитку. Це означає, що людина стає суб'єктом своєї життєдіяльності, має внутрішнє джерело активності, яке виступає двигуном його розвитку. Він повністю приймає відповідальність за свій розвиток і стає «автором власної біографії». [4]

На емпричному етапі дослідженню підлягали особливості компонентів психологічного здоров'я студентів. Для вивчення зазначених компонентів ми використали блок стандартизованих психологічних методик, а саме: тест-опитувальник ставлення до себе В. В. Століна та С. Р. Пантелеєва; методика діагностики прийняття інших по шкалі В. Фейя; методика діагностики рефлексії Карпова А.В.; тест психологічного здоров'я; опитувальник мотивації В.К. Горбачевського; тест-опитувальник суб'єктивного контролю (УСК) Дж. Роттера; методика діагностики ступеня задоволеності основних потреб В.В. Скворцова. Дослідною роботою було охоплено 30 студентів факультету № 2 Національної академії внутрішніх справ, що навчаються за напрямом підготовки «Психологія». Для аналізу емпіричних даних були застосовані методи кількісної та якісної обробки даних.

Результати проведеного дослідження показали, що аксіологічний компонент психологічного здоров'я студентів характеризується такими яскраво вираженими показниками самовідношення як самоповага, аутосимпатія, самоінтерес, самовпевненість. Це свідчить про диференційоване

уявлення про свою особистість, присутність віри в свої сили та здібності, самостійність, вміння оцінювати та контролювати власне життя. Інструментальний компонент психологічного здоров'я студентів характеризується середнім (47%) та низьким (43%) рівнями розвитку рефлексії, середнім рівнем адаптованості – лише 37% повністю психологічно здорових, цілком адаптованих до зовнішнього світу та здатних себе контролювати студентів. Потребо-мотиваційний компонент характеризується частковим задоволенням потреби самовираження (50% опитаних), переважаючою інтернальністю в більшості сфер життєдіяльності (67-87%).

Водночас досліджувана проблема у зазначеному напрямі потребує подальшого вивчення. Зокрема предметом нашого дослідження на наступному етапі є вивчення зв'язку психологічного здоров'я студентів з рівнем їх успішності навчальної діяльності. Отримані дані виступатимуть основою для розробки рекомендації щодо створення оптимальних умов організації навчального процесу студентів, які б попереджали розвиток психоемоційного перенавантаження та сприяли б успішному розвитку та адаптації особистості, що є запорукою збереження психологічного здоров'я студентів.

Список використаних джерел

1. Коцан І. Я., Психологія здоров'я людини / Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. За ред. І. Я. Коцана. – Луцьк: РВВ – Вежа / Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. – 430 с.
2. Панок В.Г. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти) / В.Г. Панок. – К, 2010. – 230с.
3. Пляка Л.В. Психологічне здоров'я студентів як психологічна проблема. /Л.В.Пляка // Проблеми загальної та педагогічної психології. – Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПНУ, Т. XIII, ч. 2, – С. 315-322

Януль Т.В., студент факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Власенко С.Б.,** кандидат психологічних наук

Особливості пізнавальної діяльності старшокласників з різним рівнем тривожності

Соціальні умови розвитку особистості на сучасному етапі є досить неоднозначними, суперечливими та насиченими безліччю стресогенних факторів. Додаткові складнощі становлять інформаційна щільність, підвищена динамічність життя, урбанізація. Все це висуває підвищені вимоги до пізнавальної активності та діяльності особистості з різним рівнем емоційної стійкості.

Дослідники (Г. Айзенк, Б. Вяткін, К. Еріксон, Е. Ейдеміллєр, О. Захаров, Т. Кравчина, Н. Махоні, У. Морган, Ю. Пахомов, Ч. Спілбергер, Ю. Ханін та інші) сходяться на думці про те, що підвищена стресогенність наколишнього

середовища продукує емоційні порушення, у ряді яких тривожність займає особливе місце. Досить гостро постає проблема тривожності старшокласників, оскільки саме підлітковий та ранній юнацький вік є базовим для формування гармонійної особистості, здатної до саморозвитку та самовдосконалення.

Тривожність визначає особливості пізнавальної діяльності особистості. У тривожних осіб страждає єдність чуттєвого сприйняття, теоретичного мислення та практичної діяльності. У вітчизняній психології феномен пізнавальної діяльності розглядали з точки зору діяльнісного підходу (О. Лентьєв, С. Рубінштейн). На сучасному етапі пізнавальна діяльність особистості розглядається у роботах В. Бєліч, В. Вергасова, О. Гушко, В. Лядіус, І. Морозової, Т. Тернавської, Т. Шамової, Г. Щукіної та ін.

Актуальність дослідження пізнавальної діяльності особистості в умовах сучасного розвитку суспільства не викликає сумнівів. Оскільки кожного дня ми стикаємося із новітніми досягненнями у сфері науки, культури, економіки, політичними зрушеннями. Задля досягнення гармонійного розвитку, здатності до самореалізації власних здібностей, самоствердження та самовдосконалення особистість повинна орієнтуватися у всіх новітніх досягненнях суспільного життя, що неможливо без високого рівня пізнавальної активності та діяльності на жодному із етапів онтогенезу. Варто зазначити, що проблема особливостей пізнавальної діяльності підлітків та юнаків з різним рівнем тривожності станом на сьогодні залишається недостатньо вивченим питанням.

Таким чином, гострота проблем пізнавальної діяльності та тривожності особистості та недостатність вивчення проблеми пізнавальної діяльності у підлітків та юнаків із різним рівнем тривожності зумовили вибір теми нашого дослідження.

На теоретичному етапі дослідження було визначено, що тривожність – це переживання емоційного дискомфорту, пов’язане з очікуванням неблагополуччя, з передчуттям загрози, небезпеки; - це індивідуальна психологічна особливість, що виявляється в схильності людини до частих і інтенсивних переживань стану тривоги, а також в низькому порозі виникнення тривоги (за Т. Кравчиною). Виділяють два види тривожності – реактивну та особистісну.

Пізнавальна діяльність особистості – це форма активності, що спрямована на об’єкт пізнання. Т. Тернавська визначає три рівні пізнавальної діяльності – репродуктивний, евристичний та креативний.

На емпіричному етапі дослідження було використано методики: «Шкала реактивної та особистісної тривожності» Ч. Спілбергера-Ю. Ханіна; «Шкільний тест розумового розвитку» (К. Гуревич та ін.); «Діагностика мотивації досягнень» (А. Мехрабіан); «Тест на самооцінку сили волі» (М. Обозов); «Опитувальник креативності» (Дж. Рензуллі); «Самооцінка якостей особистості Дембо-Рубінштейн» (модифікація А. Прихожан). Для аналізу результатів дослідження було використано методи кількісної та якісної обробки даних. Дослідною роботою було охоплено 26 учнів 10-11 класів ЗОШ І-ІІІ ст. смт. Цумань (Волинська обл.).

Опрацювання результатів дослідження надало змогу встановити, що у старшокласників нашої вибірки домінуючим є помірний рівень реактивної,

особистісної та загальної тривожності. Низький рівень тривожності найменш притаманний старшокласникам. Серед досліджуваних значна відсоткова частка характеризується високим рівнем тривожності.

Для старшокласників в межах нашої вибірки переважно характерний інтелект на рівні хорошої норми. Із загальної кількості досліджуваних значна відсоткова частка таких, які характеризуються високим рівнем розвитку інтелекту. У досліджуваних, які характеризуються високим рівнем тривожності, домінує середній рівень інтелекту, при помірному рівні тривожності інтелект знаходиться переважно на рівні хорошої норми, при низькому рівні тривожності теж домінує інтелектуальний розвиток на рівні хорошої норми. При визначенні особливостей мотивації до навчання було встановлено, що у старшокласників значно домінує мотивація уникнення невдач. Даний тип мотивації не має залежності від рівня тривожності. Старшокласники характеризуються переважно середнім та високим рівнем креативності. Низький рівень креативності спостерігаємо у поодиноких випадках. У осіб із низьким рівнем тривожності домінуючим є низький рівень сили волі, у решти – середній. Також у групі досліджуваних домінує адекватний рівень самооцінки.

Співставлення даних показало, що у старшокласників в межах даної вибірки домінує помірний рівень тривожності для якого найбільш характерними є евристичний та креативний рівні пізнавальної діяльності. У дослідників із високим рівнем тривожності домінує репродуктивний рівень пізнавальної діяльності, варто зазначити, що таке домінування в межах даної вибірки є незначним. У осіб із низьким рівнем тривожності прослідковуємо переважно евристичний рівень пізнавальної діяльності.

Тобто, для покращення пізнавальної активності та діяльності особистості варто проводити цілеспрямовану психолого-педагогічну роботу, спрямовану на зниження рівня тривожності та покращення емоційного благополуччя.

Дідковська-Бідюк М.В., студентка 6-го курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Хохліна О.П.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Особливості соціально-психологічної адаптації підлітків, схильних до девіантної поведінки

Останнім часом через низку причин, у тому числі через нестабільність ситуації в суспільстві та інтенсивність соціальних змін, посилилися негативні тенденції, що провокують девіантну поведінку людини. Наукові дані свідчать, що підлітковий вік характеризується посиленням проявів девіантної поведінки. Швидкими темпами поширюється алкоголізація і нікотинізація, збільшується вживання наркотиків і токсичних речовин; все більшого поширення набувають

відхилення від загальнолюдських норм моралі. Незважаючи на право особистості на свій розвиток, перед наукою та практикою постає завдання профілактики відхилень від загальноприйнятих норм поведінки серед підростаючого покоління. Зазначене та недостатня розробленість проблеми у психології й зумовили необхідність проведення спеціального дослідження, метою якого стало вивчення особливостей соціально-психологічної адаптації підлітків, як можливої детермінанти виникнення схильності до девіантної поведінки.

Вивчення праць Г.С. Абрамової, М.О. Алемаскіна, Ю.М. Антоняна, М. Герберта, О.В. Змановської, О.Г. Ковальова, І.С. Кона, В.Т. Кондратенко, А.Є. Лічко, К.К. Платонова, Г.М. Потаніна, В. Скотта, Д.І. Фельдштейна та ін. показало, що під девіантною поведінкою розуміють систему вчинків, які відхиляються від прийнятих у суспільстві правових і моральних норм, які проявляються у вигляді незбалансованості психічних процесів, неадаптивності, порушенні процесу самоактуалізації, в ухилянні від морального контролю за власною поведінкою.

На емпіричному етапі дослідження ми використали стандартизовані психологічні методики, а саме: методику «Діагностики схильності до поведінки, що відхиляється» А. Н. Орела, методику «Діагностики соціально-психологічної адаптації» К. Роджерса і Р. Даймонда. Для аналізу емпіричних даних були застосовані методи кількісної й якісної їх обробки. Дослідною роботою охоплено 30 учнів дев'ятого класу навчально-виховного комплексу №240 «Соціум» м. Києва.

Виявлено, що більшість підлітків мають схильність до різних видів девіантної поведінки. Це, насамперед, труднощі у контролі своїх емоційних реакцій, схильність до порушення норм та правил поведінки, схильність до агресивної поведінки, схильність до адиктивної поведінки, схильність до саморуйнівної поведінки, наявність установки на соціальну бажаність, схильність до делінквентної поведінки. Ці прояви зумовлені тим, що у підлітків недостатньо розвинені механізми внутрішнього самоконтролю, тому вони не вміють належно реагувати на різноманітні потрясіння, прагнуть до самовираження, обираючи для цього не завжди вірні шляхи, хочуть показати себе у кращому світлі, ніж вони є. Прояви агресивної та адиктивної поведінки є, перш за все, захисним механізмом, віддзеркаленням сімейних проблем або конфліктів у колективі, недостатньої усвідомленості цінності власного життя.

Аналізуючи дані про соціально-психологічну дезадаптацію школярів, бачимо, що у всіх опитаних відсутнє прагнення до домінування, що свідчить про небажання брати на себе відповідальність у життєво важливих ситуаціях. Крім того, у підлітків спостерігаються такі види соціально-психологічної дезадаптації, як емоційний дискомфорт, загальна дезадаптивність, схильність до неприйняття інших, зовнішній локус контролю, неприйняття себе. Ці прояви зумовлені несформованістю емоційної сфери школярів, труднощами під час пристосування до умов навчання та колективу, високим рівнем самооцінки та неприйняттям недоліків тих, хто оточує, а також несформованою або заниженою самооцінкою.

У ході проведеного дослідження нами виявлено взаємозв'язок між схильністю до різних видів девіантної поведінки та соціально-психологічною дезадаптацією підлітків. Високий рівень взаємозв'язку спостерігається між

неприйняттям себе та саморуйнівною поведінкою і недостатнім контролем емоційних реакцій; між неприйняттям інших та установкою на соціальну бажаність та недостатнім контролем емоційних реакцій; між відсутністю прагнення до домінування та недостатнім контролем емоційних реакцій. Виразний рівень зв'язку виявлено між загальною дезадаптивністю та саморуйнівною поведінкою і недостатнім контролем емоційних реакцій; між неприйняттям себе та установкою на соціальну бажаність і агресивною поведінкою; між неприйняттям інших та агресивною поведінкою; між емоційним дискомфортом та недостатнім контролем емоційних реакцій, адитивною поведінкою і агресивною поведінкою; між зовнішнім локусом контролю та недостатнім контролем емоційних реакцій, схильністю до порушень норм і правил поведінки і делінквентної поведінки; між відсутністю прагнення до домінування та схильністю до агресивної поведінки, до адиктивної поведінки до порушення норм та правил поведінки та саморуйнівної поведінки.

Отже, за результатами нашого дослідження у підлітковому віці спостерігається схильність до різних видів девіантної поведінки. Вона значною мірою зумовлена соціально-психологічною дезадаптацією учнів. Тому сприяння належній соціально-психологічній адаптації підлітків знизить їх схильність до відповідних видів девіантної поведінки.

Євтушенко В.І., студентка 4 курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Хохліна О.П.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Особистісні властивості як чинник становлення рівня домагань у студента

Внутрішній світ особистості, її самосвідомість завжди перебували в центрі уваги не тільки філософів, учених, але й письменників і художників. Інтерес людини до себе, до свого внутрішнього світу здавна був предметом особливої уваги.

Від характеру рівня домагань людини залежить успішність його самореалізації в навчанні та праці, висота і реалістичність цілей, які він ставить перед собою, стратегія досягнення цих цілей, ступінь стійкості в ситуаціях фрустрації, в які людина потрапляє, йдучи до наміченої мети. Комплекс знань про характер рівня домагань людини дає інформаційний матеріал, що дозволяє робити прогноз щодо багатьох особливостей його діяльності у навчальній і професійній сферах. Незважаючи на дані науки про механізми формування самосвідомості, актуальною є проблема визначення можливих детермінант становлення рівня домагань, що й визначило мету нашого дослідження - виявлення наявності та характеру зв'язку між досліджуваним явищем та особистісними властивостями у студентів.

На теоретичному етапі вивчення праць С.Ескалона, В.М. Мясіщева, Л.І. Божович та ін., показало, що рівень домагань, як рівень обраних цілей, визнається найважливішим особистісним утворенням, що характеризує тенденцію до певної активності в поведінці і діяльності. Тобто, рівень домагань свідчить про те, що особистість чекає від себе такого ступеня виконання завдань відповідної складності, який її задовольнить; це рівень тих завдань, до виконання яких людина вважає себе здатною. Із рівнем домагань щільно пов'язана самооцінка, тобто оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей та якостей, і саме вона лежить в основі рівня домагань.

Особистісні властивості – це ті психічні властивості, які є найбільш стійкими та постійно проявляються, забезпечують певний рівень поведінки та діяльності, типовий для неї. Відповідно до структури особистості, запропонованої А.Г. Ковальовим, психологічні властивості особистості представлені у темпераменті, характері, здібностях, спрямованості.

На емпіричному етапі використовувались стандартизовані психологічні методики, а саме: опитувальник В.К. Гербачевського «Оцінка рівня домагань», Методика діагностики спрямованості особистості Б. Басса (Опитувальник Смекала-Кучера), «Методика вивчення темпераменту» (за Г. Айзенком), Опитувальник Х. Шмішека «Діагностика типів акцентуації рис характеру та темпераменту» (за К. Леонгардом) та опитувальник для визначення типів мислення та рівня креативності Г.С. Нікіфорова. Для аналізу емпіричних даних були застосовані методи кількісної й якісної їх обробки. Дослідною роботою було охоплено 25 студентів четвертого курсу факультету №2 Національної академії внутрішніх справ, які навчаються за напрямом підготовки «Психологія».

Було виявлено, що більшість студентів характеризується переважно середнім рівнем домагань. Такий рівень домагань пов´язаний щонайперше з групою безпосередньої мотивації діяльності (мотивами самоповаги, змагальним, внутрішнім, пізнавальним та уникнення), а також з групою мотивів, зумовлених особливостями діяльності суб´єкта (ініціативність та прогнозованість результатів). Дані вивчення особистісних властивостей студентів свідчать, що вони найбільшою мірою наділені спрямованістю на задачу, тобто у них переважають мотиви, що породжуються самою діяльністю; вони характеризуються такими домінуючими типами темпераменту, як холеричний та сангвінічний; найбільш вираженою у них акцентуацією характеру є гіпертимність. Середній рівень вираженості належить акцентуаціям «емотивність», «тривожність» та «циклотимічність»; найнижчий рівень прояву мають акцентуації демонстративності, неврівноваженості, екзальтованості, а застрягаючий, педантичний та дистимічний типи акцентуацій взагалі не проявилися у досліджуваних. Домінуючим і найбільш вираженим типом мислення у студентів є словесно-логічне та наочно-образне.

Співставлення даних щодо рівня домагань студентів та їх спрямованості показало, що переважаючий у них середній рівень домагань найбільшою мірою представлений у студентів зі спрямованістю на задачу, дещо менше – зі спрямованістю на взаємодію, ще менше – зі спрямованістю на себе та більшою мірою стосується тих мотивів, що зумовлені особливостями суб'єкта. Тобто, рівень домагань є більш високим щодо тієї мотивації, яка стосується можливості

прояву особистості в діяльності, прийняття нею самостійного рішення. При співставленні даних щодо рівня домагань та темпераменту виявлено, що переважаючий середній рівень домагань найбільшою мірою характеризує студентів з флегматичним типом темпераменту, найменше – меланхолічним. Низький же рівень домагань найбільшою мірою притаманний холерикам та сангвінікам. Співставлення даних щодо рівня домагань та акцентуацій характеру студентів показав, що переважаючий середній рівень домагань домінує в осіб з такими акцентуаціями, як: екзальтована, гіпертимна та емотивна; найменшою мірою характеризує осіб з тривожною акцентуацією. Виявлено також, що високий рівень домагань є найбільш характерним для осіб з екзальтованою акцентуацією. Співставлення даних щодо рівня домагань та типами мислення показало, що середній рівень домагань у студентів найбільшою мірою представлений в осіб з такими типами мислення, як: абстрактно-символічне, словесно-логічне та наочно-образне; найменшою мірою такий рівень домагань характеризує осіб з креативністю.

Отже, результати проведеного нами дослідженні доводять, що становлення рівня домагань певною мірою детермінуються особистісними властивостями – спрямованістю, здібностями, характером та темпераментом. Однак, виявлені тенденції потребують подальшого поглибленого дослідження на більш значущій вибірці з використанням широкого спектру показників та відповідного методичного апарату.

Строїч В.В., студентка 4-го курсу факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Хохліна О.П.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Особливості інтересів студентів залежно від прояву ознак фемінності-маскулінності

Нинішні пріоритети державної політики в галузі освіти передбачають підвищення особистісної активності студентської молоді, здатної до саморозвитку та самореалізації, тому формування стійких і глибоких інтересів у майбутніх фахівців є завданням першочергової важливості. Категорія «інтересу» досліджується багатьма гуманітарними науками: філософією, психологією, педагогікою. Такий багатоаспектний підхід говорить про велике значення і важливу роль інтересу в житті людини.

Формування особистості жінки й чоловіка у суспільстві проголошені однією зі стратегій розвитку європейських держав у XXI столітті. Дослідження у галузі гендерної психології стали особливо актуальними останнім часом у зв'язку з стійкою тенденцією в багатьох регіонах світу до зближення стандартів поведінки чоловіків і жінок, образів маскулінності і фемінності. Викликає науковий інтерес і проблема особистісного зростання людини залежно від ознак фемінності-маскулінності; зокрема це стосується

становлення такої її особистісної властивості як спрямованість, і передусім її складової – інтересів.

На теоретичному етапі вивчення праць М. Добриніна, О. Ковальова, Т. Рибо, С. Рубінштейна та ін., показало, що інтереси особистості належать до усвідомлених спонук активності, тобто мотивів, і визначаються як специфічна форма прояву пізнавальної потреби, що забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення цілей діяльності і тим самим сприяє в орієнтуванні особистості в навколишній дійсності [3, с.512]; Інтерес - специфічне відношення особистості до об'єкта, яке викликане усвідомленням його значення і емоційною привабливістю (О. Ковальов); вибіркова спрямованість людини, її уваги (Т. Рибо, М. Добринін), її думок, помислів (С. Рубінштейн) [4, с.366].

На емпіричному етапі дослідження були використані методика «Карта інтересів» А. Голомштока в модифікації Г. Резапкіної; методика «Структура інтересів» В. Хеннінга [1, с.389]; методика Сандри Бем «Маскулінність-фемінність» [2, с.277]. Для аналізу емпіричних даних були застосовані методи кількісної й якісної обробки. Дослідженням було охоплено 25 студентів четвертого курсу факультету №2 Національної академії внутрішніх справ, які навчаються за напрямом підготовки «Психологія».

У результаті проведеного емпіричного дослідження за допомогою методики А. Голомштока виявлено, що досліджувані найбільшою мірою мають інтерес до хімії та біології, підприємництва та домогосподарства, спорту та воєнної справи. Серед досліджуваних зовсім не виявлено тих, хто цікавиться фізикою, математикою, географією та геологією. Отримані результати, враховуючи напрям підготовки студентів (психологія) на завершальному етапі, є адекватними та досить прогнозованими.

Результати вивчення інтересів студентів за допомогою методики В. Хеннінга в цілому підтверджують та доповнюють попередні дані. Так, виявлено, що студенти найбільше цікавляться психологією, біологією та спортом. А не цікавлять їх мораль, філософія, політика, економіка, фізика, класична музика, хореографія та подорожі.

Вивчення ознак психологічної статі у студентів показало, що вони більшою мірою проявляють андрогінність, а ніж фемінність та маскулінність. Психологічна та біологічна стать досліджуваної вибірки співпадає. Але, за отриманими даними, в осіб чоловічої статі наявні як маскулінні, так і андрогінні ознаки. Досліджувані жіночої статі ще більшою мірою, ніж особи чоловічої статі, проявили ознаки андрогінності; прояв у них ознак фемінності представлено дещо менше. Тобто, за отриманими даними, андрогінність – більш виразна ознака сьогодення щодо характеристики жінки, ніж чоловіка.

Співставлення даних щодо інтересів за методикою А.Голомштока і прояву ознак фемінності-маскулінності у студентів дозволило виявити наявність виразного рівня зв'язку між проявом ознак маскулінності та інтересу до спорту та воєнної справи, а фемінності - з інтересом до літератури і до підприємництва-домогосподарства. Аналіз даних щодо осіб з проявами ознак андрогінності показав наявність у них (на низькому рівні зв'язку) інтересу до хімії-біології. Саме такі інтереси, як виявлено, об'єднують андрогінів чоловічої та жіночої статі, які у контексті професійної освіти

(підготовки психолога) є у них спільними. Між іншими інтересами та ознаками фемінності-маскулінності статистично значущого взаємозв'язку виявлено не було.

Подібні результати були отримані й щодо співвідношення даних про інтереси студентів за методикою В. Хеннінга та прояву ознак психологічної статі. Однак, недостатньо очікуваними стали дані про більшу зацікавленість психологією особами жіночої статі, незважаючи на спільність професії для всієї вибірки досліджуваних. Співставлення даних також показало зв'язок (хоч і низького рівня) проявів у студентів ознак андрогінності та інтересу до біології та психології.

Таким чином, результати дослідження свідчать про те, що особливості інтересів студентів певною мірою залежать від прояву у них ознак психологічної статі. Отримані дані про гендерні особливості студентів, конкретизовані даними про їх психологічну стать, а саме проявами ознак фемінності-маскулінності, доповнюють психологічні знання щодо спрямованості особистості та конкретно інтересів майбутнього психолога. Здобуті результати дослідження мають не лише наукове, а й практичне значення: незважаючи на єдність мети професійної освіти для всіх студентів, слід враховувати наявність особливостей їх інтересів залежно не лише від їх біологічної, а й психологічної, відповідних особливостей їх статево-рольової поведінки.

Список використаних джерел

1. Елисеев О.П. Практикум по психологии личности. – СПб.: Питер, 2003. – С. 389-394.
2. Клецина И.С. Практикум по гендерной психологи. – СПб.: Питер 2003. С. 277-280.
3. Маклаков А. Г. Общая психология. / Маклаков А. Г. – СПб.: Питер, 2001. – С. 512.
4. Пологрудова И. С. Теоретические подходы к изучению «познавательного интереса» в психолого-педагогической литературе / И.С. Пологрудова // Молодой ученый. – 2012. – №4. – С. 366-367.

Сухецька Г.С., слухач групи 14 н/г курсу з підготовки фахівців ступеня вищої освіти магістратури за спеціальністю «Правознавство» НАВС

Професійно-психологічний відбір в Національну поліцію України

Професійна орієнтація, до якої входить професійно-психологічний відбір, в органи Національної поліції України (далі- ОНП) є комплексною науково обгрунтованою системою форм, методів і засобів впливу на кандидата на службу з метою формування та оптимізації професійного самовизачення. Профорієнтація базується на врахуванні професійно важливих особистісних харктеристик людини, потреб кадрового забезпечення органів і

підрозділів Національної поліції та спрямована на досягнення збалансованості між професійними інтересами й можливостями особи та потребами системи Національної поліції України у фахівцях за основними видами діяльності [2; с.8].

Дослідженням удосконалення питань професійно-психологічного відбору займалися загальновідомі науковці, а саме: В. Андросюк, О. Бандурка, В. Барко, Б. Бовін, В. Бодров, Л. Бурлачук, В. Васильєв, К. Гуревич, Л. Казміренко, Б. Кулагін, Ю. Ірхін, О. Шаповалов, Л. Собчик, О. Столяренко, та ін. Як відомо, професійно-психологічний відбір має за мету, за допомогою зальновизначених методик, визначити мотиваційну, психофізіологічну й соціально-психологічну придатність кандидатів до служби в Національній поліції України.

Прийом на службу до Національної поліції України є складовою професійної орієнтації населення, що провадиться у відповідності до Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015р. № 580-VIII, Положення про проходження служби рядовим та начальницким складом органів внутрішніх справ від 13.04.2012р. № 318, Наказу МВС України «Про затвердження Порядку видбору кандидатів на начання до вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України» від 15.01.2015р. №29, Наказ МВС України «Про затвердження інструкції з організації професійного відбору на службу в органи внутрішніх справ України» від 31.05.2001р. № 010, Наказ МВС України «Про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України» від 25.11.2003 № 1444 та інш.

В лави Національної поліції України приймають на добровільній основі громадян України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою [1].

Професійний відбір кандидатів на службу в поліцію провадиться безпосередньо тим підрозділом, в якому кандидат в подальшому має намір проходити службу. Професійний відбір базується на принципах повного й всебічного аналізу ділових, моральних, психологічних й психофізіологічних особливостей кандидта на службу.

Крім цього, професійний відбір складається з декількох етапів:

- попереднє вивчення кандидатів (співбесіби);
- психологічний відбір кандидатів (соціально-психологічне вивчення, психодіагностика, тощо);
- спеціальна перевірка (коло інтересів, трудова діяльність, відгуки, рекомендації, тощо);
- проходження військово-лікарської комісії (перевірка фізичного і психічного здоров’я);
- прийняття рішення.

Зупинившись детально на професійно-психологічному відборі, потрібно зазначити, що це комплекс заходів, спрямований на здійснення якісного укомплектування посад на основі забезпечення відповідності професійно важливих індивідуально-психологічних якостей і можливостей бажаючих

працювати в лавах Національної поліції України [2; с. 13]. Професійно-психологічний відбір, а саме його етапи: попереднє профорієнтаційне консультування, соціально-психологічне вивчення та професійна діагностика повинні відбутися до початку проходження військово-лікарської комісії та проведення наступних етапів відбору.

Отже, як висновок, потрібно заначити, що професійно-психологічний відбір забезпечує виробництво дієвого резерву кадрів; підбір кандидатів на ділянки роботи де поліцейський за своїми моральними, організаторськами здібностями може бути корисним; планомірну підготовку керівників; аналіз рівня службової адаптації кандидатів; швидке розпізнавання осіб з антисоціальною спрямованістю чи корисливою мотивацією.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII/ [Електронний ресурс]/ http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19
2. Ірхіна С. М. Профорієнтація та професійно-психологічний відбір в органи внутрішніх справ України : навч. посіб. / С. М. Ірхіна. – К. : РВЦ КНУВС, 2007. – 168 с.

Яковлева О.І., студентка факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Хохліна О.П.,** професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Особливості мотиваційної сфери студентів як чинник стилю їх спілкування

Якість соціального життя людини значною мірою залежить від характеру її спілкування і взаємодії з іншими людьми. Актуальність проблеми стильових особливостей спілкування людини та їх психологічних детермінант зумовлено зростанням значення цієї форми її активності: без урахування соціально-психологічних знань і вмінь неможливо продуктивно будувати соціальні та міжособистісні стосунки, налагоджувати міжнародні контакти, сприймати та оцінювати інших людей, регулювати власну поведінку, здійснювати обмін думками, інформацією, впливати одне на одного та ін.

Проблемі спілкування особистості в різних аспектах сучасні науковці приділяють значну увагу. Проте і на сьогодні проблема стильових особливостей спілкування у зв’язку зі структурою мотиваційної сфери особистості (як можливої детермінанти їх становлення) потребує подальшого дослідження. Ми виходили з того, що спосіб спілкування людини може визначатися різними мотивами, на які вона має право; але важливо, щоб цей спосіб не порушував права інших людей та був ефективним для досягнення мети спілкування.

На теоретичному етапі вивчення праць О. Леонтьева, Б. Ломова, Г. Андреевої, М. Кагана, С. Максименка, В. Москаленко, Л. Орбан-Лембрик, О. Хохліної та ін., показало, що спілкування – це весь спектр зв'язків і взаємодій людей у процесі духовного і матеріального виробництва, спосіб формування, розвитку, реалізації та регуляції соціальних відносин і психологічних особливостей окремої людини, що здійснюється через безпосередні чи опосередковані контакти, в які вступають особистості й групи, та який включає в себе три різні процеси: комунікацію (обмін інформацією), інтеракцію (обмін діями) і соціальну перцепцію (сприйняття й розуміння партнера). Під спілкуванням розуміють не додавання, не накладання одна на іншу діяльностей, а саме взаємодію суб'єктів, що виступають як партнери.

Під стилем спілкування розуміють характерні, типові для особистості особливості спілкування, які відрізняються індивідуальною специфічністю, відносною стабільністю; або систему принципів, норм, методів, прийомів взаємодії й поведінки індивіда. Стиль спілкування розуміється і як стійкий спосіб реалізації певних мотиваційних тенденцій у конкретних умовах спілкування. В цілому стиль спілкування зазвичай залишається постійним за певних ситуацій, проте якщо змінюються обставини, то можливі адаптація, вдавання до іншого стилю або комбінація стилів. Мотиваційну сферу можна визначити як систему усвідомлених спонук активності людини – діяльності, спілкування, поведінки.

На емпіричному етапі для вивчення стильових особливостей спілкування студентів та їх мотиваційної сфери використовувались методика «Визначення стилю міжособистісної взаємодії» С.В. Максимова, Ю.А. Лобейко; тест «Визначення власного стилю поведінки у конфліктній ситуації» К.Томаса; методика В.Е.Мільмана «Діагностика мотиваційної структури особистості», метод бесіди. Для аналізу емпіричних даних були застосовані методи кількісної й якісної їх обробки. Дослідною роботою було охоплено студентів-психологів першого курсу юридично-психологічного факультету Національної академії внутрішніх справ, у кількості 32 осіб.

Було виявлено, що найбільш виразно та рівномірно у студентів представлені такі стилі міжособистісної взаємодії, як: колегіальний стиль, невтручання та діловий, найменш виразно – директивний стиль, які й визначають стильові особливості досліджуваних.

При розв’язанні конфліктних ситуацій студенти використовують також всі стилі виходу з конфліктної ситуації (суперництво, пристосування, компроміс, уникнення, співробітництво). При цьому домінуючими у студентів виявилися схильність до компромісу та пристосування.

У студентів виявлено стійкі мотиваційні тенденції, що проявляються за шкалами: життєзабезпечення, комфорт, соціальний статус, спілкування, загальна активність, творча активність, соціальна корисність. Разом з тим, за кожною конкретною шкалою спостерігаються певні відмінності. Зокрема, більшість досліджуваних характеризується високим рівнем прагнення до творчої активності та соціальної корисності. Значна частина студентів характеризується високим рівнем прагнення до спілкування. Прагнення до життєзабезпечення у досліджуваних проявляється на низькому рівні.

Співставлення даних щодо стильових особливостей спілкування студентів та структурою мотиваційної сфери у студентів–психологів показує наявність зв'язку між ними. Так, студенти з певним стилем міжособистісної взаємодії характеризуються визначеною мотиваційною тенденцією: особи з директивним стилем – мотиваційною тенденцією «соціальний статус»; з колегіальним стилем – мотиваційною тенденцією «соціальна корисність»; з діловим стилем та стилем невтручання – мотиваційною тенденцією « творча активність». При виході з конфліктної ситуації особи зі стилем суперництва та компромісу характеризуються мотиваційною тенденцією «творча активність»; зі стилем уникнення – мотиваційною тенденцією «соціальна корисність». Виразного зв'язку між стилями спілкування та такими мотиваційними тенденціями особистості як «життєзабезпечення», «комфорт», «загальна активність» виявлено не було.

Отримані дані свідчать про те, що стильові особливості спілкування студентів певною мірою визначаються структурою їхньої мотиваційної сфери, і навпаки: розвиток в особистості окремих мотиваційних тенденцій сприятиме становленню в них бажаних стильових особливостей спілкування.

Васечко Л.О., викладач відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням законів органами, які проводять досудове розслідування Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук

До питання правового регулювання суспільних відносин у сфері медичної діяльності

Євроінтеграційні процеси, які достатньо інтенсивно впливають на сучасний стан правотворення в Україні, відіграють значну роль у формуванні державної політики в різних сферах суспільного життя. Однією з найбільш важливих є сфера охорони здоров'я. Підвищення рівня безпеки, зміцнення системи охорони здоров'я та приведення стандартів у сфері медичної діяльності в Україні до рівня європейських є актуальним завданням, яке потребує невідкладного вирішення.

З одного боку, законодавча база України у сфері охорони здоров'я є достатньо розгалуженою, охоплює широке коло питань. Так, лише на конституційному рівні можна виокремити наступні способи правового регулювання охорони здоров'я населення: 1) правовстановлюючі норми, які закріплюють або певним чином уточнюють право на охорону здоров'я та обов'язок держави сприяти збереженню здоров'я населення; 2) правообмежувальні норми, які направлені на забезпечення охорони здоров'я шляхом встановлення певних заборон та обмежень щодо дій, які потенційно можуть зашкодити здоров'ю населення; 3) правозахисні, які встановлюють можливість захищати свої права на охорону здоров'я [1]. Однак, з іншого боку, вітчизняне законодавство у досліджуваній сфері є

морально застарілим, не відповідає вимогам часу та відповідно не узгоджується з європейськими прагненнями України.

Тому цілком логічно, що до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони увійшла глава 22 «Громадське здоров'я», у якій закладено основи співробітництва між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами у сфері охорони здоров'я. Варто особливо відзначити статтю 428, якою визначено, що Україна поступово наближує своє законодавство та практику до принципів acquis ЄС, зокрема у сфері інфекційних хвороб, служб крові, трансплантації тканин і клітин, а також тютюну [2].

Певна робота законодавчого органу України у цьому напрямі уже здійснюється. Так, 21.04.2016 р. Верховною Радою України було прийнято у першому читанні проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони здоров'я та трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині (реєстр. № 2386а-1). Проектом Закону передбачається, що кожна повнолітня дієздатна особа може дати письмову згоду стати донором органів та/або анатомічних матеріалів після своєї смерті. Після дачі дозволу на таку особу оформлюється картка потенційного донора державного зразка. Також законопроектом передбачається, що заява про надання дозволу на трансплантацію може бути відкликана [3]. В цілому такий варіант вирішення питання наповнення бази донорських органів узгоджується із європейською практикою. У Європейському Союзі існує кілька варіантів дачі явно вираженої згоди на донорство органів. У деяких державах-членах ЄС існують певні реєстри, в які окремі особи мають право внести свої рішення із зазначеного питання [4].

Однак питання у тому чи здатен саме такий варіант, який міститься у законопроекті, вирішити питання трансплантації органів в Україні. Для прикладу, за даними NHS – британської державної системи охорони здоров'я, вперше за минулі 10 років у Британії впала кількість донорів органів для пересадки на п'ять відсотків. Отже, незважаючи на активну діяльність кампаній за збільшення донорства, кількість людей, які записуються в національному реєстрі донорів, не зростає. [5] Варто наголосити, що загальний рівень інформованості населення з цього питання у Великобританії значно вище, ніж в Україні. Фактично на сьогодні активна роз'яснювальна та агітаційна робота в Україні ведеться лише щодо донорства крові. У цьому аспекті більш перспективним для України видається інший варіант – коли донорство органів допускається при відсутності явно вираженого відмови на донорство. Саме такий підхід містився у альтернативному законопроекті, який було відхилено.

Тому взятий за основу законопроект можна вважати, по-перше, лише першою сходинкою на шляху до більш кардинальних змін у правовому регулюванні питання трансплантації органів та тканин (від померлих донорів зокрема); по-друге, він має розглядатись одночасно із чітко визначеним механізмом просвітницької роботи з населенням, яка повинна здійснюватись

постійно та на всіма доступними законними способами (від індивідуальної роз'яснювальної роботи до популяризації донорства в ЗМІ).

Отже, європейська інтеграція України сприяє пожвавленню вдосконалення законодавчого регулювання суспільних відносин у сфері медичної діяльності, приведення вітчизняного законодавства у відповідність до європейських стандартів. Однак відповідні зміни повинні відбуватись системно, з урахуванням думки громадськості та орієнтації на максимальне забезпечення прав пацієнтів.

Список використаних джерел

1. Васечко Л. О. Охорона здоров'я населення як складова національної безпеки України / Л. О. Васечко // Публічне право. – 2015. – № 4. – С. 49-53.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами з іншої сторони від 27 червня 2014 р.// [Електронний документ]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_%28body%29.pdf.

3. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони здоров'я та трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині» [Електронний документ]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56231.

4. Директива Європейського парламенту і Ради ЄС про стандарти якості та безпеки людських органів, призначених для трансплантації від 07.07.2010 р. № 2010/45/ ЄС [Електронний документ]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b38.

5. Перассо В. Криза з донорськими органами і як її зупинити [Електронний ресурс]/ Валерія Перассо. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/health/2015/07/150721_crisis_vj_organ_donors_it

Семеняка Я., студентка 7 МГ групи факультету № 2 НАВС
Науковий керівник: **Цапко О.М.,** кандидат історичних наук, доцент

Сутність та витоки українського консерватизму

Визначальним компонентом в організації державного устрою і громадського життя будь-якого суспільства є ідеологія – систематизована сукупність поглядів та ціннісних орієнтацій, що виражають інтереси певної соціальної групи. У третьому тисячолітті процес багатовікової біфуркації політичних ідеологій досяг апогею. „Мати ідею, – говорить Х. Ортега-і-Гасет, – це вірити, що є підстави для неї, отже, вірити, що існує розум, що існує сфера збагненних правд» [1, с.57]. Ідеологія є основою організованих політичних дій, спрямованих на збереження, зміну чи повалення існуючої системи влади. Тому всі ідеології, по-перше, пропонують свій погляд на існуючий політичний устрій – у формі світогляду; по-друге, висувають власну

модель майбутнього суспільства; по-третє, пропонують свої засоби розбудови нової політичної системи. Власне, за браком чіткої ідеологічної структуризації політичного простору сучасна українська державність перманентно балансує на межі легітимності. Ми переконані, що модерна національна ідея має спиратися на історичний, духовний і політичний досвід, набутий у процесі формування української нації і тривалої боротьби за свою незалежну державу. Саме такий ідейно – духовний фундамент було сформовано в ідеології українського консерватизму.

Базовими цінностями консерватизму порядок, стабільність і традиціоналізм. Ідейний натхненник консерватизму є англійський політичний діяч Е. Берк стверджує: „Якщо обачливість і обережність є складові частини мудрості, коли ми маємо справу із матеріалом, не наділеним духом, то вони, безперечно, стають ще й складниками обов'язку, коли предмет руйнування та будівництва – не цегла й дошки, а мислячі істоти, адже різка переміна становища, умов та звичок може вкинути маси людей у нещастя» [2, с. 478]. Тому консерватизм виступає проти радикальних дій, революційних перетворень в суспільстві. На заміну в консервативній ідеології проявляється схильність користуватися тим, що є, а не шукати чогось іншого, бути вдячним за те, що маємо, а не ідеалізувати віртуальну перспективу, шанувати сучасність не тому, що вона пов'язана з давниною чи краща за можливу альтернативу, а тому, що вона знайома і перевірена досвідом. Здатність до розумних компромісів дозволила консерваторам у XIX столітті перейти на позиції соціального реформування під патерналістським лозунгом „єдиної нації».[3, с. 46]

Перебуваючи тривалий час в умовах колоніального гноблення, український народ зазнав тотальної руйнації своєї традиції, культури, національно-державної ідентичності. Тому ми схильні вважати, що в результаті здобуття незалежності українська влада має спиратися на консервативні цінності й традиції власного народу, які спроможні створити надійне підґрунтя для розвитку демократії і захисту національних інтересів. Консерватизм як політична ідеологія, що орієнтується на збереження, підтримання існуючих форм економічного, соціального, політичного життя, традиційних духовних цінностей, найадекватніше відображає духовно-культурні та ментальні особливості українського етносу.

Засновники консерватизму вважали, що людина не здатна змінювати суспільство. Вона навіть не повинна цього прагнути, оскільки це стало б насильством над природними законами розвитку суспільства. Тому політичні амбіції необхідно пристосовувати до звичаїв, національних традицій, усталених державних інститутів. Виходячи з гуманістичних цінностей і враховуючи національні традиції, В. Липинський впродовж всього життя на глибокому теоретичному рівні розробляв і активно пропагував ідеологію українського консерватизму. На нашу думку, слід відзначити, що „консерватизм фіксується ним як ефективний інтегруючий чинник, що базується на силі власних традицій, авторитеті, правопорядку, самобутній культурі і здатний стати носієм державницьких ідейно-світоглядних орієнтацій. А обов'язковою передумовою успіху в побудові незалежної Української держави має бути поворот до українства традиційних

консервативних соціальних верств, свідомість яких упродовж тривалого часу перебувала під російським або польським ідейно-політичним впливом» [4, с. 37]. На переконання В. Липинського, без власної держави Україна залишиться навіки приреченою на злиденне балансування на межі між національним буттям і небуттям.

В ієрархії консервативних цінностей превалюють національні традиції, які належить зберігати й охороняти в умовах сучасних радикальних політичних трансформацій. Головними принципами, що формують консерватизм як метаідеологію, прийнято вважати спадкоємність (тяглість), еволюційність, традиційні цінності і порядок. Якщо розглядати національні традиції крізь призму поглядів В. Липинського, то слід констатувати: «Кожна нація має тільки таку традицію, яку вона сама собі в своїй історії витворила. Кожна нація може мати тільки таку форму національно-державного ладу, який з цієї традиції виростає і на який цієї традиції вистачає. Нищити свою власну державно-національну традицію тому, що в ній єсть хиби й помилки, це значить не будувати, а руйнувати націю, це значить нищити самих себе.» [5, с. 94]. Теоретик українського консерватизму вважає традицію провідним державотворчим чинником нації.

На сьогоднішній день в межах політичної системи України апріорі бракує чітких ідейних координат розвитку суспільства. Тому політика нинішньої влади синхронно з вирішенням першочергових соціально-економічних проблем має створювати оптимальні умови для розкріпачення потенційних можливостей людини, плекання лицарських рис в дусі кращих вітчизняних традицій, культурних надбань, сильної волі, почуття національної гідності та обов’язку перед Україною.

Список використаних джерел

1. Білас Л. В. Липинський і «територіалізм» // Вільчинський Ю.В ім’я волі і незалежності укр. нації // Слово і час. – 1992. – №12. – с. 54-60

2. Вільчинський Ю. Українська національна ідея в історії В. Липинського // II Міжнародний конгрес україністів: Філософія. – Львів, 1994. – с. 450-478

3. Вячеслав Липинський – ідеолог українського державотворення: Зб. – Львів, 2001. – 345 с.

4. В’ячеслав Липинський. Студії. Т. 1. Історико-політологічна спадщина і сучасна Україна. – К.; Філадельфія, 1994. – 568 с.

5. Липинський В: Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / Редактор Я. Пеленський. – К.: Київ-Філадельфія, 1995. – 470 с.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Кулик Т.О.
Транскордонний регіон як елемент міжрегіональних правовідносин: публічно-правовий аспект 3
Сербін Н.Ю.
Сучасний етап становлення та перспективи розвитку правової системи України 6
Іщук Ю.В.
Жіночі громадські об'єднання, як складова українського громадянського суспільства 8
Бурцева А.В.
Захист прав дитини в системі соціальної функції української держави 10
Бондар Г.М.
Вплив римського права на формування романо-германської правової системи 11
Туробова С.О.
Особливості забезпечення реалізації права на працю людини і громадянина в Україні 13
Бакал А.А.
Проблема анексії Криму. Правовий статус півострову 15
Білас А.І.
Проблеми здійснення реформ правоохоронних систем країн Східної Європи 17
Березенко В.
Національна стратегія охорони державного кордону України та проблеми її забезпечення в сучасних умовах 18
Вайдалович О.Ф.
Громадянська позиція та ініціатива у розвитку ідей свободи і миру 21
Бреус С.М.
Роль та місце правоохоронних органів у системі захисту конституційного права народу на визначення та зміну конституційного ладу в Україні 22
Нігруца О.О.
Сучасні наукові концепції держави 24
Ковальчук В.І.
Права дитини у сучасній Україні 27
Баклінський С.О.
Нормативно-правові та інституційні гарантії забезпечення захисту прав дітей в Україні 29
Запорожець А.О.
Імплементація норм міжнародного права в українське законодавство: проблеми теорії та практики 31

Камінська Н.В.
Перспективи гармонізації законодавства України в умовах інтеграції в європейський інформаційний простір 33
Клімова А.М.
Класифікація підзаконних актів України: особливості, реалії та перспектива 35
Филоненко В.В.
Міжнародне регулювання питання щодо континентального шельфу як одого із особливих природних об'єктів 37
Слюсар К.
Теоретичні і практичні проблеми недійсності міжнародних договорів 40
Серкіз В.Б.
Проблеми притягнення до міжнародно-правової відповідальності посадових осіб держав та міжнародних організацій 43
Юсіфлі Б.Т.
Особливості протидії корупції у сфері адміністративного судочинства в Україні 46
Хлабистова К.В.
Люстрація в Україні: проблеми ефективності 48
Литвин В.В.
Конструктивне вирішення конфліктів в діяльностіпатрульного поліцейського 51
Михальчук Д.С.
Конституційні засади діяльності друкованих засобів масової інформації в контексті: перспективи та наслідки реформування 53
Павленко С.О.
Міжнародні стандарти щодо запобігання і протидії політичній корупції 55
Мозоль В.В.
Європейський досвід державного управління органами поліції 57
Сергійчук Н.І.
Конституційні засади практичної реалізації громадянами України права на звернення до органів публічної влади 60
Галина В.
Захист прав біженців наднаціональними європейськими інституціями 63
Воронцова Т.В.
Проблеми розвитку вільних економічних зон України 64
Гугняк В.В.
Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності 67
Пожидаєва М.А.
Правовий режим єдиного платіжного простору за законодавством ЄС 71
Сидорук М.В.
Міжнародні стандарти прав та свобод людини і громадянина 72
Клименко Д.К.
Природа правочину за законодавством України 75

СЕКЦІЯ 2
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, КРИМІНОЛОГІЯ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПРАВО

Підюков П.П.
Латентність корупції – одна з головних причин її глобалізації й поширення в Україні 78
Ремега В.В.
Реалізація сучасної кримінальної процесуальної політики України у сфері виконання покарань 80
Гончаров В.В.
Організаційні основи залучення осіб до конфеднційного співробітництва 82
Серкіз В.Б.
Розумність строків як засада кримінального провадження 84
Журавська З.В.
Особливості проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у виправних колоніях 86
Городницький П.С.
Проблеми кримінальної відповідальності за незаконне збагачення 88
Гапоненко У.П.
Способи підробки паперових документів 91
Присяжна О.О.,
Адвокатська таємниця, проблеми збереження 93
Левчук Є.М.
Про значущість душпастирської опіки в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах 96
Котенко І.М.
Актуальні проблеми початку досудового розслідування у кримінальному процесі 98
Карпенко Н.В.
Стан дослідження в науці проблем, пов'язаних із розслідуванням злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України 100
Колб І.О.
Історичний аналіз розслідування злочинів та протидії йому з боку засуджених у місцях позбавлення волі 102
Колб О.Г.
Поняття та зміст розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України 104
Яворська О.О.
Загальні положення досудового розслідування злочинів у виправних колоніях 106
Танцюра С.С.
Колізії у повноваженнях прокурора на стадії досудового розслідування 108
Колб СО.
Міжнародно-правові підходи та практика вирішення завдань розслідування злочинів, учинених у місцях позбавлення волі 111

Валієв Ф.Е.
Політико-правові засади реформування статусу органів прокуратури в Україні 113
Маркіна А.С.
Кримінальна відповідальність посадових осіб за скоєння злочинів проти миру і безпеки людства 114
Гірук В.В.
Вплив обстановки вчинення насильницьких дій на формування показань малолітнього потерпілого 117
Чиренко Н.М.
Правове регулювання роботи фахівців-кінологів зі службово-розшуковими собаками 119
Павлюк О.С.
Способи вчинення вбивств осіб похилого віку, пов'язаних із заволодінням їхнім майном 121
Супруненко Д.О.
Особливості, суб'єкти, форми та способи протидії досудовому розслідуванню у виправних колоніях 123
Филоненко В.В.
Участь слідчого судді в оцінці доказів під час досудового провадження 125
Хижняк І.О.
Деякі аспекти проведення обшуку, пов'язані з дотриманням прав людини 128
Демідов І.І.
Деякі теоретичні аспекти проведення контрольованої поставки у кримінальному провадженні 130
Ігнатюк О.В.
Контрольні функції слідчих суддів, суду під час проведенням негласних слідчих (розшукових) дій 132

СЕКЦІЯ 3
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО, ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, СІМЕЙНЕ ПРАВО

Марченко В.С.
Реформування державних закупівель: особливості, правове регулювання 134
Запорожець Р.А.
Іпотечне кредитування в Україні: проблеми та перспективи розвитку 136
Буртак А.В.
Рейдерство як проблема здійснення господарської діяльності в Україні 138
Клімова А.М.
Теорія «економічних циклів» і її знчення для формувння ринку в Україні 140
Терпугова Т.В.
Правовий статус учасників господарського процесу 141

Шаршун Н.В.
Щодо значення та функцій процесуальних строків у господарському судочинстві 143
Терпугова Т.В.
Правовий статус учасників господарського процесу 145
Пишньоха А.А.
Перекладач у господарському процесі: проблеми сьогодення 146
Сагач І.М.
Характеристика судових витрат у господарському процесі України 148
Тищенко Ю.В.
Вплив європейської інтеграції України на вітчизняне законодавство щодо захисту прав споживачів 150
Дорожинський О.В.
Правова природа реорганізації юридичних осіб за цивільним законодавством України 152
Томіліна В.В.
Окремі аспекти захисту права власності 155

СЕКЦІЯ 4
СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Жеглова О.І.
Презумпція невинуватості в рішеннях Європейського Суду з прав людини: механізм захисту прав людини 158
Кушніренко Т.Ф.
Запобігання злочинам Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України 165
Хохліна О.П.
До проблеми біологічної та соціальної детермінації становлення особистості 169
Цапко О.М.
Ідея українського народовладдя у політико – правових поглядах Михайла Грушевського 172
Гордієнко К.О.
Особистісна самоактуалізація як чинник успішності соціально - психологічної адаптації студента 176
Грущенко О.А.
Регулювання інноваційної діяльності в Україні 178
Діланян Е.А.
Особливості емоційної сфери у осіб з різним рівнем інтелектуальних здібностей 180
Дзюба О.І.
Особистісні детермінанти збереження тривалих шлюбних відносин 181
Калюжна А.В.
Психологічні особливості «я-концепції» безробітних чоловіків 183
Лобінська О.М.
Особливості особистісної установки у дітей молодших класів у зв'язку із соціальним статусом у групі 185

Пітєрова М.О.
Вплив ПТСР на емоційний стан військовослужюовців, які брали участь у бойових діях 187
Позняк О.О.
Особливості взаємозв'язку творчих здібностей та схильності до ризику у студентської молоді 189
Пономаренко В.
Попередження та протидія корупції 191
Хойнацька Л.М.
Політика Путіна – продовження національної політики Сталіна: кримськотатарське питання 195
Печенко Н.С.
Особливості компонентів психологічного здоров'я студентів 198
Януль Т.В.
Особливості пізнавальної діяльності старшокласників з різним рівнем тривожності 200
Дідковська-Бідюк М.В.
Особливості соціально-психологічної адаптації підлітків, схильних до девіантної поведінки 202
Євтушенко В.І.
Особистісні властивості як чинник становлення рівня домагань у студента 204
Строїч В.В.
Особливості інтересів студентів залежно від прояву ознак фемінності-маскулінності 206
Сухецька Г.С.
Професійно-психологічний відбір в Національну поліцію України 208
Яковлева О.І.
Особливості мотиваційної сфери студентів як чинник стилю їх спілкування 210
Васечко Л.О.
До питання правового регулювання суспільних відносин у сфері медичної діяльності 212
Семеняка Я.,
Сутність та витоки українського консерватизму 214

Наукове видання

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Тези доповідей
підсумкової науково-теоретичної конференції,
присвяченої Дню науки та 95-річчю Національної академії внутрішніх справ
(м. Київ, 22 квітня 2016 року)

Комп'ютерна верстка *В. В. Корольчук*

Підписано до друку 29.03.2016. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 10,5. Ум. друк. арк. 9,76. Вид. № 6/ІІ.
Тираж прим.